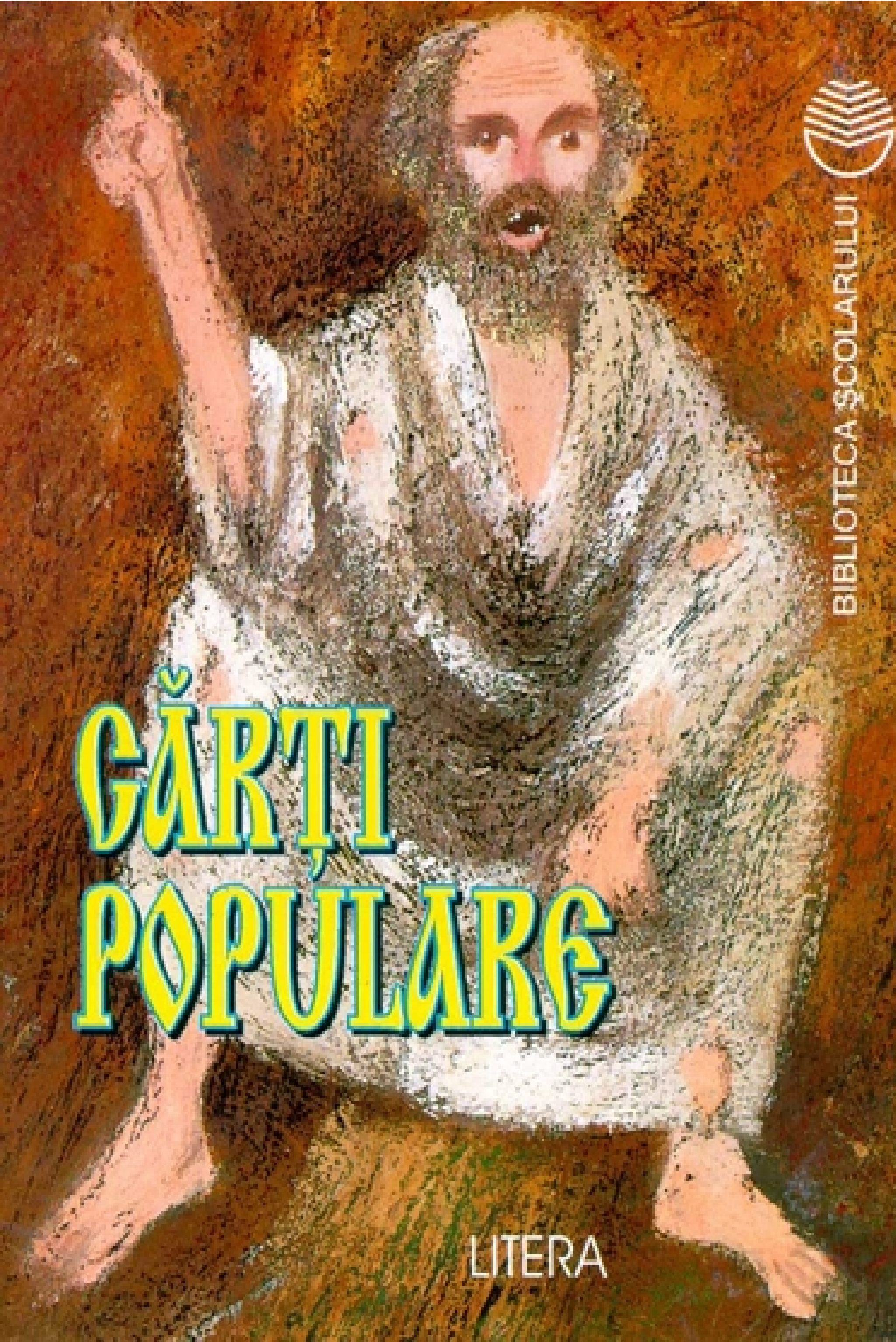

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI
CĂRȚI POPULARE
LITERA

biblioteca școlarului

CĂRŢI POPULARE ROMÂNEŞTI

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

CUPRINS

CZU 820/89(100)–31
C 27

CUPRINS

Textele care urmează au fost reproduse din următoarele ediţii:

Alexandria. Esopia. Bucureşti, Editura Minerva, 1960, BPT; *Sfintele amintiri. Sinaxar*. Chişinău, Editura Hyperion, 1992; Anton Pann. *Scrieri literare*, vol. 3. Bucureşti, Editura pentru literatură, 1963.

Reproducerea păstrează întocmai particularităţile de limbă ale timpului şi ale autorilor care au făcut aceste stilizări, adaptări sau repovestiri.

Coperta: *Isai Cârmu*

ISBN 9975–74–122–3

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE

Ediţia de faţă încearcă să reunească pentru lectura tânărului cititor câteva dintre cele mai reprezentative cărţi populare româneşti, care au avut o intensă circulaţie pe pământurile noastre, începând cu secolul al XVII-lea şi până în ziua de azi.

Cărţile populare au fost cărţile de lectură dintotdeauna ale celor mai diverse categorii de cititori. Mai mult chiar, pentru cei neştiutori de carte au fost cărţi de ascultare, citite fiindu-le de cărturari. B. P. Haşdeu este savantul care a afirmat că „înainte de a desfăşura într-o limbă o literatură cultă, *cartea poporană*, în curs de secoli, este *unica literatură* a naţiunii întregi“ (sublin. red.). Astfel că la început cărţile populare erau răspândite de la o generaţie la alta prin numeroase cópii de manuscrise sau pe cale orală de cele mai multe ori. Pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea, dar mai ales în secolul al XIX-lea ele au continuat să fie răspândite şi citite în numeroase ediţii tipărite, care sunt bine cunoscute şi studiate în circuitul ştiinţific.

Ediţia noastră cuprinde patru dintre cele mai cunoscute cărţi populare: *Alexandria, Varlaam şi Ioasaf, Archirie şi Anadan* şi *Esopia*. În scopul unei mai bune familiarizări a cititorului cu istoricul răspândirii acestor patru creaţii în spaţiul românesc, dăm în cele ce urmează mai întâi o succintă informaţie despre originea lor şi apoi despre împrejurările în care au ajuns să fie tipărite în româneşte.

Alexandria este un roman popular, care datează din sec. III înaintea erei noastre, şi a fost scris de un anonim în limba greacă în Egiptul elenistic. Din Egipt romanul a călătorit apoi în răsărit, în ţările care făcuseră odată parte din imperiul lui Alexandru cel

Mare, şi s-a răspândit cu deosebire în imperiul bizantin, unde capătă un colorit creştin. Din Bizanţ romanul a pătruns în Apus prin traduceri latine.

După un text latin s-a făcut în sec. al XIII-lea o traducere în sârbo-croată, identificată ca izvor al primei transpuneri româneşti a *Alexandriei*, realizată în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Manuscrisul acesta nu s-a păstrat, au rămas doar mărturii despre el la Neagoe Basarab şi mitropolitul Grigore al Sucevei. Cea mai veche copie cunoscută e datorată preotului Ion Românul din satul Sânpetru (Hunedoara), scrisă între 15 iunie 1619 şi 15 februarie 1620.

După afirmaţia lui Antonio Maria Del Chiaro, secretarul lui Constantin Brâncoveanu, în 1713 ar fi ieşit din tipografia lui Antim Ivireanul prima ediţie tipărită a cărţii, dar nu s-a păstrat nici un exemplar. Ediţia apărută la Sibiu în 1794, în tipografia lui Petre Bart, cu cheltuiala lui Simion Pantea din Sălciua de Sus este prima ediţie tipărită cunoscută. Doi ani mai târziu, cartea apare la Movilău în tipografia protopopului Mihail Strelbiţki. Ediţia de la Sibiu a fost stilizată de M. Sadoveanu în 1909 sub titlul *Istoria Marelui Împărat Alexandru Machedon, în vremea când era cursul lumii 5250 de ani.*

Varlaam şi Ioasaf este un roman popular de apologie a vieţii creştine, cu un profund fond moral, religios, a cărui fabulă se găseşte în legenda indică despre Buddha, întemeietorul unei noi religii. În secolele VI-VII înaintea erei noastre legenda indiană a fost prelucrată de un creştin şi a trecut din India în Persia. De aici a călătorit mai departe până un călugăr Ioan i-a dat forma grecească, de la care a pătruns în toate literaturile europene: romanice, slavice şi germanice. Cel mai vechi manuscris slavonesc al romanului datează din secolul al XIV. Traducerea în româneşte s-a făcut de pe un manuscris slav în anii 1648-1649 de către Udrişte Năsturel, cumnatul lui Matei Basarab. Acest manuscris nu s-a păstrat. Au fost semnalate însă trei cópii din a doua jumătate

a secolului al XVII-lea ale grămăticului domnesc Fota, datorită vechimii şi apropierii lor de traducerea lui Udrişte Năsturel. O copie a acestuia din 1675 este singura versiune a romanului care s-a tipărit la 1904. Se cunosc şi două prelucrări ale romanului *Varlaam şi Ioasaf*, una dintre ele aparţine lui M. Sadoveanu care, în colaborare cu D. D. Pătrăşcanu, a adus vechea naraţiune cu caracter popular în cadrul literaturii culte sub următorul titlu: *Istoria Sfinţilor Varlaam şi Iosaf de la India.*

Archirie şi Anadan este o povestire populară cu finalitate moralizatoare de origine asiro-babiloniană şi datează, după cercetările mai noi, din veacul al VI-lea înaintea erei noastre.

Povestirea, una dintre cele mai interesante transmise de vechiul Orient, ajunge în limba română prin filiera slavonă, fiind tradusă spre sfârşitul sec. al XVII-lea, după o redacţie sârbo-croată. În următoarele două secole povestirea cunoaşte o largă răspândire, păstrându-se în limba română circa 45 de manuscrise, care au circulat în toate provinciile româneşti, cele mai multe provenind din Moldova, iar cele mai vechi din Transilvania. Anton Pann este scriitorul care a stilizat şi a tipărit pentru prima oară povestirea în româneşte în 1850 cu titlul: *Înţeleptul Archir cu nepotul său Anadam.*

Esopia este o carte populară ce cuprinde viaţa şi fabulele atribuite legendarului Esop. Romanul are la bază un fapt real: existenţa unui sclav excepţional dotat cu inteligenţă şi talent, frigianul (sau tracul) Esop, contemporan cu Cresus şi Solon (secolul al VI-lea înaintea erei noastre). Această existenţă neobişnuită a fost ţesută în legendă. Scrierea este rezultatul unei interferenţe spirituale a Orientului asiatic cu Antichitatea elenă. În literatura română *Esopia* pătrunde destul de târziu. Primul manuscris datează din 1703, fiind copiat de Costea dascălul din Şcheii Braşovului. Prima ediţie tipărită la noi este cea din 1795 de la Sibiu a tipografului Petru Bart, cel care tipărise cu un an mai devreme *Alexandria*. În 1909 M. Sadoveanu editează la Făl-

ticeni o versiune stilizată a variantei apărute la Sibiu, asigurându-i astfel o largă circulaţie. Stilizarea poartă următorul titlu: *Esopia sau Viaţa şi pildele preaînţeleptului Esop*.

În sfârşit, menţionăm că pentru ediţia noastră, am găsit de cuviinţă să selectăm textele stilizate, prelucrate de Mihail Sadoveanu *(Alexandria, Varlaam şi Ioasaf, Esopia)* şi Anton Pann *(Archirie şi Anadan)*, texte atinse de măiestria de condei a celor doi mari scriitori şi devenite mai accesibile cititorului căruia i se adresează. Prin gestul lor nobil aceşti scriitori au făcut nu numai o operă de culturalizare la timpul când au creat, dar au mai contribuit la perpetuarea unor valori artistice populare de-a lungul timpurilor, să ajungă până la noi şi să treacă în eternitate.

CUPRINS

ISTORIA MARELUI ÎMPĂRAT ALEXANDRU MACEDON, ÎN VREMEA CÂND ERA CURSUL LUMII 5250 DE ANI

CUPRINS

DESPRE NETINAV-ÎMPĂRATUL

Împărăţea la răsărit în India marele Por-împărat, şi la amiazăzi domnea peste Persia marele Darie-împărat, iară Merliche-împărat stăpânea Râmul şi tot Apusul cu toţi craii; şi la Macedonia era Filip-craiul. Iară peste Eghipet împărăţea Netinav-împărat, carele era filosof mare, şi fermecător şi cetitor de stele, şi era atât de măiestru cât lua bunătăţile şi dulceaţa de la patru ţări, adică: grâul, vinul, untul şi mierea. Şi era ţara lui toată sănătoasă şi plină de toată dulceaţa lumii; iar în ţările altora era tot foamete şi boale grele; cine mergea asupra lui Netinav nu-l putea bate, că făcea farmece, şi bătea oştile, de fugeau şi se risipeau şi nu ştiau ce să facă; şi pe el nimenea nu-l putea birui.

Atunci se adunară acei patru crai la craiul avarilor, la un scaun şi se sfătuiră zicând:

— Ce să facem noi cu Netinav, împăratul Eghipetului? Că iată cum ne sărăceşte ţările şi noi nu putem să ne batem cu el, de farmecele lui!

Şi aşa scriseră ei carte la Darie-împărat peste perşi, astfel:

„Scriem noi patru crai: craiul avarilar, craiul arapilor, împăratul cazâlvaşilor şi craiul etiopilor, la marele împărat Darie al Persiei, ca la un Dumnezeu al Dumnezeilor şi împăratul împăraţilor. Aceasta-ţi dăm de ştire împărăţiei-tale că este un împărat la Eghipet, anume Netinav, carele atâta de fermecător este, încât ne-a luat toate bunătăţile noastre; şi el la oaste nu mai merge, ci-şi mână numai oştile sale, şi bat oştile lui pe toate oştile noastre. Te rugăm cu capetele plecate până la pământ să ne dai oastea ta întru putere, ca să-l scoatem din ţara Eghipetului şi să pui, împărăţia-ta, împărat de la tine, că el este sterp şi fii nu are, şi noi ai tăi să fim.“

Darie-împărat, cetind cartea, se miră de Netinav şi, milostivindu-se la cererea împăraţilor, strânse oaste mare. Şi se sculă însuşi Darie-împărat cu puterea lui şi porni asupra lui Netinav la Eghipet, trimeţând solul său la cei patru crai ca să le spuie că el a plecat asupra lui Netinav. Iar ei, văzând pe sol, s-au închinat la mila lui Darie-împărat. Şi mergând asupra lui Netinav cu toţii, se apropiară de ţara Eghipetului; şi văzură boierii lui Netinav, şi alergă un boier anume Verveliş la Netinav şi zise:

— O, Netinave-împărate! Să ştii că astăzi dai zile multe pentru puţine, că astăzi, iată, marele împărat Darie cu toată oastea lui a venit la hotarul ţării noastre.

Netinav zise:

— O, dragul meu Verveliş! nu bat oameni mulţi războaiele, ci vitejii cei buni; că sunt viteji între viteji, ca şi cai între cai; iară tu te-ai speriat, ci nu te teme. Mergi la hotar şi ţine straja acolo, şi la mine trimete glas, că eu voi repezi cărţi pe la boieri, să se gătească de oaste şi să se strângă la Eghipet.

Şi după aceasta, se duse Verveliş înapoi cu straja, iară Netinav făcu nişte vrăjitorii, că topi ceară şi o vărsă într-o tipsie de aur, şi făcu oşti de ceară; şi văzu Netinav oastea lui spartă, şi văzu pe Dumnezeul Perşilor în Eghipet. Şi zise Netinav:

— O, vai de tine, Eghipete! În mulţi ani te veselişi şi bine petrecuşi cu împăratul Netinav, ci de astăzi fi-veţi robi perşilor lui Darie.

Şi plânse Netinav-împărat şi scrise carte;

„Scriu vouă, egiptenilor, că nu putui răbda să văd amarul vostru. Ci mă dusei de la voi bătrân, şi mă voi întoarce tânăr de treizeci de ani şi scoatevă-voi din mâna lui Darie-împărat.“ Şi zise:

— Vai de acela care nădăjduieşte spre vrăjitori: ca şi acela ce se razimă de umbră, şi când gândeşte să se odihnească, cade jos.

Şi puse stema în pat şi cartea pe masă, şi chemă pe bărbierul lui, şi-i rase barba, mustăţile şi capul, şi se îmbrăcă în haine proaste

şi ieşi noaptea din Eghipet; şi se duse la Filipus, cetate în Macedonia, şi se făcu vrăjitor doftor, şi şedea într-un loc dosnic în cetate.

Iar în urmă-i merseră egiptenii la curţile lui şi nu-l găsiră; ci găsiră stema în pat şi cartea lui pe masă; şi mult plânseră pe Netinav. Şi zidiră stâlp[1] şi-l vărsară în chipul lui Netinav, şi-i puseră stema în cap, şi cartea în mână. Iară Darie împărat luă Eghipetul, apoi se întoarse în Persia.

DESPRE OLIMPIADA

Iară Filip, craiul din Macedonia, având a purcede la oaste, chemă pe Olimpiada-împărăteasa şi-i zise:

— Eu mă duc la oaste, şi tu feciori nu faci; iar acum de nu vei face fecior până mă voi întoarce de la oaste, tu nu vei mai fi cu mine!

Şi o sărută dulce şi se duse. Olimpiada era frumoasă fără seamăn şi era stearpă: fecior nu făcea. Şi mult se întristă ea de acel cuvânt şi era scârbită. Ci o roabă a împărătesei ştia pe Netinav vraciul, adică doftorul, şi grăi:

— Doamnă Olimpiadă! Este aicea în cetatea noastră un vraci foarte mare, să-l întrebăm, poate are ierbi de feciori!

Iară împărăteasa mână roaba degrabă la vraciul Netinav şi-i zise:

— Vraciule, m-a mânat doamna mea împărătească să te întreb, poate ai ierburi de feciori.

Vraciul zise:

— Am ierburi de feciori.

Roaba se întoarse la împărătească şi spuse că are vraciul ierburi de feciori. Împărăteasa chemă pe Netinav; şi el se duse şi o văzu frumoasă fără seamă. Şi grăi împărăteasa:

(*Stâlp* — statuie, monument)

— Omule! Putea-vei tu să faci să nasc feciori? Că bună plată îţi voi da.

Iară el fu săgetat în inimă de frumuseţa ei, şi zise:

— Văd că va să fie cu tine Amon Dumnezeu, şi vei naşte un fiu.

Iară ea zise:

— Cum ştii, aşa să faci.

Şi el vorbi:

— Va veni Amon Dumnezeu, iară tu să fii singură într-o casă; şi să-mi arăţi uşa; şi de cei vei vedea să nu te sperii.

Şi-i arătă ea lui Netinav uşa; şi se duse sara Netinav la Olimpiada. Şi se făcu cu capul de leu, şi cu picioarele de vultur, şi cu coadă de aspidă, şi cu două aripi: una era neagră şi alta era de aur. Şi aşa intră la Olimpiada în casă, şi stânse lumânarea şi se culcă cu ea. Iară dimineaţa fu om ca şi alţii, şi-i zise:

— De azi înainte să nu bei vin, nici mied, nici nimic spurcat să nu mănânci, că ai început să faci fiu care va fi împărat a toată lumea, peste toţi împărăţii. Şi să-mi faci casă aproape de tine şi să mă chemi când va veni vremea să naşti!

Şi-i făcu chilie aproape de ea, şi-l hrănea şi-l ţinea foarte bine, şi se bucura Olimpiada.

NAŞTEREA ŞI COPILĂRIA LUI ALEXANDRU

Ceasul naşterii veni, şi împărăteasa chemă pe Netinav şi-i zise:

— Ceasul naşterii a sosit.

Şi căută Netinav în stele şi zise:

— Să ţii puţintel, să nu naşti, că este ceas rău şi planetele nu s-au tocmit pe stare, şi crugul stă pe lună şi zodiile n-au purces, şi stelele stau pe loc, şi de vei naşte acum, vei naşte om prost ca şi alţi oameni.

Şi ţinu puţintel până stătură planetele pe tocmeală şi născu fiu, şi zise:

— Să-i punem numele Alexandru.

Şi s-a născut feciorul în luna lui martie a douăsprezecea zi, şi-l luă moaşa şi-l duse la biserica lui Amon şi Apolon Dumnezei şi-l binecuvântară preoţii şi-i puseră numele Alexandru. Greceşte aşa se cheamă, iară româneşte mare, ales, că era mai ales decât toţi.

Iară Filip-craiul venea de la oaste, de la Darie-împărat; şi într-o noapte văzu în vis; şi ieşi din cort, se aşeză dinaintea cortului, şi chemă pe Aristotel, şi-i spuse visul zicând:

— Văzut-am astă-noapte în vis ca mi-a adus Amon Dumnezeu un fecior mic.

Şi filosoful i-a răspuns:

— Bucură-te, Filipe, că ai dobândit fiu din Olimpiada!

Şi vorbind el astfel, sosi un vultur mare şi trecu peste Filip, şi-şi lăsă oul în poala lui Filip; iară craiul se sperie şi sări de pe scaun, şi oul îi căzu jos din poală, şi crăpă oul şi ieşi un şarpe mic din el, şi înconjură oul, şi când vru să intre îndărăt, muri la gura oului. Aristotel zise:

— Craiule Filipe! Să ştii că visul tău se va izbândi, că acel ou este pământul, iară şarpele cel mic este fiul tău, şi va lua lumea toată şi la moşia lui nu va mai merge.

Într-aceea sosiră boierii de la Olimpiada şi spuseră lui Filip că a născut împărăteasa fiu; şi se veseli Filip-craiul, şi purceseră spre Macedonia. Şi cum s-a apropiat, ieşiră înainte-i toţi boierii cu daruri şi cu fiul, şi se închinară înaintea lui Filip-craiul; iară lui Filip bine-i păru de fiu, şi-l luă în braţe şi-l binecuvântă, şi zise fiului:

— Bucură-te, al doilea Iosif preafrumoase!

Şi au înţeles craii, şi Eraclie-împărat. Şi-l luă şi Aristotel pe Alexandru în braţe, şi-l binecuvântă şi zise:

— Să fie mâna ta peste toţi împăraţii din lume.

Şi merse la Filipus cetate şi mult se veseli craiul.

Iară Filip-craiul chemă pe Aristotel, şi-i zise:

— Dascăle Aristotel, să-l iei pe Alexandru meu să-l înveţi cartea şi filosofia ta, şi înţelepciunea ta.

Şi-l luă Aristotel şi-l învăţă carte, într-un an *Psaltirea şi Psalmii*; şi se mirau voinicii de el, cum învăţa aşa de iute şi bine.

Într-o zi se duse Netinav la Olimpiada şi zise:

— Împărăteasă Olimpiado! Să spui lui Alexandru să vie la mine, să-l învăţ filosofia mea. Să vie sara la mine să-l învăţ cursul planetelor, starea crugului, umbletul zodiilor, numerile, temeliile şi cetirea stelelor.

Olimpiadei îi plăcu aceasta şi chemă pe Alexandru şi-i zise:

— Fătul meu Alexandre, iată acest filosof foarte mare, şi cetitor de stele, şi ştiutor de planete şi de crugul cerului, şi mi-ar fi voia să înveţi. Şi mai zise mumă-sa: Sărută mâna lui Netinav.

Şi Netinav încă sărută pe Alexandru. Iară Olimpiada zise:

— Şezi, dascăle, şi primeşte al tău la tine!

Şi vorba asta nu o pricepu Alexandru. Netinav zise:

— Să vie Alexandru sara la mine şi ziua la Aristotel; la mine noaptea, ca să-l învăţ cetitor de stele, şi umbletul planetelor şi zodiile cerului.

Şi aşa mergea Alexandru până la amiazi la Aristotel filosoful la învăţătură, iar în desară mergea la Netinav-împăratul ; şi învăţă şapte ani filosofia lui Aristotel şi a lui Netinav, mândria Eghipetului.

Într-o zi strânse Aristotel două sute de coconi de vârsta lui Alexandru şi puse pe Alexandru peste o sută, şi pe Potolomei peste altă sută, să ispitească norocul lui Alexandru ; şi făcu şi tocmi două oşti ; şi se loviră cu suliţi de trestii, şi se tăiară cu săbii de lemn, şi bătu Alexandru pe Potolomei, şi sparse oastea lui Alexandru pe oastea lui Potolomei. Iară Aristotel privea din foişor, şi zise:

— O, dragul meu Alexandre! De vei fi tu împărat, ce bine îmi vei face?

Alexandru zise:

— Nu trebuieşte a făgădui darul până ce nu-l va da Dumnezeu, iară viţa de la par nu se depărtează.

Iară într-o zi se sui Alexandru cu Netinav într-un foişor înalt, după ce învăţase toată filosofia lui pe tablă. Şi zise Alexandru:

— Dascăle, toate m-ai învăţat şi toate le ştii bine. Acum să-mi spui de la cine îţi va fi moartea. Ştii tu cum vei muri?

Netinav zise:

— Ştiu, de mâna unui fecior al meu voi muri.

Alexandru gândi: „Fecior n-are; vedea-voi eu frica lui“. Şi-l împinse din foişor jos. Atunci grăi Netinav:

— Oh! oh! sufletul meu Alexandre! Vezi, spusu-ţi-am eu că voi muri de mâna unui fecior al meu ; şi tu mie îmi eşti fecior şi nimeni n-a ştiut, fără numai Olimpiada. Deci eu mor, şi sufletul meu merge la iad, unde au mers toţi dumnezeii elineşti.

Şi Netinav muri: iară Alexandru, auzind aceste cuvinte, se spăimântă şi se pogorî din foişor jos, şi se duse la mumă-sa, şi-i spuse ce făcuse cu Netinav. Mumă-sa, auzind, s-a spăimântat. Alexandru întrebă pe mumă-sa:

— Îmi este mie tată?

Iară mumă-sa răspunse:

— Da, îţi este tată.

Şi-l îngropară cu cinste; şi de aceasta Filip n-a ştiut. Şi astfel se sfârşi Netinav al Eghipetului.

DESPRE DUCIPAL

Într-o noapte se înfăţişă comisul lui Filip şi zise:

— Împărate Filipe, astăzi a fătat o iapă un mânz minunat, este roşu şi cu un corn între urechi de un cot de lung.

Filip-craiul, auzind aceasta, se miră de aşa cal minunat şi frumos, şi porunci să facă grajd de fier. Şi făcură grajd de fier şi băgară iapa cu mânzul în grajd: şi mânzul crescu frumos şi se făcu foarte rău. Şi pe cine judecau de moarte acolo îl băgau, şi calul cu rea moarte îl omora; şi nimeni nu cuteza să se apropie de cal, fără numai comisul lui.

Iară într-o zi se apropie Alexandru de grajd şi băgă mâna pe fereastră; şi calul veni la el şi se plecă ca un junc şi rânchează încetinel, cu blândeţă, ca la domnul său ; şi Alexandru apucă pe Ducipal de corn şi de ureche, şi calul nimic nu-i făcu. Şi de multe ori s-a dus apoi la fereastră.

Într-altă zi merse Alexandru şi, stricând lacătul de la grajd, puse frâul în capul calului, şi aşeză şaua, şi-l scoase afară. Şi, încălecând pe Ducipal neînvăţat, ieşi afară pe poartă. Filip văzu aceasta din foişor şi se spăimântă foarte, văzând cocon mic pe cal rău şi neînvăţat; şi porunci să încalece toţi boierii degrabă şi să meargă după Alexandru. Şi încălecară pe cai buni şi ageri, şi alergară la poarta cetăţii, ce se cheamă „cursul cailor“, şi se opriră acolo, şi Alexandru zise:

— Acum, boieri, să alergăm caii!

Şi Alexandru ieşi înaintea boierilor şi nu-l mai zări nimenea; numai praful se vedea învăluind. Şi sosiră la poartă, şi era acolo un pârău adânc, de cincisprezece coţi de larg; şi-l sări Alexandru. Şi se sperie Filip şi zise:

— Căutaţi în pârău, că va fi pierit coconul!

Şi căutară şi nu-l găsiră; ci îl văzură viind din cealaltă parte ca un viteaz; şi intră în cetate, şi boierii toţi descălecară, şi se închinară ca unui împărat.

Filip zise:

— Boieri! Cum vi se pare fiul meu şezând pe cal? Samănă cu Eraclie-împăratul, viteaz peste toţi vitejii.

Şi se mirau cu toţii de cocon mic pe cal neînvăţat şi sperios să şadă!

Zise Filip:

— Să ştiţi, boieri, că va fi vai de acela ce va veni de acum înainte cu sabia spre macedoneni, că de mâna lui Alexandru pieriva şi de macedoneni gonit va fi!

Filip-craiul dintr-acea zi strânse o mie de voinici de vârsta lui Alexandru, să fie cu el, să-i înveţe a săgeta şi să umble cu el la vânat.

ÎNCEPUTURILE LUI ALEXANDRU

Iară într-acea vreme se aflau la ostrovul Dalfionului măiestrii făcute, de lemn, pe o roată; şi erau acolo nişte viteji ; şi cine din lume voia să-şi ispitească vitejia şi norocul, acolo mergea, şi se lovea cu acei viteji; şi de-l tăia, tăiat era şi-i lua calul, armele şi ce era la el tot.

Alexandru auzi de acea roată la ostrovul Dalfionului, şi, ducându-se la Filip, zise:

— Filipe, să mă laşi să mă duc la ostrovul Dalfionului, să-mi ispitesc striştea[1] şi norocul!

Filip zise:

— Dragul meu Alexandre! Nu ţi se cade să mergi la ostrovul Dalfionului, că eşti încă prea tânăr, numai de cincisprezece ani, şi acolo sunt viteji bătrâni!

Alexandru zise:

— Să mă laşi, Filipe, să mă duc.

Filip zise:

— Alexandre, să fie voia ta deplin, şi te du cu ajutorul lui Amon, şi Apolon Dumnezeu să te întărească. Şi să iei galbini mulţi de toată treaba ta şi să iei şi o sută de voinici!

Şi luă Alexandru cu el pe Potolomei, şi pe Filip, şi galbeni mulţi, şi alte de ce le-au trebuit; şi încălecă pe Ducipal şi plecă la ostrovul Dalfionului. Şi dacă ajunse acolo, învârti de două ori roata într-acel loc şi ieşiră doi viteji, pe nume Calistenus şi Laomedus. Şi se lovi Alexandru cu Calistenus, şi tăie Alexandru pe Calistenus; şi Potolomei se lovi cu Laomedus şi prăvăli pe Laomedus. Alexandru luă calul lui Calistenus şi armele, iar din acea cetate ieşiră toţi de priveau la aşa viteji, şi se mirau de coconii tineri că biruise pe viteji bătrâni; şi se mirau şi de frumuseţile lui Alexandru. Iar acolo sta un filosof pe nume Uranie şi întrebă el pe Alexandru:

Strişte (trişte) — soartă, ursită

— De unde eşti şi al cui fecior eşti? Şi cum te cheamă?

El răspunse:

— Alexandru mă cheamă, şi sunt feciorul lui Filip-craiul!

Filosoful zise către cetăţeni:

— Am auzit eu de la dascălul meu că va să iasă sabie din Macedonia şi împărat de la Filip, şi să ştiţi că acesta este, şi va lua lumea toată!

Şi iar zise, către Alexandru:

— De vei fi tu împărat şi vei veni la noi, milostiv să fii ţării noastre!

Alexandru zise:

— Nu cu voia mea, ci cu voia lui Dumnezeu pot fi împărat!

Şi se întoarse în Macedonia. În această vreme, pe Filip îl făcuse nişte boieri de îşi lăsase pe împărăteasa lui, pe Olimpiada, muma lui Alexandru, şi luase altă împărăteasă. Alexandru auzi de aceasta pe cale, şi se mânie. Iar lui Filip bine îi păru dacă auzi de Alexandru că a venit. Şi-l chemă la masă, şi-l puse lângă el, şi-l întrebă cum a petrecut acolo. Iar unul din boierii ce făcuse pe Filip de-si gonise împărăteasa, grăi:

— Filipe-craiule, bucură-te că îţi aducem împărăteasă bună şi înţeleaptă, că cealaltă era curvă!

Alexandru auzi aceasta şi zise:

— Nu poate fi asta, Filipe, până voi fi eu viu!

Şi se sculă şi începu a răcni ca un leu; şi luă un scaun şi lovi pe acel boier în cap şi-l ucise pe loc; şi lovi pe altul, şi pe loc muri şi acela; iar ceilalţi săreau din foişor fără voia lor, şi-şi frângeau mâinile şi picioarele. Iar Filip se spăimântă şi trimise să vie Olimpiada, muma lui Alexandru, şi trimise îndărăt pe cealaltă crăiasă.

Şi mai petrecu doi ani cu Olimpiada şi căzu într-o boală grea, şi zăcu un an. Iar tatarii auziră că zace Filip, şi se sculară cu împăratul lor Altalmiş cincizeci de mii de tatari, pornind spre Macedonia către Filip-craiul; şi auzi Filip, şi se scârbi mult, şi chemă pe Alexandru şi-i zise:

— Fătul meu Alexandre! Astăzi a venit vremea să mă găsesc bolnav; şi iată tatarii vin asupra noastră să ne prade ţara şi să o robească, şi eu nu pot merge la război ; dar tu, fătul meu, să te scoli, să iei zece mii de macedoneni aleşi, şi să mergi înaintea lor, să te baţi cu tatarii pentru moşia ta, şi pentru ţara ta, ca să nu pierzi ţara, şi moşia, şi domnia!

Alexandru strânse treizeci de mii de oameni aleşi şi ieşi înaintea tatarilor. Şi se apropie de ei; şi merse însuşi el iscoadă la tatari şi-i văzu risipiţi, şi fără străji: şi se întoarse la macedoneni şi le spuse ce-a văzut. Apoi noaptea făcură focuri multe împrejurul tatarilor; şi-i loviră noaptea de trei părţi: şi deteră în trâmbiţe şi în tâmpine; iar tatarii nu ştiau ce să se facă, şi văzând focuri multe împrejurul lor, se spăimântară; iar macedonenii intrară în ei cu sabia, şi până în ziuă tăiară douăzeci de mii ; şi le pieri şi împăratul Altalmiş, şi prinseră treizeci de mii vii, şi-i scoaseră la câmp. Şi zise Alexandru:

— Voi, tatarilor! iată că vă pieri împăratul vostru Altalmis şi voi aţi căzut în mâna mea. De vă veţi închina mie, şi voi, şi ţara voastră, şi veţi primi domn de la mine, eu vă voi lăsa ; iar de nu vă veţi închina mie, cu toţii veţi pieri!

Tatarii grăiră:

— Craiule Alexandre! De vreme ce ne-am pierdut împăratul, şi pe noi ne-ai prins, ne închinăm ţie, şi noi, şi ţara noastră, şi ne pune tu împărat, şi noi să-ţi dăm haraci.

Alexandru le dete domn pe vărul său Franţa, foarte viteaz, şi-l trimese cu tatarii în ţara lor, iar Alexandru porni spre Macedonia; ci nu sosi.

Iară Anarhos, împăratul Pelagoniei, auzind că merg tatarii spre Filip la Macedonia, scrise carte:

„Eu, Anarhos, împărat al Pelagonitului, scriu la fratele meu Filip-craiul sănătate şi viaţă! Am înţeles că vin tatarii asupra ta ; iară să ştii domnia-ta că-ţi voi veni ajutor cu oaste ; în zece zile voi fi acolo!“
Iară lui Filip foarte bine îi păru. Acest Anarhos-împăratul trecuse oarecând pe la Filip, şi se cinstise foarte bine cu Filip, şi văzuse

atuncea Anarhos-împăratul pe Olimpiada cea frumoasă, şi o îndrăgise; şi nimenea nu ştia. Se sculă el cu oastea lui şi se făcea a merge ajutor lui Filip, iară el mergea să apuce pe Olimpiada. Şi merse până în Macedonia, şi trimese răspuns să iasă Filip cu împărăteasa, să se întâlnească în tabără. Filip fu bucuros, că nu ştia viclenia lui. Alexandru era la oaste ; iar Filip ieşi cu Olimpiada în tabără, şi Anarhos răpi pe Olimpiada şi se întoarse înapoi. Filip avea şi el puţină oaste, vru să se bată cu el, dar nu putu, şi încă-l răni pe Filip foarte rău; şi s-a dus Anarhos cu mama lui Alexandru. Într-această vreme sosi şi Alexandru de la războiul tatarilor, şi boierii spuseră lui Alexandru; şi-i ziseră:

— Alexandre! Iată, Anarhos-împăratul venit-a cu oastea lui şi bătut-a pe tatăl tău şi luat-a pe Olimpiada, muma ta, şi a fugit cu ea!

Alexandru dobândise cai buni şi arme bune de la tatari, şi se repezi cu zece mii de viteji buni, pe cai odihniţi, şi luară în goană pe Anarhos-împăratul şi-l ajunseră fără veste ; şi, lovindu-l, sfărâmă oastea lui şi pe el îl prinseră viu şi mulţi cai buni şi arme luară. Şi aduseră pe Anarhos la Filip, şi zise Alexandru:

— Filipe, iată vrăjmaşul tău!

Şi se sculă Filip-craiul şi junghie acolo pe loc pe Anarhos-împăratul. Şi zise Filip:

— Se duce sufletul meu la iad!

Apoi grăi cătră Alexandru:

— Să fii binecuvântat de Dumnezeu şi de mine, şi să fie mâna ta peste toţi.

Şi muri şi Filip, şi-l îngropară cu mare cinste lângă Netinav-împăratul, tatăl lui Alexandru. Şi se săvârşi Filip-craiul în luna lui mai în douăsprezece zile.

ALEXANDRU-CRAI

Alexandru se aşeză în scaunul tatălui său, în Macedonia, şi trimese cărţi pe la toate cetăţile: la tatari, la pelagoni, şi prin Macedonia, să se strângă toţi craii, domnii şi boierii lui la Filipus cetate. Şi se strânseră toţi; veni şi Franţa, împăratul tatarilor. Alexandru, din scaunul tătâne-său, grăi astfel cătră toţi, mari şi mici:

— Voi, domnilor, şi voi, boierilor, v-am chemat căci voi să cer un sfat ; că iată, fraţilor, împăratul vostru şi tatăl meu, Filip, muri, şi eu tânăr rămăsei în scaunul său; cum mă povăţuiţi voi să domnesc? Că tată-meu a ţinut împărăţia cum trebuia în zilele lui.

Ei ziseră toţi:

— Craiule Alexandre! Tot omul să-şi câştige la tinereţă ca să aibă la bătrâneţă să se odihnească, că sunt cinstite.

Selevcus zise:

— Craiule Alexandre! Împărăţia se ţine cu oameni, cu sfatul bătrânilor, şi cu întrebarea!

Iar Antioh-voievodul zise:

— Craiule Alexandre, războaiele fac pe împăraţii cei tineri mari, şi la bătrâneţă nu se bat!

Antigon zise:

— Craiule Alexandre, trebuieşte să mergem noi peste alţii, să nu vie alţii peste noi ; căci cu cât zăbovim noi, alţii nu vor zăbovi a veni peste noi; ci mai bine este întăi decât apoi!

Potolomei-voievodul zise:

— Craiule Alexandre! Să facem cercetare şi să scrim oştile, şi să punem voievozi, căpitani, sutaşi şi vătaşi, şi să facem steaguri şi să punem pe steaguri paveze, să se ştie la cine slujim.

Lui Alexandru îi plăcură aceste sfaturi toate, şi trimese cărţi prin toate oraşele, să se strângă meşterii toţi: faurii, croitorii, pavezarii şi suliţarii, să vină la Filipus cetate. Deci se strânseră toţi din toate părţile, şi porunci Alexandru: să facă faurii coifuri, şi săbierii săbii, şi pavezarii paveze, şi suliţarii suliţe, şi croitorii

steaguri, şi să puie scrisorile toate pe steaguri şi pe paveze semnul lui Alexandru. Aceasta se şi făcu.

Apoi ieşi poruncă să se gătească tot omul, să-şi facă arme bune; şi făcură căutare şi scriseră oastea şi puseră voievozi, căpitani şi sutaşi; şi toţi meşterii lucrară într-un an ziua şi noaptea; şi se gătiră de război.

ÎNCEPUTUL CU DARIE-ÎMPĂRAT

Marele Darie-împărat auzi că a murit Filip, craiul Macedoniei, şi a rămas cocon tânăr, şi trimese sol şi carte, pe Candarcus, la boierii lui Filip:

„Eu, Darie, împărat peste toţi împăraţii, şi întocmai cu Dumnezeu şi luminat tocmai ca soarele, şi Dumnezeul perşilor, împăratul împăraţilor şi al tuturor domnilor domn, scriu vouă, macedonenilor, care sunteţi mai-marii boieri ai lui Filip. Să ştiţi că am înţeles că a murit împăratul vostru şi a rămas fiul său mic; şi mie îmi pare rău de Filip şi-mi este milă de fiul său; şi aşa îmi este voia, să-l trimeteţi la împărăţia mea să stea până va fi de domnie. După aceea iară îl voi trimete la moşia lui. Iată, vouă v-am trimes să vă fie domn Candarcus şi să-mi daţi haraci şi oaste când va trebui; iară pe feciorul lui Filip să-l trimeteţi la mine cu toate steagurile lui, să slujească porţii mele; că sunt la mine patruzeci de fii de împăraţi mai mari decât dânsul. Şi altmintrelea să nu faceţi“ Candarcus veni în Macedonia şi merse la Potolomei-voievodul, iară Potolomei merse cu el la Alexandru. Şi auzi Alexandru că vine solul lui Darie-împăratul, să fie el stăpânitor în Macedonia; şi se aşeză pe scaunul tatălui său, de aur, şi-şi puse stema în cap; şi avea voinici tineri împrejurul jeţului: toţi cu lanţuri de aur. Deci merse Potolomei cu solul lui Darie la Alexandru, şi se închinară lui Alexandru, şi-i deteră cartea. Iar logofătul ceti cartea, şi Alexandru ascultă şi se mânie, şi rupse cartea zicând:

— N-ar trebui Darie să grăiască cu picioarele, şi la cap să nu cate; nu sunt macedonenii aşa cum i se par lui.

Şi se duse solul la gazdă. Alexandru scrise carte lui Darie:

„Eu, Alexandru, viteazul şi împăratul Macedoniei, scriu ţie, Darie, sănătate şi-ţi mulţămesc de cartea care mi-ai trimes! Ce te îngrijeşti tu de ţara mea? Şi pe mine mă pofteşti, tânăr, să slujesc porţii tale, şi să mă hrăneşti. Iar dacă mă socoteşti fiu mic ce sug ţâţă, lasă-mă până voi înţărca de la ţâţa maicii mele, apoi voi veni la tine să mă hrăneşti; iară pe Candarcus să nu-l mai trimeţi la Macedonia, că nu-l vei mai vedea, că macedonenii nu sunt aşa fără cap, cum îţi pare ţie.“

Alexandru cinsti şi dărui pe sol, şi-i dete cartea să o ducă lui Darie.

Şi cetind-o Darie, începu a râde; iară Candarcus zise:

— Împărate! Nu trebuieşte să râzi de nişte cuvinte ca acestea, căci după cât îl văzui, era cocon tânăr, dară mintea de bătrân i-a fost.

Iară Darie, chemând pe alt boier, pe nume Calidonus, îl mână pe acela la Alexandru ; şi-i trimese jucării mici de copil, şi două rotile să se joace, şi două racle, şi doi saci de mac, şi cartea lui:

„Eu, Darie-împăratul, Dumnezeul perşilor, scriu ţie, fătul meu Alexandre, sănătate! Află că n-am ştiut că eşti atât de înţelept; dar te pricepui la solia dintăi; şi să ştii că înţelepciunea tinerilor scurtă este. Iată că ţi-am trimes două racle deşerte să le umpli cu haraci, şi ţi-am trimes doi saci de mac să-l numeri, ca să afli numărul oştirii mele. Iară tu curând să-mi trimeţi haraci ; şi de nu vei trimete, vei veni legat la mine.“

Şi trimise pe Calidonus sol în Macedonia; şi se înfăţişă solul la Alexandru, care sta în jeţul lui de aur şi cu stema în cap. Solul dete cartea şi o ceti Alexandru, apoi clătină din cap şi zise:

— O, nenorocite Darie! Cu mărirea ta deşartă, tu cu Dumnezeu te potriveşti, iar mie-mi pare că nici unui om de pe pământ nu te vei potrivi.

Şi Alexandru începu a mânca macul, şi sparse raclele şi pe sol îl trimese la gazdă.

Alexandru scrise apoi carte lui Darie:

„Sănătate! Şi să ştii că de toată cinstea ai fost, iară acum ai ajuns în mintea copiilor. Cu acestea ce mi-ai trimes tu mie, tu-mi cugeţi bine să fiu împărat de lume: că aceste roate sunt pământul, şi cum se învârteşte pământul şi aceste roate, aşa te vei învârti tu înaintea mea! Raclele tu mi le-ai trimes plocon, iară macul eu l-am mâncat.

Şi eu îţi trimet o traistă de piper să-l mănânci tot, să vezi că macedonenii sunt lei, iară perşii sunt oi; şi te rog să-ţi ţii săritul cu perşii tăi.“

Alexandru porunci să se strângă oştile lui pe câmpul Filipusului, şi veniră toţi boierii şi macedonenii şi aflară optzeci de mii de oaste şi zece mii de macedoneni aleşi, şi tocmi oştile, şi se gătiră de război cu oaste mare.

CUM A CUCERIT ALEXANDRU CETĂŢI ŞI ŢĂRI

Într-acea vreme, îndemnând Dumnezeu pe Alexandru-împărat, purcese întâi cu oştile la Solon cetate. Şi rău se spăimântară solonenii de Alexandru, şi trimeseră carte:

„Eu, împăratul Archidon, cătră marele Alexandru Macedon. Sănătate şi voie bună trimet împărăţiei măriei-tale! Şi dacă auzii de împărăţia ta, bine-mi păru că te-a mărit Dumnezeu împărat. Noi cu tine nu ne vom bate, ci ne închinăm măriei-tale, şi cinste face-vom cât ne va fi puterea; şi trimes-am de feciorul meu, pe nume Polica, cu dar de ce se află la noi, şi să slujească împărăţiei tale; iară pe noi să ne laşi pe împărăţia noastră, şi noi să-ţi trimetem pe an haraci, adică dare, cât vei pofti, şi să te milostiveşti spre noi, Alexandre, şi de-ţi va fi voia, vom ieşi la închinarea ta.“

Şi aşa trimese Archidon-împăratul pe feciorul său sol cu plocon şi cu carte la Alexandru. Şi ceti Alexandru cartea, şi primi darul

bucuros, şi de feciorul lui Archidon bine-i păru şi-l luă la el. Apoi scrise carte:

„Scriu ţie, fratele meu Archidon, împăratul Solonului, sănătate! Îmi pare bine de plocon. Cum se zice: capul plecat nu-l poate tăia sabia. Iară feciorul tău de astăzi lângă mine va fi, şi tu împărăţeşte în pace şi-mi trimete haraci o sută de mii de galbini pe an, şi câte zece mii de viteji călăraşi înfieraţi, si fii sănătos cu toţi oamenii tăi!“

Alexandru de acolea merse la Atina, şi ajunse sub cetate. Şi era Atina cetate mare, şi împodobită, şi înfrumuseţată cu de toate frumuseţile lumii: şi o judecau doisprezece filosofi, şi împărat nu avea, şi domnea ţările elineşti toate. Sosi Alexandru sub cetate, şi auziră atinenii, şi făcură sfat: închina-se-vor au nu? Şi grăi un filosof pe nume Sofonie:

— Bine este nouă să ne închinăm lui Alexandru, că este înţelept şi milostiv: el a luat ţara tătărască într-o zi, şi a ucis pe Criz-împăratul iarăşi într-o zi; şi s-a dus la Solon, şi i se închinară, şi nimica nu le făcu, ci-i lăsă pe loc în pace. Şi noi de ne vom închina lui, nici în cetate nu va intra, ci va trece la Râm. Iară alt filosof zise:

— De când e Atina cetate, nici un împărat nu a putut-o lua: nici acesta nu o va bate: că oarecând, venit-a Dionisie-împărat cu toată puterea lui, şi nu o putu lua, ci s-a întors cu ruşine; şi venit-a Schidir, împăratul cu perşii, şi nu o putu bate şi încă l-au gonit cetăţenii până ce s-a înecat în mare. Ci nu trebuieşte să ne închinăm noi feciorului lui Filip. Tu nu ştii ce grăieşti, că unde este minte multă, şi nebunie este multă.

Şi se ruşină Sofonie filosoful şi peste noapte ieşi din cetate şi merse la Alexandru, se închină lui, şi-i spuse toate de rândul cetăţii. Alexandru trimese sol în cetate pe un tatar fără carte şi tatarul se înfăţişă şi zise:

— Aşa vă zice Alexandru-împăratul, să vă închinaţi lui, şi să-i daţi haraci şi oaste pe an, iar de nu vă veţi închina de voie, vă veţi închina de nevoie, după pagubă.

Iar ei nu înţelese limba lui, ci căutară un dragoman şi le spuse ce zisese solul; iar cetăţenii se mâniară şi tăiară capul dragomanului şi răspunseră solului:

— Du-te şi spune lui Alexandru că nu va fi în Atina împărat feciorul lui Filip. Încă cum a vrut a venit, iar cum va vrea nu se va duce!

Alexandru se mânie şi zise să bată cetatea de trei părţi. Şi bătând în cetate dincotro erau tatarii, mergeau săgeţile ca ploaia, şi cetăţenii nu puteau răbda, ci deschiseră poarta şi năvăliră tatarii în cetate; iar cetăţenii puseră praf, adică iarbă de puşcă, şi-l aprinseră, şi pieriră zece mii de tatari; şi de altă parte căzură cinci sute de macedoneni ucişi cu maşini de război. Apoi macedonenii puseră strajă, făcură sfat, şi zise Diogen filosoful;

— Împărate! Cetatea cu sila nu o vei lua, că sunt două sute de mii de oameni în cetate. Ci să facem meşteşug, să-i scoatem din cetate, că-i vom bate, pentru că nu ştiu rândul la război.

Alexandru zise:

— Să aducă o mie de boi şi zece mii de oi!

Şi după ce aduseră, scrise carte:

„Eu, Alexandru, scriu vouă atinenilor, să ştiţi că am venit la voi ca să bat cetatea, dar astă-noapte veniră Dumnezeii voştri la mine şi mă certară foarte rău pentru voi! Şi acum să ştiţi că m-am întors în Macedonia şi am lăsat Dumnezeilor voştri o mie de boi şi zece mii de oi să le faceţi jertfă.“ Şi puse cartea într-un lemn înalt, şi se întoarse îndărăt zece mile de loc şi ascunse oştile într-o pădure, împărţite în trei locuri. Şi dimineaţa cetăţenii căutară şi nu văzură oastea, ci văzură boii şi oile, şi cartea sta sus. Atunci ieşiră afară, şi ziseră:

— Fugit-a Alexandru de frică!

Şi începură a-l goni toţi, cu mic cu mare. Iar un călăraş din cetate striga:

— Nu goniţi pe Alexandru, că eu am văzut astă-noapte în vis că era sămănat grâu prin cetate şi-l secerau macedonenii cel copt

şi cel necopt; şi umbla Alexandru călare pe un leu în mijlocul cetăţii.

Dar cetăţenii nu-l băgară în samă şi goniră pe Alexandru până îl ajunseră. Iar Alexandru ieşi din pădure şi îi întâmpină; şi-i loviră unii din mijloc, alţii dinainte; şi cetăţenii se spăimântară foarte şi nu ştiau ce să facă, ci începură a fugi către cetate; iar macedonenii tăiau într-înşii cum se taie; şi se amestecau unii cu alţii, şi atât se tăiară, că zăceau ca frunza şi ca iarba; şi călcau cu caii pe pedestraşi până la cetate; şi aprinseră şi cetatea, şi arse biserica cea mare, unde erau Dumnezeii lor, şi arseră şi Dumnezeii; şi zise Alexandru:

— De aţi fi voi Dumnezei, nu aţi arde!

Şi ieşiră muierile despletite, şi zgâriate pe obraz, şi cu fetele, şi cu fiii, şi strigau:

— Alexandre, milostiveşte-te de noi, şi stânge focul!

Alexandru umbla călare pe Ducipal şi nu putea opri pe macedoneni, iar cetăţenii strigau:

— Milostiveşte-te, Alexandre, că ne închinăm ţie, noi şi cetatea noastră!

Alexandru scoase oştile afară, şi le stânse focul. Şi atâta moarte s-a făcut, cât n-a mai fost din începutul Atinei. Şi se închinară după pagubă, precum zisese Alexandru. Şi atuncea grăi Ale–xandru:

— Vai de cetatea ce o judecă mulţi! Şi vai de aceia ce nu ascultă de domnul înţelept! Ca şi atinenii ce nu ascultară pe Sofonie filosoful, că n-or fi păţit ce păţiră. Pentru aceea a zis prorocul Solomon: „Pe omul înţelept să-l îndrăgeşti, că mai lesne este ţie, şi mai bine cu înţeleptul a purta pe umăr o piatră mare, decât cu nebunul a bea vin“.

Atuncea plânseră atinenii cu glas mare; şi se auzi peste toată lumea de amarul lor; şi toţi domnii şi craii elineşti se spăimântară şi merseră la Alexandru cu haraci pe zece ani. Şi atunci zise Alexandru:

— Până nu spargi capul, nu curge sânge.

Şi şezu acolo zece zile şi de acolo plecă la Râm; şi-i ieşiră înainte nişte crai greceşti, craiul de la Trocinia şi de la Amorea, şi de la Delmana, şi de la Trivala, şi se închinară lui Alexandru toţi şi aduseră daruri şi haraci şi se veseliră acolo mult. Şi se duseră unii pe la ţările lor, alţii merseră cu Alexandru şi-i deteră haraciurile şi oştile; şi se aflară o sută de mii de pedestraşi; şi porniră la Râm. Râmlenii auziră şi se tulburară. Şi ei încă aveau doisprezece sfetnici de judecau Râmul; şi făcură sfat; închina-se-vor au nu se vor închina lui Alexandru? Şi ziseră să se roage Dumnezeilor. Şi merseră la biserică, făcură rugă lui Amon, Dumnezeul lor. Şi li se arătă Amon în vis şi le zise:

„Voi, râmlenilor, închinaţi-vă lui şi-l lăsaţi să intre în cetate cu mare cinste, că Alexandru este feciorul meu şi este împărat peste toţi împăraţii."

Şi râmlenii cu mare cinste ieşiră întăi cu patru mii de viteji toţi împlătoşati, încoifaţi de luminau ca soarele şi ziseră:

— Bine ai venit, Alexandre, a toată lumea împărat!

Şi după aceea ieşiră cu două mii de fete împodobite, şi toate pe cai albi, cu haine roşii şi cu cununi de aur şi se închinară lui Alexandru, şi ziseră:

— Mulţi ani să trăieşti, împărate Alexandre, a toată lumea!

Alexandru, dacă văzu aşa, zise voievozilor şi domnilor să-şi tocmească oştile şi steagurile înaintea lui toţi pe rând: şi după ei mergea Alexandru călare pe Ducipal, şi cu stema pe cap; şi deteră în trâmbiţe, în surle şi în tâmpine; şi cum se apropiară de cetate ieşiră patru mii de orăşeni, toţi cu steaguri de finic în mâini, şi se închinară lui Alexandru, şi ziseră:

— Bine-ai venit, Alexandre, a toată lumea!

Şi mai ieşiră două mii de preoţi toţi cu făclii aprinse în mâini, şi cu cădelniţe de aur şi-l întâmpinară şi ziseră:

— Mulţi ani, împărate, să trăiesti!

Şi intrară în cetate, şi merseră la biserica lui Solomon ce o făcuse Savela-împărăteasa, sora lui Solomon, ce se zice Sfânta Sfintelor, şi se închinară. Şi şezu Alexandru în scaunul Râmului: şi începură a scoate daruri: o mie de blide de aur; şi scoaseră plaşca[1], şi emurlucul[2] lui Solomon, tot cu ochi de şarpe, având într-însul trei pietre cu douăsprezece tocmele[3], care toate boalele vindecă; şi scoaseră stema împărătesei Savela, cea mai de mult preţ, şi scoaseră un farij, adică un cal alb cu şaua de diamant şi de piele de aspidă, şi scoaseră sabia lui Armeleus-crai de la Troada, şi scoase suliţa lui de os de elefant, tot cu mărgăritare, şi scoaseră pavăza lui Patrichie-împăratul învălită cu piele de aspidă. Acesta fu ploconul împărătesc. Şi scoaseră cartea lui Daniil prorocul, şi cetiră în carte aşa:

„Când va fi cursul anilor cinci mii două sute, ieşi-va inorogul[4] şi va goni pe toţi pardoşii de la apus şi va merge la berbecele cel mare ce-i ajung coarnele până la cer; şi junghia-va inorogul la inimă, şi se vor cutremura toate limbile în lume!“

Alexandru întrebă:

— De cine grăieşte aceasta?

Ei ziseră:

— Împărate, aşa ne pare nouă, să fii tu acela!

Alexandru zise:

— Nu cu voia mea, ci cu a lui Dumnezeu!

Iară acolo sta un filosof şi zise:

— Împărate, aşa se spune: pardoşii sunt craii de la apus, iară berbecele este Por-împăratul; şi inorogul este împăratul Macedoniei.

Alexandru zise:

— Cum va fi voia lui Dumnezeu, aşa să fie. Adevărat spune că puternicii cădea-vor, şi neputernicii ridica-se-vor!

---

[1] *Plaşcă* — mantie

[2] *Emurluc* — haina lungă, cu glugă.

[3] *Tocmele* — feţele strălucitoare ale pietrelor scumpe

[4] *Inorog* — animal fabulos (având cap de cerb, trup de cal şi un corn în faţă)

Şi acolo şezu Alexandru cincisprezece zile, şi veniră toţi craii şi domnii de la apus cu daruri şi cu haraci pe zece ani şi se închinară. Iar Alexandru se milostivi spre ei şi le dete moşiile lor. Şi se veseliră acolo macedonenii cu râmlenii ca fraţii cincisprezece zile. Şi se ridică de acolo Alexandru cu oştile spre Ţara Leşască şi o luă, şi cuprinse şi alte ţări multe, şi ajunseră la o pustie. Acolo aflară nişte oameni cu obraze ca de om şi cu trupurile de şarpe, şi se bătură cu Alexandru şi pieriră de aceia zece mii. Şi de acolo merseră pe lângă mare şi ajunseră la un munte de fier, şi erau acolo nişte paseri cu obraze ca de muiere şi cu ţâţele şi cu păr de muiere, şi se lăsau pe oaste şi luau omul de pe cal; şi fugeau cu el la munte. Altora le scoteau ochii. Alexandru zise:

— Să-şi facă toţi snopi de trestie şi să-i aprindă cu foc.

Şi aşa făcură: când vrură să treacă, ei aprinseră snopii, iar paserile se lăsară pe oaste şi nu ştiau ce este focul, şi deteră în foc şi-şi aprinseră, aripile, căzură jos în foc, şi le tăiau oştenii, le călcau caii, şi pieriră paseri o sută de mii, iară din oastea lui Alexandru zece mii de oameni pieriră.

De acolo se întoarse Alexandru la lume: şi ajunse la ţara Eghipetului şi o bătu, şi ajunse la Marea Albă. Şi stătu acolo cu oştile şi puse meşteri să facă catarge douăsprezece mii, şi să intre câte zece mii de oameni într-una. Şi se lucrară corăbiile în şase luni. Şi puse voievozi pe cinci mii de oameni, şi pe Vizantie-voievodul pe opt mii de oameni. Şi zise Alexandru:

— Să intraţi în catarge şi să mergeţi pe mare şi să bateţi cetăţile de pe mare, apoi unde veţi ieşi să faceţi cetăţi pe numele vostru, ca să ne putem afla în lume.

Iară lui Potolomei şi lui Filon le zise:

— Să mergeţi pe uscat cu călăraşi şi cu toţi craii ce se află în catarge, şi să mergeţi spre Ţara Leşască, şi toate cetăţile să le bateţi, şi să luaţi haraciuri şi oşti, şi să ne adunăm la Eghipet.

Iară Alexandru intră în catargă cu treizeci de mii de oameni; şi purceseră toţi în toate părţile, şi umblară pe apă şase luni; şi

ieşi împăratul cu oştile lui spre răsărit, şi făcu cetate mare şi tare şi-i puse numele Alexandria. Vizantie ieşi la Ţarigrad, el făcu cetatea pe numele lui: Vizantie, şi Antioh ieşi la Antiohia şi făcu cetatea pe numele lui: Antiohia. Selevchie ieşi la ţara arăpească pe Marea Neagră şi făcu cetate pe numele lui: Selevchia. Potolomei şi Filon merseră pe uscat spre Ţara Leşască, şi spre Marea Acrâm Tatar, ce se cheamă azi Ardealul, Moldova şi Ţara Românească, şi luară cetăţi multe, şi prinseră pe crai vii, şi-i legară, şi-i duseră la Eghipet. Şi se adunară la Alexandru, şi se veseliră mult, şi spuseră câte cetăţi au luat şi deteră pe acei domni legaţi, şi spuseră lui Alexandru cum n-au vrut să se închine lui. Iară Alexandru se milostivi spre ei, şi le luă credinţa şi le dete drumul să se ducă pe la moşiile lor, şi să trimeată haraci şi oaste pe an câte zece mii de oameni. Iară voievozii nu ştiau care pe unde au ieşit în lume, până s-au aflat peste un an, şi era scârbit Alexandru, pentru că nu ştia pe unde au ieşit la lume; şi cercetară, prin cetăţi şi prin neguţători, şi se adunară iară peste un an, şi se întâlniră toţi cu Alexandru; şi se veseli foarte Alexandru cu toţi voievozii lui, şi acolo făcu Alexandru o cetate, şi-i puse numele Întâmpinarea, pentru că toţi acolo s-au fost adunat. Şi şezu acolo şase luni şi se gătiră de oaste.

Şi purcese Alexandru cu oştile spre ţara Asiei şi acolo era o cetate mare, anume Troada, ce se cheamă greceşte Frigia, şi acolo judecau doisprezece filosofi. Iară dacă auziră troadenii, ieşiră înaintea lui Alexandru toţi cetăţenii şi filosofii şi se închinară cu plocon lui Alexandru, şi-i spuseră de Anţelus-craiul cât a fost de viteaz, şi cum au pierit atâţia domni mari, cum au pierit pentru o femeie ce o chema Elenuşa. Că oarecând pribegise Alexandru Paris de la Troada, şi mersese la Menelau craiul, şi pre Alexandru Paris îl boieriră; iară Menelau-craiul se duse la oaste departe şi lăsă pe Alexandru Paris precum îi grăise, cu Elenuşa; iară Elenuşa era preafrumoasă, şi se îndrăgise cu Alexandru Paris, şi luară comoara lui Menelau-craiul şi fugiră amândoi la Troada; şi dacă veni Menelau sau Melei-craiul, nu-şi găsi crăiasa, şi se mânie, şi ridică

şapte crai elineşti cu el şi se strânseră oştile, şi merseră la Troada, şi o bătură doisprezece ani cu mare meşteşug, că mai tare cetate decât Troada nu era pe lume, că era făcută de Nevrod-împăratul. Şi acolo pieriră grecii cu Anţelus-craiul, şi Alexandru Paris, şi păcătoasa Elenuşa şi mult popor fără număr pieri pentru o muiere. Şi aceste toate le povestiră lui Alexandru, şi-i deteră plocon sabia lui Anţelus-craiul şi scoaseră inelul împărătesei de antrax piatră, şi aşa era acea piatră, că de se afla omul bolnav şi căuta într-însa, se însănătoşea de toate boalele. Şi scoaseră zugrăvit pe Anţelus-craiul. Iară Alexandru se milostivi spre ei şi-i lăsă cu pace pe moşia lor. Şi grecii, cu voia lui Dumnezeu, merseră la Râm, şi acolo au întemeiat împărăţie mare, şi s-a ales un popor numit roman, de la care apoi au purces de au venit românii în Ardeal, în Moldova şi în Ţara Românească.

Alexandru se întoarse de acolo şi porni spre Persia, şi ajunse la hotarul lui Darie-împăratul. Iară Darie trimese iscoade la Alexandru. Veniră iscoadele şi văzură judecata lui dreaptă, şi pe el darnic, milostiv şi dulce la cuvânt, şi merseră iscoadele la Darie, şi spuseră, şi se miră Darie şi zise:

— Adevărat, acestea sunt semne de domn şi de împărat a toată lumea.

Darie apoi nu crezu să fie aşa, şi trimese cărţi pe la toţi domnii şi craii să se strângă oştile la Stâltrorinia: şi trimese la Eghipet şi la Ierusalim:

„Scriu vouă, ierusalimnenilor, şi vouă, egiptenilor. Aşa vă grăiesc, să nu vă închinaţi acelui tâlhar, feciorului lui Filip, că voi veni cu sabia şi vă voi scoate de la acest tâlhar. Altmintrelea să nu faceţi.“

Alexandru merse la Ierusalim, şi auziră ierusalimnenii că vine Alexandru spre ei. Şi într-acea vreme judeca Ierusalimul Ieremia prorocul, şi credea în Savaot Dumnezeu. Şi făcură sfat: închina-se-vor lui Alexandru, au nu se vor închina? Alexandru puse tabăra aproape de Ierusalim şi trimese carte la ierusalimneni:

„Eu, Alexandru, împărat peste toţi împăraţii, scriu vouă, ierusalimnenilor, sănătate şi viaţă. Am luat Apusul tot, şi am venit la voi, şi vă zic să vă închinaţi mie, şi să-mi trimeteţi haraci şi oaste pe an, şi fiţi în pace pe moşia voastră."

Şi merse solul la Ierusalim, şi cetiră cartea ierusalimnenii şi se spăimântară şi scriseră carte lui Alexandru:

„Iată noi, soborul Ierusalimului, scris-am la marele împărat Alexandru Macedon, sănătate! Am înţeles ce ne-ai scris, şi aşa să ştii împărăţia-ta că noi suntem sub mâna lui Darie şi nu cutezăm să ne închinăm ţie, că ne-om închina astăzi, iară mâine va veni Darie şi cu rea moarte vom muri. Ci te bate întâi cu Darie, şi de-l vei bate, noi ai tăi suntem."

Alexandru ceti cartea ierusalimnenilor şi scrise altă carte:

„Eu, Alexandru, împăratul peste toţi împăraţii, scriu vouă, ierusalimnenilor, sănătate. Ce aţi scris am înţeles; dar nu se cade vouă să vă închinaţi lui Darie, că sunteţi oamenii lui Dumnezeu Savaot, iară Darie slujeşte idolilor; iară voi să ştiţi că până nu voi intra în Ierusalim, să mă închin lui Savaot Dumnezeu, până atunci nu mă voi bate cu Darie"

Şi trimese sol cu cartea, şi purcese cu oştile spre Ierusalim. Ierusalimnenii cetiră cartea, iar Ieremia prorocul zise:

— O, ierusalimnenilor! Eu zic să ne închinăm lui Alexandru şi să-l lăsăm să intre în cetate cu cinste, că eu de acesta am prorocit.

Şi plăcură cetăţenilor aceste cuvinte, tuturor. Iară Alexandru văzu într-acea noapte în vis pe Ieremia prorocul, care-i zicea:

„Pas în Ierusalim şi te închină lui Savaot Dumnezeu şi mergi spre Darie, că-l vei bate, şi vei fi împăratul perşilor şi a toată lumea."

Iară Alexandru spuse dimineaţa voievozilor visul. Şi ieşi Ieremia prorocul cu toţi ierusalimnenii înaintea lui Alexandru cu mare cinste, şi cum văzu Alexandru pe Ieremia prorocul, îl şi cunoscu, şi zise boierilor:

— Pe acesta l-am văzut astă-noapte în vis!

Şi descălecă Alexandru, şi sărută sfânta lui Aron, şi-l tămâie Ieremia prorocul cu cădelniţa de aur, şi-l binecuvântară şi toţi preoţii Ierusalimului, şi-l luă Ieremia de mână şi-l băgă în biserica Sionului. Şi se închină Alexandru lui Savaot Dumnezeu şi se lepădă de idoli. Şi începură a scoate daruri lui Alexandru. Şi scoaseră mai întâi galbini mulţi. Alexandru zise:

— Darul ce-mi daţi mie, eu îl dau lui Savaot Dumnezeu, să-i faceţi jertfă, că şi eu mă închin lui Savaot şi mă rog, şi întru el cred, şi el să-mi fie ajutor în tot locul şi să fie cu mine.

Şi dete aurul şi argintul lui Ieremia prorocul. Şi scoaseră pavăză de iachint piatră, şi scoaseră orăşenii 30 gălete de migdale, şi scoaseră 20 mii de cai hrăniţi. Şi şezu împăratul acolo şapte zile, şi se veseliră macedonenii cu ierusalimnenii, şi binecuvântă Ieremia pe Alexandru, şi zise:

— Împărate! Toată lumea vei lua, iar moşia ta nu vei mai vedea!

Şi se sărutară amândoi, şi purcese Alexandru la Eghipet spre cetatea lui Netinav-împăratul.

Egiptenii auziră că vine Alexandru spre Eghipet şi se închiseră în cetate. Alexandru se apropie de Eghipet şi zise să bată cetatea de patru părţi ; şi o bătură într-o zi, şi nu o putură lua până sara. Şi întru acea zi fu căldură mare şi merse Alexandru de se scăldă într-o apă rece, şi-l prinse răceala apei, şi se bolnăvi. Iară egiptenii auziră că este Alexandru bolnav, şi trimeseră carte la Filip vraciul:

„Scriem noi la tine, Filipe vraciule, şi-ţi dăm în ştire dumnitale pentru Alexandru, să-l otrăveşti, iară tu să fii împărat Eghipetului!“ Filip ceti cartea şi râse, şi scrise altă carte la Eghipet:

„Scriu vouă, neînţelepţilor şi măgarilor egipteni! Credeţi-mă că de-mi va trebui mie domnia voastră, dami-o-va Alexandru; încă şi alte împărăţii mai mari Alexandru îmi va da mie. Vouă vă pare că Alexandru este bolnav, iară el nu este bolnav, ci dimineaţă îl veţi vedea călare pe Ducipal umblând prin mijlocul oştilor.“ Şi trimese

cartea la Eghipet; iară egiptenii, dacă auziră aşa, se spăimântară şi scriseră altă carte lui Alexandru:

„Scris-am noi, egiptenii, la marele împărat Alexandru, precum ca să ştie că mâine dimineaţă Filip vraciul va să te otrăvească cu ierburile lui“. Alexandru ceti cartea şi clătină cu capul; şi într-aceea sosi şi Filip vraciul cu paharul plin de ierbi şi-l dete lui Alexandru, şi zise:

— Bea, împărate, că te vei însănătoşi!

Alexandru luă paharul şi zise;

— Oh! Dragul meu Filipe, oare acest pahar de-l voi bea fi-mi-va ceva de folos?

Şi pricepu Filip, şi luă paharul şi-l bău pe jumătate, şi zise:

— Alexandre! Nici un vraci nu-şi otrăveşte pe domnul său.

Iară Alexandru dete cartea egiptenilor, şi ceti Filip şi plânse, şi zise:

— Ah, mare împărate Alexandre! Pe capul tău se razimă toată lumea! Şi de aş face aşa, la ce împărat aş avea credinţă? Mai bine să intru în pământ de viu, decât să fac aşa. Iară acei măgari egipteni trimes-au şi la mine carte, iară eu încă le-am trimes răspuns cum am ştiut; pentru aceea le-a fost pizmă pe mine, şi au trimes carte la tine, împărate. Ci te culcă puţintel, şi te vei scula sănătos.

Deci se veseliră oştile şi se gătiră de război; şi porunci Alexandru să bată cetatea. Şi începură a bate cetatea de toate părţile; deteră cu maşinile de război de o parte şi cu săgeţile de altă parte; şi mergeau săgeţile ca ploaia în cetate; şi nu putură răbda săgeţile, ci deschiseră porţile, şi strigau toţi:

— Milostiveşte-te spre noi, Alexandre-împărate, că noi închinăm cetatea noastră ţie! Ci te milostiveşte, Alexandre, feciorul lui Netinav-împăratul!

Şi se milostivi Alexandru de opri oştile, şi şezu în scaunul Eghipetului, şi se închinară toţi egiptenii lui Alexandru; şi zise Alexandru:

— Cum ştiţi că sunt feciorul lui Netinav, împăratul vostru?

Şi grăiră egiptenii:

— Împărate! Avut-am noi împărat pe Netinav care a împărăţit bine şi dulce patruzeci de ani; şi l-a scos Darie-împăratul, şi s-a

dus de la noi. Şi ne-a lăsat carte şi stema pe masă; şi aşa zice cartea: că se va duce de la noi bătrân, şi va veni tânăr; şi nouă aşa ne pare, să fii tu acela! Şi l-am vărsat de aur şi l-am pus într-un stâlp, şi i-am pus stema în cap şi cartea în mână.

Alexandru merse să-l vadă; şi se apropie de stâlp; iară stema căzu în capul lui Alexandru, şi se mirară toţi de aşa minune.

Alexandru făcu acolo alt stâlp foarte înalt. Şi se scrise în stâlp lângă tatăl său, Netinav. Şi luă Eghipetul, şi se veseliră egiptenii cu macedonenii. Şi începură a scoate daruri scumpe, aur şi argint mult, şi toate comorile crailor şi ale împăraţilor celor bătrâni de la Faraon, şi de la Iosif cel preafrumos; şi toate le luă Alexandru şi le dete oştilor, şi le zise să se gătească de război. Şi puse împărat pe Filip, şi poposi acolo treizeci de zile.

Iară într-o zi veniră vestitorii lui Alexandru şi-i spuseră:

— Să ştii, împărate, că vine Darie spre tine cu toată sila[1] lui, şi este la apa Eufratului!

Alexandru scrise oştile, şi aflară şase mii de mii de călăreţi, şi patru mii de mii de pedeştri. Şi purcese oştile înaintea lui Darie la Eufrat. Şi dacă se apropie de Eufrat, Darie auzi şi scrise oştile, şi se aflară zece mii de mii de pedeştri; şi trimese Darie iscoadă la Alexandru. Iară străjile lui Alexandru prinseră iscoadele lui Darie şi le aduseră la Alexandru. Şi le zise Alexandru:

— De nu veţi spune drept, eu vă voi pierde! Şi-i întrebă: Spuneţi, câte oşti are Darie?

Ei spuseră drept, Alexandru porunci oştilor să facă toţi focuri sara, şi aşa făcură, şi se suiră iscoadele într-un munte înalt, şi văzură focuri multe fără număr; şi le dete drumul de se duseră la Darie-împăratul, şi aşa spuseră lui Darie:

— Să ştii, împărate, că atâta oaste are Alexandru, cât nu se ştie numărul şi sfârşitul!

Iară Darie se mânie pe ei şi le tăie limbile că au spus oştilor să se sperie.

---

[1] *Silă* — putere, armată

Darie trimese soli şi carte la Alexandru:

„Scriu ţie eu, Darie, împăratul peste toţi împăraţii, marele şi tarele, şi întocmai lui Dumnezeu, şi luminez întocmai ca soarele pe lume, şi Dumnezeul perşilor, scriu ţie, feciorul lui Filip. Am auzit că ai luat Apusul, Râmul, Atina, Ierusalimul şi Eghipetul, şi acuma ai venit şi la ţara mea cu tâlharii tăi. Să ştii, ca să-mi trimeţi haraciul acelor ţări de la apus, şi să-ţi cei iertăciune de la mine şi-ţi voi ierta greşala, şi să te duci la Macedonia ta, să-ţi ţii moşia. Iară de nu vei face aşa, voi veni la tine cu toate oştile, şi nici un macedonean nu va scăpa în toată lumea. Ci să-ţi treacă nebunia, şi te du îndărăt.“ Şi veni solul la Alexandru; iară Alexandru ceti cartea şi o rupse, şi porunci să fie spânzuraţi solii lui Darie. Iară macedonenii ziseră:

— Nu se cade să se spânzure solii.

Alexandru răspunse că nu sunt trimeşi la împărat, ci i-au trimes la tâlhar; şi tălharii pierd solii:

— Vina este a lui Darie, domnul vostru.

Iară solii grăiră:

— Împărate, de ne vei pierde pe noi, puţină pagubă vei face lui Darie, şi acum tălhar nu eşti, iară de vei rupe legea solilor, însuţi tălhar te vei face!

Alexandru zise:

— Fiţi iertaţi şi vă dau zile de la mine, iară de la împăratul vostru morţi eraţi.

Iară solii grăiră:

— Împărate, şti-vom şi noi ce vom grăi la împăratul nostru de împărăţia ta!

Alexandru cinsti solii şi-i dărui, şi scrise carte lui Darie:

„Eu, Alexandru-împăratul, scriu ţie, Darie, împăratul perşilor. Să ştii că nu-ţi mulţămesc la cuvintele ce mi-ai trimes, că au fost cuvinte ca de nebun; şi tu te lauzi către mine care am luat Apusul şi alte cetăţi, zicând că nu voi scăpa în toată lumea dinaintea ta. Dară nu ştii că macedonenii sunt pietre de diamant, şi sunt iuţi ca piperul; şi aşa să ştii că voi stăpâni peste împărăţia ta, cu ajutorul lui

Dumnezeu; iară perşii tăi sunt oi, şi macedonenii sunt lupi şi lei neastâmpăraţi, şi ei îşi dau viaţa spre moarte, şi nu se tem de moarte."

Şi se duseră solii, şi Darie ceti cartea, şi-şi chemă boierii şi-i întrebă de sfat. Şi răspunseră:

— Împărate! Nu ţi se cade ţie să te baţi cu Alexandru, că tu eşti împărat mare, iară Alexandru este un crai mic; ci mână numai nişte boieri, că-l vor bate!

Şi aceasta plăcu lui Darie, şi trimese pe Mamant-voievodul şi-i zise:

— Să mergi să ei oastea mea, două sute de mii de călăraşi, şi două sute de mii de pedestraşi şi patru mii de etiopi; şi să mergi să treci Eufratul şi să te baţi cu acel tâlhar şi să cauţi, de va pleca a fugi, să nu-l laşi, ci tot să-l goneşti până ce-l vei prinde, şi să-l aduci viu la mine cu toate ale lui.

Alexandru văzu armia lui Darie, şi porunci gătirea oştenilor, şi încălecă pe Ducipal, şi umbla prin mijlocul oştilor şi astfel grăi:

— Fraţilor şi vitejilor! Rugaţi pe Dumnezeu Savaot şi fiţi vrednici, că am nădejde de la Dumnezeu că-i vom bate curând şi vor fugi îndărăt, că împăratul lor nu este cu dânşii, ci sunt cu nişte boieri, iară voi sunteţi cu împăratul vostru; şi de-i vom bate, să ştiţi că voi fi împărat a toată lumea, iară de ne vor bate pe noi, nu vom scăpa în toată lumea de Darie-împăratul! Ci, fraţilor, mai bine să pierim cu cinste decât să pierim cu ruşine! Să ştiţi voi că perşii sunt oi, macedonenii sunt lupi, şi un lup multe oi risipeşte şi le sfărâmă!

Şi făcu Alexandru trei oşti, şi deteră în trâmbiţe, şi în tâmpine, şi în surle de trei părţi şi se loviră oştile foarte tare, şi se tăiară toată ziua; iară perşii începură a da înapoi, şi macedonenii a-i goni. Darie se spăimântă şi plecă a fugi; iară Alexandru mulţi tăie, şi mulţi prinse vii, şi ajunse la hotarul lui Darie; şi puse Alexandru tabăra lui acolo şi pe cei vii îi iertă, iară pe cei morţi îi îngropă ; şi pieriră de-ai lui Darie o sută de mii.

Iară Darie trimese pe la toate ţările cuvânt să se strângă cu oştile la Babilon: şi se strânseră cincizeci de mii, şi iară plecară

spre Alexandru cu război. Iara Alexandru se găti de luptă, şi încălecă pe Ducipal şi umbla prin mijlocul oştilor, şi grăia:

— Fraţilor şi vitejilor macedoneni! Rugaţi pe Dumnezeu Savaot! Că-l vom bate pe Darie cât mai curând, că pe un urs mulţi câini îl latră şi nici unul nu-l muşcă, şi să ştiţi că câţi vor fi rămas de la războiul dintăi, nici unul nu va veni într-acel de acum, şi de aci înainte vom fi fără de grijă!

Într-acea noapte văzu Alexandru pe Ieremia în vis şi-i zicea prorocul:

„Pas, Alexandre, spre Darie, că-l vei birui, şi te roagă lui Dumnezeu Savaot."

Şi făcu două oşti, şi deteră în tâmpine, în trâmbiţe şi în surle, şi se învăluiră oştile trei zile, şi începură perşii a fugi şi macedonenii a-i goni, şi-i tăiau cum se taie; şi acolo pieriră de-ai lui Darie patruzeci de mii, şi macedoneni zece mii. Iară Darie fugi până la Persida şi acolo plângea. Iară Alexandru prinse mulţi vii şi dându-le drumul, le zise:

— Mai mult să nu veniţi cu Darie la război!

Alexandru purcese apoi spre război la Babilon; iar babilonenii, dacă se apropie el de cetate, nu-l lăsară să se apropie o sută de mile de loc. Iară Alexandru stătu deasupra Eufratului, şi aşa era Babilonul de întins, cât curgea Eufratul prin mijlocul lui. Şi apa aceasta este atât de mare, cât trec pe ea cu luntrile. Şi Alexandru porunci să sape şi să abată apa, să nu treacă prin cetate.

Şi săpară şapte zile şi abătură apa la uscat, peste câmp. Iară într-o noapte, pe când cetăţenii făceau slujbă Dumnezeilor lor, Alexandru intră pe urma apei pe dedesubtul cetăţii şi într-altă noapte aprinse oraşul. Iară cetăţenii se spăimântară şi deschiseră porţile şi năvăliră călăreţii înăuntru, şi-i tăiară toată noaptea. Iară la ziuă intră şi Alexandru în cetate cu oştile, şi se închinară babilonenii lui Alexandru, strigând:

— Milostiveşte-te spre noi, Alexandre-împărate, că ne închinăm ţie, noi şi cetatea noastră!

Atunci stinseră focurile şi începură babilonenii a scoate la daruri scumpe lui Alexandru. Şi deschiseră vistieria lui Darie-împăratul, şi scoaseră două sute de poveri de galbini, şi scoaseră o mie de cai povodnici, ai lui Darie, şi scoaseră o sută de lei cu zgarde de aur şi o mie de pardoşi, şi o sută de bidivii arăpeşti, care erau mai frumoşi decât toţi caii de pe lume, cu procoviţe[1] sau ţoluri de mătase; şi scoaseră o mie de bliduri de aur, şi scoaseră două sute de mii de coarne de inorog ferecate cu aur şi cu pietre scumpe, şi o sută de potire de aur şi piatră de diamant, şi scoaseră plaşca lui Selevchie-împăratul, făcută cu ochi de şarpe, şi cu mărgăritar, şi cu pietre nestemate ; şi scoaseră stema lui Sihan-împăratul, scoaseră masa lui Darie de safir piatră şi cine şedea la dânsa nu i se mai făcea inima rea. Şi acolo şezu Alexandru patruzeci de zile, şi se veseliră macedonenii cu babilonenii. Iară Darie auzi că a luat Alexandru Babilonul şi se umplu de amar şi jale multă, şi strigă:

— Oh, amar mie! O, pedepsitul de mine, cum mă potriveam lui Dumnezeu din cer, iară acum nu mă pot potrivi nici unui om, că mai-micii mei sparseră sila mea! Oh, cainicul[2] de mine, cum mă bucurai în puţină vreme, şi mai curând sosi jalea şi amarul, cum se zice: „Nu este bucurie să nu se schimbe în jale şi cel care va lua de la altul cu bucurie, alţii vor lua de la el cu jale!“ Mai bine să mă fi ucis macedonenii decât să fiu împărat cu ruşine; că multă vreme luară perşii haraci de la Macedonia, iară astăzi plătesc cu capetele!

Şi plângea Darie cu amar. Iară un boier vru să-l mângâie şi zise:

— Aşa este împărăţia, ca şi copaciul mare: când cade, mare sunet face; şi vântul copaciul mare îl surpă şi-l rupe. Şi nu te scârbi, împărate, că Alexandru bătutu-ne-a pe noi, dar şi noi bate-l-vom pe el, că aşa sunt oştile, şi mai avem noi viteji buni între perşii noştri.

---

[1] *Procoviţă* — ţol gros de învelit, pătură

[2] *Cainic* — de plâns, vrednic de milă

Şi sta acolo şi un boier al lui Darie, anume Amvis, care-i zise:

— Împărate, tu m-ai crescut, şi mult bine mi-ai făcut, iară astăzi te văzui trist; şi aşa să ştii că voi să merg la Alexandru, şi-mi voi da capul pentru tine astăzi!

— O, dragul meu Amvis — zise Darie — de vei face aşa; moartea ta va fi mai cinstită decât viaţa altora, şi împărăţia perşilor scăpată va fi de tine, şi pomeni-se-va numele tău până va fi Persia!

Amvis ceru să i se dea sabia lui Darie, şi-şi puse semn macedonesc; şi se apropie de Alexandru; iară Alexandru era împlătoşat şi încoifat şi umbla prin mijlocul oştilor. Şi Amvis scoase sabia şi vru să lovească pe Alexandru peste ochi, şi greşi de-l lovi peste coif, şi-i tăie coiful, şi-i rase părul ca cu briciul de pe creştet, şi vru să-l lovească şi a doua oară, şi nu putu, că-l prinseră. Iară Alexandru zise:

— Mă lovi mână macedonească cu sabia persienească, şi întrebă: Omule, de unde eşti, şi al cui eşti? Şi cum te cheamă?

El răspunse:

— Eu sunt sluga lui Darie-împăratul, care de mic m-a crescut şi m-a miluit, şi m-a boierit; îl văzui trist şi jalnic plângând; şi mi se făcu milă de jalea lui; şi cutezai să-mi dau zilele pentru el, şi am venit să te tai, şi să veselesc pe domnul meu cu moartea ta, şi cu a mea; şi începutul se făcu, iară Dumnezeu nu vru cum vrui eu!

Alexandru zise:

— O, fără de minte, Amvise! Cred că astăzi sunt mort pentru mintea ta şi pentru domnul tău ; iară eu îţi dau zile de la mine şi te iert. Ce făcuşi tu n-a făcut nici un om de pe pământ; şi tu te du la domnul tău Darie, şi să-i spui că pe cine îl păzeşte, Dumnezeu îl şi fereşte, şi nu-l poate ucide nimenea, şi să-i spui să se închine mie şi să-mi dea haraci şi oaste pe an şi să şadă în pace pe moşia lui!

Amvis se duse la Darie şi-i spuse toate ce făcuse, şi ce a zis Alexandru, şi cum îi sunt dăruite zilele de Alexandru; iară Darie plânse mult şi zise:

— Cum va fi voia lui Dumnezeu, iară eu n-am ce face!

Amvis grăi:

— Împărate, eu astăzi sunt mort pentru tine, iară de la Alexandru viu sunt, şi cât bine mi-ai făcut mie până astăzi îl plătii cu capul, şi cât putui eu făcui, iară Dumnezeu nu vru cum am vrut eu, şi de astăzi înainte, să mă ierţi, împărate, că voi să mă duc la acela ce mi-a dat zilele de la el; şi-l voi sluji de astăzi înainte; şi mă iartă, împărate!

Darie se umplu de jale şi grăi către boierii lui:

— Cui i-a venit oare în aminte că va ieşi din Macedonia atâta putere? Şi iară grăi: „Cine se suie pogoară-se, şi cine se smereşte înalţă-se!“

Şi zise lui Amvis:

— Să spui lui Alexandru: Cât a luat să-i fie de bine şi să ne împăcăm, iară eu nu mă voi închina lui, că împărat la împărat nu se închină nici unul, ci unul mort şi altul viu împărăţeşte; iară de nu va vrea aşa, el să mă aştepte în cincizeci de zile să merg la el cu câţi perşi mi-au rămas, şi voi să aduc şi din India oaste, de la Por-împărat, şi ori îl voi bate, ori mă va bate el şi voi pieri cu cinste pe moşia mea cu toţi perşii mei!

Amvis îşi luă ziua bună de la Darie şi se duse la Alexandru, şi se închină lui şi-i spuse ce grăise Darie. Alexandru primi pe Amvis, şi-l crezu şi-l amestecă între macedoneni.

Alexandru zise:

— Adevărat că împărat la împărat nu se închină, că împărăţia mare lucru este, ca un munte înalt şi împodobit frumos, cu de toate florile, şi se vede peste toată lumea, şi aşa îi pare omului că nu se va mai pogorî niciodată; iară când va veni vremea, se pogoară fără voie: aşa este împărăţia acestei lumi deşarte! Apoi iarăşi zise: Văzui astă-noapte în vis pe Ieremia prorocul şi-mi grăia: „Fătul meu, Alexandre! Să mergi însuţi sol la Darie, şi te roagă lui Savaot Dumnezeu, că el te va scoate din nevoie.“

Şi spunea boierilor visul, lui Potolomei, lui Filon şi lui Antioh-voievod, şi grăi:

— Să ştiţi că voi să merg sol la Darie!

Ei nu-l lăsară, el zise:

— Merge-voi şi ce va da Dumnezeu! Şi se găti şi zise: Boieri dumneavoastră, de voi pieri eu acolo, voi tocmiţi împărăţia bine şi să nu lăsaţi pe mama mea Olimpiada!

Iară voievozii plânseră cu jale, şi ziseră cu toţii:

— Mai bine să ne tai capetele noastre decât să vedem noi aceasta!

Alexandru răspunse:

—De va fi voia lui Dumnezeu, nu mă va ucide toată lumea!

Şi se sărută cu voievozii, şi se duse Alexandru sol la Darie-împăratul.

Darie auzi că vine sol de la Alexandru şi făcu divan mare, şi-şi tocmi polăţile[1] şi se arătă luminat solului, şi şedea în jeţ de aur împodobit cu pietre scumpe, şi împrejurul lui stăteau tot voinici tineri cu făclii aprinse, şi se aflau împrejurul lui tot îngeri făcuţi de aur, şi luminau tocmai ca soarele, şi şedeau doisprezece hatmani în jeţuri de aur, şi erau în jur patruzeci de stâlpi de marmură albă ca zăpada. Şi intră Alexandru în divan sol, şi dete cartea lui Darie, şi ceti cartea şi aşa era scris:

„Eu, Alexandru, împăratul peste toţi împăraţii şi împăratul a toată lumea cu vrerea lui Dumnezeu, scriu ţie, Darie împărate, sănătate! Şi-ţi aduc aminte că ai luat haraciul de la talăl meu Filip, şi el muri, iară eu rămasei tânăr în scaunul tătâne-meu, şi tu ai vrut să mă scoţi de la moşia mea; trimeteai alţii să fie domni şi împăraţi în Macedonia; iară Dumnezeu nu vru cum ai vrut tu, că Dumnezeu conteneşte şi rabdă; iară tu cum ai contenit, aşa ţi se conteneşte şi ţie astăzi, căci Dumnezeu m-a făcut împărat pe moşia mea, şi încă peste toată lumea. Tu ai zis că mă vei aduce legat, şi tu ai vrut toate ale mele să fie ale tale, aşa vor să fie toate ale tale ale mele, şi voi fi împărat a toată lumea; şi eu nu sunt aşa nemilostiv

[1] Polată — palat, clădire

cum iţi pare ţie, ci-ţi pleacă inima, şi te închină mie şi-mi trimete haraci, şi oaste pe an, şi tu împărăţeşte în pace şi sănătos pe moşia ta; iară de nu vei face aşa, tu eşti duşman perşilor tăi, şi toţi veţi pieri de sabia macedonenilor, şi tu cu rea moarte vei muri; şi te găteşte de război acum pâna în cincisprezece zile.“

Darie ceti cartea şi zise:

— Boieri, cine-şi poate închipui că are atâta putere împărăţia Macedoniei?

Alexandru zise:

— Că sunt toţi ca unul, libovnici şi viteji buni, şi au toţi un cuget şi un cuvânt, şi nu socotesc moartea lor.

Iară un slujbaş mare zise:

— Cum răspunzi astfel unui împărat aşa mare ca acesta?

Alexandru zise:

— Volnic este solul să răspundă împăratului!

Marele Darie zise:

— Cum te cheamă?

El răspunse:

— Filon mă cheamă!

Darie grăi:

— Filoane, să stai aicea până voi scrie cartea către Alexandru!

Şi stătu până sara şi chemară pe sol la masă şi-l aşezară la locul solilor, şi-i deteră un pahar cu vin să bea. Alexandru bău vinul, şi băgă paharul în buzunar; şi-i deteră şi alt pahar, şi-l băgă în sân. Ei spuseră împăratului ce face solul. Împăratul zise:

— Mai daţi-i încă unul.

Şi-i deteră şi al treilea pahar, şi-l bău şi-l băgă în buzunar. Şi zise un boier:

— Cum faci tu asta la masa împărătească, de iei paharele la tine?

Alexandru zise:

— La împăratul nostru aşa este legea solului: până la al treilea pahar toate le ia solul!

Darie crezu aceasta. Iară în vremea asta, un boier ce-l chema Candarcus, care mersese în Macedonia să fie domn, sosi la masă şi, cum văzu pe Alexandru, îl şi cunoscu şi se apropie de Darie şi-i zise:

— Să ştii, împărate, că solul este însuşi Alexandru!

Darie nu crezu aceasta şi iară merse Candarcus şi a doua oară la Darie şi zise:

— Împărate, de nu va fi acesta Alexandru, să-mi tai capul.

Darie prinse a privi la sol şi-i zise:

— Filoane, asamănă-te oamenii mei a fi tu Alexandru.

Alexandru zise:

— Împărate, adevărat că samăn cu el, pentru aceea mă trimete tot pe mine sol!

Darie îl crezu şi se sculară de la masă, şi intrară în casă să facă sfat, prinde-l-vor au ba. Iară Alexandru pricepu că l-au cunoscut; şi cum şedea în palat singur, îşi lăsă plaşca şi-şi puse căciula persienească în cap; şi plecă la poartă, şi zise portarilor:

— Ţine-ţi pahar împărătesc şi deschideţi poarta; că m-a trimes împăratul să chem voievozii!

Şi-i deschiseră poarta şi ieşi Alexandru, şi merse la altă poartă, şi zise:

— Ţine-ţi pahar împărătesc şi deschideţi poarta; m-a trimes împăratul să tocmesc străjile!

Şi-i deschiseră poarta şi ieşi Alexandru, şi merse la a treia poartă şi iară zise ca şi întâi, şi-i deschiseră poarta, şi ieşi Alexandru afară, şi merse la gazdă şi încălecă pe Ducipal, şi fugi toată noaptea, şi sosi cu zorile la apa Sinarului; şi era apa aceea cumplit de mare şi venea în toate nopţile cu noroi, şi cu pietre, şi cu var. Iar Alexandru dete şi trecu, şi găsi de ceea parte pe Filon şi pe Potolomei-voievozi, care aşteptau pe Alexandru; şi se sărutară cu Alexandru şi le povestea el cum a petrecut la Darie.

Iară Darie, ţinând sfat, căuta să-l prindă pe Alexandru. Şi-l căutară prin toate odăile, şi nu-l găsiră, şi alergară la poartă, şi întrebară; iar portarii ziseră:

— Venit-a un om la noi şi ne dete pahar împărătesc, şi ne zise: „Ţineţi pahar împărătesc şi-mi deschideţi poarta, că mă trimese împăratul să chem voievozii!“ Şi l-am lăsat, şi s-a dus!

Ei alergară şi la a doua poartă şi portarii tot aşa răspunseră; merseră şi la a treia poartă, şi primiră acelaşi cuvânt; şi alergară la gazdă şi întrebară; iar gazda zise:

— Venit-a, a încălecat şi s-a dus.

Ei se întoarseră la împăratul şi-i spuseră cum a scăpat solul, iară Darie se umplu de amar şi de jale, şi zise lui Candarcus să-l gonească cu o sută de voinici până la apa Sinarului, că nu va putea trece. El se duse şi luă o sută de viteji buni cu cai ageri, şi-l goniră toată noaptea până la ziuă şi sosiră la apa Sinarului, şi văzură pe Alexandru de ceea parte cu voievozii lui, iar Alexandru strigă spre ei:

— Ce goniţi vântul, că nu-l veţi prinde? Şi vă duceţi la împăratul vostru, şi-i spuneţi că-i mulţămesc de cinste şi să se gătească de război în cincisprezece zile!

Şi se duse Alexandru la tabăra lui. Candarcus se întoarse la Darie şi spuse toate ce au fost.

Iară Darie plângea cu mare jale şi zicea:

— Văzut-aţi cum ne înşelă feciorul lui Filip, şi scăpă din mâinile noastre? Şi iară zise: Oh, necredincioasă lume! Cum te arăţi întâi dulce şi apoi amară!

Darie scrise carte la Por, împăratul din India, căci era mare şi mai avea şi treizeci şi şase de limbi sub biruinţa lui .

„Iată eu, Darie, cainicul şi jalnicul! Amarnicul de mine, Darie-împăratul, scriu la tine, cinstitule şi marele Por-împărate, întocmai cu Dumnezeul perşilor, şi soarele Indiei. Trimet împărăţiei tale sănătate. Credem că-ţi va fi venit vestea ce păţim noi de la macedonenii noştri, de la feciorul lui Filip, cum se leapădă de noi, şi cum a luat Apusul tot şi acum venit-a şi la noi, şi ne-a bătut de două ori, şi sparse oastea mea, şi-mi luă Eghipetul, Ierusalimul şi Babilonul; şi te rog cu capul plecat până la pământ să-mi dai ajutor şi oaste din India, că pe indieni nu-i poate bate nimenea, şi înaintea lor

nimenea nu poate sta, şi mă rog să-mi dai ajutor, să mă bat cu el, ca să-l birui, sau să pierim cu cinste pe moşia noastră, că nu se poate să pat eu rău lângă tine, fiind tu mare şi tare, că nu ştii cum te va duce Dumnezeu şi pe tine într-această lume înşelătoare! Şi aşa mă rog!“

Por-împăratul ceti cartea, şi clătină capul şi zise:

— Nu este bucurie pe lume să nu se schimbe în jale; că Darie oarecând se potrivea lui Dumnezeu, iară astăzi nu se poate potrivi unui om de pe pământ, şi astăzi este bătut de mai-micii lui, de macedoneni.

Por-împăratul chemă boierii lui şi le zise:

— Mergeţi de luaţi oastea mea, patru mii de călăreţi!

Şi purceseră oştile în ajutorul lui Darie. Por le zise:

— Păziţi să-mi prindeţi pe feciorul lui Filip, şi să păziţi, de va fugi, să-l goniţi până îl veţi prinde şi să-l aduceţi la mine, că am auzit că este cuminte şi înţelept.

Voievozii luară oştile şi se duseră la Darie, iară Darie se veseli, şi trimese pe la oştile lui să se strângă, şi se adunară o mie de mii de oameni şi purceseră spre Alexandru.

Indienii trimeseră iscoade la Alexandru; iară străjile macedonene prinseră iscoadele şi le duseră la Alexandru. Şi porunci împăratul să le ducă pe o măgură înaltă, să vadă oştile lui, şi zise oştilor să pornească la război iute şi cu grabă; şi plecară oştile tare şi cu grabă spre Darie, şi iscoadele văzură asta; apoi le dete drumul, şi se duseră şi spuseră indienilor:

— Să ştiţi că Alexandru are oaste foarte tare, şi sunt iuţi fără samă, şi cai tot armăsari ca zmeii, şi vin tare spre noi fără frică, şi atâta sunt de mulţi cât vor fi până la douăzeci de mii de oaste!

Iară indienii dacă auziră aceasta se spăimântară foarte rău şi mergeau la război fără voia lor, şi cu frică mare.

Iară oştile se loviră foarte tare şi iute, cât se făcu praf de nu se cunoşteau unii din alţii, şi dete Dumnezeu vânt mare de suflă praful după oşti, de se văzură, şi începură a se tăia cum se taie,

toată ziua ; şi începură indienii a fugi şi macedonenii a-i tăia. Iară Alexandru mergea într-o căruţă de aur şi cu doisprezece viteji tăia din căruţă cu spada de un stânjen, şi-i călca cu caii şi zăceau perşii şi indienii ca snopii. Iară Darie fugi în Persida.

Alexandru zise lui Filon să gonească pe indieni, şi să strige să nu fugă, ci să se închine, şi dacă nu se vor închina, să le ia caii şi armele şi să-i lase să se întoarcă în India. Filon începu a-i goni, şi le striga să nu fugă, că vor pieri toţi. Şi stătură indienii şi se închinară lui Filon, şi le luă caii şi armele şi le zise:

— Mergeţi la Por-împărat, şi să-i spune-ţi să nu mai dea ajutor altuia, şi să ştiţi că eu sunt împărat în Persia.

Şi se duseră ei la Por, şi spuseră ce au păţit, tot, şi Por se miră mult. Iar Alexandru gonea pe Darie, şi Darie fugea plângând şi grăind:

— Oh, amar ţie, Darie! Cum te slăvea toată lumea, şi te potrivea lui Dumnezeu, iar astăzi fugi şi de macedonenii tăi!

Şi fugea pe câmpii Persiei; şi-l ajunseră doi boieri ai lui, pe nume Răzvan şi Candarcus, şi cum îl ajunseră, aşa îl şi loviră amândoi cu suliţele, şi căzu Darie de pe cal jos, iară ei îl dezbrăcară şi luară ce găsiră la el, şi-l lăsară cu puţin suflet. Şi zăcea împăratul perşilor în pulbere, în picioarele cailor. Iară Alexandru ajunse acolo şi-l văzu Darie şi strigă:

— Oh, Alexandre, Alexandre! Nu trece şi lăsa pe Darie în pulbere zăcând.

Alexandru auzi, şi alergă grabnic, şi-l văzu rănit zăcând şi zise:

— Cine eşti tu?

El zise:

— Eu sunt Darie-împăratul, acela ce eram mărit de toată lumea, şi de toate limbile de oameni! Eu sunt Darie, cela ce se potrivea lui Dumnezeu din cer, iară astăzi zac în pulbere, în picioarele cailor! Eu sunt soarele perşilor, iar astăzi sunt înjunghiat de perşii mei. Eu sunt Darie, împăratul a toată lumea, iară astăzi nu mi-i

îngăduit nici la moşia mea să mor! Ci nu mă lăsa, Alexandre, în pulbere, că nu eşti nemilostiv.

Iară Alexandru descălecă şi-l puse pe Darie în căruţa sa de aur, şi-l şterse cu mahrama, adică cu basmaua lui, şi zise:

— De nu vei muri, cinste mare vei avea!

Alexandru porunci să-l ducă lin la Persida cetate; şi el mergea după oştile lui Darie şi le striga să nu fugă, ci să se închine, că Darie e pierit; şi se închinară lui Alexandru, şi merseră toţi perşii şi macedonenii în cetate la Persida şi şezu Alexandru în scaunul lui Darie şi-şi puse stema în cap şi luă toiagul de aur al lui Darie, şi perşii merseră toţi de se închinară lui Alexandru şi-i ziseră:

— Mulţi ani, Alexandre, împăratul perşilor şi al macedonenilor!

Şi fură perşii şi macedonenii toţi fraţi. Pe Darie îl duseră cu puţin suflet şi, văzând el pe Alexandru în jeţul lui, zise:

— Aduceţi pe fata mea Ruxandra.

Şi merse Ruxandra la tată-său, şi Darie plânse cu jale şi zise:

— Oh, drag sufletul meu, inima mea, şi lumina ochilor mei, draga mea Ruxandră! Iată că eu îţi aduc bărbat din Macedonia, fără veste şi fără de nădejde, că eu nu cugetam să-ţi fac nunta ta aşa degrabă, ci eu cugetam la nunta ta să chem toţi craii şi domnii. Iară astăzi îţi câştigai bărbat, pe cela ce l-a pus Dumnezeu împărat a toată lumea; şi la nunta ta mult sânge s-a vărsat, al perşilor şi al macedonenilor; şi astăzi perşii cu macedonenii se înfrăţiră, iară eu îţi zic ţie, fata mea, de astăzi înainte să cinsteşti pe domnul tău Alexandru, cum se cade a cinsti pe împăratul tău, şi a toată lumea.

Şi o luă de mână, o sărută dulce, şi o duse la Alexandru, şi zise:

— Ţine, Alexandre, pe Ruxandra, sufletul meu şi inima, ţie împărătească să-ţi fie, că este mult înţeleaptă, frumoasă şi milostivă.

Alexandru se sculă din scaun şi o luă de mână şi o puse lângă el în jeţ, şi-şi luă stema din cap şi o puse în capul ei, şi luă inelul ei şi-l băgă în degetul lui şi o sărută dulce, şi zise:

— Să ştii, Darie împărate, că Ruxandra ta îmi va fi împărăteasă de astăzi înainte, iară împărăteasa ta mie maică-mi va fi în locul Olimpiadei, până la moartea mea.

Darie grăi:

— Fătul meu Alexandre! Să împărăţeşti sănătos şi cu Dumnezeu, şi cu fiica mea Ruxandra, iară eu merg astăzi la iad, unde merg toţi din veac; ci pe Candarcus şi pe Răzvan să-i judeci cum se cade, şi rămâneţi cu Dumnezeu, şi împărăţiţi sănătoşi.

Şi muri Darie-împărat, şi se sfârşi. Şi a împărăţit Darie şaizeci de ani, şi fu ca şi când n-ar mai fi fost.

Alexandru petrecu pe Darie până la mormânt cu toţi macedonenii şi cu toţi perşii până îl înmormântară, în luna lui august, în cincisprezece zile. Alexandru stătu împărat perşilor, şi chemă pe Candarcus şi pe Răzvan, cei ce uciseră pe Darie, şi le zise:

— Cum aţi ucis pe domnul vostru care v-a făcut vouă mult bine?

Şi ei grăiră:

— Moartea împăratului Darie te făcu pe tine împăratul perşilor.

Alexandru zise:

— Dară eu sunt un străin, şi nici un bine nu v-am făcut; dar mie cum îmi veţi face vreun bine? Şi porunci: Spânzuraţi-i! Alexandru iarăşi zise: Blăstămat să fie acela ce va hrăni pe ucigătorul de oameni, pe curva din casă, şi pe vânzătorul de cetate!

Alexandru scrise apoi carte mamei sale Olimpiada, la Macedonia, şi către dascălul lui, Aristotel:

„Eu, Alexandru, împăratul peste toţi împăraţii, scriu la muma mea Olimpiada şi la dascălul meu Aristotel. Sănătate şi viaţă trimet dumneavoastră. Şi acum sunt şapte ani de când n-am trimes noi la voi şi voi la noi carte, nici de bine, nici de rău, şi de aceasta este a noastră vina; ci să iertaţi, că până acuma am avut războaie mari, cu toate ţările până la Persia lui Darie, şi cu el bătutu-ne-am de trei ori şi l-am biruit, şi i-am luat împărăţia, încă şi fata lui o luai pentru bunătăţile ei şi pentru frumuseţa ei, mie împărăteasă să-mi fie. Darie însă muri şi eu astăzi sunt împăratul perşilor, şi să ştiţi că până nu

ştiam dragostea muierii nu-mi mai aduceam aminte de voi, nici de voi pieri, iară acum voi să ştiu şi de viaţa voastră, cum locuiţi, şi cum este Macedonia şi cum auziţi de noi. Să fiţi sănătoşi“. După aceea deschiseră vistieriile lui Darie şi găsiră douăsprezece turnuri pline cu galbini, şi douăsprezece case pline de taleri, şi douăzeci de case pline cu scule de aur, şi cu pietre scumpe şi de mărgăritar cel mare, şi coarne de inorog ferecate tot cu aur, şi o mie de potire de aur, şi o mie de cai hrăniţi, şi o mie de cai povodnici tot cu ţoluri de mătasă, şi o mie de lei tot cu zgarde de aur, şi zece mii de şoimi, şi zece mii de zgripţori, şi cincizeci de cămile, şi o sută de mii de catâri, şi o sută de mii de boi de pluguri, şi zece mii de ogari, şi trei mii de copoi, şi o mie de mii de oi; iară cetatea era tot poleită cu aur, şi împodobită cu pietre scumpe, de lumina ca soarele, şi alte multe câte nu se ştie; nici mintea omului nu poate socoti bogăţia lui Darie-împăratul. Alexandru dete aurul şi argintul oştilor şi voievozilor. Şi se veseliră macedonenii cu perşii ca fraţii.

Într-o zi se sui Alexandru într-un foişor înalt foarte şi strigă cu glas mare şi zise:

— Să ştiţi, voievozilor, voi macedonenilor şi perşilor, şi toată lumea, să ştiţi că mă lepăd de Dumnezeii elineşti, de Amon şi de Apolon, şi de Poseidon, şi eu blastăm pe acei Dumnezei elineşti, şi mă închin lui Savaot Dumnezeu şi mă închin celui ce a făcut cerul şi pământul, pe acela măresc ce odihneşte pe heruvimi, şi-l măresc serafimii. Şi eu pe acela măresc de aici înainte, şi voi toţi să credeţi într-acela. Şi sparseră toţi Dumnezeii elineşti şi-i băgară în foc, şi le zise:

— De sunteţi voi Dumnezei, ieşiţi din foc să vă măresc.

Iar nici unul nu putu ieşi, ci arseră toţi, şi se făcură cenuşă. Iar zise Alexandru tuturor oştilor:

— Voi toţi, voinicilor, hrăniţi-vă caii bine de acum într-un an, şi să vă dregeţi armele, şi să beţi, şi să mâncaţi şi să vă veseliţi.

Şi şezu acolo un an cu împărăteasa lui Ruxandra şi împărăţiră bine, dulce şi frumos cu toţi macedonenii şi râmlenii, cu egiptenii

şi cu perşii, şi fură toţi fraţi în bucurie, şi acolo puse împărat perşilor pe Filon în Persida cetate, şi strigă apoi gătire de război, şi de cale îndelungată, şi mână pe la toate ţările, să vie toţi craii şi voievozii cu oştile la Persida cetate, iară Alexandru se găti de război cu toate oştile.

DESPRE MULTE ŢINUTURI MINUNATE

Alexandru se ridică cu oştile lui, şi le scrise şi află zece mii de mii de călăreţi şi patru mii de pedestraşi. Scrise zece mii de muieri sterpe, şi le puse căpitan, şi le duse după corturi, şi le puse lege: „Cine se va culca cu vreo muiere într-o noapte, să-i dea un galben, şi căpitanului un taler, şi să fie de spălatul oştilor“. Şi încărcară o mie de mii de cămile cu bucate şi luară două sute de mii de catâri de toată treaba oştilor, şi zece mii de lei, şi zece mii de pardoşi, şi o mie de zăvozi, şi o mie de ogari, şi o mie de copoi, şi zece mii de bivoli, şi o sută de mii de boi, şi o sută de mii de berbeci, şi merseră spre Cris-împăratul; şi nu vru să se închine, şi dete Alexandru drumul oştilor, şi-l bătură, şi sparseră cetatea şi pieri şi el, şi-i prădară ţara toată, şi atâta aur şi argint aflară, cât se săturară toate oştile de avuţia lui Cris-împăratul.

De acolo purcese spre răsărit şi multe ţări bătu şi îngenunche mulţi domni, şi merse înainte până ce ieşi din lume şi ajunse la pustie, la locul gadinelor[1] sălbatice. Şi merse mai înainte până ce ajunseră la o ţară, şi le ieşiră înainte nişte muieri sălbatice, şi deteră prin oaste tare cu lemne şi cu pietre; şi le bătu Alexandru, şi pieriră de acelea douăzeci de mii, şi erau păroase ca porcii şi cu ochii ca stelele.

De acolo merse Alexandru cincizeci de zile, şi ajunse la o ţară cu nisip. Acolo locuiau furnicile în pământ; şi peste noapte ieşeau

[1] Gadină—fiară

din ascunzişuri şi luau pe om şi-l băgau în găurile lor de-l mâncau. Auzind de asta, Alexandru porunci să secere paie şi să le aprindă la găurile lor. Şi aşa făcură, şi pieriră multe, şi trecură ţara lor în zece zile.

De acolo mai merse Alexandru înainte până ajunse la ţara piticilor. Aceştia erau cât cotul de înalţi şi ieşiră mulţi la Alexandru şi-i aduseră plocon frumos, finice[1] şi miere multă, şi ziseră:

— Împărate, noi suntem nişte oameni neputincioşi şi ticăloşi, cum ne vezi împărăţia-ta, şi te milostiveşte spre noi.

Iară Alexandru:

— Să nu-i bănuiască nimeni.

Ei iară se plânseră şi ziseră:

— Împărate, avem supărări de cocori, că vin la noi şi ne mănâncă poamele, hrana noastră, şi ne batem cu ei; ci uneori ne biruie ei, alteori îi biruim noi.

Iară Alexandru puse tabără acolo, şi le făcu cetate tare, şi le puse şi împărat dintre ei şi-l învăţă a-i judeca. Şi le zise să-şi facă arme, arce şi săgeţi, să se apere de cocori. Şi luă de la ei miere multă şi finice, cât ajunse oştilor într-un an.

Şi mai merse Alexandru înainte, şi ajunse la un câmp mare şi frumos, cu apele dulci; şi erau într-acel câmp oase multe de oameni. Şi văzură un stâlp mare de piatră, poleit cu aur, şi era Sahnos-împăratul săpat în stâlp, şi era scris cu slove elineşti; şi alergă Alexandru la stâlp şi slovele aşa ziceau: *„Eu, Sahnos-împăratul fost-am a toată lumea împărat, şi vream să merg la rai şi până aicea venit-am, şi aicea ieşiră oameni sălbatici fără veste şi mă uciseră cu totul, şi cine va vrea să meargă la rai, până aicea să vie, si de aicea să se întoarcă îndărăt, că va pieri“*. Alexandru înváli stâlpul cu plaşca, să nu cetească nimenea, să se sperie oastea lui. Macedonenii întrebară ce sunt acele slove. El răspunse:

— Spune că înainte este o ţară dulce!

---

[1] Finice—curmale

Şi merseră până la un munte mare şi zise Alexandru să puie tabăra acolo să se odihnească oştile. Şi făcură palangă de către munte. În ziua aceea, zise Alexandru să se gătească oştile de război, iar el cu pâlcul lui se duse la pădure, şi văzu un om sălbatic care sta semeţ şi nu fugea. Alexandru porunci de-l loviră doi călăreţi cu suliţele. El începu a zbiera tare, şi îndată ieşiră oameni sălbatici ca frunza şi ca iarba, toţi cu pietre şi cu lemne, şi deteră prin oaste foarte tare. Alexandru fugi din pădure afară, şi ieşiră sălbaticii la câmp, iară Antioh îi luă cu oastea de către pădure, iară sălbaticii sfârşiră lemnele şi pietrele, şi-i tăie oastea cumplit, de zăceau ca snopii. Şi aveau nărav că dacă se vedeau crunţi,[1] se mâncau unul pe altul. Alexandru îi birui şi pieriră din ei o sută de mii, iară de-ai lui Alexandru cincisprezece mii.

Iară a doua zi veniră voievozii la Alexandru, şi strigară:

— Împărate, dară nu ne ajunge cât ne-am bătut cu împăraţii din lume, şi am pierit acolo, şi am luat împărăţii destule ca să ne odihnim, iară acum ne aduseşi la pustie, să pierim de oameni sălbatici?

Iară Alexandru zise:

— O, dragii mei macedoneni, şi voi, fraţilor, cred, multe războaie am bătut; iar acum puţin să ne ostenim şi iară o să ne întoarcem la lume; ci dumneavoastră de m-aţi urât, ucideţi-mă, de veţi putea împărăţi fără de mine!

Voievozii ziseră:

— Ce vom face? Fie-ţi în voia ta, sau vom pieri cu tine toţi sau nu vom pieri.

Şi trecură ţara sălbaticilor în cincisprezece zile, şi ajunseră la o ţară bună şi frumoasă şi văzură doi stâlpi de piatră poleiţi cu aur şi era săpat într-înşii obrazul lui Eraclie-împăratul, şi al Semiramidei-împărătesei. Şi merse Alexandru la stâlp şi văzu slove elineşti şi spunea acolo pricina lor, cum au ieşit din lume pentru

[1] Crunt—însângerat

fărădelegile oamenilor, şi acolo împărăţit-au patruzeci de ani, şi s-au sfârşit aşa. Alexandru plânse şi zise:

— O, fericite Eraclie!

Şi mai merse înainte, şi ajunse la curţile lui Eraclie pustii, şi erau împodobite cu pietre scumpe şi poleite cu aur, şi erau acolo nişte pomi frumoşi şi dulci ca zahărul, şi murmura un izvor cu apă rece.

Şi de acolo purcese Alexandru înainte şapte zile şi ajunse la o apă mare şi lată şi se vedea de ceea parte ţară cu oameni, şi puse tabăra acolo şi făcură luntre. Alexandru zise să meargă acolo, iară Potolomei răspunse:

— Alexandre, nu vei merge acolo, că nu ştii ce ţi se va întâmpla, ci voi merge eu mai nainte, şi voi vedea, şi voi veni de-ţi voi spune!

Alexandru zise:

— O, dragul meu Potolomei! Dară de vei pieri acolo, ca tine unde voi găsi?

Potolomei răspunse:

— De voi pieri eu acolo, altul ca mine pune-vei în loc, iară de vei pieri tu, altul ca Alexandru nu vom găsi în toată lumea.

Şi intră Potolomei în luntre cu şapte voinici, şi se duse la ostrov şi găsi oameni goi. Deci se întoarse şi spuse lui Alexandru. Iară Alexandru intră în luntre cu toţi boierii, şi trecură la ostrov, şi ieşiră înaintea lui Alexandru oameni mulţi despuiaţi şi grăiră:

— Împărate Alexandre! Ce ai venit la noi? Şi ce ai lua de la noi, că suntem nişte goi şi nişte săraci, şi ne hrănim dintru aceşti pomi până sunt, alta nu mai avem nimic?!

Alexandru zise:

— N-am venit să iau de la voi nimic, ci numai să văd ce oameni sunteţi, şi cum trăiţi, şi de unde aţi venit aici, şi cum ştiţi numele meu.

Ei grăiră:

— Împărate, noi suntem de la Ţara Grecească şi am avut împărat elinesc de la Macedonia pe Eraclie-împăratul, şi împărăteasă pe Semiramida, şi văzând ei acolo atâta strâmbătate şi

războaie, şi multe bazaconii şi sânge vărsat, cugetară să iasă dintr-acea ţară şi făcură zece mii de corăbii, şi au ales tot oameni buni şi drepţi, şi-i băgară în corăbii, şi plecară pre mare, şi au umblat pre mare un an, şi au ieşit unde erau curţile şi făcură ţară bună şi dulce; şi au ars corăbiile, şi au împărăţit patruzeci de ani tot bine şi frumos în ţară. Şi ei muriră, iară noi rămaserăm fără de împărat şi puserăm doisprezece filosofi să ne judece; iară noi n-am ascultat, şi am luat iară răutăţile noastre, şi se mânie Dumnezeu pre noi, şi trimese oameni sălbatici de ne bătură, şi ne uciseră, şi ne stricară ţara şi nu puturăm trăi acolo de ei ca ne mâncau feciorii şi pe noi ; şi câţi am rămas am venit aicea într-acest ostrov, ne hrănim cu de aceste poame, şi noi nu avem alt ce-ţi da nimic, dar îţi vom da şapte filosofi de la noi, că îţi vor trebui de aici înainte până la Ivant, că ei ştiu calea până acolo.

Alexandru luă şapte filosofi, şi zise:

— Adevărat că mai cinstit lucru nu este în lume, şi mai scump şi mai curat, decât omul procopsit la învăţătură. Şi se întoarse la tabără, şi zise: Omul cărturar este vistier desăvârşit. De acolo merse cincisprezece zile şi ajunse la o ţară cu oameni cu şapte picioare şi cu şapte mâini, şi se izbiră cu putere în oastea lui Alexandru şi pieiră din ei mulţi, şi pe mulţi îi prinseră vii; şi lui Alexandru îi era voia să-i scoată la lume ca pe o minune, numai că nu ştia care era mâncarea şi băutura lor, şi din această pricină au pierit de foame.

Şi trecu ţara lor în zece zile, şi mai merse şi ajunse la o ţară cu oameni căpcăuni, dinainte cu obraz de om, grăind omeneşte, iar îndărăt cap de câine lătrând câineşte. Alexandru ucise mulţi dintr-înşii, şi trecu ţara lor în şapte zile.

Şi mai merse înainte şi ajunse la o apă mare, şi puse tabăra acolo; şi muri un cal al unui voinic şi-l aruncară în apă de-l mâncară racii. Iar peste noapte începură a ieşi racii aceştia, şi luau omul, îl vârau în apă, şi nu putea scăpa de gurile lor. Aflând de

asta, porunci Alexandru să se sape gropi adânci, şi să le astupe cu paie; şi aşa făcură; iară într-o noapte ieşiră raci mulţi, şi căzură în gropi şi nu mai puteau să iasă, iar la ziuă uciseră mulţi fără samă şi-i mâncară oştile.

De acolo merse mai înainte şapte zile şi ajunse la un munte mare şi înalt, şi văzu un om mare legat de munte cu verigi de fier, şi era lung de o mie de coţi, şi când plângea, glasul lui se auzea cale de trei zile şi nu se apropia de el nimenea. Şi mai merse înainte cincisprezece zile şi ajunse la o apă mare şi de ceea parte era ţară cu oameni, şi ziseră filosofii:

— Acolo este Macaron.

Şi făcură luntre, şi intră Alexandru în luntre cu zece boieri de-ai lui şi luă galbini, şi pâine curată şi vin roşu, şi trecu de ceea parte şi văzu pomi înalţi şi frumoşi şi poame dulci ca zahărul, şi frumoase, şi erau fântâni reci sub pomi şi apele reci şi dulci ca zahărul, şi prin pomi erau paseri mândre şi cântau nişte cântece frumoase, ca nişte fete, şi erau unele albe, altele roşii, altele negre, altele verzi şi mohorâte. Şi se întâmpină cu un om gol şi zise Alexandru:

— Pace ţie, frate.

El răspunse:

— Pentru toate bucuriile.

Şi vru Alexandru să mai grăiască cu el, iar el zise:

— Pasă înainte, că vei grăi cu împăratul nostru Ivant şi-ţi va spune tot ce doreşti.

Şi merse Alexandru înainte, şi găsi pe Ivant şezând în scaun de aur, cu cunună de aur în cap, şi gol, subt un pom înalt şi cu de toate felurile de poame într-însul, şi sub picioarele lui era apă ca aurul, şi fierbea în fântână. Iar dacă văzu Ivant pe Alexandru, clătină cu capul şi zise:

— O, Alexandre-împărate, din lumea ticăloasă şi nevolnică! Toată lumea vei lua, şi la moşia ta nu te vei mai întoarce, şi te vei sui până la cer, şi până la iad te vei coborî.

Alexandru sărută mâna lui Ivant, iară Ivant sărută pe Alexandru pe cap şi-l puse în jeţ lângă el. Alexandru zise lui Ivant:

— De ce îmi grăieşti aceste cuvinte?

El zise:

— Nu trebuieşte a poftori[1] omului înţelept cuvinte înţelepte!

Iară Alexandru zise:

— Doresc, de-ţi va fi voia, să-ţi aduc plocon de ce se găseşte la noi!

El zise:

— Aduceţi-mi!

Şi aduseră o tipsie plină de galbini, şi pâine curată, şi vin roşu. Ivant zise:

— Nu ne e dat nouă să mâncăm, ci vi-i dat vouă să mâncaţi; ci deşertaţi clondirul, şi aduceţi-l la mine să vă dau eu plocon!

Şi luă Ivant clondirul şi-l umplu cu apă de sub picioarele lui, şi-l dete lui Alexandru, şi zise:

— Ţine, Alexandre, plocon de la mine.

Alexandru zise:

— De ce treabă este aceasta?

Ivant zise:

— Când îmbătrâneşte omul, să se scalde cu de această apă şi va întineri de va fi ca de treizeci de ani.

Alexandru pecetlui clondirul bine, şi-l dete aprodului, şi aşa cugetă întru sine: „De voi îmbătrâni, mă voi scălda şi voi întineri, şi nu voi mai muri!“ Apoi Alexandru zise iar:

— O, fericite Ivantie! Spune-mi dară, voi de unde aţi venit într-acest ostrov?

Ivant zise:

— Când a zidit Dumnezeu pe moşul nostru Adam, l-a aşezat în rai; şi a greşit el lui Dumnezeu şi l-a scos din rai; şi ieşi Adam şi cu moaşa Eva; şi au venit întâi aicea şi făcură doi feciori.

---

[1] *A poftori* — a repeta.

Adam căuta pururea spre rai şi plângea cu jale de lipsirea raiului; iară feciorii lor Cain şi Abel se învrăjbiră, şi ucise Cain pe Abel, şi plângeau Adam şi Eva cu mare jale. Şi după aceea făcură şi un alt fecior, om bun şi drept, pe nume Sit; şi şezu Adam aici cinci sute de ani, şi însură pe Sit, şi făcură şi feciori, iară apoi trimese Dumnezeu pe înger de-i zise lui Adam să iasă de aici şi să meargă la lume, acolo unde locuiţi voi. Şi ieşi Adam şi Eva, şi cu alţi feciori şi nepoţi ai lui, cincisprezece mii de oameni, iară Sit rămase aici, şi noi din Sit ne tragem.

Alexandru zise:

— O, fericite Ivantie! Dară voi în ce Dumnezeu credeţi, şi cui vă închinaţi?

Ivant zise:

— Noi credem în Savaot Dumnezeu, şi nouă ne este cugetul tot la Dumnezeu, şi dacă murim, noi mergem într-alt loc mai bun decât aici!

Alexandru apoi se miră mult de viaţa lor, şi zise:

— O, fericite Ivantie! Toate îmi spuseşi şi bune, şi dulci, încă voi să-mi mai spui cum vă rodiţi, că muieri nu văd la voi?

Ivant zise:

— Noi avem muieri, dar nu locuiesc cu noi, ci locuiesc într-alt ostrov, şi sunt îngrădite cu zid de aramă: şi vin ele la noi într-un an o dată; vieţuim atunci cu ele treizeci de zile, atunci ne însurăm feciorii şi ne mărităm fetele, şi după aceea iară se duc la ostrovul lor; şi dacă face femeia cocon, îl ţin trei ani şi apoi îl aduc la noi, şi dacă moare bărbatul, muierea nu se mărită, nici se însoară bărbatul, dacă-i moare femeia.

Alexandru zise:

— O, fericite Ivantie! Spune-mi, de la ostrovul muierilor ce este înainte?

Ivant răspunse:

— Este raiul ocolit cu apă şi zidit cu aramă, şi acoperit cu foc,

şi pe poartă stau heruvimii şi serafimii de foc, şi strălucesc ziua şi noaptea necontenit.

Alexandru zise:

— Dară putea-voi vedea raiul?

Ivant zise:

— Nu poate vedea trupul, ci numai sufletul. Ci vei merge aproape de rai, şi-ţi vor ieşi îngeri înainte şi-ţi vor spune toate.

Alexandru zise:

— De nu mi-ar fi de macedoneni, eu aş rămânea aici cu voi şi aş vieţui viaţa voastră cea îngerească.

Ivant zise:

— Pasă la lume, Alexandre, că te aşteaptă împărăţia lui Por-împăratul, şi tot pământul îl vei lua şi în pământ intra-vei!

Şi plânse Alexandru, şi se sărută cu Ivant-împăratul, şi-l sărutară toţi negomândrii până ieşi din ostrov, şi se iertară cu el. Şi merse Alexandru la tabără, şi spuse tot ce văzuse şi ce auzise.

Alexandru purcese apoi cu oştile la ostrovul muierilor şi trecură pe lângă cetate, şi într-însa nu căuta, că numai Dumnezeu poate căuta acolo. Şi de acolo merse zece zile, şi ajunse la un câmp frumos, plin de mândre flori ce miroseau ca tămâia şi ca smirna şi ca livantul, şi erau unele albe, altele negre, altele roşii, altele verzi, vinete, mohorâte, şi galbene ca aurul. Şi căută Alexandru spre răsărit, şi văzu porţile raiului şi spre porţi văpaie de foc, şi sta raiul sus ca un munte, şi se vedeau pomii raiului înalţi fără samă. Şi mergea Alexandru înainte şi căuta spre câmpii raiului de la cincisprezece mile depărtare; şi ieşiră înaintea lui doi îngeri şi ziseră:

— Alexandre, stai pe loc! Să nu mai mergi înainte, că este loc sfânt, şi te vor arde heruvimii şi serafimii din rai, ci te întoarce la lume, că o să iei împărăţia lui Por-împăratul.

Alexandru zise:

— Doamne, pe unde voi ieşi la lume?

Îngerii ziseră:

— Iată că ies patru râuri din rai: unul Tigru, altul Eufrat, altul Filon, altul Geon; şi pe Eufrat să mergi, că te va scoate la lume, şi vei vedea şi alte minuni, iar aci nu zăbovi.

Alexandru stătu cu oştile, şi zidiră stâlp de piatră, şi-l poleiră cu aur, şi scrise el în stâlp cu slove elineşti: „Iată, eu, Alexandru, împăratul a toată lumea, până aci venit-am cu oştile mele, şi-mi ieşiră doi îngeri înainte, de mă opriră aici, şi mă certară să nu mai merg înainte că voi pieri, deci de aici mă întorsei în lume“.

De aici se întoarse Alexandru către lume şi ajunse la un iezer frumos şi puse tabăra acolo; şi luă un bucătar un peşte şi-l băgă în iezer să-l spele, iară peştele fugi în apă; şi merse socaciul[1] la Alexandru şi-i spuse. El zise oştilor:

— Să-şi scalde toţi caii, ca să fie toţi sănătoşi şi tari.

Şi merse înainte numai şapte zile şi ajunse la o peşteră mare şi întunecată, şi puse tabăra acolo, şi zise Alexandru:

— Să încalece toţi voinicii pe iepe şi să lege mânzii la gura peşterii.

Şi aşa făcură, şi intră Alexandru în peşteră şi strigă pristavul în peşteră:

— Tot voinicul să scoată ceva din peşteră: pământ, pietriş, lemne sau ce va găsi, şi cine va scoate puţin căi-se-va, şi cine va scoate mult, iară căi-se-va.

Şi umblară în peşteră o zi şi o noapte şi scoaseră iepele din peşteră afară la mânzi, şi scoaseră aur şi argint mult şi pietre nestimate, şi zise Alexandru:

— Să împărţiţi toţi frăţeşte!

Deci cei ce nu scosese nimic căitu-s-au, şi cei ce scosese mult încă se căiră, căci împărţiră cu cei ce nu scosese nimic.

De acolo merse cinci zile şi ajunse la un iezer cu apă limpede şi dulce ca zahărul, şi puse tabăra acolo. Alexandru merse la iezer

---

[1] Socaci—bucătar

să se scalde şi intră în iezer, iară un peşte mare sări şi se repezi la Alexandru să-l mănânce. Alexandru văzu peştele, şi fugi iute afară la uscat. Apoi se întoarse la el, cu oşteni, şi-l împresură şi-l ucise. Şi era peştele cu solzi de aur, şi-l spintecară, şi găsiră în inima lui o piatră nestimată, era mare cât un ou de gâscă, şi o puseră în suliţă şi lumina ca soarele prin tabără. Iară peste noapte ieşiră din apă nişte fete frumoase cu părul până la pământ, şi umblau prin mijlocul oştilor, şi plângeau nişte plângeri minunate, cu nişte glasuri ciudate, şi grăiau:

— O, dragul nostru împărat, cum te ucise Alexandru-împăratul!

Şi cu mare jale plângeau.

De acolo merse o sută de zile şi ajunse la o biserică ce se chema „Hramul soarelui". Şi merse Alexandru la acea biserică, şi se închinară lui Savaot Dumnezeu, şi văzu acolo scripturi, şi ceti Alexandru slovele şi ziceau aşa: „Să ştii, Alexandre, că vei lua toată lumea şi de moarte nu vei scăpa, că te vor otrăvi cei ce slujesc ţie". Alexandru se clăti foarte şi mult plânse şi zise:

— O, moarte necredincioasă şi lume înşelătoare! Cum mângâi pe oameni şi apoi îi bagi curând sub pământ pe toţi.

De acolo merse zece zile, şi ajunse la o ţară cu nişte oameni cu un picior şi cu o mână, şi cu un ochi, şi cu coadă de oaie, şi prinse Alexandru mulţi din ei, şi grăiră:

— Împărate Alexandre, milostiveşte-te spre noi, că suntem nişte oameni mişei[1], cum ne vezi împărăţia-ta!

Şi se milostivi Alexandru, şi-i iertă şi le dete drumul. Şi merse Alexandru pe o vale, şi era trist pentru moartea lui. Iară acei oameni se suiră într-un munte înalt, şi strigară:

— Împărate! Cum fuseşi de înţelept, şi noi te înşelarăm.

Iară Alexandru stătu, şi erau zece zile de când nu râsese, că era pentru moartea lui scârbit; atunci râse şi zise:

— Întrebaţi cum m-am înşelat?

---

[1] Mişei—nenorociţi.

Şi strigară de jos, şi răspunseră de sus, grăind:

— Carnea noastră e mai dulce decât toate cărnurile, şi pieile noastre nu le taie sabia, nici trece săgeata printr-însele, şi maţele noastre sunt pline de mărgăritare şi de pietre scumpe, şi în inima noastră este piatră nestimată ca un ou de gâscă.

Iară Alexandru zise:

— Adevărat că toată paserea pe limba ei piere!

Şi porunci Alexandru: Ocoliţi muntele, călăreţi, iară pedestraşii să se suie în munte cu ogarii, şi cu leii şi cu pardoşii!

Şi aşa făcură. Şi prinseră vii o sută de mii de aceia, şi zise să-i jupoaie, şi-i jupuiră pe toţi, şi mâncară tatarii carnea.

De aici ajunseră la hotarul lui Por-împăratul; iară Por-împăratul auzi că vine Alexandru spre el, şi scrise carte:

„Eu, Por-împăratul a toată lumea, cel ce luminez ca soarele, întocmai cu Dumnezeu, scriu ţie, Alexandre. Au te-ai sumeţit că ai biruit pe Darie şi i-ai luat împărăţia? Să ştii că cu acea nebunie, şi cu sumeţia ta pierde-vei capul tău, oştile tale şi ţara ta! Dară nu socoteşti tu că dinaintea mea nu vei scăpa nici în Macedonia, nici în toată lumea? Ci-ţi socoteşte nebunia ta, şi-ţi cere iertăciune de la mine, şi-ţi voi ierta greşala ta, şi te întoarce în Macedonia şi-mi trimete haraciurile de la toate ţările câte ai luat. Iară de nu vei face aşa, nu vei scăpa dinaintea mea nici în Macedonia, nici în toată lumea." Alexandru ceti cartea şi clăti cu capul, şi scrise altă carte lui Por:

„Eu, Alexandru, împăratul peste toţi împăraţii şi a toată lumea împărat, nu cu vrerea mea, ci cu voia lui Dumnezeu Savaot, scriu ţie, Por-împărate, sănătate! Tu te lauzi mie, şi zici că m-am sumeţit pentru Darie; iară Darie încă se potrivea lui Dumnezeu, ca şi tine, iară Dumnezeii lui nu-l ajutară. Şi să ştii că am mers până la rai, şi acolo am găsit pe Ivant-împăratul, iar el îmi spuse mie că Dumnezeii voştri sunt toţi în iad, de se muncesc cu Darie împreună într-un loc. Şi cum nu ajutară lui Darie, aşa nu-ţi vor ajuta nici ţie. Şi tu te potriveşti lui Dumnezeu din cer, iară mai apoi nici unui om nu te

vei potrivi, că eu nu pot fugi de tine, ci eu vin la tine cu toate oştile mele, iară tu să ieşi cu toate oştile tale, şi cu toată sila ta" Şi trimese cartea lui Por-împăratul; apoi scrise altă carte la mumă-sa Olimpiada şi la dascălul său Aristotel:

„Eu, Alexandru, împărat peste toţi împăraţii, scriu la muma mea Olimpiada şi la dascălul meu Aristotel. Multă sănătate şi viaţă trimet dumneavoastră; şi să mă iertaţi că în cinci ani carte nu v-am putut trimete, că ne-am depărtat, şi am trecut pustii şi codri, munţi înalţi, de ne-am bătut cu oameni sălbatici, şi am mers la oameni cât cotul de mari şi am ajuns la împărăţia lui Eraclie-împăratul, şi am mers până la Macaron, la Ivant-împăratul, de am grăit cu el, şi mi-a spus că Dumnezeii elineşti sunt toţi jos în iad de-i muncesc toţi dracii; şi am mers aproape de rai, şi am văzut pe poarta raiului stând heruvimii şi serafimii, jos, străjuind raiul; şi-mi ieşiră înainte doi îngeri de mă certară, să nu merg înainte, şi m-am întors de la rai pe apa Eufratului, de am ieşit la lume. Şi acum sunt pe hotarul Indiei, şi voi să mă bat cu Por-împăratul. Şi trimiteţi-mi şi voi carte."

Por-împăratul strânse oştile, şi sila lui toată, şi găsi opt mii de mii de pedestraşi şi o mie de lei învăţaţi la război. Şi auziră macedonenii şi perşii de atâta silă a lui Por, şi se spăimântară, şi se sfătuiră să prindă pe Alexandru, şi să-l dea lui Por, iară ei să-şi ceară iertăciune de la Por şi să se întoarcă în Macedonia, şi perşii în Persida. Potolomei auzi aceste toate şi merse la Alexandru, şi-i spuse, iară Alexandru chemă pe macedoneni, şi zise tuturor oştilor:

— Oh, dragii mei viteji de toată lumea! Înţelepţi şi viteji macedoneni! Socotiţi, fraţilor, cum luarăm toată lumea şi sila lui Darie sparserăm, şi multe puteri băturăm, iară astăzi voi vă spăimântaţi de nişte neharnici şi înfricoşaţi indieni. Cred că Por nu ne va mânca, cum vă pare vouă; iară dumneavoastră de m-aţi urât, ucideţi-mă; de vă pare că vă face Por vreun bine, să mă pierdeţi pentru binele vostru. Însă mie aşa îmi pare, că de veţi pierde pe Alexandru, nici voi nu veţi mai vedea Macedonia, că vă vor goni toate neamurile şi limbile, şi toate ţările vă vor ucide, şi nu

veţi rămâne nici unul până la Macedonia. Dară nu socotiţi că de vom bate noi pe Por, curând veţi vedea Macedonia; şi de nu veţi merge voi spre Por, eu voi merge singur de mă voi bate cu el, şi de-l voi bate eu, voi fi împărat a toată lumea, iară de mă va bate el, toţi veţi pieri cu urgie.

Iară macedonenii, dacă auziră, ziseră aşa:

— Alexandre! Noi toţi vom pieri cu tine; ci să ştii că nu este vina noastră, ci aceasta o făcură perşii, că sunt vecini cu indienii.

Iară Alexandru se mânie pe perşi şi le puse învăliturі pe cap şi le făcu haine muiereşti; şi până astăzi aşa au rămas.

Deci Alexandru porunci scrierea oştilor şi află zece mii de mii de călăreţi şi patru mii de mii de pedestraşi; şi trimise carte lui Filon la Persida, şi la împărăteasa lui Ruxandra:

„Eu, Alexandru-împăratul, scriu la dragul meu prieten Filon şi la draga mea împărătească Ruxandra sănătate şi voie bună! Şi în ce ceas veţi vedea cartea mea, să purcezi, Filoane, cât mai curând cu oştile tale spre India, că voi să mă bat cu Por-împăratul; şi să vii ziua şi noaptea şi să-mi trimeţi carte înainte, să ştiu pe unde eşti şi când vei sosi la noi cu oştile!“ Şi repezi la Filon olăcari[1] cu cartea.

DESPRE RĂZBOIUL CU POR

Por se sculă cu oştile lui şi întâmpină pe Alexandru: şi puse Por înainte zece mii de lei, iar Alexandru o mie de bivoli şi o mie de tauri; şi se loviră leii cu bivolii şi se deteră într-o parte, iară oştile se loviră de faţă. Alexandru lovi oştile lui Por de trei părţi, şi deteră în tâmpine şi în trâmbiţe, şi se tăiară toată ziua până sara, şi se dete Por îndărăt; şi pieriră acolo indienii patru mii de mii, şi de-ai lui Alexandru zece mii. Iară Por-împăratul dacă văzu cât a fost războiul de crâncen, îşi chemă boierii lui, şi zise:

[1] Olăcar—ştafetă.

— Oh, dragii mei viteji! Acum ce voi face, că iată ne băturăm şi cu Alexandru, şi nu-l puturăm birui?

Ei ziseră:

— Să aducem elefanţi, să facem poduri pe ei şi să urcăm pe unul câte douăzeci de arcaşi şi să-i punem înainte.

Deci puseră câte douăzeci de arcaşi pe o sută de elefanţi, şi-i aşezară înainte, şi plecară la război. Alexandru puse înainte o mie de cămile tot cu clopote, şi două mii de catâri tot cu clopote; iară elefanţii se spăimântară de vuiet şi săriră înapoi şi loveau oastea lui Por, şi se rupseră podurile, şi omorâră pe toţi arcaşii. Iară oştile se loviră de faţă şi se tăiară până sara şi se dete Por înapoi, şi trecu apa Eufratului, şi puse tabără acolo şi sparseră podurile; şi pieriră acolo de-ai lui Por patru mii de mii, şi de-ai lui Alexandru zece mii.

Filon sosi cu oastea lui odihnită, o sută de mii, şi aduse şi o sută de mii de cămile încărcate de bucate, să fie de toată treaba oştilor, şi o sută de mii de catâri tot cu galbini, şi cu taleri, să dea oştilor, şi-i aduse stema de aur, de la împărăteasa lui. Alexandru se veseli dimpreună cu toate oştile de sosirea lui Filon, şi zise Filon:

— Alexandre-împărate! Nu trebuieşte să stai şi să aştepţi pe Por, că Por cât stă tot gândeşte şi se pregăteşte, şi vin oştile din toate părţile; ci mă lasă pe mine cu oastea mea cea odihnită să-l lovesc cum ştiu.

Alexandru zise:

— Dară apa Eufratului cum o vei trece?

Filon răspunse:

— Cum vei vedea împărăţia-ta!

Alexandru zise:

— Pas cu Dumnezeu!

Şi zise Filon:

— Tot călăreţul să puie câte un pedestraş călare după el!

Şi aşa făcură. Şi pe când şedea Por la masă să prânzească, Filon dete în Eufrat cu oştile, repede, iară apa ieşi toată pe uscat, şi cei

dintăi se udară, iară cei dinapoi trecură pe uscat, şi loviră pe Por fiind la masă, fară de veste; şi începură a se tăia. Iară Alexandru, dacă văzu aşa, făcu şi el ca şi Filon, şi trecu apa; şi loviră pe Por de trei părţi, şi se bătură până sară; şi începură indienii a se risipi, iară macedonenii a-i goni şi a-i tăia cum se taie; iară Por plecă a fugi la India cetate, şi plângea cu amar, şi grăia:

— O, vai de mine! Nevoiaşul de mine! Cum puternicii căzură şi neputernicii se ridicară! Cum macedonenii veniră spre Darie, şi-l uciseră, şi la mine veniră şi mi se puseră ca scaiul în cap, şi sila mea o sparseră, şi nici apa Eufratului nu-i putu opri!

Şi se duse Por la cetatea sa, iară Alexandru îi gonea oştile, şi mulţi pieriră şi mulţi prinse vii, şi pe toţi îi iertă.

Alexandru căzu pe hotarul lui Por, şi zise:

— Să prade ţara lui Por!

Iară Por-împăratul trimise cărţi pe la toate limbile păgâne, la douăzeci şi patru de limbi, la răsărit:

„Scriu eu, Por-împăratul, la ai mei fraţi şi buni prietini, sănătate! Şi să ştiţi că au venit macedonenii şi m-am bătut cu ei de trei ori şi mă biruiră, şi puterea mea sparseră; şi vă rog, fraţilor, să-mi veniţi întru ajutor, că de mă vor bate pe mine, nici voi nu veţi scăpa dinaintea lor; şi să săriţi cât mai curând!“ Limbile, dacă auziră aşa, săriră în ajutor şi merseră la Por-împăratul cu patru mii de mii de oameni. Iară Alexandru trimese pe Filon cu carte la Por:

„Scriu eu, Alexandru, împăratul peste toţi împăraţii, ţie, Por-împărate sănătate! Şi să ştii că capul plecat nu-l prinde sabia niciodată. Aşa tu, închină-te mie şi să fii în pace, şi-ţi ţine împărăţia, şi-mi trimete haraci şi oaste pe an; iar de nu vei face aşa, noi să ne batem amândoi, căci ţie nu-ţi este milă de indieni, iar mie îmi este milă de macedoneni: căci este şi păcat să moară toţi vitejii pentru noi, ci să ieşim amândoi din tabără singuri, şi să stea oştile pe loc, până ne vom bate amândoi, şi de mă vei bate, tu vei fi împărat a toată lumea, iară de te voi bate, eu voi fi împărat a toată lumea!“

Filon merse sol la Por, şi-i zise Por:

— Tu eşti Filon?

El răspunse:

— Eu sunt!

Por zise:

— Filon, închină-te mie, căci de astăzi Alexandru ucis este de mine; iar tu te închină mie, şi să-ţi dau fata mea, şi din împărăţia mea jumătate!

Filon zise:

— Nici lumea toată nu mă va despărţi de dragostea lui Alexandru!

Por zise:

— Pasă şi spune lui Alexandru să iasă să ne lovim amândoi cum a zis el, şi să stea oştile pe loc!

Şi merse Filon la Alexandru, şi spuse că Por este gata să se lovească. Alexandru întrebă:

— Ce viteaz este Por?

Filon zise:

— Are trupul de cinci coţi, dar este putred; iar bun viteaz este; ci pasă, Alexandre, că-l vei bate, că norocul tău mare este şi Dumnezeu Savaot puternic este!

Alexandru îngenunche şi se rugă lui Dumnezeu şi zise:

— Dumnezeul tuturor Dumnezeilor, cela ce te măresc heruvimii şi serafimii, Savaot Dumnezeu, ajută-mi astăzi împotriva lui Por-împăratul!

Şi îşi luă platoşa şi îşi puse coiful în cap, apucă suliţa şi încălecă pe Ducipal, şi ieşi din mijlocul oştilor. Şi se întâlni cu Por; şi se izbiră cu suliţele, şi se frânseră suliţele, şi scoaseră buzduganele şi se loviră de câte zece ori în cap. Por scoase sabia. Alexandru stătu şi grăi:

— Por-împărate! Cred că noi n-am grăit aşa.

Por stătu şi zise:

— Cum?

Alexandru zise:

— Să stea oştile pe loc, până ne vom bate amândoi.

Por se întoarse înapoi să certe oştile; iar Alexandru strânse pe Ducipal şi scoase hangerul şi-l lovi subţioară prin încheieturile platoşelor, şi-l junghie pe Por, iar Ducipal luă pe calul lui Por cu gura de cerbice şi-l răsturnă jos; iar Por căzu de pe cal; şi muri acolo Por-împăratul. Iar indienii dacă văzură aşa, plecară a fugi, iar Alexandru a-i goni, şi-i tăia cum se taie. Şi pieriră acolo indieni trei mii de mii, şi ceilalţi se închinară lui Alexandru; iar limbile cele păgâne fugiră şi scăpară prin ţările lor.

Pe Por-împăratul îl puse Alexandru în căruţa lui cea de aur şi-l duse la cetatea lui în India, cu toate oştile. Iar împărăteasa lui Por ieşi înainte, cu zece vlădici şi cu zece mii de popi, şi-şi sfâşie împărăteasa lui Por contăşul până la pământ, şi se despleti, şi cu zece mii de fete, tot despletite, plângea cu jale mare. Alexandru porunci de-i puseră lui Por stemă în cap şi-l aşezară în patul de aur, şi-l duseră în cetatea lui, şi-l îngropară cu cinste mare, învălit cu caftan de aur; şi se săvârşi Por în luna lui iunie în douăzeci şi şapte de zile, în India, în scaunul lui. Şi era cetatea lui Por de patru ori cât bate săgeata, şi păreţii tot poleiţi cu aur, şi acoperământul cu aur şi trei sute de stâlpi de marmură tot poleiţi, şi patru mii de pietre nestimate, de luminau toată noaptea ca soarele, şi alte câte n-am putut scrie, nici n-am văzut nicăierea, şi nu va fi auzit nimenea, nici cu mintea va fi gândit. Şi începură a scoate vistieriile lui Por, şi scoaseră o sută de mii de cai hrăniţi arăpeşti, o sută de mii de cai indieneşti tot cu ţoluri de matasă, şi scoaseră zece mii de lei tot cu zgarde de aur şi douăzeci de mii de lei toţi învăţaţi, şi douăzeci de mii de pardoşi, şi scoaseră zece mii de săbii ferecate cu aur, şi scoaseră o sută de mii de blide de aur, şi scoaseră o sută de mii de potire de aur, şi scoaseră o sută de mii de elefanţi, şi două sute de mii de cămile, şi două sute de mii de catâri, şi o sută de mii de boi înjugători, şi douăzeci de mii de şoimi şi zgripţori, şi zece mii de ogari, şi cinci mii de case pline

de galbini, şi zece mii de case pline de argint. Şi şezu Alexandru acolo un an, şi se veseliră macedonenii cu indienii ca fraţii şi dete împărăţia Indiei lui Antioh-voievodul.

DESPRE ŢARA AMAZOANELOR ŞI ALTE CUPRINSURI ŞI ÎMPĂRĂŢII

Alexandru plecă cu oştile spre ţara amazoanelor, şi acolo împărăţea o muiere peste muieri, iar bărbaţii erau afară din cetate, şi robeau ei muierilor, şi le luau dijmă şi dări. Şi pe împărăteasă o chema Talistrada. Alexandru trimese sol şi scrise carte aşa:

„Eu, Alexandru, împăratul peste toţi împăraţii, scriu ţie, împărăteasă Talistradă, sănătate! Şi să ştii că am luat împărăţia lui Darie şi-a lui Por, şi până la voi am venit cu puterea mea, să-ţi zic ţie să te închini mie şi să-mi trimeţi haraci şi oaste pe an, şi să fii în pace pe moşia ta: iar de nu vei vrea să faci aşa, eu voi veni la voi şi mult rău vă voi face.“ Talistrada ceti cartea şi scrise alta lui Alexandru aşa:

„Eu, Talistrada, împărăteasa amazoanelor, scriu la marele împărat Alexandru, sănătate! Şi să ştii cum ne este viaţa noastră: noi avem cetatea în ostrov, şi noi muierile în ostrov locuim, iar bărbaţii noştri şed afară şi lucrează, şi cât agonisesc ei, noi luăm; şi vin la noi de şed cu noi treizeci de zile, şi atuncea ne măritām şi însurăm, şi apoi iar se duc la ţară; iar eu am oaste cincizeci de mii de muieri călăreţe cu suliţe, şi douăzeci de mii de pedestraşe cu săgeţi, şi cine vine la noi, ieşim înaintea lor; şi ne batem noi cu vrăjmaşii noştri şi, dacă-i biruim, noi ne întoarcem, iar bărbaţii noştri ies înaintea noastră şi se veselesc. Şi acum aşa ne pare, să ne batem cu tine şi ce va da Dumnezeu; şi să ne aştepţi la podgorie, că vom ieşi la voi cu război!“ Şi trimese cartea lui Alexandru.

Alexandru ceti cartea şi scrise altă carte Talistradei:

„Eu, Alexandru, împăratul peste toţi împărăţii, scriu ţie, Talistrada, sănătate! Şi să ştii că am luat toată lumea cu război, iar cu voi de nu mă voi bate, ruşine îmi va fi; iar de-ţi va fi voia să-ţi rămâie

ostrovul şi cetatea pustii, şi voi să pieriţi toate, voi ieşiţi la podgorie, unde ai zis tu."

Talistrada ceti cartea şi scrise altă carte:

„Marelui împărat Alexandru, sănătate! Îţi dau ştire că oarecum înţelesei că te vei bate cu mine; iar eu nu cred că vrei să te baţi cu muierile, căci de mă vei bate, nici o cinste nu-ţi va fi, iar de te voi bate eu pe tine, mai mare ruşine nu vei fi petrecut nicăierea; ci eu te rog pe împărăţia-ta să te milostiveşti spre noi şi să ne primeşti darul ce ţi-am trimes, şi îţi voi trimete haraci şi oaste pe an." Şi trimese lui Alexandru plocon o sută de mii de fete frumoase, tot cu haine roşii şi cu cununi de aur pe cap, şi tot pe cai albi, şi merseră cu solul lui Alexandru, şi se închinară aşa, cât se mirară toţi de aşa fete frumoase. Şi stăteau înaintea lui Alexandru. Iar Potolomei era glumeţ şi grăi lui Alexandru:

— Împărate! Dacă nu-mi dai altă împărăţie, dă-mi aceste fete, să le fiu căpitan, să-mi petrec vremea cu ele.

Alexandru râse şi zise:

— O, dragul meu Potolomei, nu te voi pune căpitan peste ele, iar de îţi trebuie una din ele, ia-ţi, că-ţi va ajunge, şi-ţi va şi rămâne, măcar că eşti tu voievod!

Deci râseră toţi, iar Potolomei grăi:

— Împărate! Mă tem că-ţi este mai frică ţie decât mie, şi mă tem că iar le vei trimete întregi înapoi.

Alexandru zise:

— Nu-mi este frică de ele, iar aşa îmi e voia să le trimet îndărăt, că nouă nu ne trebuiesc fete, că multe femei văduvitu-le-am şi cui va trebui afla-şi-va jupâneasă şi doamnă.

Şi de aceasta râseră mult craii şi boierii; şi trimeseră fetele îndărăt, şi dete Alexandru un steag să-l ducă la Talistrada, şi cuvânt să-i trimeată haraci şi oaste pe an câte zece mii de călăreţe.

De acolo merse Alexandru la ţara mersilor spre Evimitrie-împăratul. El auzi, şi se sculă cu oştile lui spre Alexandru, şi cu alte limbi păgâne, şi făcu război mare, şi bătu Alexandru pe Evimitrie,

şi-l tăiară, şi-i sparseră cetatea, şi-i prădară ţara şi-i luară mult aur şi argint, iar limbile cele păgâne fugiră la munţi înalţi; iar Alexandru îi goni, iar limbile intrară în munte şi fugiră până la o peşteră mare. Şi îi goni Alexandru cincisprezece zile peste munţi, şi se întoarse Alexandru îndărăt şi stătu la gura muntelui, şi puse tabăra acolo şi făcu rugăciune cătră Dumnezeu, şi îngenunche Alexandru şi zise:

— Domnul Dumnezeilor! Cela ce te odihneşti pe heruvimi, şi te măresc serafimii, cela ce ai făcut cerul şi pământul, toate văzutele şi nevăzutele, Savaot Dumnezeu, rogu-te eu, robul tău, ascultă-mă astăzi pe mine păcătosul, căci cu voia ta biruii pe toţi împăraţii şi toată lumea şi acum poci să zici tu acestor munţi să vie unul cătră altul, să închidă aceste limbi păgâne, să nu mai iasă la lume!

Şi într-acel ceas (o, preaminunate Doamne!) veniră munţii unul cătră altul, aproape de doisprezece coţi, de nu se împreunară. Şi văzu Alexandru voia lui Dumnezeu şi mulţămi lui Dumnezeu şi zise ostaşilor să zidească din munte şi până în munte. Şi zidiră cu piatră, şi spoiră cu cioaie[1] şi cu aramă, şi cu amestecături, cât nu putea arde nici focul, şi dinăuntru zidiră cale de şaptesprezece zile, din afară aşijderea, şi puseră un clopot mare în vârful muntelui, cu meşteşug: şi când bătea vântul, el se trăgea singur, şi cânta foarte tare, şi când veneau limbile să iasă la lume, ele auzeau clopotul, şi le părea că este Alexandru acolo, şi se temeau şi fugeau îndărăt la pustie; şi se chemau acele limbi: goţi, magoţi, agar, axos, divis, xotin, xanarte, xasan, climand, taanii, xeanii, martatin, hohanii, agramantii, amflig, psoglov, faracii, iaraţi, sisochia, nichienii şi lescrătinii. Şi aşa se spunea, că vor ieşi acele limbi în zilele lui Antihrist şi se vor închina lui, şi vor fi mâncători de creştini cu ovreii şi cu ţiganii cei păgâni, şi vor mânca copiii oamenilor, şi

[1] *Cioaie* — aliaj de aramă,zinc, plumb şi cositor.

părinţii se vor uita cu ochii lor cum îi frig şi-i mănâncă; aşa vor face acele limbi în zilele lui Antihrist, în trei ani.

Alexandru porni cu oştile în ţara Mastridului, şi într-acea ţară era o cetate într-un deal înalt şi o ţinea o împărăteasă, şi avea doi feciori, pe nume Candusal şi Dorit, şi amândoi erau crai, unul domnea Averidul, altul ţinea altă ţară şi muma lor domnea Amastridul; şi acea cetate era minunată, că nu era nici o cetate ca aceea în lume, că era numai din pietre scumpe şi nestimate, fără lut şi fără var. Şi trimese Cleofila un zugrav bun să zugrăvească chipul lui Alexandru, şi zugravul aduse împărătesei chipul zugrăvit, şi-l ascunse ea într-o cămară mică. Alexandru merse la Mastrid, spre feciorul Cleofilei, la Candusal-craiul. Candusal se spăimântă de Alexandru, şi fugi cu totul la mumă-sa Cleofila; şi-i fu a trece pe la Evagrid, iar Evagrid-împărat auzi că fuge Candusal-craiul şi-i ieşi înainte cu oaste, şi-l bătu şi-i luă avuţia, muierea şi o fată.

Iar Candusal fugea şi plângea, şi se gândi el să dea prin străjile lui Alexandru, şi dete şi-l prinseră străjile, şi-l duseră la Alexandru; iar Alexandru auzi că aduc pe feciorul Cleofilei, şi după ce-l duseră la Alexandru, el chemă pe voievozi şi puse pe Antioh în scaunul lui, iar Alexandru sta cu alţi voievozi în vorbe; şi aduseră pe feciorul Cleofilei, se închină la Antioh. El întrebă:

— Ce om eşti, de unde eşti şi cum te cheamă?

El zise:

— Alexandre-împărate! Eu sunt ca omul acela ce fugea de un leu, şi se sui într-un copac ca să scape de moarte, iar când căută pe copaci în sus, deasupra lui văzu un şarpe pogorându-se la el să-l mănânce; şi căuta să fugă în jos şi sta leul la rădăcina copacului; iar copacul era pe malul unei ape, şi vru să saie în apă, şi văzu în apă un crocodil căscând gura, ca, cum va sări din copac, să-l înghită: aşa mi se întâmplă şi mie astăzi. De frica ta fugii, şi Evagrid mă lovi, şi-mi luă avuţia şi fata mea, şi de el scăpai şi prin străjile împărăţiei-tale dădui, şi mă prinseră, şi mă aduseră

la împărăţia-ta; şi sunt feciorul Cleofilei, şi mă cheamă Candusal. Alexandru zise:

— De vreme ce ai văzut faţa mea nu vei pieri, şi-ţi voi da pe Antioh-voievodul cu oaste să meargă cu tine la Evagrid-împăratul şi-ţi vor scoate pe fiii tăi, şi muierea, şi tot ce-ţi va fi luat.

Atuncea Candusal sărută picioarele lui Alexandru şi zise:

— O, Alexandre-împărate! Pentru aceea te-a pus Dumnezeu împărat a toată lumea, căci eşti milostiv spre greşiţii tăi!

Alexandru chemă pe Antioh şi-l învăţă ca pe o slugă şi-i zise:

— Pas, Antiohe, cu acest crai, să iei oaste o sută de mii, să te baţi cu Evagrid, şi să iei ţara şi să scoţi muierea acestui crai, şi ce va fi luat să-i dea, şi dacă vei veni, eu te voi mâna cu acest crai sol la mumă-sa.

Şi se închinară lui Alexandru şi-şi luară ziua bună, şi luară oaste şi se duseră la Evagrid-împăratul. Iar Evagrid-împăratul îi ieşi înainte cu oaste, şi-l lovi foarte tare, şi-l bătu Antioh degrab', şi-i sparse oastea şi-i prădă ţara, şi scoase muierea lui Candusal şi feciorii, şi tot ce-i luase Evagrid. Şi trimese Candusal muierea la mumă-sa Cleofila şi el merse cu Alexandru la tabără, şi se închinară cu slujbă la Antioh, şi zise Antioh:

— Păsaţi acum amândoi la mumă-ta, Cleofila-împărateasa, şi-i spuneţi să se închine mie şi să-mi trimeată haraci şi oaste pe an, şi de nu va vrea aşa, eu voi veni cu toată sila mea şi o voi bate, şi-i voi prăda ţara, şi voi sparge cetatea, şi-şi va pierde feciorii şi scaunul ei!

Şi se închinară şi-şi luară ziua bună, şi se prinse Antioh frate cu Candusal, şi plecă Antioh sol la Cleofila-împărăteasa; şi merseră trei zile. Şi zise Candusal:

— Frate Antioh! Drept acest loc este o peşteră, şi zic oamenii că se muncesc în ea Dumnezeii elineşti şi împăraţii.

Antioh zise:

— Rogu-te, frate, spune-mi unde-i, să ne abatem să vedem!

Şi se abătură şi zise Antioh:

— Să ştii, frate, că voi să intru în peşteră să văd.

Candusal zise:

— Nu intra, frate, că nu ştii ce se va întâmpla, că au intrat şi alţii şi n-au mai ieşit, şi care au ieşit încă au ieşit nebuni! Nu intra, frate, rogu-te; că de ţi se va întâmpla moartea acolo, eu unde voi scăpa de Alexandru? Va zice că te-am ucis eu.

Antioh răspunse:

— Nu griji tu de asta!

Şi intră în peşteră, şi merse şi dete de o lumină frumoasă, şi-l întâmpinară doi draci ducând un strugure pe o prăjină şi ziseră:

— Vezi ce se află pe la noi?

Şi mai merse înainte şi văzu doi draci ducând o găoace de nucă într-o prăjină; şi mai merse mai înainte, şi-i ieşiră înainte două gadini cu obrazele de lei, şi se spăimântă Antioh şi se rugă lui Savaot Dumnezeu, şi fu fără frică; şi merse mai înainte şi văzu pe Dumnezeii elineşti muncindu-i doi draci, pe Apolon şi Amon, şi văzu oameni mulţi legaţi, şi văzu nişte şerpi, şi sub şerpi gâlceavă multă şi urlete mari; şi merse mai înainte, şi văzu pe Sahnos-împăratul legat, şi zise acesta:

— Eu sunt Sahnos-împărat, ce eram împărat a toată lumea, şi vrusei ca să merg până la rai şi mă uciseră oamenii sălbatici, şi vei fi văzut obrazul meu într-un stâlp de piatră!

Alexandru zise:

— Spune-mi, acei oameni legaţi ce oameni sunt?

El zise:

— Fost-au toţi oameni ca şi tine şi pentru trufia şi mărirea lor ei se muncesc aici până la al şaptelea veac, apoi vor merge la tartar în veci netrecuţi.

Iar Alexandru zise:

— Dară acele gadini cu obrazele de leu, ce sunt acelea?

El zise:

— Aceia au fost domni şi boieri nemilostivi, pentru aceea i-a făcut Dumnezeu cu obrazele de leu, şi se vor munci în veci.

Şi iar întrebă Alexandru:

— Iar acolo unde erau şerpi mulţi, ce este acolo?

Sahnos zise:

—Acolo stau sufletele păcătoşilor, şi se muncesc. Ci mergi, Alexandre, înainte că vei vedea şi pe socrul tău Darie şi pe Por-împăratul!

Şi merse Alexandru înainte şi văzu pe Darie legat; şi când îl văzu Darie, începu a plânge şi zise:

— O, Alexandre! Au şi tu ai venit aici?

El zise:

— N-am venit să locuiesc cu voi aici, ci să vad, şi iar mă voi duce de la voi!

Şi zise Darie:

— O, preaînţelepte Alexandre! Cum îţi dete Dumnezeu să vezi toate, cele văzute şi nevăzute. Şi spune-mi, fătul meu, cum locuieşti cu fata mea Ruxandra? Şi cum petreci cu persienii? Şi cum cinsteşti pe soacra ta?

Alexandru zise:

— Nu te îngriji de vii, ci te îngrijeşte de morţi, iar fata ta este împărătească a toată lumea şi soacra mea îmi este mamă, iar Persia petrece cu mine ca şi cu tine!

Darie zise:

— Mergi, Alexandre, înainte că vei găsi pe Por, legat în verigi de fier.

Şi zise Alexandru:

— O, mare Por-împărate, cum te potriveai lui Dumnezeu, iar acum eşti legat în iad.

Iar Por zise:

— Aşa se vor munci toţi împăraţii şi domnii pământului, şi tu să te păzeşti să nu te potriveşti lui Dumnezeu, că şi tu vei veni aci!

Şi de acolo se întoarse şi ieşi afară, şi găsi pe Candusal plângând, şi daca-l văzu îl apucă în braţe şi-l sărută dulce, şi-i zise:

— O, dragul meu Alexandru! Dar cum de zăbovişi atâta, că eu rău mă spăimântai?! Ci mulţămesc lui Dumnezeu că eşti sănătos.

Şi purceseră, şi zise Candusal:

— Spune-mi, ce-ai văzut în peşteră?

Şi răspunse Alexandru:

— Văzui doi draci ducând o nucă într-un loc şi ziseră acei draci că este munca sufletelor acolo.

Şi spuse toate câte văzuse, şi merseră şi sosiră la Cleofila-împărăteasa. Iar ea auzi că vine sol de la Alexandru cu feciorul ei Candusal şi se împodobi şi-şi puse stema în cap, care era tot cu pietre nestimate, şi ieşi cu boieri şi cu vlădici, şi era acea împărăteasă frumoasă: şi se întâmpină cu solul şi cu fiul său Candusal, şi dacă văzu Alexandru-împăratul pe Cleofila, îi păru ca este mumă-sa Olimpiada, şi se sărutară amândoi dulce şi merse la cetate, şi descălecă Alexandru de pe cal, şi-l ospată într-acea zi. Iar a doua zi luă împărăteasa pe Alexandru de mână, şi-l băgă într-o casă tot cu aur învălită, şi cu mărgărintar împodobită, şi scaunele tot de aur, şi masa de diamant piatră, şi pe masă pahare de antrax, şi de smarand, şi de safir, şi de porfiragda, şi de hrisodat şi de cristal, şi într-acea casă curgea o apă mică şi dulce ca zahărul, şi frumoasă ca aurul, şi-l băgă într-altă casă, şi era tot cu pietre nestimate, şi cu mărgărintar împodobită, şi lumina ca soarele. Şi de acolo intrară într-altă casă, şi era cioplită de lemn ce se cheamă ivansa şi alt lemn ce se cheamă maisapi, şi acel lemn nici focul nu-l arde; şi intrară într-altă casă de lemn de bulica şi de ivanit, şi de hiparos, şi era pusă în măiestrie, pe nişte fuse, şi începură casele a se învârti şi a se sui în sus, şi iar a se pogorî în jos; şi dacă văzu Alexandru aşa, mult se miră şi zise:

— Oh, împărăteasă, acest lucru ar trebui să fie la Alexandru-împăratul.

Ea zise:

— Bine zici, Alexandre, să fie la tine acest lucru, ci va fi la mine ca şi la tine.

Alexandru zise:

— Nu sunt eu Alexandru, ci mă cheamă Antioh.

Împărăteasa zise:

— Ce-ţi grăii eu că tu eşti Alexandru?

Şi-l luă de mână şi-l băgă într-o casă mică, şi acolo era zugrăvit chipul lui Alexandru şi zise ea:

— Caută aci de vezi cine e zugrăvit. Şi zise împărăteasa: Alexandre, cum ai vrut intrat-ai! Iar cum vei vrea nu vei ieşi.

Iar Alexandru răcni ca un leu şi-şi schimbă faţa şi-şi apucă hangerul, şi o luă de mâna şi zise Alexandru:

— Eu voi ieşi de aci sau nu voi ieşi, iar tu nu vei mai ieşi de aci; iar eu voi ieşi şi pe feciorii tăi junghia-voi şi voi pieri cu ei; şi oştile mele casele tale vor sparge până în pământ, şi ţara toată îţi vor prăda.

Iar împărăteasa strânse pe Alexandru în braţe şi zise:

— Nu te teme, nici te spăimânta, că nu sunt eu aşa nebună cum ţi se pare ţie, că cel ce te va ucide pe tine fi-va duşman a toată lumea, că pentru tine stă toată lumea în pace, şi capul tău este peste toate capetele, şi un păr din capul tău plăteşte toată lumea; ci eu voi să te încerc ca şi mama ta Olimpiada, să nu te mai faci sol, că vezi că se află oameni de te cunosc; şi eu voi să-mi fii fecior de astăzi înainte, şi eu feciorilor mei nu te voi spune, ci te voi cinsti ca pe un împărat şi eu îţi voi da haraci pe zece ani, şi să aibi viaţă bună cu feciorii mei!

Atunci Alexandru sărută pe împărăteasă şi zise:

— Mamă să-mi fii de astăzi înainte.

Într-acest ceas sosi şi fiul ei Dorit bătut de oştile lui Alexandru; şi scăpase singur, şi fugise la mumă-sa şi auzi că a venit sol de la Alexandru, Antioh-voievodul, şi era mânios pe Alexandru şi pentru că ucisese pe socru-său Por-împăratul. Cum sosi, începu a-l căuta pe sol să-l taie, şi auzi mamă-sa de aceasta, şi-l închise pe Alexandru într-o casă, şi ea ieşi afară de se întâmpină cu fiul ei la uşă, şi-l luă în braţe, şi-i zise:

— Ei, dragul meu Dorit, nu trebuieşte să tai solii lui Alexandru, că el a scos pe muierea frăţine-tău şi pe coconi din robia lui Evagrid-împăratul şi i-a trimes la mine cu cinste, şi cu sol prea credincios, cu Antioh-voievodul!

El zise:

— Alexandru ucise o sută de mii de oameni, iar tu nu mă laşi să ucid pe un om de-ai lui?

Iar muierea lui Candusal alergă la bărbatul ei şi spuse că vrea Dorit să taie pe sol; şi alergară în grabă Candusal şi găsi pe Dorit cu sabia scoasă, ţiindu-l mumă-sa în braţe; şi-l lovi cu palma peste ochi, şi-i luă sabia din mână, şi zise: — Nevrednice! Tu vrei să tai pe solul lui Alexandru, iar el de va apuca sabia, o sută ca tine îi va tăia!

Şi mult îi sudui; şi merse Cleofila şi scoase pe Alexandru afară şi-i împăcă, şi se sărutară, şi zise Alexandru:

— De-ar şti Alexandru-împărat că taie Cleofila solii, n-ar fi trimes sol la dânsa; dar de m-ai fi tăiat, tu unde ai fi scăpat de Alexandru? Nici în pântecele maicii tale, nici în toată lumea!

Deci se cinstiră, şi dărui Cleofila lui Alexandru stema ei fără de preţ, şi-i dete sabie de iachind-fier, şi-i dete o sută de care de galbini haraci pe zece ani. El nu vru să ia, iar Cleofila zise:

— Ia-i, că te vor pricepe feciorii mei! Şi-l luă de grumazi şi-l sărută, şi zise: Oh, dragul meu Alexandre! Vrere-aş să te aibi bine cu feciorii mei!

Şi iară-l sărută, şi trimese feciorii amândoi cu el, şi cu haraci pe zece ani, şi-l duseră până în tabără, şi-l întâmpină Potolomei şi Filon, şi Antioh, şi se sărutară dulce, şi ziseră:

— O, dragul nostru împărat Alexandre! Pentru ce-ţi pui capul pentru un păr din cap? Şi pentru ce tulburi toată lumea cu capul tău? Căci pieri-vei în ţări străine! Să nu mai faci aceasta, să te mai faci sol.

Iar feciorii Cleofilei văzură pe Alexandru şezând în jeţ şi grăira:

— Dacă tu eşti Alexandru, noi suntem morţi astăzi!

Alexandru zise:

— Nu veţi muri, din pricina mamei voastre Cleofila, şi pentru mintea ei, şi pentru cinstea ei; ci vă luaţi haraciul de-l duceţi la muma voastră că ea mi-a dat zilele astăzi.

Şi îi cinsti şi se întoarseră înapoi, şi le dete ţările lor, şi domniile prin ţările lor, şi ei se întoarseră la mama lor Cleofila. Alexandru făcu acolo ospăţ mare, şi se veseliră mult şi spuse Alexandru ce văzuse la iad şi câte petrecuse la Cleofila, şi ce văzuse la dânsa.

CUM A ÎMPĂRŢIT ALEXANDRU ÎMPĂRĂŢIILE

Şi de acolo intră în Persia la Ruxandra-împărăteasa. Şi acolo începu a împărţi împărăţiile, şi domniile şi ţările pe rând ; adică lui Antioh îi dete India, împărăţia lui Por, la răsărit; lui Filon îi dete Persia, a marelui Darie-împărat; lui Antigon îi dete ţara Mersidonului, împărăţiile lui Evimitrie împăratul; lui Filip îi dete toată Asia, şi Marea Chilichiei cu ostroavele; lui Potolomei îi dete Eghipetul, Ierusalimul şi Pelagonitul; lui Selevchie îi dete Râmul; lui Leomedus îi dete Inglitera, şi Veneţia şi Ţara Leşască, iară lui Finec îi dete Ţara Nemţească şi Ţara Franţuzească de la apus şi toate ţările pe rând.

Şi şezu acolo un an cu Ruxandra-împărăteasa şi se veseliră mult; şi de acolo se sculă Alexandru cu toate oştile, şi merse la marele Vavilon, şi şezu în scaun, şi într-o noapte văzu în vis venind pe Ieremia prorocul la el, şi zicându-i:

„Fătul meu Alexandre! Iată că se umplură patruzeci de ani ai împărăţiei tale; şi se apropiară patru stihii ale trupului tău: hraconit[1], fiere verde, tusă albă şi sânge roşu. Junghiul se apropie şi spre moarte te va trage! Şi să ştii, fătul meu Alexandre, că trupul tău din pământ este şi iar în pământ va merge, şi risipi-se-va, şi

[1] *Hraconit* — flegmă

să ştii că toată lumea înconjurat-ai, şi moartea ta îţi va veni din mâna celui ce-ţi slujeşte, de la dânsul, din vasul cel amar o vei bea; şi-ţi împărţeşte împărăţiile şi-ţi întocmeşte oştile, că trupul tău mort va rămânea, iar sufletul tău viu va merge înaintea lui Dumnezeu, şi-l va trimete unde va fi voia, şi să ştii că corpul tău risipi-se-va, şi la a doua venire a lui Dumnezeu se va împreuna sufletul cu trupul, şi vor învia toţi morţii, şi să mă crezi, Alexandre, că va să intre sufletul în trup la înfricoşată judecată, unde se vor pune scaunele, şi va şedea domnul în jeţ de aur, şi vor sta heruvimii şi serafimii împrejurul judecătorului, şi vor lua drepţii viaţa de veci, iar păcătoşii vor intra în munca de veci, care muncă nu are sfârşit niciodată. Iară drepţii fiind sub mila lui Dumnezeu se vor veseli: acolo nu va fi nici însurare, nici măritare, ci vor fi toţi deopotrivă, adică ca de treizeci de ani; şi de atunci se vor cunoaşte toţi prietenii, şi să ştii că mă vei vedea şi mă vei cunoaşte acolo înviat, ca şi aicea!“

Şi nu ştiu ce se făcu Ieremia prorocul. Alexandru se deşteptă din somn, şezu în pat şi-şi puse stema pe pernă şi plângea cu jale şi cu amar, şi i se făcu inima ca o corabie când o bat vânturile prin mijlocul mării. Iar Potolomei şi Filon merseră de dimineaţă la Alexandru, şi-l găsiră plângând cu jale, şi se apropiară de el şi plânseră şi ei, şi-l întrebară, şi-i ziseră;

— Oh, Alexandre! Pentru ce-ţi dai bucuria primejdiei şi te întristezi?

Alexandru le spuse ce văzuse în vis şi ce-i spuse Ieremia prorocul, şi vrură ei să-l mângâie şi grăiră:

— Alexandre, nu trebuie să te întristezi pentru visele de noapte, că noi nu credem visele; aşa ne pare nouă, că omul visează, căci doarme mult; şi nu trebuie omul înţelept să doarmă mult, că se umezesc creierii capului şi visează multe; căci trupul omului este mort, iar sufletul viu este, şi dacă doarme omul, sufletul cu trupul se împung ca doi junci neînvăţaţi, cu trupul şi

sufletul, şi cugetul, ca vântul, ca focul şi ca marea cu valurile, aşa se întărâtă, şi visează omul adormit, şi ce vede ziua şi cugetă, aceea visează noaptea, că precum Dumnezeu desparte sufletul de trup aşa iarăşi la acea înfricoşată judecată a dreptului judecător, toţi morţii din mormânturi ieşi-vor şi se vor întrupa!

Şi grăi Alexandru:

— Dar după moartea mea cine va rămânea să-mi facă pomenire?

Răspunseră ei:

— Rândui-va Dumnezeu!

Şi de acolo merse marele împărat pe câmpiile Sinarului, şi stătu cu oştile în ţara Sidului, unde-şi petrecuse Iov viaţa lui cea bogată, că acolo locuise el. Şi într-o zi vrură domnii să veselească pe împărat şi ziseră:

— Împărate, să ne suim astăzi într-acest munte înalt, să vânăm!

Şi se suiră în munte şi cătară în jos şi văzură toate oştile pe câmp cât nu aveau număr, şi ziseră ei:

— Alexandre-împărate! Caută în jos şi vezi peste câţi oameni te-a pus Dumnezeu împărat!

Iar Alexandru zise:

— Toţi aceia în scurtă vreme vor intra sub pământ.

Şi merseră la tabără, şi făcură mult ospăţ şi se veseliră.

Într-acea vreme veni din Macedonia, de la Olimpiada, Aristotel dascălul, şi-i păru bine lui Alexandru:

— Bine-ai venit, dascăle preaînţelepte, că tu eşti lumina grecilor şi sfeşnicul Macedoniei! Ci mai spune, dascăle, ce face maica mea Olimpiada-împărăteasa? Este sănătoasă? Şi cum stă Macedonia, şi voi cum auziţi de noi? Şi oamenii cred că am luat toată lumea? Şi să ştii dascăle, că am mers la negomândri, la Macaron, şi am vorbit cu Ivant-împăratul şi mi-a spus că Dumnezeii elineşti sunt în iad jos şi se muncesc acolo cu voia lui Dumnezeu Savaot!

Iară Aristotel mult se miră şi zise:

— Mulţumesc lui Dumnezeu Savaot că văzui luminată faţa ta, Alexandre-împărate a toată lumea; şi toată lumea cu tine se laudă,

şi Macedonia astăzi cu tine se luminează: ca tine nici a fost împărat, nici va fi după tine nimeni pe lume; iar maica ta, împărăteasa Olimpiada, este sănătoasă, şi mult te doreşte, şi prin lume m-a trimes la tine să te întreb: merge-vei tu la Macedonia? Iar de nu vei merge, să vie ea la tine!

Şi răspunse Alexandru:

— Ferice de acela ce ascultă pe părintele lui! Mie nu-mi este dat să văd Macedonia, ci voi trimete să vie maică-mea Olimpiada la noi!

Şi puseră masa, şi şezură la masă şi Alexandru aşeză pe Aristotel mai sus decât toţi craii, şi apoi şezu fieştecare la locul său. Iar Aristotel se sculă de scoase daruri, şi scoase două steme de aur fără de preţ, una lui Alexandru de la Olimpiada, alta împărătesei Ruxandra, şi două caftane de aur cu pietre scumpe şi cu mărgărintare, şi doi bidivii albi cu şele de diamant piatră, şi un gugiuman de samur, şi cunună de aur poleit, şi două inele de antrax piatră şi de filiot, şi douăsprezece blide de aur cu pietre nestimate şi cu mărgărintar de cel mare; şi scoase şi cartea de la mamă-sa Olimpiada scrisă aşa:

„Scris-am eu, Olimpiada, împărăteasa lui Alexandru, dragul meu, sufletul meu, inima mea şi lumina ochilor mei! Fătul meu, Alexandre-împărat! Sănătate şi voie bună trimet împărăţiei-tale! Să ştii, fiul meu, că de când s-a despărţit maica ta de tine, de atunci s-a învrăjbit sufletul meu cu inima mea, şi eu nu-i pot împăca, ci numai cu lacrămile eu, maica ta, mă mângâi; şi vărs lacrămi ziua şi noaptea şi mă gândesc: vedea-te-voi sau nu te voi mai vedea? Ci mă bat cu gândurile ca corabiile cu valurile mării! Şi eu n-am pe nimenea în lume, fără numai pe tine; ci mă rog, dragul mamei, şi te jur, pentru Dumnezeu şi pentru ţâţă pe care ai supt-o de la mine, să-mi trimeţi carte; au tu să vii la mine, au să viu eu la tine, că de nu vei face aşa, moarte îmi voi face de dorul tău, că nici te-am văzut, nici te-am auzit de sunt douăzeci şi cinci de ani: şi voi să te văd şi să mor! Să fii sănătos întru mulţi ani!“

Şi ceti cartea, şi grăi Alexandru:

— Vai de acela ce nu ascultă pe părintele lui!

Şi se veseliră mult întru acea zi. Şi zise paharnicul:

— Alexandre-împărate! A furat cineva un pahar împărătesc!

Alexandru zise:

— Unde va fi, tot îi va zice paharul lui Alexandru!

Aristotel zise şi întrebă pe Alexandru:

— Împărate! Dar cum luaşi toată lumea, cum n-a luat-o nimeni pe lume?

Alexandru răspunse:

— Avut-am ajutori cu mine: unul cuvântul dulce, altul mâna întinsă, altul judecata dreaptă, altul iertarea la greşiţi. Cu acestea am luat toată lumea. Aşa trebuie să fie tot omul împărat!

Şi povesti lui Aristotel câte văzuse pe lume, şi câte împărăţii sfărâmase. Iar Aristotel zise:

— Dar vistieriile de la împăraţi unde sunt?

Zise Alexandru:

— La viteji sunt vistieriile mele!

Aristotel vorbi apoi:

— Să ne faci vreun cocon, Alexandre, să rămâie Macedoniei împărat.

Alexandru răspunse:

— Mie nu-mi este dat să fac cocon.

Şi acolo grăi vornicul lui Alexandru:

— Împărate! Trebuie să strângem haraciurile de la ţări şi de la domni!

El zise:

— Cris-împăratul mult aur şi argint avut-a, şi nimic nu i-a ajutat şi noi tot i-am luat, şi sparserăm împărăţia lui, şi o am pustiit cu vitejii mei.

Într-o zi văzu Alexandru pe un persian boier al lui, anume Merchis, care era bătrân şi-şi cănea barba să fie tânăr, şi-i zise Alexandru:

— O, dragul meu Merchis! De ce îţi căneşti barba? Este de ceva ajutor căneala? Păzeşte, că te va înşela; că tu barba căneşti, iar din picioare slăbeşti; şi tu te ţii tânăr, iar zilele vor fi puţine, şi vei muri, şi înşelat te vei ţinea!

Şi râseră domnii mult de aceasta.

Şi era de faţă şi un boier anume Alexandru, care era frumos foarte, dar era şi fricos, că tot fugea de la război. Iar împăratul Alexandru îl văzu şi-i zise:

— O, dragul meu Alexandru! Rogu-te, sau schimbă-ţi numele, sau să faci tu cum fac eu, că-mi faci ruşine, că fugi de la război şi oamenii zic că fuge Alexandru-împărat şi mie îmi este ruşine!

Şi râseră mult boierii de aceasta, şi glumiră craii. Şi după aceea aduseră la Alexandru trei mii de tâlhari de păduri şi ziseră toţi să-i spânzure. Alexandru vorbi:

— De vreme ce văzură faţa mea, nu vor muri, că este datoria domnilor să piardă, iar împăraţii au datorie să ierte şi să miluiască. Şi le zise împăratul: Să fie vânători împărăteşti!

Şi le dete lefi şi plaşte împărăteşti. Mai veni apoi un om şi zise:

— Am o fată să o mărit, ci mă rog să mă ajutaţi cu zestre!

Alexandru zise:

— Daţi-i o sută de baniţi de galbini.

El zise:

— Mult îmi pare, împărate!

Alexandru răspunse:

— Darul împărătesc mare este!

Şi omul luă galbinii şi se duse.

Şi într-o zi dărui Alexandru pe Aristotel, dascălul lui, şi-i dete o sută de feredele de galbini, şi zece găleţi de mărgărintar, şi-l puse patriarh peste toţi patriarhii, şi-i dete cârjă de aur şi-l trimese la Macedonia să aducă pe Olimpiada, mama lui.

Iar într-o zi ieşi un om înaintea lui Alexandru şi-i zise:

— Împărate, găsit-am o comoară.

Alexandru zise:

— De ai găsit-o, tu ia-o, că tot aurul în mâna lui Dumnezeu este; de-ar fi vrut Dumnezeu să mi-o dea mie, eu aş fi găsit-o şi nu ai fi găsit-o tu.

Omul zise:

— Împărate, cărat-am trei zile şi trei nopţi, şi-mi ajunge.

Alexandru răspunse:

— Adevărat că au prorocit prorocii că în zilele mele se vor afla comorile lui Iov bogatul. Şi zise Alexandru: Să încalece toţi oamenii curţii mele!

Şi merse Alexandru cu oamenii săi cu toţi, şi merse şi omul care găsise comoara de-i duse pe malurile Eufratului, unde au fost casele lui Iov bogatul; şi descoperiră acolo pivniţa lui Iov, şi găsiră într-însa cinci sute de buţi de galbini, şi zise Alexandru:

— Să ia fiecare!

Şi luară toţi, fiecare cât vru, şi rămaseră o sută de care.

Şi iar ieşi un om înaintea lui Alexandru şi-i zise:

— Miluieşte-mă, împărate!

Alexandru îi dete o cetate cu tot ţinutul ei. El zise:

— Împărate! Nu mi se cade mie să am eu o cetate!

Alexandru răspunse:

— Nu socotesc eu cum ţi se cade ţie, ci socotesc cum mi se cade mie să-ţi dau!

După aceea, aduseră un tălhar la Alexandru şi grăi Alexandru:

— Omule, de ce tălhăreşti?

Omul răspunse:

— De sărăcie tălhăresc eu, de ucid câte un om, şi sunt singur, şi oamenii îmi zic tălhar; dar să mă ierţi, împărate, că tu eşti mai mare tălhar decât mine, că tu ucizi câte zece mii de oameni şi ţie nu-ţi zic oamenii tălhar, pentru că ai oameni mulţi, şi îţi zic împărat, iar de-aş avea şi eu cum ai tu, aş fi şi eu ca tine!

Alexandru zise:

— Drept grăieşti!

Şi-l iertă, şi-l îmbrăcă, şi-l puse căpitan peste o mie de oameni mai mare.

După aceea sosiră olaci de la Macedonia, vestind că vine Olimpiada. Alexandru zise:

— Domnilor, şi crailor şi împăraţilor, să se gătească toţi cu steagurile fieştecare şi cu şireagurile lor, şi cu cai povodnici, şi toţi să fie cu stemele în capete, şi să iasă înaintea Olimpiadei-împărătesei, frumos.

Şi ieşiră înainte cu Ruxandra-împărăteasa; şi se întâmpinară amândouă împărătesele, şi se sărutară şi se îmbrăţişară; şi zise Olimpiada:

— Bine te aflai, sufletul meu, şi inima mea, şi lumina ochilor mei, fata mea, Ruxandră-împărătească!

Şi o sărută dulce. Ruxandra zise:

— Bine-ai venit, maica domnului meu, împărătească a toată lumea!

Şi se suiră în căruţă de aur şi porniră la Alexandru. Iar Alexandru tocmi toţi împăraţii şi craii, şi domnii şi voievozii, fiecare cu steagul şi cu şireagul; şi aprozi înainte mergeau; şi se întâmpinară cu împărătesele şi se închinară până sosi cu împăraţii şi Alexandru călare pe Ducipal, cu gugiuman, şi cu pene de stratocamil; şi dacă se apropiară, ieşiră împărătesele din căruţă, şi aşternură covoare şi descălecă Alexandru şi se întâmpinară pe covoare şi deteră mâna şi se sărutară, şi zise Olimpiada:

— Bine te aflai, dragul meu Alexandru, împărat a toată lumea!

Şi-l sărută, şi Alexandru sărută pe mamă-sa dulce; şi purceseră la corturi, şi deteră în tâmpine, şi în surle, în trâmbiţe, în nacarade[1] şi în organe; şi atâtea sunete erau, şi urlete şi rânchezări de cai, şi ropote, cât nu se mai auzea nimic, că lua minţile omului, şi auzul urechilor, că aşa erau nacaradele, cu trei mii de piscoi,[2]

[1] *Nacaradă* — instrument muzical oriental cu multe ţevi (fluiere).
[2] *Piscoi*—fluier.

organele cu şapte sute de piscoi, unele groase, altele subţiri, câte nici au mai fost pe lume, nici vor fi!

Şi sosiră la corturi, şi şezură la masă şi puse de o parte pe Olimpiada, şi de altă parte pe Ruxandra, şi mult se veseliră la acea masă. Şi a doua zi puse Alexandru tot voinici tineri şi jucară un joc ce se cheamă caruhă, frumos şi minunat; a treia zi jucară alte jocuri ciudate, şi mult se veseliră într-acea vreme.

Şi veni atunci un popă din Ierusalim, şi spuse lui Alexandru că a murit Ieremia prorocul, şi-i aduse lui Alexandru un cort roşu fară preţ. Şi se scârbi Alexandru de moartea lui Ieremia prorocul şi zise:

— Luaţi oasele lui Ieremia prorocul şi le duceţi la Alexandria, şi le îngropaţi în cetate, că se va izbăvi ruga lui, că este mare!

Şi aşa făcură.

Într-acea vreme veni o muiere la Alexandru şi zise:

— Împărate, bărbatul mă bate şi mă suduie, şi ţie, împărate, este duşman.

Alexandru răspunse:

— Nu e datoria muierii să pârască pe bărbat, ci voi să se înveţe minte altele ca tine!

Şi-i tăie limba muierii, să nu-şi mai pârască bărbatul.

Într-acea vreme merse Dardauş-voievodul la Alexandru şi zise:

— Împărate, trebuie să ne vedem moşiile, că sunt treizeci de ani de când şi-au lăsat oamenii moşiile lor, şi nu le-au mai văzut.

Alexandru răspunse:

— Să scoată daruri scumpe!

Şi începu a dărui pe toţi împăraţii şi pe toţi craii cu bidivii arăpeşti, şi săbii ferecate, şi cu haine de matasă tot cu fir de aur ţesute, şi cu mărgărintar şi cu pietre scumpe, şi zise:

— Să meargă fiecare pe la împărăţiile lor!

Alexandru merse apoi cu mama sa şi cu împărăteasa lui la Efilat să se plimbe, şi noroadele îi întâmpinară ca să-i cinstească.

MOARTEA LUI ALEXANDRU

Iar într-acea vreme trăia o muiere în Macedonia, anume Minerva, şi era vicleană şi rea muiere, şi avea doi feciori la Alexandru, pe unul îl chema Vreonus, pe altul Levcadus, şi era Vreonus paharnic, iar Levcadus comis mare. Şi era Levcadus foarte trufaş. Iar Minerva trimese carte la feciori şi le zise:

„Fiii mei! Ce folos aveţi voi în ţări străine, de aţi fi şi împăraţi? Cinstea omului este să domnească la moşia lui, aşa şi voi cereţi de la Alexandru să va dea Macedonia, să fiţi împăraţii Macedoniei, iar dacă nu vă va da Macedonia, voi veniţi la mine, că de nu veţi veni, eu mă voi omorî; iar de nu vă înduraţi voi de Alexandru, să-i daţi din această iarbă ce vă trimet, că vă va da ce veţi vrea voi, iar voi să nu beţi din această iarbă.“ Şi cetiră cartea fraţii şi zise Vreonus:

— Frate Levcadus! Leapădă această iarbă, că nu este bună!

Iar Levcadus nu vru să o lepede, ci merse la Alexandru, şi vorbi:

— Împărate Alexandre! Să-mi dai Macedonia!

Alexandru răspunse:

— O, dragul meu Levcadus! Macedonia nu o voi da până la moartea mea, că voi să mă numesc Alexandru Macedon, ci-ţi voi da Asia, Chilichia şi Rusia! .

Iar el nu vru să fie împărat acolo, şi chiar atunci vru să-l otrăvească pe împărat, de mânie, şi nu-l lăsă frate-său, ci mult îl certă, şi zise:

— Fereşte-te de acest împărat minunat, că toata lumea vei tulbura şi noi păţi-vom mai rău decât toţi, şi apoi nici pe mama noastră nu o vom mai vedea! Fereşte-te şi leapădă iarba!

Dar Levcadus nu ascultă şi aşa cugetă: de va otrăvi pe Alexandru, el va lua pe Ruxandra şi va fi el împărat ; atât era de trufaş!

Şi iar merse la Alexandru, şi zise:

— Împărate, dă-mi Macedonia!

Alexandru răspunse:

— O, dragul meu Levcadus! Nu-ţi voi da Macedonia, ci cere altă împărăţie să-ţi dau.

Iar el nu vru, şi îndată băgă otravă în pahar; şi bău Alexandru, şi grai cătră Filip:

— O, dragul meu Filipe vraciule! Eu băui vin dulce cu mult amar!

Filip sări şi prinse a topi ierbile cu tiriac, şi dete lui Alexandru de bău, iar Vreonus auzi şi se spăimântă şi, junghiindu-se, muri.

Alexandru zise:

— O, dragul meu Filipe! Poţi a-mi da zile de la tine?

Filip răspunse:

— Oh, împărate Alexandre! Dumnezeu poate da zile, iar eu nu pot să-ţi dau zile. Trei zile pot să-ţi dau, până îţi vei tocmi împărăţiile.

Alexandru clătină din cap şi zise:

— O, mincinoasă şi deşartă lume, şi mărire putredă, cum te arăţi frumoasă în puţină vreme, şi curând îi pierzi pe toţi, cum se zice: „Nu este bucurie pe pământ să nu se schimbe cu jale, şi nu este pe pământ mărire, ca să nu se sfarme şi să nu cadă.“ Şi iar zise: O, lume şi soare, şi toate făpturile pământului, plângeţi astăzi pe Alexandru, că puţină vreme a trăit pe pământ! Şi iar zise: O, maica noastră, pământule, cât creşti oamenii de frumoşi în lume şi apoi curând îi tragi la tine, şi-i înghiţi pe toţi! Şi iar grăi: O, dragii mei viteji macedoneni, puteţi voi oare să mă scoateţi de la moarte, ca să mai fiu cu voi?

Aceasta auzind macedonenii, plângeau toţi cu amar mare şi grăiau:

— O, mare împărat Alexandre! De am putea, noi toţi am da zilele noastre pentru tine! Ci nu putem; iar împărăţia-ta bine ai petrecut pe această lume, cu cinste, şi cu mai mare cinste te vom petrece; ci mergi, Alexandre, la locul tău, unde ţi-i gătit de la Dumnezeu! Aicea bine ai petrecut şi acolo bine vei petrece; şi mergi cu Dumnezeu, Alexandre.

Iar Filip vraciul spintecă un cal, şi băgă pe Alexandru înlăuntru şi zise Filip:

— Tocmeşte-ţi împărăţiile, Alexandre, şi-ţi împarte lumea, împărăţiile şi domniile.

Şi chemă Alexandru pe mamă-sa Olimpiada, şi pe Ruxandra-împărăteasa şi le sărută dulce şi zise lui Potolomei, şi lui Filon, şi lui Antioh:

— Iată, fraţilor, pe maica mea, şi împărăteasa mea, le dau în mâinile voastre, să le cinstiţi şi să le socotiţi pe frăţia noastră şi nu le uitaţi; şi Macedonia bine să o socotiţi; şi trupul meu să-l duceţi la Alexandria, şi acolo să-l îngropaţi; şi să ştiţi, fraţilor, că ne vom aduna iarăşi la judecată, toţi viii şi morţii, şi vom fi goli, stând înaintea dreptului judecător. Şi să ştiţi că în veacul de apoi turcii vor lua Macedonia, şi voi veţi fi robi lor cum ne sunt ei nouă astăzi.

Şi iar chemă pe Ruxandra, şi o ţinea de mână, şi grăia: .

— Oh, fată a lui Darie, dragul meu suflet, inima mea şi lumina ochilor mei! Vezi că veni curând necredincioasa moarte, şi pe noi ne despărţi de viaţă în lume! Şi credinţa noastră nimeni n-a avut-o, iar acum ne despărţim! Şi vei şti că acum mă duc în lumea cea veşnică, şi de acolo nu mă voi mai întoarce; ci tu rămâi cu Dumnezeu!

Apoi o sărută dulce, şi chemă pe toţi boierii pe rând şi se iertă cu toţi împăraţii, cu toţi craii şi cu toţi domnii, şi zise:

— O, dragii mei macedoneni! Să ştiţi că altul ca Alexandru-împăratul nu veţi mai avea! Şi zise: Aduceţi-mi şi pe dragul meu Ducipal.

Şi scoaseră din grajd pe Ducipal şi-l duseră la Alexandru; şi văzând calul pe Alexandru murind, rânchează tare fără de samă şi bătu cu picioarele în pământ şi se apropie de Alexandru, şi-şi plecă capul la domnul său, şi curgeau lacrămi din ochii lui izvor. Şi-l luă Alexandru de coamă, şi-l sărută pe cap, şi zise:

— O, dragul meu Ducipal! Altul ca Alexandru nu te va mai încăleca!

Iar Ducipal îşi ridică capul şi privi spre domni şi văzu pe Levcadus, cela ce otrăvise pe Alexandru; şi se repezi la el, şi-l lovi cu cornul la inimă, şi-l puse sub picioarele lui şi-l călcă până îl zdrobi. Apoi Ducipal a pornit în lume şi de atunci nu se ştie ce s-a făcut.

Iar Alexandru zise:

— Bea şi tu, frate, din paharul pe care mi l-ai dat mie!

Şi Potolomei îl dete câinilor; iar Alexandru vorbi:

— Blăstămat să fie cela ce va hrăni pe ucigătorul de domni, pe curva din casă şi pe vânzătorul de cetate!

Şi iar zise Alexandru:

— O, dragii mei viteji şi împăraţi! Cum luarăm noi toată lumea, şi până la rai merserăm şi toate le văzurăm, şi le băturăm, şi eu acum nu putui scăpa de moartea năprasnică, şi voi vă uitaţi la mine şi nu-mi puteţi folosi nimica! Ci eu voi merge unde au mers toţi din veac, iar voi rămâneţi cu Dumnezeu, dragii mei boieri! Şi să ştiţi că ne vom vedea iară la judecata cea înfricoşată!

Aceasta grăi marele împărat Alexandru şi muri frumos în ţara Ierusalimului, aproape de Eghipet, unde a zidit Iosif cel preafrumos cele şapte jitniţe ale lui Faraon-împăratul; şi muri în luna lui august 15 zile; şi atâta plângere se făcu, cum n-a mai fost în lume nicăirea, nici nu va fi cât va sta lumea. Iar mamă-sa Olimpiada şi împărăteasa Ruxandra îl plângeau cu multă jale şi lacrămi. Ruxandra plângea şi se jelea:

— O, vai de mine, Alexandre, împăratul meu şi domnul meu, dar eu ce-ţi fusei vinovată de mă scoaseşi în ţări străine; şi acuma mă laşi jalnică şi amărâtă! Pentru aceasta plângeţi toţi împăraţii, craii şi domnii, tinerii şi bătrânii, munţii şi codrii, şi toate râurile şi izvoarele întristaţi-vă! Şi iar zise: O, dragul meu Alexandre, astăzi apuse soarele meu şi al macedonenilor! O, amar mie, Alexandre, astăzi se întunecă lumea toată! Să plângă soarele şi luna, şi stelele, câmpii şi codrii de amarul meu! O, dragul meu Alexandre, dulce împărat peste toţi împăraţii, lumea şi soarele meu, sufletul meu, inima mea şi dragostea mea, Alexandre, de

acum înainte altul nu va încăleca şaua ta; nici eu de tine nu mă voi despărţi!

Şi-l sărută dulce de trei ori; apoi luă hangerul lui Alexandru şi se înjunghie acolo, şi muri pe braţele lui, şi astfel a făcut ce nu a mai făcut nici o muiere în lume, nicăirea. Şi-i băgară pe amândoi într-un sicriu de aur, şi-i duseră la Alexandria cetate, şi făcură în mijlocul cetăţii un turn înalt, şi-i suiră sus, şi-i puseră şi-i zidiră acolo, şi acolo stau până astăzi.

Şi astfel se săvârşi marele împărat Alexandru la Alexandria cetate; şi rămase împărat acolo Potolomei şi fu împărat înţelept pe lume, şi Olimpiada se săvârşi la împăratul cu cinste. Iar Antioh împărăţea în India lui Por. Şi Filon împărăţea în Persia cu cinste. Iar Antigon împărăţea Râmul şi tot Apusul. Şi fură patru împăraţi mari peste toată lumea, în zilele lor binecuvântaţi de Dumnezeu.

CUPRINS

ISTORIA SFINŢILOR VARLAAM ŞI IOSAF DE LA INDIA

La răsărit departe, dincolo de hotarele Persiei, se întinde între mări ţara Indiei, cea cu largi hotare, cu mari mulţimi de oameni şi bogăţii neistovite. Până acolo drumurile sunt prea depărtate şi primejdioase şi multă vreme noroadele acelor cuprinsuri au trăit fără să fie bine cunoscute de oamenii din ţinuturile noastre. Ci târziu s-au deschis într-acolo căile apelor şi ale uscaturilor; şi caravanele au prins a aduce fildeş şi aur, diamante şi mărgăritare, fructe rare şi alte bogăţii ale acelui pământ. Căci acolo soarele e totdeauna în putere şi iarnă nu-i niciodată; iar vânturile şi ploile sunt astfel rânduite, încât bogăţia holdelor, a pădurilor şi a livezilor nicăieri în altă parte de pământ nu-i mai îmbelşugat. Şi sunt şi animale şi fiare de tot felul şi mulţi şerpi veninoşi. Iar oamenii se arată frumoşi la chip şi voinici, însă mai smoliţi decât pe la noi. Şi n-au cunoscut pe adevăratul Dumnezeu până ce-a pătruns între ei Toma apostolul, împrăştiind acolo sământa învăţăturilor celor bune. Dintruntăiu sămănătura lui a dat bună roadă şi bogată; dar apoi spinii şi buruienile cele rele sporind, credinţa s-a împuţinat şi ucenicii lui Hristos, câţi mai rămăseseră, au prins a suferi amar.

Într-acel timp, pe când era în ţara Indiei mai mult popor necredincios decât credincios, s-a ridicat un împărat slăvit, cu numele Avenir. Foarte mare era puterea lui şi avea bogăţii fără număr, însă era sărac cu sufletul. Căci fiind păgân, slujea idolilor şi se închina pietrelor, iar pe cei ce credeau în Hristos îi prigonea crâncen. Şi mai vârtos alunga pe preoţi şi pe călugări. Iar unii din boierii lui, cunoscând deşertăciunea lumii şi fiind drept-

credincioşi, au fost lăsat toate, călugărindu-se şi intrând în pustie. Pentru această pricină mai ales s-a aprins de mare mânie acel împărat. Şi trimeţând oşteni a prins pe mulţi din acei călugări şi i-a zdrobit în chinuri. Apoi a trimes crainici şi scrisori în toate laturile de sub stăpânirea lui, poruncind ca orice om să jertfească idolilor, iar cei ce se vor împotrivi, să cadă sub sabie.

Drept aceea unii dintre credincioşi s-au clătinat cu gândurile şi, înfricoşându-se de munci, au părăsit învăţătura lui Hristos. Alţii se jertfeau singuri pătimind pentru Domnul. Iar cei mai mulţi, tăinuindu-şi credinţa lor cea scumpă ca pe-un olmaz de preţ, slujeau lui Isus într-ascuns, păzind poruncile lui cele sfinte. Şi-au fost o samă care au fugit în pustii, mai ales călugării, vieţuind prin munţi şi singurătăţi, aşa că până la ei nu puteau ajunge răutatea lumii şi groaza împăratului.

* * *

S-a întâmplat că în palatele lui Avenir una din neveste i-a născut un prunc de o frumuseţă nespusă, căruia i s-a dat numele Iosaf. Şi foarte bucurându-se împăratul, a poruncit să se adune la leagănul de aur al pruncului mulţi vrăjitori şi cetitori în stele. Şi după ce s-au adunat, împăratul s-a aşezat în scaun şi i-a întrebat:

„Spuneţi-mi voi mie, o, vraci şi cetitori în stele, ce va fi pruncul acesta când va ajunge în vârsta bărbăţiei?"

Iar învăţaţii împărăţiei şi-au întors unul către altul bărbile şi s-au sfătuit şi n-au putut spune decât vorbe obişnuite care să placă urechilor împăratului. Numai unul dintre zodieri, prin voinţa lui Dumnezeu, venind către scaunul împăratului, s-a închinat şi a vorbit astfel:

„Preaslăvite stăpâne, când am auzit vestea că ţi-a trimes Dumnezeu cocon, eu am aşteptat ceasul potrivit, noaptea, şi am cetit stelele. Şi-am cunoscut din însemnarea lor, iar mai ales din voinţa lui Dumnezeu cel mare, că pruncul ce ţi s-a născut nu va

trăi în împărăţia ta, ci într-alta mai bună şi fără hotare, căci va primi credinţa creştinească pe care tu o prigoneşti. Şi proorocirea mea să ştii că nu se va dezminţi."

La aceste vorbe, Avenir-împăratul a stat cugetând cu uimire şi întristare. Privind în juru-i, a văzut pe slujitori aşteptând în tăcere; iar proorocul cel bătrân plecase cu vracii şi cu ceilalţi învăţaţi.

„Luaţi copilul, a zis împăratul, şi-l duceţi mamei lui. Iar voi, sfetnicilor credincioşi, veniţi împrejurul meu să ne sfătuim ce este de făcut ca să apărăm copilul de o primejdie ca aceasta."

S-au aşezat în scaun dregătorii cei mai de credinţă ai împăratului şi-au stat multă vreme sfătuind până ce împăratul a hotărât astfel:

„Să se adune robi, a zis el, şi-n ostrovul Lebedelor, între ape line, să se clădească palat pentru fiul meu. Să se strângă meşterii cei mai iscusiţi şi să se aducă marmură în toate feţele, şi aur, şi pietre nestemate, şi purpură, şi lemn scump. Şi zi şi noapte să lucreze robii sub biciu, până vor înălţa un palat cum n-a mai fost altul. Să-l zugrăvească zugravi, să-l împodobească ţesători şi să fie luminat de licurici în globuri de cristal. Şi să răsădească grădinarii portocali şi chitri, curmali şi banani, şi alţi pomi aduşi de peste mări. Şi să semene flori pe răzoare. Să ţâşnească în văzduh fântâni cu murmur lin şi sălbătăciuni îmblânzite să umble prin grădini: păuni şi papagali, califari şi pasărea raiului, şi momiţi de multe feluri, ca să se veselească ochii şi să se bucure inima. Iar când va fi coconul către vârsta înţelegerii, să se trezească acolo, departe de lume, şi să fie fericit. Să aibă slujitori şi învăţători tineri, să nu cunoască ticăloşiile vieţii, nici credinţa lui Hristos. Să fie precum spun eu şi să nu-mi pierd copilul."

Astfel a grăit Avenir. Şi sfetnicii s-au închinat adânc şi au ieşit ca să împlinească chiar din acel ceas porunca marelui împărat.

* * *

Când Iosaf a început a creşte şi a veni întru înţelegere, s-a trezit în acel palat pe care împăratul îl socotea al fericirii, în ostrovul Lebedelor. În jurul lui umblau robi şi slujitori tineri şi frumoşi la chip. Avea şi învăţători iscusiţi care l-au deprins scrierea şi legea. Zilele şi le petrecea la jocuri şi vânători. Dădea cu arcul, zvârlea suliţa, alerga în carăle uşoare cu două roţi, la care erau înhămaţi harmăsari focoşi. Intra la vânătoare în pădurile dese ori în poienile singurătăţii şi urmărea tigri şi pardoşi, săgeta antilope şi oi sălbatice. Pe sub cedri şi banani câinii urmăreau cerbii. Iar de pe lacuri line, dintre flori de lotus şi nelumbo se înălţau stoluri de gâşte felurite şi de raţe zburând pe deasupra dumbrăvilor. Fazani străluciţi şi porumbei veniţi, ghionoi şi colibri, şi toate păsările acelor ţărmuri calde îi încântau ochii. Iar în grădini vedea păuni şi cocori domesticiţi, sgripsori şi păsări a raiului şi asculta murmurul apei căzând în havuzuri albe de marmură. Şi-n nopţi luminoase, sub cununile de trandafiri care împodobeau foişoarele, îi venea pe adierea vântului mugetul inorogului, din pustie. Atât auzea, căci alte zgomote din lumea oamenilor nu răzbăteau până la el. Ştia că este ceva ce nu cunoaşte, dincolo de zidurile înalte ale palatului şi dincolo de apele care împresurau ostrovul. De cele ce nu ştia el însă nimeni nu-i spunea nimic. De-acolo veneau arareori tatăl său ori maică-sa. Şi-i vorbeau zâmbind fericiţi. Veste despre o altă lume însă nu afla, căci de câte ori întreba, gura lor rămânea mută.

Se petreceau în jurul lui, în acel palat, şi alte lucruri ciudate. Din când în când dintre slugi şi tovarăşii săi pierea câte unul, fără urmă, fără ştire. Când întreba el ce s-a făcut, nimenea nu-i putea da nici un răspuns.

Şi astfel de la o vreme zilele singurătăţii lui începură să fie triste, căci cugetul îi stătea treaz întrebând taina întru care se afla.

Iar între slujitorii săi se găsea unul care-i era mai aproape şi pentru care Iosaf simţea multă prietenie. Numele lui era Iamun şi era un tânăr frumos, cu ochii blânzi.

Dragostea pentru feciorul împăratului era nesfârşită şi nici o clipă nu se despărţea de el.

Într-o zi, văzând pe stăpânul său cufundat în gânduri de mâhnire, Iamun veni lângă el şi îngenunchind îi vorbi astfel:

„O, stăpâne, când am venit eu în acest ostrov fericit, sufletul tău era vesel şi zburdalnic, ca un fluture. Cu vremea ochii tăi s-au umbrit. Acuma văd că te-a cuprins întristarea. Şi nu înţeleg ce durere te roade. Îndrăznesc să te rog a mi te destăinui mie."

— Prietene Iamun, a răspuns tânărul Iosaf, altădată eram vesel şi zburdalnic, căci nu ştiam nimic, ca şi fluturele. Acum însă mintea mea începe să-şi puie întrebări la care nimenea nu răspunde. Iar sufletul meu doreşte ceea ce mintea bănuieşte şi nu cunoaşte.

— O, stăpâne, a vorbit iar slujitorul, măritul împărat te-a pus aici ca să fii fericit şi văd că mâhnirea nu cunoaşte ziduri şi depărtare.

— Nu înţeleg vorbele tale, Iamun, a zis prinţul. Însă dacă este ceva ce ştii şi nu-mi faci cunoscut, atunci nu-mi eşti prieten cu adevărat. Iar dacă este ceva şi nu voi afla, zilele mele vor fi mai negre decât întunericul.

Iamun şi-a plecat fruntea şi a lăcrimat. Apoi, suspinând, s-a îndreptat cătră feciorul împăratului şi i-a sărutat mâna.

„O, stăpâne, a vorbit el, poruncile ce mi s-au dat sunt cumplite; dragostea mea însă nu poate să sufere mâhnire în ochii tăi. Trebuie să-ţi spun deci că Măria-sa împăratul te-a adus aici, ca să stai departe de lume. Căci dincolo de ziduri şi de ape, trăiesc oameni în cetăţi şi sate şi peste ei domneşte tatăl tău."

Iosaf a tresărit şi l-a întrebat despre lume şi despre oameni, şi despre pricinile pentru care a fost închis în ostrov. Despre lume şi oameni Iamun i-a vorbit puţin, iar adevărul asupra naşterii lui i l-a povestit în amănunt.

„Părintele meu deci se teme să nu mă fac creştin? a întrebat cu mirare Iosaf. Cine sunt creştinii?"

— Nu-i cunosc, stăpâne, a răspuns slujitorul; trebuie să fie oameni răi, de vreme ce împăratul îi prigoneşte. Chiar acum de

curând, aflând că-n pământul lui se mai află rămaşi unii din călugări, s-a umplut de mânie şi a trimis degrabă în toate laturile propovăduitori şi oşteni, ca să-i depărteze ori să-i taie.

— Aceştia într-adevăr trebuie să fie făcători de rele, a încuviinţat Iosaf, şi proorocirea, de care-mi vorbeşti n-o înţeleg. Iar dorinţa de lume şi de ceea ce nu ştiu a crescut în sufletul meu.

Mulţămind lui Iamun şi dăruindu-l pentru destăinuirile lui, Iosaf l-a încredinţat că despre vorba lor împăratul nu va şti nimica. Şi-ntr-adevăr, toate cele aflate, tânărul le-a ţinut închise în inima lui, ca-ntr-o raclă.

Au trecut astfel mai multe zile, şi împăratul a venit în ostrov, în luntrea lui cu cort de atlaz roş, ca să vadă pe fiul său. L-a găsit mai mâhnit decât alte dăţi şi s-a tulburat, căci avea nespusă dragoste cătră Iosaf. Îmbrăţişându-l, i-a pus întrebare:

„Spune-mi, fiule mult iubite, ce mâhnire te cuprinde şi degrabă mă voi sârgui să-ţi aduc bucurie."

— Părinte, i-a răspuns tânărul, de multe ori am vrut să cunosc şi altceva decât ce mă înconjoară şi de la nimeni n-am putut afla nimic. De ce n-ai vrut, tată, niciodată să-mi spui pentru ce m-ai închis în acest ostrov?

I-a răspuns împăratul cu tulburare:

„N-am voit, copile, să vezi nimica din cele ce pot să-ţi întristeze inima şi să-ţi răpească veselia."

Iosaf a zis:

„Vezi însă, părintele meu, că această închisoare nu-mi aduce ce-ai dorit tu. Sufletu-mi râvneşte să cunoască toate cele ce sunt în afară de porţi. Deci, dacă nu vrei să pier de mâhnire, dă-mi drumul să ies oriunde voi şi să mă îndulcesc de vederea lucrurilor pe care încă nu le cunosc."

La aceste vorbe împăratul Avenir s-a întristat foarte. Apoi a cumpănit în mintea sa, că nu poate să-şi oprească feciorul de-a ieşi în lume; căci dacă-l opreşte, primejdia-i mai mare. Ridicându-se şi îmbrăţişându-l, i-a spus:

„Să fie, copile, după dorinţa ta.“

Chemând apoi la dânsul, fără ştirea lui Iosaf, pe slujitorii din ostrov şi pe dregători le-a făcut cunoscută hotărârea lui şi le-a poruncit ca astfel să fie alcătuite plimbările fiului său încât nimic să nu vadă supărător ochilor, şi urechea lui să nu audă nimica neplăcut. Ca toată lumea să fie vestită a arăta feţe vesele. Durerea şi boala să fie înlăturate din calea sa şi pretutindeni să sune cântece şi să se facă danţuri, ca tot ce nu cunoaşte Iosaf să-i pară fericire şi desfătare.

* * *

Cu asemenea rânduială şi petrecere a ieşit într-un rând feciorul împăratului. Toată lumea din calea lui, de mai-nainte vestită, îi ieşea înainte cu flori şi zâmbete. Sunau ţâmbale şi gonguri, dobe şi surle, şi dănţuiau fecioare. Pe la răspântii cară cu roţi de piatră, cu boi albi încununaţi cu flori treceau încărcate de roduri şi de oameni fericiţi, în straie de sărbătoare. Pretutindeni stropeau ape amestecate cu aromate şi nicăirea Iosaf nu vedea decât râsul acestei vieţi. Deodată, la o cotitură, fără ca nimeni să înţeleagă cum şi de unde, doi oameni în zdrenţe năvăliră în mijlocul drumului. Unul era orb, celălalt, purtând clopoţel la gât, era lepros, şi carnea-i bolnavă arăta prin straie răni şi puroiu, iar faţa-i grozavă, ca o floare putredă a morţii, se îndrepta spre Iosaf scheunând, cerând milă şi îndurare. Leprosul trăgea după el pe cel orb, care se poticnea la fiecare pas cu ochii încremeniţi, ca albuşurile coapte de ou, în dosul cărora era noapte fără sfârşit.

După o clipă de uimire, slujitorii s-au repezit asupra lor ca să-i înlăture. Dar feciorul împăratului a făcut un semn şi a zis: „Lăsaţi-i“. Şi privind la suferinţa dinaintea sa, s-a cutremurat. S-a întors spre Iamun şi l-a întrebat:

„Ce este? Ce fel de fiinţe sunt acestea?“

Iar Iamun, nemaiputând tăinui, a răspuns: „Stăpâne, aceştia sunt oameni, dar boalele şi slăbiciunile trupului i-au făcut astfel.“

— Sunt oameni? a întrebat cu uimire tânărul. Şi li se mai întâmplă asemenea lucru şi altora?

— Da, stăpâne, însă nu tuturor, ci numai celor cărora li se vatămă sănătatea.

Iosaf a stat puţin cugetând:

„Şi cei care cad în boală şi suferinţă, a urmat el a întreba, ştiu oare asta de mai-nainte?“

— Nu, stăpâne, căci nimeni dintre oameni nu poate să ştie cele ce au să vie.

A tăcut fiul împăratului şi-a încetat de-a mai întreba. Slujitorii înlăturaseră pe lepros şi pe orb, iar muzicile şi danţurile porniseră iar. Dar toate sunau zadarnic şi Iosaf nu mai vedea florile şi zâmbetele din juru-i, căci se coborâse în sine, în fundul întristării şi al cugetului, cel ce roade ca un vierme neadormit.

Nu mult după aceea, la altă plimbare, ca şi cum ar fi fost o hotărâre mai presus de oameni, s-a arătat ochilor lui Iosaf un om foarte bătrân, care venea împotriva sa, şovăind cu picioarele slăbănoage, gârbov şi clătinând din cap, cu faţa zbârcită şi dinţii căzuţi. Ridicând cârja în care se sprijinea, a înălţat câteva cuvinte spre fiul împăratului, dar glasul îi era încurcat şi gângav. Şi toată înfăţişarea lui a înfricoşat pe Iosaf.

„Lăsaţi-l să vie aproape de mine“, a poruncit el cu tulburare slujitorilor.

Când i l-au adus, tânărul l-a privit de-aproape, i-a ascultat glasul slăbit, apoi s-a uitat cum se depărta, ca o umbră a morţii.

— Şi-acesta este om? a întrebat el pe Iamun.

— Da, stăpâne. Însă trăind ani mulţi, virtutea i-a scăzut puţin şi slăbindu-i mădularile, a ajuns precum îl vezi. Aceasta este bătrâneţea.

— Şi de-acum înainte ce va mai face, Iamun?

— Nimic, stăpâne. În curând va trebui să moară. Adică îi va înceta viaţa şi nu va mai fi. Va arde pe rug ori va putrezi în pământ.

— Aceasta este moartea şi asta i se va întâmpla? a murmurat pe gânduri Iosaf. Spune-mi, Iamun, dacă bătrâneţea şi moartea ajung şi pe alţi oameni?

— Bătrâneţea şi moartea sunt ale tuturora, stăpâne.

— Şi nu este nici un meşteşug prin care să scape omul de moarte? Nu pot scăpa nici cei tari, nici cei mari, nici cei bogaţi?

— Nu, stăpâne, toţi oamenii mor.

Şi Iosaf a înţeles că va muri şi el.

Întorcându-se în singurătatea lui din ostrovul Lebedelor, a stat mult cugetând asupra soartei omului pe pământ şi asupra zădărniciei acestei vieţi. Şi înţelegând că omul poate muri şi înainte de bătrâneţe şi împlinirea anilor, era şi mai întristat. Dacă toţi oamenii mor dintru început şi vor muri necontenit, până la istovirea veacurilor, dacă mor şi buni şi răi, şi fericiţi şi nefericiţi, atuncea de ce va fi venit omul în lume şi pe pământ? Au nu este după viaţa aceasta şi după moarte o altă lume şi-o altă viaţă?

Şi era tulburat de multe şi amare gânduri.

Şi vorbi lui Iamun:

„Nu este oare nimeni ca să-mi dezlege întrebările ce s-au născut în mine?“

—Stăpâne, i-a răspuns Iamun, în lumea şi în împărăţia noastră oamenii nu cugetă la asemenea lucruri. Şi nici Măria-Sa împăratul n-ar putea să ţi le lămurească. Au fost în ţară, precum ţi-am spus, unii pusnici înţelepţi care se îndeletniceau cu asemenea cugete adânci despre viaţă şi despre moarte, însă împăratul i-a izgonit, i-a omorât şi i-a alungat; şi acuma nu ştiu să mai fi rămas vreunul în hotarele acestea.

Iar Iosaf s-a întristat mai mult după aceste cuvinte şi, dispreţuind tot ce vedea în juru-i, i se părea că vieţuieşte într-un întuneric din care nu va mai putea ieşi.

* * *

Într-una din zile, pe când Iosaf sta cugetând în odaia sa cu frumoase podoabe de aur, fildeş şi onix, a intrat la el Iamun şi s-a oprit ca şi cum voia să-i spuie o veste.

— Ce este, Iamun? a întrebat tânărul.

— Slăvite stăpâne, i-a răspuns slujitorul, sunt prea uimit de o întâmplare pe care-am avut-o astăzi. Pe când mă întorceam din cetate şi voiam să intru în luntre, ca să trec aici în ostrov, iată m-a întâmpinat un bătrân, cu înfăţişare cinstită, în straie de neguţător, şi mi-a zis: „Vreu să ştii, prietene, că eu vin dintr-o ţară depărtată şi port cu mine o piatră scumpă căreia alta asemeni n-a fost şi nu este pe lume. Şi aici, până acuma, nimănui n-am arătat-o. Îţi vorbesc însă ţie despre ea, căci te ştiu bărbat înţelept, care trăieşti lângă fiul împăratului. Vestea despre viaţa şi curăţia acestui fecior de împărat a ajuns până în depărtate ţinuturi. Şi către el m-am îndreptat şi vin, ca să-i aduc această piatră rară al cărei preţ nimeni nu-l poate socoti. Acest odor covârşeşte toate lucrurile frumoase, căci orbilor le dă vedere, surzilor auz, muţilor grai. Pe demoni îi izgoneşte din oameni, celor neputincioşi dă sănătate, pe cei fără minte îi înţelepţeşte. Şi toate cele bune şi dorite le aduce celui ce-o are.“ M-am uitat la el şi nu mi s-a părut nici nebun, nici înşelător. „Te văd om bătrân, i-am răspuns, cu toate acestea vorbele tale arată o laudă fără măsura; căci eu multe pietre scumpe şi mărgăritare de mare preţ am văzut, dar de asemenea piatră, cum spui tu n-am auzit pomenindu-se. Arată-mi-o şi, dacă va fi precum zici, degrabă te voi duce la fiul împăratului şi te vei învrednici de la dânsul de cinste luând şi bună plată.“—Atunci neguţătorul mi-a răspuns: „Te cred, n-ai văzut nici n-ai auzit de o piatră ca asta. Să ştii însă că nici nu mă laud, nici nu mint la bătrâneţele mele, ci adevărul grăiesc şi acea piatră o am. Trebuie să-ţi mai spun încă o taină a ei. Nu poate s-o vadă decât om cu ochii sănătoşi şi cu trupul cu totul curat. Căci dacă altul ar privi-o, şi-ar pierde şi ochii

şi mintea. Uitându-mă la tine şi înţelegând că ochii tăi nu sunt sănătoşi, mă tem să-ţi arăt odorul pe care-l port. Ci despre Iosaf, fiul împăratului, am auzit ca are ochi buni şi luminaţi, şi lui pot să-i înfăţişez piatra scumpă; iar tu să nu-l lipseşti pe domnul tău de-o asemenea comoară." Aceasta mi s-a întâmplat astăzi, stăpâne, şi m-am grăbit să vin la tine să-ţi spun totul şi să primesc poruncile tale."

Iosaf a ascultat pe slujitorul său cu mare luare-aminte şi a simţit în suflet fără să înţeleagă de ce o bucurie ascunsă. A poruncit îndată lui Iamun să-i aducă pe neguţătorul străin.

Când l-a văzut înaintând spre el şi închinându-i-se adânc şi smerit, inima a început să-i bată. Neguţătorul i-a spus câteva cuvinte de laudă şi firitisire cu un glas prea blând şi apoi a tăcut smerit şi cu fruntea plecată.

— Lasă-ne, Iamun, a zis Iosaf. Şi, după ce-au rămas singuri, s-a îndreptat înspre bătrân, întrebându-l: „Preacinstite bătrânule, spune-mi de unde eşti şi care-i numele tău?"

Bătrânul a răspuns:

„Măria-Ta, numele meu este Varlaam şi vin dintr-un loc prea depărtat pe care nu-l cunoşti şi care se cheamă pustia Sinaridului.

— Ai într-adevăr la tine o piatră aşa de rară şi de scumpă, după cum mi-a vorbit slujitorul meu?

— Da, Măria-Ta, am o piatră rară şi foarte scumpă.

— Şi cu ea se pot îndeplini minunile despre care ai pomenit?

— Fără îndoială, mărite fecior de împărat.

— Atunci, arată-mi-o!

— Da, Măria-Ta. Însă înainte de a ţi-o arăta, trebuie să mă pătrund bine de gândul tău, după cuvintele stăpânului pe care-l am şi care a zis: „Iată, a ieşit sămănătorul să-şi samene sămânţa. Şi când semăna, unele seminţe au căzut lângă cale şi păsările cerului le-au mâncat; iar altele au căzut pe piatră şi răsărind s-au uscat, pentru că n-au avut umezeală; altele au căzut în spini ş-au fost înăduşite, iar altele au căzut pe pământ bun şi au rodit însutit."

— De voi afla deci, stăpâne, în inima ta pământul bun şi roditor, nu mă voi lenevi a semăna în ea dumnezeiască sământă şi a-ţi arăta taina cea mare. Iar de va fi în tine pământ pietros şi plin de spini, sau pământ de lângă drum, călcat de trecători, atunci mai bine este a nu sămăna. Şi piatra preţioasă să rămâie la mine şi necunoscută. Ci nădăjduiesc, prea înălţate, că voi afla întru tine pământ roditor, încât şi sămânţa cuvântului bun vei primi şi piatra cea preţioasă vei vedea. Căci pentru tine mult m-am ostenit şi lungă cale am străbătut, după porunca Domnului meu.

— Cinstite bătrâne, a răspuns Iosaf, sufletul meu demult e cuprins de negrăită dorinţă pentru cuvinte nouă şi bune, iar în inima mea arde focul năzuinţei de-a cunoaşte. Până acum n-am aflat om care să răspundă întrebărilor ce mă tulbură. De l-aş afla să-mi dea răspunsuri şi să mă povăţuiască, apoi cuvintele auzite de la dânsul nu le-aş da păsărilor, nici dobitoacelor, nici n-aş fi pietros şi plin de spini, ci le-aş primi în inima mea ca-ntr-un pământ bun. Dacă ştii ceea ce sufletul meu cere, atunci vorbeşte. Eu te voi asculta şi te voi înţelege. Glasul tău îmi sună plăcut la auz, ochii tăi îi simţesc în mine cu bunătate şi, de vreme ce-ai venit de pe depărtate tărâmuri ca să mă găseşti, înţeleg că rânduirea aceasta este a unei puteri mai mari decât a oamenilor.“

Atunci Varlaam, deschizând gura plină de darul sfântului duh, a început a-i spune despre unul Dumnezeu şi despre toate câte le-a săvârşit dintru începutul lumii. Despre păcatul lui Adam, despre strămoşi şi despre prooroci. Apoi despre întruparea fiului lui Dumnezeu din Preacurata Fecioară, despre patimile lui cele de bună voie şi înviere, despre toate tainele credinţei şi sfintele învăţături. Căci Varlaam pusnicul era preaînţelept şi iscusit în sfânta Scriptură. Şi ce spunea, întărea cu pilde şi asemănări frumoase. Şi dulce sfătuindu-l, i-a muiat ca ceara inima lui Iosaf.

Iar după ce i-a vorbit de bunătate şi de milă, de sărăcia acestei vieţi şi de lumina vieţii viitoare în veacuri nesfârşite, fiul împăratului s-a sculat din scaunul său, s-a apropiat şi l-a îmbrăţişat cu bucurie.

„O, prea cinstite între oameni, i-a zis, după cât văd aceasta este piatra cea fără de preţ pe care nu vrai s-o arăţi decât celor vrednici. Iată, cum au intrat în mine cuvintele tale, inima mi s-a luminat şi negura întru care zăceam s-a risipit. Mai învaţă-mă, căci ştiu că încă n-ai isprăvit."

— Mărite stăpâne, i-a răspuns pusnicul, îţi voi mai vorbi, căci sunt fericit că inima nu m-a înşelat şi Dumnezeu mi-a binecuvântat fapta. Ţi-am spus despre viaţa îmbunătăţită, despre moartea cea bună şi cea rea, despre învierea cea de obşte în veşnicie, despre răsplata drepţilor şi muncile păcătoşilor. Aş vrea să-ţi mai adaug, stăpâne, despre deşertăciunea şi nestatornicia lumii aceştia. Zis-am râsului: eşti nebun, şi bucuriei: ce foloseşti? Căci toate sunt deşertăciune şi vânare de vânt câte sunt sub soare. Şi ce folos are omul din toată truda sa pe pământ? Ce duce omul vieţii celei veşnice, dacă s-a îmbuibat de cele trupeşti, şi cele ale sufletului le-a lăsat uitate? Şi să ştii, o mărite, că suntem unii oameni care primind cu aprindere şi înfrângere învăţătura Mântuitorului, am hotărât a lepăda de la noi cele ale lumii şi ale trupului, spre a ne putea ridica cu sufletul către cel care a răscumpărat, jertfindu-se, păcatul lumii. Trăgându-ne din cetăţi şi dintre oameni, trăim întru lepădare de sine şi curăţie, pregătindu-ne pentru viaţa cea din veacurile fără de sfârşit. Dintru asemenea pusnici şi dispreţuitori ale celor lumeşti am venit eu către tine.

Şi aşa fel a urmat a vorbi înţeleptul Varlaam, iar Iosaf se lega de el cu o prietenie tot mai mare şi cuvintele cele bune le primea ca pe nişte mărgăritare în vistieria inimii sale. Aşa iubire a crescut în el pentru învăţător, încât dorea să nu se mai despartă de dânsul. Şi întreba despre viaţa pusnicească, de hrană şi îmbrăcăminte: „Ce fel este hrana ta şi a celor ca tine, învăţătorule? De unde aveţi haine şi cum vă îmbrăcaţi?"

Iar Varlaam a răspuns:

„Hrana o găsim în rodurile copacilor şi în verdeţurile ce cresc în pustie. Dacă cineva dintre credincioşi ne aduce puţină pâine,

noi o primim ca pe un dar al lui Dumnezeu. Iar hainele noastre sunt sărace, din piei şi păr de oaie şi capră, şi vara şi iarna tot de un fel. Acum am pe mine un strai de împrumut, ca să pot pătrunde aici; dar haina singurătăţii mele n-am lepădat-o, căci n-o părăsesc niciodată."

Şi Iosaf, mirându-se, a rugat pe Varlaam să-i arate veştmintele de schivnici. Atunci Varlaam, dezbrăcând haina împrumutată, a arătat tânărului trupu-i uscat şi înnegrit de arşiţa soarelui, numai piele şi oase, şi îmbrăcămintea aspră de păr.

La o asemenea vedere Iosaf s-a înspăimântat şi-a început a plânge. Şi înţelegând că înfrângerea cărnii duce înspre o cale înflorită, suspina şi ruga pe bătrân să-l ia şi pe el împreună cu sine la viaţa aceea pusnicească.

„O, fiule, i-a răspuns Varlaam, nu pofti aceasta acum, ca să nu vie asupra fraţilor noştri răutăţi şi asupriri din partea tatălui tău; ci primeşte botezul şi rămâi aici; iar eu mă voi duce singur. Şi, când va voi Domnul, vei veni tu la mine ca să vieţuim împreună şl-n veacul acesta şi-n acel ce va să vie."

— Dacă astfel este voia Domnului Dumnezeu, aşa să fie, a răspuns Iosaf lăcrămând. Să-mi dai sfântul botez şi să primeşti de la mine mult aur să duci fraţilor tăi ce sunt în pustie ca să le fie de hrană şi îmbrăcăminte.

— Nu, fiule, cei săraci nu pot da nimica celor bogaţi. Tu fiind deci sărac, n-ai ce ne da nouă; pentru că cel mai sărac dintre noi este cu mult mai bogat decât tine şi decât toţi împăraţii. Iar când peste puţină vreme vei fi şi tu bogat ca noi, vei fi scump şi nedarnic. Iar aurul tău este ca un şarpe al păcatului pe care noi l-am călcat în picioare.

Astfel a fost învăţătura acelei zile. Şi de a doua zi Varlaam a început să pregătească pe fiul împăratului pentru sfântul botez.

Luând rând cu rând toate scripturile şi rânduielile sfintei şi dreptei biserici a lui Hristos, l-a învăţat cu de-amănuntul despre Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, despre Sfânta Fecioară, despre petrecerea Domnului Iisus pe acest pământ, despre jertfa lui pentru

neamul omenesc, despre judecata cea din veacurile viitoare şi despre toate. Şi după ce l-a întărit deplin întru adevăr, l-a curăţit botezându-l într-un havuz de apă limpede, dintr-un loc tainic al grădinii, unde pluteau lebede albe sub cununi de trandafiri acăţători. Întorcându-se în cămările lui Iosaf, bătrânul a săvârşit dumnezeiasca leturghie şi l-a împărtăşit cu prea curatele şi de viaţă făcătoarele taine; şi s-au bucurat cu duhul amândoi, dând Domnului slavă.

Deci pusnicul învăţându-l pe Iosaf cum se cuvine a vieţui după botez, s-a dus cătră gazda sa. Atunci, mai marele peste păzitorii ostrovului, Zardan, a îndrăznit a cere intrare la fiul împărătesc, şi îngenunchind, a aşteptat învoire să vorbească. L-a întrebat cu blândeţă Iosaf:

„Spune-mi, Zardane, ce dorinţă ai?"

— Prealuminate stăpâne, a răspuns căpetenia slujitorilor, îndură-te a-mi îngădui să-ţi spun că de la o vreme mă simt cuprins de mare nelinişte şi frică, căci şi eu, şi oamenii de subt mâna mea am băgat de samă că intră prea des în ostrov un bătrân neguţător pe care nu-l cunosc.

— Să ştii, Zardane, a răspuns tânărul, că acel neguţător intră din porunca celui cu care vorbeşti.

— Da, Preaslăvite, însă fără ştirea mea şi călcându-se poruncile marelui împărat. Întâmplându-se aceasta, mă simt în mare nelinişte, căci sabia primejdiei stă deasupra grumazului meu.

— Să nu te înfricoşezi, Zardane, a zis prinţul, căci eşti lângă mine.

— O, slăvite stăpâne, ştiu că bunătatea ta este nemărginită; mânia împăratului însă este ca trăsnetul.

Iosaf a privit la el zâmbind, apoi cugetând puţin, i-a poruncit astfel:

— Mâine, când va veni acel neguţător bătrân, tu să stai în dosul perdelei de colo şi să-l asculţi ce vorbeşte. Şi vei fi încredinţat că n-ai a te teme de nimic.

A doua zi, Zardan s-a aşezat în dosul perdelei, după cum i se poruncise, şi-avea în el nădejdea că grija care-l chinuise era fără

temeiu. Ascultând însă cuvintele lui Varlaam, s-a înfricoşat iarăşi de moarte şi după ce-a plecat pusnicul, ieşind din ascunzătoare şi îngenunchind, se tânguia cu lacrimi.

„Ai auzit, Zardane, l-a întrebat Iosaf, cuvintele şi învăţaturile mincinoase pe care le rostea înaintea mea acel neguţător bătrân?"

— Vai, milostive stăpâne, a strigat slujitorul, nu mă ispiti, căci am înţeles că trebuie să mă pregătesc de moarte. Văd că bătrânul acela este creştin şi învăţăturile lui au câştigat inima ta. Văd că prigoana pe care a rădicat-o împăratul împotriva credinţei aceştia n-a folosit nimica, de vreme ce unul din slujitorii ei a izbutit a pătrunde taina acestui ostrov. Eu mă plec şi mă închin unei voinţe mai presus de noi, dar neputând căuta spre viaţa aspră şi ostenitoare de care vorbea bătrânul acela, îmi simt inima tremurând de mânia împărătească ce m-aşteaptă. Ce voi răspunde eu stăpânului că am lăsat pe bătrânul acela să intre la tine?

I-a răspuns tânărul:

„Eu, pentru dragostea ta cea mare ce ai pentru mine şi pentru credinţa slujbei tale, am vrut să te răsplătesc, făcându-te s-asculţi învăţăturile bătrânului aceluia. Am socotit că vei cunoaşte astfel pe Dumnezeu cel adevărat şi vei urma alăturea de mine învăţătura cea buna. Dar văd că sufletul tău e piatră şi te întorci de către adevăr. Te las în întunericul tău, însă te rog să nu spui nimica tatălui meu până ce va veni vremea, căci nu vei face altceva decât să-i aduci cumplită supărare."

Chiar a doua zi, Varlaam pusnicul, venind în ostrov, a vorbit lui Iosaf despre plecarea sa. Iar fiul împăratului s-a întristat şi ochii i s-au umplut de lacrimi.

— Învăţătorule, ce mă voi face fără tine? a suspinat el.

Iar pusnicul, luându-i o mâna între palmele sale aspre, l-a mângâiat întărindu-l în credinţă şi proorocindu-i astfel:

„Nu trebuia să plângi, ci s-aştepţi rânduiala lui Dumnezeu. Să ştii că nu după multă vreme ne vom întâlni iarăşi şi ne vom uni pentru totdeauna."

Iar Iosaf cugetând şi temându-se ca Zardan să nu descopere ceva împăratului, s-a înduplecat oftând.

„Părintele meu, a zis el, de vreme ce hotărăşti ca eu să rămân întru această deşertăciune, iar tu să te duci la locul odihnei tale duhovniceşti, nu îndrăznesc a te mai opri. Mergi sub paza lui Dumnezeu şi nu mă uita în rugăciunile tale, ca să putem a ajunge ceasul când vom fi totdeauna împreună. Iar spre aducere aminte de învăţăturile cele bune şi de viaţa ta spre care râvnesc, te rog, ai dragoste de-mi lasă mantia ta cea rupta şi aspră“.

Îndeplinindu-i rugămintea, Varlaam a lăsat lui Iosaf rasa pe care o purta pe dedesubt. Îngenunchind şi rugându-se, l-a încredinţat apoi lui Dumnezeu. S-a ridicat, l-a sărutat şi i-a zis:

„Fiule al părintelui ceresc, pace ţie şi mântuire veşnică“.

Şi după asta a ieşit din palat şi s-a dus drum lung spre depărtata pustie.

* * *

În urma, lui fericitul Iosaf a început a se sârgui spre rugăciune şi viaţă aspră. Lucru pe care îl priveau cu mare uimire slujitorii. Ci numai Iamun şi Zardan cunoşteau taina. Şi acesta din urma, înfricoşându-se şi neştiind ce hotărâre să ia, s-a prefăcut dintr-o dată bolnav în locuinţa sa. Primind împăratul veste despre boala slujitorului său, a trimes la dânsul pe doftorul cel mai iscusit ca să-l tămăduiască. Iar doftorul luând sama bine asupra suferinţei, s-a întors la împărat, zicând:

„Mărite stăpâne, eu n-am putut afla la omul acela nici o boală, decât numai o supărare cu care rănindu-şi sufletul acuma boleşte.“

— Ce poate să fie? s-a mirat Avenir. Nu cumva fiul meu s-a mâniat asupra lui Zardan? Asta trebuie să fie, căci spui că dintr-o mare mâhnire i se trage suferinţa.

— Se poate, Măria-Ta, a răspuns doftorul.

— Atunci cată să mă duc eu însumi să-l vad, căci puţine slugi cu credinţă ca acesta am.

Slujitorii din preajma împăratului au auzit aceste cuvinte şi îndată ele au ajuns şi la urechile lui Zardan. Deci pe loc s-a sculat din pat şi s-a grăbit a veni el singur la împăratul. Şi intrând la stăpânul său, a căzut în genunchi bătând adâncă metanie şi gemând:

„Slăvite stăpâne, am venit să-mi primesc pedeapsa, căci nu mai sunt vrednic de mila ta."

— Ce este, Zardane? a întrebat împăratul. Ce am a-ţi ierta, căci te ştiu cu credinţă.

— Vai mie, slăvite stăpâne, nu-i vinovată inima mea, ci vinovaţi sunt ochii aceştia care n-au văzut destul de bine şi urechile care n-au auzit strecurându-se ca şarpele. Căci iată, cu toată paza noastră de zi şi de noapte, un străin înşelător a întrat în ostrov şi a vorbit măritului tău fiu despre credinţa creştinească!

Împăratul a rămas aşa de uimit la aceste vorbe, încât a stat fără glas şi fără mişcare. Iar Zardan i-a povestit în grabă tot ce ştia despre Varlaam, apoi s-a plecat zdrobit la picioarele împăratului.

Răcnetul de mânie a lui Avenir a fost ca al pardosului. Palatul întreg s-a cutremurat şi Zardan şi-a socotit viaţa sfârşită. Dar apoi de la mânia cea cumplită împăratul a trecut la mare mâhnire, s-a lăsat în scaunul lui şi a poruncit slujitorilor care-l încunjurau să-i aducă numaidecât pe Arahie, cel mai mare şi mai de credinţă dintre boierii lui.

„Duceţi-vă şi mă lăsaţi", a zis el, şi a rămas singur întru întristarea sa.

Iar Arahie, pătrunzând la dânsul şi aflând toate cele întâmplate, a cugetat o vreme, apoi a început a mângâia pe bătrânul stăpânitor.

„Fii fără supărare, o, împărate, i-a zis el, căci nu mi se pare greu a întoarce pe fiul tău de la credinţa creştinilor.

Trebuie numai să prindem pe Varlaam. Iar de nu-l vom afla, apoi ştiu eu pe un alt bătrân, de credinţa noastră, cu numele

Nahor, carele vieţuieşte în pustie şi se îndeletniceşte cu cetirea în stele. Îl cunosc prea bine, căci întru această ştiinţă a fost învăţătorul meu. Şi lucru de mirare este că samănă prea bine cu acel Varlaam, pe care de asemenea-l cunosc, căci l-am văzut odinioară. M-am gândit, stăpâne, să chem pe Nahor din pustie. Îi vom porunci să se prefacă că este Varlaam şi ne vom întreba cu dânsul din credinţă, faţă fiind şi fiul tău. Iar el va arăta învăţătura creştinească mincinoasă lăsându-se a fi biruit,— aşa că copilul tău împărătesc se va întoarce iarăşi la dumnezeii noştri".

Împăratului părându-i-se bun sfatul lui Arahie, i s-a domolit supărarea.

„Sfatul tău, o, credinciosule sfetnic, spuse Avenir, îl găsesc prea bun. Deci ia sub mâna ta ostaşi cât de mulţi şi, răscolind împărăţia, caută întâiu pe Varlaam".

Făcând întocmai după această poruncă, Arahie a luat oşteni mulţi, a încălecat şi a pornit cu ei întru căutarea pusnicului. Fără zăbavă şi fără trudă au cutreierat multe părţi ale împărăţiei străbătând toate căile, până ce au ajuns la pustia Sinaridului. Acolo au pătruns în locuri fără drumuri, în munţi şi prăpăstii, pe unde se rătăceau numai paşii fiarelor sălbatice. Pe urma fiarelor, răzbătuseră în singurătăţi şi oameni ai lui Dumnezeu, câţiva pusnici care locuiau acolo sub un munte, la marginea pădurilor.

Arahie a ajuns până la ei şi i-a prins. Poruncind oştenilor să-i aducă pe toţi înaintea sa, a văzut între acei singuratici pe unul care părea între ei mai mare şi care ducea un sac de păr plin de oasele sfinţilor părinţi adormiţi. Purta această sarcină în toate ceasurile zilelor lui, pentru ca totdeauna să-şi aducă aminte de moarte. L-a întrebat Arahie:

„Unde este înşelătorul, carele a amăgit pe fiul împăratului?"

Iar cel ce purta sacul de păr a răspuns: „Nu-i la noi, căci puterea lui Hristos îl alungă dintre credincioşii cei drepţi; ci între voi îşi are petrecerea sa."

— Îl ştii? a întrebat Arahie. Spune-mi cine este?

— Îl ştiu, a răspuns pusnicul, şi-ţi voi spune. Înşelătorul acela este diavolul; locuieşte între voi, iară voi faceţi cele plăcute lui.

Arahie s-a stăpânit la aceste vorbe şi a cercetat şi mai departe cu întrebările:

„Eu, bătrânule, vreau să aflu de Varlaam şi despre el întreb."

— Dacă vrei să ştii de Varlaam, a grăit pusnicul, atunci trebuia să întrebi de cel care a întors de la înşelăciune pe fiul împăratului. Acela într-adevăr este fratele nostru şi împreună părtaş al vieţii noastre monahiceşti. Acuma însă de multe zile nu mai este cu noi şi nu l-am văzut.

— Arătaţi-mi atunci locuinţa lui, a cerut Arahie.

Pusnicul a răspuns:

„Cunoaştem chilia sa aici în pustie, însă nu-ţi vom spune unde-i şi nu ţi-o vom arăta".

Umplându-se de mânie, sfetnicul împăratului a strigat oştenilor să tragă săbiile; şi întorcându-se spre pusnici, i-a îngrozit cu moartea.

Auzind ei de moarte, li s-au luminat feţele şi s-au bucurat. Iar Arahie cu cruntă mânie a poruncit bătăi şi pedepse cumplite, cerând cu glas mare să-i fie arătat Varlaam.

Pusnicii au îndurat loviturile şi muncile în tăcere. Ostenind braţele oştenilor, sfetnicul împărătesc şi-a văzut mânia neputincioasă şi a hotărât să ducă la scaunul împărătesc pe cei prinşi. I-a dus pe jos, prin arşiţă şi pulbere, cu multă suferinţă pentru ei; şi stareţul mergea înaintea tovarăşilor săi ducând în spate povara de oase. Erau la număr şaptesprezece bătrâni şi pe toţi i-a înfăţişat Arahie împăratului. Şi la picioarele măririi lui i-a înşirat; şi li s-au pus aceleaşi întrebări şi li s-au făcut aceleaşi ameninţări. Ci ei au stătut tari, lăudând pe Hristos Dumnezeu.

„O nefericiţilor, le-a zis la urmă Avenir încruntându-se, dacă vroiţi să vă păstraţi vieţile, arătaţi unde este tovarăşul vostru, lepădaţi credinţa cea mincinoasă şi veniţi între noi."

— Nimic din acestea nu vom face, a cuvântat păstrătorul de moaşte. Rămânem cu Hristos. Tu fii cu ticăloşia şi minciuna ta.

Drept aceea împăratul a dat porunci şi gelaţii au ieşit cu săbiile. Le-au tăiat mâinile şi picioarele. Apoi le-au smuls limbile şi le-au scos ochii. Şi astfel s-au sfârşit toţi şaptesprezece, fără murmur.

* * *

În urma acestei jertfiri, Arahie a primit poruncă de la împărat să caute în graba cea mai mare pe Nahor vrăjitorul. Deci sfetnicul, pornind în taină calare, la vreme de noapte, a intrat în pustie şi-a ajuns într-o mare singurătate la adăpostul ştiut de el. A găsit pe cetitorul de stele şi i-a împărtăşit rugămintea sa şi porunca marelui împărat, povestindu-i în amănunt tot ce trebuia. Şi având cuvântul şi supunerea lui Nahor, s-a întors până la ziuă în cetate şi a trâmbiţat iar veste că merge să caute pe Varlaam înşelătorul, chemând ostaşii de care avea nevoie.

A pornit cu mare zvoană şi petrecere de lume, şi au umblat pe drumuri încâlcite, prin locuri ferite de oameni. Şi iată că într-o singurătate, dintr-o margine de dumbravă, lângă un pârău, s-a arătat un bătrân cuvios, cu înfăţişarea de sihastru.

Când a văzut în depărtare oştenii, s-a tras îndărăt de lângă apă, prefăcându-se că se ascunde în pădure; dar oamenii zărindu-l, au înălţat mari strigăte şi au pornit în goană caii împotriva lui. Au încunjurat dumbrava, au bătut desişurile şi l-au prins. L-au adus şi l-au înfăţişat lui Arahie.

— Cine eşti tu? a întrebat sfetnicul împărătesc.

— Numele meu este Varlaam, a răspuns cel prins, şi locuiesc de câtăva vreme cu pace lângă acea pădurice.

Când au auzit aceste cuvinte, toţi oştenii s-au bucurat foarte. Şi mai mult decât ei părea vesel Arahie. Deci trimeţând un sol înainte, cu veste, l-au pornit pe cel prins către scaunul împărăţiei.

Când au ajuns la cetate, îl aştepta popor mult, care se îmbulzea să vadă pe cel ce abătuse la creştinătate pe feciorul împăratului.

Şi prin larmă şi strigăte felurite, prin îmbulzeală de mult norod, au străbătut Arahie şi oştenii ducând pe acel Varlaam în faţa împăratului. Vestea, ca şi cum ar fi fost dusă de vânt, repede a ajuns şi-n ostrovul Lebedelor, la palatul lui Iosaf. Iamun o primi şi-o duse stăpânului său. În cel dintăiu ceas o mare întristare a cuprins sufletul tânărului. Dar apoi, căzând în lungă rugăciune în chilia lui, şi venind de la Dumnezeu pace sufletului său, s-a arătat celor din juru-i cu obraz liniştit şi senin.

În aceeaşi zi, a trecut către el, în ostrov, tatăl sau, venind să-l vadă ce face şi să afle cum a primit vestea prinderii lui Varlaam.

S-a mirat nevăzându-l tulburat, după cum s-aştepta.

„Fiul meu prea iubit, a grăit el, iată dumnezeii noştri au binevoit să deie în puterea mea pe acel înşelător care a tulburat liniştea zilelor tale şi a pus atâta întristare în sufletul meu. Ai aflat ca Varlaam a fost prins."

— Da, părintele meu, am aflat.

— Ştiu, copile, că asta nu te bucură. Zadarnice mi-au fost ameninţările, după ce-ai căzut în rătăcire, zadarnice au fost suspinele şi rugăminţile mele. Ai pus împotriva părinţilor tăi o asprime pe care numai dragostea ce-o avem pentru tine o putea răbda. Mi se pare că astăzi mi-a venit gândul cel bun de la Dumnezeu cărora s-au închinat strămoşii. Să vedem dacă rătăcirea ta va mai stărui. Căci trebuie să pun pe acest Varlaam faţă în faţa cu înţelepţii noştri într-o adunare mare, în care vor veni lângă dânsul şi alţi creştini, ca să se facă judecată de obşte. Să vorbească Varlaam şi creştinii lui, să vorbească şi înţelepţii noştri; şi făcându-se întrebări pentru credinţă şi răspunsuri, se va vedea de partea cui este adevărul.

Iosaf a tăcut o vreme, cugetând.

— Tată, zise el după aceea înălţând fruntea, de asta ai pus să caute pe Varlaam, învăţătorul meu?

— Da, fiule, n-am putut avea odihnă până nu l-au prins ostaşii mei.

— Cu toate acestea, mai înainte l-au căutat multă vreme fără să-l găsească. Iar acuma cum se face că l-au găsit aşa de curând?

— Aşa a fost voinţa dumnezeilor noştri, a răspuns cu oarecare tulburare împăratul. Iar tu să ştii că nu va pătimi nimica. Şi fără nici o stricare vor putea veni la sobor şi toţi ceilalţi creştini care vor auzi glasul vestitorilor mei. Dacă va birui învăţătura lui Varlaam, atunci va fi după dorinţa ta ş-a lui. Iar dacă Varlaam va fi biruit, apoi datori veţi fi a vă supune cu toţii, desăvârşit poruncii mele.

Iar fericitul Iosaf a răspuns:

„Fie voia Domnului; să se facă, părintele meu, precum ai poruncit. Dumnezeu cel adevărat ne va scoate pe drum drept la un liman bun“.

Rămânând astfel înţelegerea, a ieşit de la împărăţie poruncă tuturor slujitorilor idoleşti şi creştinilor, prin care, propovăduitori şi soli în toate cetăţile şi satele să se adune la un loc cei ce sunt de credinţă creştinească. Netemându-se de nici o asuprire, să vie cu toţii în sobor la scaunul împărătesc pentru cercetarea credinţei celei adevărate; şi stând lângă învăţătorul lor Varlaam, să se întrebe cu popii şi cu vrăjitorii. De asemenea a chemat şi pe înţelepţii popi persieneşti, haldei şi indieni, care se aflau în toată stăpânirea sa, cum şi pe fermecători şi pe vrăjitori, ca să biruiască numaidecât pe creştini.

Deci s-a strâns în cetatea împăratului mulţime mare dintre cei cu necurate credinţe, înţelepţi în răutate şi iscusiţi întru nedreptate,— care se păreau a fi cuminţi, însă erau nebuni. Iar dintre creştinii cei prigoniţi şi risipiţi prin munţi şi pustietăţi s-au adunat foarte puţini: şi între dânşii unul singur părea mai ager în dumnezeiasca scriptură, iar numele lui era Varahie. Numai acesta a venit întru sprijinul mincinosului Varlaam. Şi Varahie nu ştia că va sta lângă Nahor vrăjitorul.

În ziua hotărâtă, împăratul s-a arătat în sobor întru toată strălucirea, şezând pe scaun înalt. Şi a poruncit şi fiului său să steie alăturea de dânsul. Iar fiul cinstind pe părintele său, n-a vrut să şadă sus, ci s-a aşezat jos, la picioarele împăratului.

Înaintea tronului stăteau toţi meşterii cei păgâneşti, adus fiind şi acela pe care îl numeau Varlaam. Şi ridicându-se împăratul, a zis ca s-audă toată mulţimea ce era adunată acolo:

„O voi, dascăli şi învăţători ai credinţelor vechi, iată vă stă înainte mare nevoinţă. Din două una vi se pregăteşte: ori biruiţi pe Varlaam şi pe creştinii lui şi vă învredniciţi de cinste de la noi, ori veţi fi biruiţi şi veţi primi ruşine şi cumplită pedeapsă. Să ştiţi că de va fi el biruitor, pe toţi vă voi pierde şi trupurile voastre le voi da spre mâncare hiarelor şi păsărilor, iar copiii voştri în veşnică robie vor cădea. Asta va fi, de nu veţi birui pe creştini".

Împăratul Avenir s-a aşezat în tronul său; şi s-a ridicat fiul său Iosaf, grăind astfel:

„Judecata Măriei-Tale nu poate fi decât dreaptă, o, împărate! Ai vorbit învăţătorilor tăi; se cuvine să vorbesc şi eu dascălului meu".

Şi întorcându-se cătră Nahor, a zis:

„O Varlaame, ştii prea bine în ce fel de slavă şi mulţămire m-ai aflat. Şi învăţăturile tale m-au înduplecat să mă depărtez de dumnezeii părinteşti şi de lege, spre a sluji unui Dumnezeu necunoscut, întărâtând pe părintele şi stăpânul meu. Deci iată, înaintea ta ai cumpănă mare. Căci din două una: ori birui războiul ce-ţi stă înainte şi vei arăta adevărul învăţăturii tale, preamărindu-te ca un propovăduitor al luminii,— şi atunci eu voi rămâne al tău slujind lui Hristos până la răsuflarea cea de pe urmă; ori vei fi biruit şi te vei face mijlocitor al ruşinii mele, şi-atunci izbândind eu însumi defăimarea întru care mă cufunzi voi sta cu picioarele mele pe pieptul tău şi cu mâinile îţi voi rupe limba şi inima, zvârlindu-le câinilor, împreuna cu ce va mai rămânea din trupul tău, pentru ca prin tine să se înveţe toţi a nu mai înşela pe fii împăraţilor".

Auzind Nahor cuvintele acestea, cumplit s-a spăimântat, văzându-se căzut în groapa pe care singur şi-o săpase. De va întărâta pe fiul împăratului, moartea îl aşteaptă la sfârşitul zilei şi nimic nu-l poate scăpa. Vedea aceasta în sunetul glasului şi-n privirea

lui Iosaf; şi s-a cutremurat ca şi cum l-ar fi lovit voinţa lui Dumnezeu. Deci se hotărî într-aceeaşi clipă să apere credinţa creştinească. Apoi începându-se între popi şi-ntre creştini să se puie cuvinte de întrebare, Nahor şi-a deschis gura şi a început a vorbi cu neaşteptată putere. Precum de demult proorocul chemat de craiul Valac să blesteme pe israiliteni, el în loc să-i blesteme i-a binecuvântat, tot aşa şi Nahor, grăind ca de la duhul sfânt, a ţinut cuvânt de dimineaţă până-n sară pentru credinţa adevărată. Căci darul lui Dumnezeu ştie a lucra câteodată şi-ntru vasele cele necurate, pentru mărirea sa cea sfântă. Deci cu atâta înţelepciune mustra Nahor deşertăciunea şi minciuna păgânească, încât nimenea nu i se putea împotrivi. Cu mult mai pe larg şi prea frumos scrie despre această vorbire a lui Nahor cu popii idolilor sfântul Damaschin în istoria sa despre fericiţii Varlaam şi Iosaf. Aşa încât toţi meşterii, filozofii, popii şi vrăjitorii erau ruşinaţi şi mâhniţi şi gurile lor stăteau mute; ci fiul împăratului zâmbea bucurându-se cu duhul şi slăvind pe Dumnezeu că-l făcuse pe Nahor din prigonitor învăţător şi propovăduitor al adevărului.

Iar împăratul se sfătuia supărat cu sfetnicul său Arahie, minunându-se amândoi de neaşteptata schimbare a vrăjitorului; şi iuţindu-se cu mare mânie, Avenir strigă:

„Ne-a făcut nevrednicul acesta atâta ruşine, încât ar trebui zdrobit împreună cu toţi creştinii ce se află cu el.“

— S-ar putea, o, împărate, să faci una ca asta? a întâmpinat Arahie.

— Ai dreptate; nu se poate să-mi calc cuvântul împărătesc. Căci am poruncit tuturora să vie fără temere la adunare, şi deci pentru apărarea credinţei lor pe nici unul nu-l pot asupri.

Sfătuindu-se astfel cu Arahie, împăratul a hotărât să se risipească soborul şi să se adune a doua zi din nou la întrebare. Iar Iosaf, apropiindu-se de tatăl său, i-a vorbit întru acest chip:

„Precum la început ai rânduit, o, împărate, să se facă judecată dreaptă, aşa şi la sfârşit pune înainte dreptatea. Din două fă una:

ori învoieşte pe dascălul meu să petreacă în această noapte împreuna cu mine, spre a ne pregăti pentru întrebarea de mâine, luând şi Măria-Ta pe filozofi la tine; ori lasă-mi mie pe tovarăşii tăi şi ia la tine pe învăţătorul meu. Căci dacă vor rămânea în puterea ta amândouă părţile, apoi învăţătorul meu va petrece în supărare şi frică, iar ai tăi întru odihnă şi linişte. Şi mâne lupta nu va fi dreaptă, ceea ce mi se pare a fi călcare de făgăduinţă".

Împăratul cugetă în sine că fiul său are dreptate, şi primind la el pe jertfitorii săi, l-a lăsat pe Nahor, nădăjduind încă într-ascuns, că în cursul nopţii vrăjitorul îşi va împlini totuşi legământul şi făgăduinţa.

Deci fericitul Iosaf luând pe Nahor, l-a dus la ostrovul sau împreuna cu Varahie şi cu alţi creştini. Şi dădea laudă lui Dumnezeu, mântuitorul.

Intrând în cămările sale din palat, fiul împăratului s-a întors către Nahor şi i-a vorbit zâmbind:

„Socoteşti tu oare că nu ştiu cine eşti? Dumnezeu a binevoit să-mi descopere că nu eşti Varlaam şi tot el ţi-a arătat calea cea bună spre adevărata credinţă. Bine-ai făcut mustrând înşelăciunea idolească. Crede deci în Dumnezeul cel drept al cărui nume l-ai binevestit".

La aceste cuvinte, Nahor a căzut în genunchi, umilindu-se. Pocăindu-se de toate răutăţile sale cele dinainte, dorea în adevăr să se apropie de Domnul Dumnezeu.

„O preaslăvite, a strigat el, în mine s-a făcut lumină deplină. Deschide-mi calea mântuirii şi dă-mi drumul să mă duc spre pusnicii ascunşi în pustie, ca să primesc de la ei sfântul botez".

Urmând a-l învăţa cu bune cuvinte, Iosaf i-a dat drumul şi i-a hotărât însoţitorilor pe Varahie pusnicul; şi chiar în aceeaşi noapte Nahor a intrat în singurătate, căutându-şi mântuirea în sfântul botez şi petrecându-şi în pocăinţă zilele.

A doua zi, aflând Avenir-împăratul că Nahor nu mai este şi că s-a dus spre creştini, a prăpădit şi nădejdea cea din urmă. Şi

socotindu-şi biruiţi pe înţelepţi şi popii săi, s-a întors cu mare mânie asupra lor şi i-a necinstit cu dosădiri cumplite. Pe unii i-a pus la chinuri şi bătăi, altora le-a înnegrit feţele cu funigine, izgonindu-i de la scaunul său; şi din acel ceas nu mai cinstea pe popi nici nu mai aducea jertfă idolilor. Fiind în mare nedumerire şi clătindu-se cu gândul pentru adevărul credinţei vechi, stătea în cumpănă ca-ntre două nopţi.

Popii idolilor, văzându-se astfel batjocoriţi şi cu puterea pierdută şi temându-se de înălţarea creştinilor prin Iosaf, au făcut sfat mare şi-au adus între ei pe un vrăjitor vestit, cu numele Teuda, ce petrecea în pustie. I-au spus aceluia toate întâmplările şi toate năcazurile lor şi cu lacrimi l-au rugat să le ajute ca să se ridice din umilinţă, ei şi idolii lor.

Deci Teuda ascultându-le păsul, s-a sculat dintre ei şi a mers cu îndrăzneală la palatul împărătesc. Auzind de numele lui, Avenir l-a primit pe dată, căci îl cunoştea şi-l iubea pentru învăţătura sa. Cu mare uşurinţă, vorbindu-i frumos şi măiestrit, vrăjitorul l-a întors pe împărat înspre credinţa cea veche, scoţându-l din îndoială şi veselindu-i inima. Chiar în aceeaşi zi Avenir a poruncit să se facă praznic mare dumnezeilor păgâneşti, jertfind alături de Teuda. Şi întorcându-se spre palat, i-a vorbit vrăjitorului astfel:

„O, învăţatule şi iubite Teuda, venirea ta la mine a fost cu bucurie; ci totuşi o mâhnire mare mă roade necontenit, căci fiul meu s-a înstrăinat de credinţa veche şi s-a făcut creştin, precum s-a proorocit la naşterea sa şi nu ştiu ce să fac ca să-l întorc de la acea credinţă care-l învaţă să urască toate cele plăcute şi bune ale lumii. În loc să se pregătească pentru slava împărătească, el cugetă să se coboare pe sine la sărăcia şi umilinţa blestemaţilor de pusnici. Ci n-ai putea tu, iubite Teuda, să mă sfătuieşti ce-ar trebui să fac ca să-l întorc la adevărul vieţii?“

— Mărite stăpâne, a răspuns vrăjitorul, află că şi eu cuget la durerea asta a ta. Şi cred că este un mijloc bun pe care îl putem încerca cu folos. Socot stăpâne, că ar trebui să scoatem din slujba

fiului tău pe toţi slujitorii, şi-n locul lor să rânduim femei şi fecioare tinere şi frumoase. Atunci odată cu ele va veni asupra lui şi duhul vieţii. Şi dacă va fi biruit de simţirea-i omenească, toate vor fi după voia ta şi-ţi vei câştiga îndărăt copilul.

Pe loc împăratul primind sfatul cu bucurie, a dat poruncă să se facă schimbarea aceasta; şi ieşind slujitorii bărbaţi din ostrov, au intrat în locul lor femei şi fecioare, scump împodobite cu mătăsuri şi juvaieruri, şi mai ales cu frumuseţe fără samăn. Iar între ele se afla o fecioară cu numele Mogra, care în limba indienească se cheamă Iasomie. Acea fecioară era fata unui împărat, robită şi scoasă din ţara sa şi apoi dată lui Avenir ca un dar de mare preţ. Sfătuită de Teuda şi de tatăl lui Iosaf, copila aceasta a intrat în cămările tânărului cu gânduri viclene, având în ea pe diavolul.

A apărut lui Iosaf aşa de frumoasă şi atât de plină de înţelepciune, încât n-o putea privi şi asculta fără tulburare. Ceasurile de sară mai ales, când începeau a juca în întunecime licuricii zburători şi cântau dulce fântânile, i se părură deodată pline de un farmec pe care nu-l cunoştea. Fecioare mlădioase veneau în foişorul unde sta şi începeau danţuri aşa de line şi uşoare încât parcă erau purtate de valurile lor în aburirile vântului. Alte slujitoare duceau în preajma lui aromate cu prea plăcut miros şi, îngenunchind, îi înfăţişau tablale cu băuturi răcoritoare. Iar Mogra îi vorbea despre vremea copilăriei ei petrecută într-o împărăţie depărtată.

Ascultând-o, Iosaf o vedea tânără şi frumoasă şi-i era jale pentru dânsa, că, fiind fată de împărat, era robită şi lipsită de patria sa. Apoi cugeta cum ar putea-o întoarce de la închinarea idolească, făcând-o creştină.

Astfel gândea feciorul împăratului, iar simţirile îi păreau netulburate.

„Cunoaşte, o, fecioară, pe Dumnezeul care petrece în veci, i-a zis el într-un rând după alte vorbe; cunoaşte-l, ca să nu pieri în

înşelăciune. Numai înţelegându-l, vei fi fericită, făcându-te mireasa mirelui celui fără de moarte“.

Mogra îl asculta simţind în ea iubire pentru Iosaf.

„Sunt prea bucuroasă, stăpâne, a răspuns ea, că te îngrijeşti de mântuirea sufletului meu. Cred că idolii sunt înşelători, pentru că tot ce-mi spui tu îmi place şi mi-i drag să te ascult.“

— Atunci învaţă legea cea nouă şi adevărată, i-a zis Iosaf, şi fă-te creştină.

— Mă lepăd de idoli şi fac tot ce voieşti, a zis fecioara, dar mai înainte îndeplineşte-mi şi tu o dorinţă a mea.

— Care este aceea?

— O, stăpâne, şopti Mogra, dorinţa mea citeşte-o în ochii mei, ascult-o în şoapta izvoarelor şi-a sării, simţeşte-o în mireasma florilor. Tinereţele noastre sunt făcute să se-nţeleagă şi ceea ce doresc eu nu poate să nu fie plăcut lui Dumnezeu.

Iosaf a privit cu mirare la Mogra şi deodată a simţit în el demonul desfrânării. Ci stăpânindu-se, cu durere i-a răspuns fetei liniştit:

„Cum ai îndrăznit tu, Mogra, să-mi faci mie o mărturisire ca asta? Tu ştii că eu mi-am închinat viaţa lui Dumnezeu cel drept, jertfindu-i tinereţea mea. Vreau sa trăiesc în lume curat.“

— Stăpâne, a răspuns fecioara, tu care eşti aşa de plin de înţelepciune nu se poate să nu ştii că dragostea omenească şi însoţirea nu sunt oprite în cărţile creştineşti. Căci şi eu am cetit multe cărţi şi de multe ori am vorbit cu creştinii. Şi oare nu este scris în acele cărţi că cinstită este nunta între toate? Şi n-au cunoscut nunta patriarhii cei de demult şi proorocii şi drepţii, precum învaţă scripturile voastre? Au doară Petru n-a avut femeie, cum arată cărţile? Şi n-a fost acest Petru verhovnic al apostolilor? Cine te-a învăţat, stăpâne, a numi nunta necurată? Cuvintele tale rănesc adânc dragostea mea.

Fericitul Iosaf a răspuns cu tulburare:

„Aşa sunt toate în sfânta scriptură, precum spui. Slobod este fiecare să se căsătoreasca dacă voieşte, afară însă de cei care au

făgăduit să-şi păzească fecoria pentru Hristos. Iar eu, de când am primit sfântul botez, m-am jurat să mă duc fără prihană înaintea lui. Deci cum aş putea îndrăzni să calc jurământul pe care l-am făcut lui Dumnezeu?“

Mogra s-a plecat la picioarele sale, suspinând şi mărturisindu-şi dragostea:

„Au cum poţi tu, stăpâne, să dispreţuieşti tinereţele noastre şi frumuseţea acestei vieţi? Eu, pentru iubirea mea, sunt gata să-ţi jertfesc totul. Însă fii al meu o clipă ca să putem răscumpăra o veşnicie de aşteptări şi înfrânări. Ci Dumnezeu nu poate să nu ierte, căci bunătatea lui este nesfârşită. Şi scrie în cărţile tale că se face mare bucurie în cer pentru un păcătos care se pocăieşte. Aşa încât în clipa aceasta de fericire Dumnezeu cel bun ne va ierta şi pocăinţa noastră îi va fi cu atât mai plăcută. Cu chipu-acesta vei putea să mă mântui şi să mă faci creştină“.

Acestea zicându-le ea, sufletul fericitului a început a se clătina cu felurite feluri de gânduri, şi-i slăbeau voia şi înţelegerea. Iar demonul se bucura în preajma lor, în umbră. Şi-n dumbrăvile ostrovului cântau cu glasuri tinere celelalte fecioare. Iar Mogra era atât de frumoasă şi de supusă şi se ruga cu atâta dragoste, încât fiul împăratului simţindu-se cuprins ca de-o flacără, se socotea pierdut. Lovindu-se în piept şi oftând din adâncul inimii către Dumnezeu, degrabă s-a retras în chilioara lui şi acolo, în rugăciune, vărsând izvor de lacrimi, striga spre cel care singur îl putea mântui de vifor:

„Spre tine, Doamne, nădăjduiesc, ca să nu râdă de mine vrăjmaşul cel negru“.

Rugându-se astfel şi făcând multe plecări de genunchi, a stat până la târzie vreme sub ocrotirea lui Dumnezeu. Apoi adormind puţin, deodată s-a văzut răpit de câţiva bărbaţi străini, care. trecându-l prin nişte locuri minunate, l-au dus la o câmpie întinsă, înfrumuseţată cu flori roşii şi cu bună mireasmă. Privind în juru-i, a văzut livezi frumoase cu roade străine; iar frunzele pomilor

fremătau vesel la un vânt subţire şi lin. Sub arcurile livezii erau scaune de aur curat, înfrumuseţate cu pietre scumpe şi mărgăritare de mult preţ, şi raze mari ieşeau dintr-însele. Se vedeau şi paturi de aur aşternute cu covoare în felurite culori. Iar prin preajmă curgea o apă limpede, veselind vederea şi dulce murmurând. Deci prin acel loc minunat purtându-l bărbaţii înfricoşaţi, l-au dus până-ntr-o cetate ce strălucea cu lumină negrăită, având zidurile de aur şi din pietre de preţ pe care nu le-a văzut nimeni nici odinioară; iar stâlpii şi porţile erau din câte-un singur rubin. Din înălţime strălucea o lumină mare cu raze umplând uliţele cetăţii; şi ostaşi înaripaţi cu chipuri tinere se plimbau glăsuind cântări prea dulci pe care niciodată nu le-a auzit urechea omenească. Părea a zice un glas:

„Iată odihna drepţilor, iată veselia celor ce-au plăcut Domnului în viaţa lor".

Iar bărbaţii înfricoşaţi scoţându-l din cetatea aceea şi vrând să-l ducă înapoi, el s-a rugat cu durere:

„Nu mă lipsiţi, vă rog, de această negrăită bucurie, ci îngăduiţi-mă să petrec într-un colţ al acestei cetăţi".

Iar ei au zis: „Nu se poate acuma; vei intra însă aici mai târziu prin multe osteneli şi sudori; pentru că cei ce sufăr moştenesc împărăţia cerului".

Acestea zicând, l-au trecut prin câmpia cu livezile şi l-au dus pe-un tărâm întunecat, în negură şi într-o jalnică larmă de tânguiri. Acolo, sub un munte, ardea un cuptor, şi duhurile răzbunării stăteau împrejurul flăcărilor. Iar dincolo de foc se vedeau felurite jivine necurate, şerpi şi viermi fâşâind şi acoperind trupuri putrede. Şi în flăcări izbucneau din când în când ţipete de chin şi se zbuciumau umbre. I s-a părut că-i sună un glas în ureche:

„Iată locul păcătoşilor şi munca celor care s-au întinat cu faptele ruşinii".

Bărbaţii înfricoşaţi l-au scos şi de-acolo şi deodată Iosaf s-a trezit singur pe lespedea goală. Era înspăimântat de moarte şi

lacrimile din ochi îi curgeau pârău. Şi toată frumuseţea Mogrei, ca şi a celorlalte femei şi fecioare, i s-a părut mai înjosită decât tina şi gunoiul şi deşertăciune într-ale lumii deşertăciuni. Sta zdrobit în locul său, şi sufletul îi era cu totul cuprins de minunata şi slăvita vedenie a visului şi adânc tulburat de negura şi spaima de pe tărâmul chinurilor.

Cum a răsărit soarele, a ajuns la Avenir-împăratul veste cum că fiul său prea iubit e bolnav. Şi împăratul grăbind, chiar atunci a venit la ostrov şi a intrat în chilia lui Iosaf având ochii în lacrimi. L-a găsit trudit şi alb la chip în aşternutul său. Şi aşezându-se la căpătâiul lui şi luându-i cu blândeţă mâna dreaptă întru ale sale, a întrebat: „Ce s-a întâmplat, fiul meu preaiubit?“ Iar tânărul întorcând spre părintele său ochii, plini încă de vedenia nopţii, i-a spus toate. Şi a adăugit:

„O, bunul meu părinte, pentru ce ai gătit curse picioarelor mele, vrând să-mi vânez sufletul şi să-l arunc pierzaniei? Căci de n-ar fi vegheat asupra-mi Dumnezeu al îndurării, aş fi căzut în prăpastia cea veşnică. Am adormit tulburat şi ochii mei au văzut minune. Iar acuma, tată, de vreme ce ţi-ai astupat urechile pentru toate cele bune pe care eu le-am auzit şi le-am primit, de vreme ce nu vrei a cunoaşte adevărul, lasă-mă măcar pe mine să umblu pe calea cea dreaptă...“

Împăratul asculta pe fiul său cu mare întristare.

„Calea aceasta o iubesc, a vorbit iar Iosaf. Părăsind aici totul, doresc să ajung în locul unde petrece Varlaam, împreuna cu dânsul să-mi săvârşesc cealaltă parte a vieţii mele. Ci, dacă porunca ta mă va opri aici cu sila, atunci mult nu va trece şi-mi vei privi trupul mort, căci sufletu-mi va grăbi să plece unde doresc“.

Avenir a stat o vreme pe gânduri, împovărat de mâhnire. Apoi a zis:

„Lasă-mă, fiul meu, să mai cuget şi fii liniştit aşteptând hotărârea mea“.

Sărutându-l, a ieşit şi s-a dus în cetate. Şi chemând la palat pe Teuda, l-a mustrat amar pentru toată zădărnicia sfaturilor lui. Şi se mira împăratul zicând:

„Oare atât de neputincioşi sunteţi voi, ticăloşilor, încât nici pe un tânăr ca acesta nu-l puteţi birui?“

Teuda şi cu soţii săi, popii, au plecat capetele, neîndrăznind dintru-ntăiu a mărturisi că nimica nu poate birui puterea învăţăturii lui Hristos. Iar împăratul luându-l pe filosof cu el, l-a dus în ostrovul Lebedelor, în chilia fiului său, şi a stat faţă ascultând vorbele şi sfaturile pe care el le socotea înţelepte; însă toate cele ce spunea Teuda lui Iosaf erau asemenea vântului ce bate în piatră.

Şi dintr-o data ridicându-se din patul său, tânărul a început a vorbi despre credinţă şi despre Hristos. Şi aşa a vorbit el pentru curăţia sufletului şi pentru lepădarea de sine, pentru ticăloşia oamenilor şi izbăvirea în singurătate, încât glasul lui Teuda a rămas mut şi sufletul său a fost pătruns de mare cutremur.

„O, împărate, a strigat el abia venindu-şi în simţire, cu adevărat Duhul Sfânt vieţuieşte în fiul tău şi eu mă simt biruit de credinţa lui! Spune-mi tu, cel ce eşti sfinţit cu trupul şi cu sufletul — a urmat el întorcându-se spre tânăr —spune-mi dacă mă pot învrednici şi eu a păşi în umbra lui Hristos, lepădându-mă de toate răutăţile?“

Iar Iosaf, ridicându-se din patul său, a întins spre el braţele vorbindu-i cu bunătate despre căinţa păcătoşilor şi mila cea nemărginită a lui Dumnezeu.

Şi împaratul a văzut cu uimire pe Teuda îngenunchind, pocăindu-se fierbinte şi plângând sub îmbrăţişarea lui Iosaf. Apoi, chiar în acel ceas, învăţatul împărătesc ieşind, a alergat la peştera sa arzându-şi toate cărţile sale vrăjitoreşti, s-a dus pe urmele lui Nahor, învrednicindu-se de sfântul botez şi începând o viaţa curată, de lumină şi adevăr.

* * *

Ci împăratul Avenir stătea încă în mare cumpănă şi încerca fel şi chip să întârzie hotărârile lui Dumnezeu. L-a sfătuit Arahie să împartă împărăţia în două şi să deie o parte fiului său. „Căci, zice el, dacă-l vei supune pe fiul tău chinurilor, apoi nu vei fi decât vrăjmaş firii. Pe fiul tău nu-l poţi jertfi, fiindcă vei rămâne singur cu întristarea cea de moarte. Dar socot să împarţi cu dânsul împărăţia poruncindu-i să stăpânească partea cea dată lui. Şi dacă va fi cuprins de grijile stăpânirii, apoi puţin câte puţin va începe a se obişnui cu lumea aceasta întru care vieţuim şi-şi va uita visurile nebune. Şi lăsându-l să rămâie în credinţa sa, vei avea cel puţin fiu lângă tine".

Iar împăratul, primind sfatul lui Arahie, şi-a împărţit în două împărăţia şi a făcut pe Iosaf împărat peste o parte.

Dar tânărul nu cugeta la stăpânire împărătească şi la măriri ale lumii; ci dorul îl mâna spre pustie şi singurătate. Totuşi văzând că împotrivirea părintească se înduplecă încet-încet, a hotărât să aştepte până la împlinirea biruinţii desăvârşite. Şi a primit a fi împărat, sârguindu-se să împrăştie între supuşii săi, pe lângă bunătate şi milă, mai ales lumina credinţei celei adevărate. Aşa, în timpul cât a stăpânit el, în ţinutul său s-au risipit capiştile idolilor şi-n locul lor s-au înălţat biserici ale lui Hristos şi auzind aceasta, episcopii, preoţii şi călugării care se ascundeau, au ieşit de prin munţi şi de prin pustietăţi, alergând cătră sfântul împărat Iosaf. Iar el îi primea pe toţi cu bucurie şi împreună cu dânşii cugeta la mântuirea sufletelor omeneşti. Deci în vreme puţină, toată stăpânirea sa a luminat-o cu lumina credinţei. Iar pentru întoarcerea tatălui său, neîncetat se ruga cu lacrimi, Iosaf. Şi de multe ori se ducea la el şi-i vorbea cu dragoste fiiască, pătrunzând cu încetul în negura din sufletul împăratului. Şi aşa a vrut Dumnezeu ca şi Avenir să se întoarcă de la deşertăciunea idolilor, înspre soarele adevărului.

Hotărându-se în cele din urmă, marele împărat a adunat pe toţi sfetnicii şi le-a descoperit gândul că voieşte să primească credinţa fiului său; şi toţi i-au lăudat hotărârea, căci pe toţi îi cercetase răsăritul cel de sus, prin Iosaf. Şi sculându-se împăratul, a scris epistolie cătră fiul său chemându-l să vie, ca să înveţe pe cei ce vor să iasă din întuneric. Şi plecând olăcarii la scaunul lui Iosaf, i-au dus în grabă vestea cea buna, bucurându-i nespus inima.

Deci a venit Iosaf la tatăl său şi s-au îmbrăţişat şi au plâns pentru hotărârea împăratului. Şi fiul a stat multe zile cu tatăl său învăţându-l aşa cum odinioară îl învăţase şi pe el cuviosul Varlaam. Arătându-i toate tainele adevăratei credinţe, l-a adus la sfântul botez, fiindu-i el singur naş. Lucru cu adevărat nou şi minunat, căci astfel a fost tată sufletesc al tatălui său trupesc. Şi nu numai împăratul Avenir, ci toata curtea lui, şi toţi dregătorii şi ostaşii şi robii au primit botezul şi în scurtă vreme s-a luminat toată împărăţia.

S-a făcut atunci mare bucurie pe pământ şi în cer, ca într-o primăvară a sufletelor. Iar Avenir-împăratul, după botez, a lăsat fiului toată stăpânirea împărăţiei, şi el trăia la o parte în tăcere, presărându-şi capul totdeauna cu pulbere şi tânguindu-se pentru păcatele trecute. Şi a petrecut astfel întru smerenie şi pocăinţă patru ani, apoi nădăjduind de la Dumnezeu iertare, s-a mutat cu pace din această lume.

Ci după moartea tatălui său, Iosaf-împăratul a stat în scaun până ce s-au făcut pomenirile de patruzeci de zile. Apoi chemând în jurul său toţi boierii şi sfetnicii, căpiteniile de oşti şi de cetăţi, le-a descoperit taina inimii sale, cum că voieşte să lese împărăţia aceasta pământească împreună cu cele lumeşti, şi să meargă în pustie. Atunci ei s-au umplut de jale şi nu era între dânşii nici unul fără de lacrimi, ci toţi se tânguiau cu amar, fiindcă toţi îl iubeau foarte pentru blândeţea lui cea sfântă.

„Nu vă întristaţi, o prieteni, le-a zis el atunci privindu-i blând, căci aceasta este hotărârea lui Dumnezeu pe care am avut-o asupra

mea încă din întâia clipă, când am venit în această lume deşartă şi degrabă trecătoare. Ci eu voi pleca, şi voi cu nimic nu mă puteţi opri; iar împărat în locul meu vă las pe Varahie, credinciosul nostru cel de demult, care-a luptat alăturea de mine pentru credinţă".

Iar Varahie, ieşind dintre sfetnici, a căzut în genunchi şi se lepăda de cinstea împărăţiei, zicând:

„Iubeşte, o, împărate, pe aproapele tău ca pe tine însuşi. Dacă este bine a împărăţi, apoi împărăţeşte singur, căci eşti cel mai bun; iar dacă este rău, de ce pui asupra mea o greutate, de care singur fugi? Ci eu cunosc şi iubesc viaţa de pustie, întru care din nou m-aş întoarce. Pentru ce te duci tu, o, împărate, şi pe mine mă laşi?"

Şi-atât se rugau toţi de pretutindeni, îngenunchind şi plângând, încât Iosaf a tăcut, s-a tras în cămara sa şi a stat singur, cugetând. Iar când a venit noaptea, a scris scrisoare către tot norodul şi toţi stăpânitorii, încredinţându-i pe toţi lui Dumnezeu şi poruncindu-le supuşilor săi să nu-şi aleagă alt împărat decât numai pe Varahie. Apoi lăsând acea scrisoare pe masă, a ieşit într-ascuns din palat şi din cetate.

Cu inima plină de bucurie a privit cerul nemărginit, plin de stele, apoi s-a îndreptat spre pustia cea liberă. Şi i se părea că abia acuma începe a trăi, neîncătuşat de nimic, singur numai cu sufletul său, cu Dumnezeu şi cu singurătăţile.

A doua zi s-a aflat îndată scrisoarea şi s-a stârnit mare tulburare şi plângere în norod, pornind toţi cu mare grăbire întru căutarea stăpânului lor. O samă dintre cei ce-l urmăreau i-au găsit urmele şi l-au aflat lângă rovina unui pârău uscat, cu mâinile ridicate spre cer făcând rugăciune. Încunjurându-l cu grabă, au căzut toţi înaintea lui cu plângeri şi cu suspinuri.

„Nu ne lăsa, o, împărate, căci fără tine lumea ni se pare mai strâmtă şi viaţa mai puţin bună; vină iar între noi ca să fim fericiţi împreună".

Şi ducându-l înapoi spre scaunul împărăţiei, s-au adunat şi celelalte noroade care-l căutau. Şi se veseleau toţi văzându-l.

Iar el privea mulţimea aceasta cu mâhnire. Şi-a zis:

„În deşert vă împotriviţi hotărârii lui Dumnezeu. Nici voi, nici eu nu putem face altfel. Iată cuvântul meu cu jurământ, că nici o zi nu voi mai petrece cu voi şi nici o noapte nu voi mai dormi în palatul împărătesc. Cu mâna mea voi pune lui Varahie, pe cap, cununa stăpânirii şi vă va fi împărat bun şi drept. Iar voi rămâneţi cu pace şi lăsaţi-mă să mă duc pe căile mele".

Atunci a stătut înfricoşat norodul şi n-a mai cutezat nimeni să înalţe cuvânt. Şi fericitul Iosaf, făcând precum spusese, a pus pe fruntea lui Varahie cununa împărăţiei. Şi întorcându-se iarăşi spre pustie, a pornit pe jos prin pulberea drumului, având haină săracă şi toiag alb de lemn. Şi nu s-a mai uitat îndărăt. Iar norodul a mers îndelungă vreme în urma lui, ca valurile, suspinând şi plângând. Şi astfel l-au petrecut departe, până s-a plecat ziua şi noaptea şi a ascuns de ochii lor pe iubitul lor stăpânitor. Şi-au rămas sub mâna lui Varahie, iar Iosaf s-a dus singur înainte.

În noaptea aceea dintâi, Iosaf a intrat în casa unui om sărman şi i-a dat hainele lui ce le purta pe deasupra. Şi rămânând în rasa cea ruptă de păr pe care i-o dăduse Varlaam odinioară, a ieşit şi s-a dus mai departe, neavând cu sine nici pâine, nici apă.

Mergând multă vreme şi intrând în singurătăţi şi în adâncul pustiei, s-a bucurat cu duhul, şi îngenunchind şi-a înălţat privirea spre Hristos, zicând:

„Să nu mai vadă de-acuma ochii mei bunătăţile lumii aceştia şi să nu se mai îndulcească inima mea cu nimic alta decât cu nădejdea care mă poartă. Îndreaptă, Doamne, paşii mei spre plăcutul tău Varlaam, ca să-mi fie iarăşi învăţător în viaţa cea nouă".

Şi aşa fericitul Iosaf a umblat singur prin pustie doi ani căutându-l pe Varlaam. Hrana lui erau verdeţurile şi rădăcinile acelor locuri. Şi uneori răbda îndelung de foame, când trecea prin ţinuturi de piatră şi uscăciune. Iar pe lângă foame şi sete, a suferit în singurătate şi din pricina demonului lumii, care aducea în el

plăcute amintiri ale trecutului şi-ale altei vieţi. Ci Iosaf toate le-a biruit, trăgându-se şi rămânând tot mai adânc în schivnicie.

Trecând al doilea an, a aflat o peşteră în pustiul Sinaridului, unde vieţuia un călugăr în linişte. Acela ieşindu-i întru întâmpinare, i-a spus cuvântul cel mântuitor, înştiinţându-l unde petrece Varlaam. Şi fără a mai face popas, chiar în clipa aceea, Iosaf a pornit cu grăbire pe cărarea arătată până ce-a ajuns la peştera lui Varlaam. Şi acolo, sub munte şi sub pomi, oprindu-se şi stând înaintea uşii, a bătut cu toiagul, zicând cu tulburare:

„Binecuvântează, părinte, binecuvântează!“

Iar Varlaam auzind glasul, a tresărit înlăuntru şi ieşind din chilia de piatră a stat înaintea uşii, cercetând pe străin. După chip nu-l mai putea cunoaşte, pentru că arşiţa soarelui îl înnegrise, părul îi crescuse, era slab şi ochii se cufundară adânc. Însă l-a cunoscut cu duhul; şi întorcându-se cu faţa către răsărit, a mulţămit lui Dumnezeu pentru bucuria ce-i venea. Şi amândoi au stat rugându-se, neclintiţi. Iar apoi, după rugăciune, s-au îmbrăţişat unul cu altul cu dragoste, s-au sărutat cu sărutare sfântă şi de bucurie au plâns.

Intrând ei în chilie, Varlaam a zis:

„Bine-ai venit, fiule al lui Dumnezeu şi moştenitor al împărăţiei cerului. Domnul va binevoi să-ţi deie cele veşnice în locul celor vremelnice. Te rog, o, preaiubite fiu, spune-mi cum ai ajuns aici? Şi ce ţi s-a întâmplat după plecarea mea? Oare tatăl tău, împăratul, a cunoscut pe Dumnezeu, sau petrece încă sărac şi nefericit?“

Iar dulcele Iosaf i-a spus toate pe rând câte i s-au întâmplat după plecarea învăţătorului său, şi câte a făcut Domnul ajutându-l întru împlinirea voinţei lui. Bătrânul asculta cu bucurie acele minuni şi mulţămea lui Dumnezeu.

„Slavă ţie, Hristoase, care ai binevoit ca sămânţa cuvântului tău, cea sămănată de mine, să cadă în pământ bun şi să rodească însutit“.

Cum vorbeau ei astfel cu blândeţă s-apropia sara. Şi săvârşind rugăciunea, bătrânul şi-a adus aminte de hrană, şi a poftit la masa

lui pe Iosaf. Ci hrană trupească avea puţină; şi a dat oaspetelui numai verdeţuri crude şi câteva smochine. Iar apă au ieşit amândoi de-au băut din izvorul cel limpede care curgea din munte, sub pomi, în preajma peşterii sfinţite.

Întărindu-şi astfel trupul, au mulţămit lui Dumnezeu care deschide mâna sa şi satură toată fiinţa. Apoi săvârşind rugăciunea nopţii, iar au început a vorbi despre cele sufleteşti, priveghind până la vremea cântării de dimineaţă.

* * *

Din acea noapte, Iosaf a petrecut cu învăţătorul său mulţi ani având minunată viaţă, aproape de Dumnezeu. Apoi Varlaam apropiindu-se de cuviosul său sfârşit, a chemat pe Iosaf, fiul său întru suflet, şi i-a vorbit astfel cuprinzându-i mâinile:

„Eu, fiule, de mult doream să te vad înainte de sfârşitul meu. Şi când mă rugam pentru tine, Domnul nostru Iisus mi s-a arătat, făgăduindu-mi că te va aduce la mine. Şi iată, Dumnezeu mi-a împlinit dorinţa: ai venit şi te văd lepădat de lume şi unit cu Hristos. Iar acuma, sosind vremea plecării mele, tu, fiule, acopere trupul meu cu pământ şi dă ţărânii ce este al ţărânii. Şi tu rămâi în acest loc, petrecând viaţă curată şi aducându-ţi aminte de mine.

Şi Iosaf, auzind aceste cuvinte, plângea pentru despărţirea lor şi abia putea să-l mângâie bătrânul. Apoi i-a trimes la alţi fraţi care vieţuiau în acea pustie, ca s-aducă cele de trebuinţă pentru săvârşirea sfintei leturghii. Alergând Iosaf, a împlinit porunca cu sârguinţă şi s-a întors în grabă, temându-se să nu se sfârşească în lipsa-i părintele său şi să rămâie fără binecuvântarea cea mai de pe urmă. Deci aducând ei cele de trebuinţă pentru sfânta jertfă, Varlaam a săvârşit slujba dumnezeiască şi s-au împărtăşit amândoi cu sfintele taine. După aceea bătrânul a stat o vreme la sfat cu ucenicul său vorbind despre suflet. Apoi s-a rugat iar cu umilinţă. Şi după rugăciune, îmbrăţişând pe Iosaf, i-a dat sărutarea şi

binecuvântarea cea mai de pe urmă. Culcându-se cu semnul sfintei cruci, s-a luminat la faţă, având mare bucurie, ca şi cum i-ar fi sosit prieteni. Astfel s-a dus Varlaam către Domnul!, vieţuind în pustie şaptezeci de ani, iar toţi anii de la naşterea lui fiind aproape o sută.

Iosaf udând cu lacrimi trupul bătrânului, toată ziua şi toată noaptea a cântat psalmi lângă el. Iar a doua zi, săpând groapa subt smochini, aproape de peşteră, a îngropat cinstitul trup al învăţătorului său. Şezând apoi lângă mormânt, plângea mereu până ce i-au slăbit puterile; şi lipindu-şi trupul de pământ a adormit. Atunci a văzut în somn pe acei bărbaţi înfricoşaţi, care i se arătaseră odinioară când era închis în palat cu fecioarele, şi vorbise cu Mogra, şi-l ispiteau demonii. Venind ei către dânsul, l-au luat şi l-au dus pe câmpia cea întinsă şi-n cetatea strălucită în care mai fusese. Intrând pe poarta cu stâlpi de rubin, l-au întâmpinat îngerii lui Dumnezeu, ducând două cununi strălucite. Şi i-a întrebat Iosaf:

„Ale cui sunt aceste cununi nespus de frumoase?“

Iar îngerii i-au răspuns zicând:

„Amândouă sunt ale tale, Iosaf, pentru că multe suflete ai mântuit, şi pentru că lăsând împărăţia pământească ai venit la Dumnezeu ca schivnic. Ci una dintre aceste cununi se cuvine să o dai tatălui tău care a cunoscut pe Dumnezeu, prin tine.“

Iar Iosaf a zis:

„Cum este cu putinţă ca numai pentru puţină pocăinţă să dobândească tatăl meu răsplătire deopotrivă cu mine, care-am avut atâtea osteneli?“

Pe când i se părea că spune acestea, i s-a arătat Varlaam în lumina, grăindu-i:

„Au nu ţi-am spus eu odinioară, Iosaf, că, după ce te vei îmbogăţi, vei fi scump şi nedarnic? De ce oare nu voieşti acuma ca să fie cinstea tatălui deopotrivă cu a ta? Se cade totuşi să te veseleşti că rugăciunea ta s-a auzit pentru dânsul“.

Iosaf având cătră bătrân obiceiul ascultării, a plecat fruntea şi a zis:

„Iartă-mă, părinte“.

Varlaam a zâmbit.

„Spune-mi, părinte, unde locuieşti?“ a întebat Iosaf.

— Într-această cetate frumoasă, a răspuns bătrânul, am dobândit locuinţă prea luminată.

— O, bunule părinte, se ruga Iosaf, ia-mă şi pe mine la tine, ca să mă bucur iarăşi.

— N-a venit încă vremea, i-a şoptit învăţătorul; ci trebuie să mai rămâi unde eşti, purtând sarcina trupului. Iar apoi, după, ce vei răbda la sfârşit, după cum ţi-am poruncit, vei veni şi tu aici şi vom fi împreună în veci.

Aceste le-a văzut fericitul Iosaf în vis. Şi deşteptându-se din somn, avea sufletul plin de lumină şi de mângâiere.

Şi a început a petrece singur în pustie, în peştera de subt munte, aproape de izvor şi de mormântul de subt smochini.

Împărăţia cea pământească o lăsase în al douăzeci şi cincilea an de la naşterea sa; apoi în pustie a mai petrecut treizeci şi cinci de ani. Şi i-a venit şi lui vremea să lese valea aceasta a mâhnirii şi să se mute în altă viaţă. Iar poporul împărăţiei sale de odinioară, aflând despre săvârşirea lui, şi-a adus aminte de toate cele trecute şi de minunatul împărat de altă dată. Şi a venit mulţime mare în pustie, ca să se închine la mormântul unde odihneau alături Varlaam bătrânul şi ucenicul său.

ISTORIA PREAÎNŢELEPTULUI ARCHIR CU NEPOTUL SĂU ANADAM

În zilele lui Sinagrip, împărat din părţile Răsăritului, era un boier anume Archir, carele deşi nu era urmat la învăţături şi ştiinţi înalte, dar pentru talentele cu care îl înzestrase natura şi pentru iscusita sa înţelepciune era foarte iubit de împăratul şi înălţat la rangul cel mai întâi între miniştrii împărăţiei sale.

Acest Archir, în cei mai de pe urmă ani ai vârstei sale, pierzându-şi soţia şi fiii şi nerămâindu-i nici un moştenitor, luă pe nepotul său Anadam sub îngrijirile sale, carele rămăsese orfan de părinţi, mic din faşe, şi numindu-l fiu de suflet, a-nceput cu atâta dragoste să-l crească, încât singur în braţele sale luându-l, îl hrănea cu papă şi cu pâine muiată în vin, întocmai ca o mumă căruia i se usucă pieptul şi izvorul laptelui; cu atâta îngrijire priveghea asupra-i ziua şi noaptea, încât era precum zice proverbul: „de soare nevăzut şi de vânt nebătut."

După ce în astfel l-a crescut, până a venit în stare ca să se poată hrăni singur cu dinţii săi, şi după ce se făcu-n vârstă de opt ani şi putea să urmeze la şcoală, n-a vrut Archir să-l dea să înveţe la ştiinţi deosebite, care nu le cunoştea el, ci l-a dat pe seama unui dascăl bătrân, carele avea foarte cuvioase purtări şi era evlavios în cele dumnezeieşti, poruncindu-i ca să-l înveţe toate cărţile bisericeşti (precum se învăţa cu câţiva ani înainte şi pe la noi şi prin alte părţi), cum: Bucoavna[1], Ceaslovul[2], Psaltirea[3].

[1] Abecedar.
[2] Carte de rugăciuni care servea odinioară drept abecedar şi carte de citire.
[3] *Cartea Psalmilor*, parte a *Vechiului Testament*.

După ce a urmat Anadam şi a învăţat toate câte îi orânduise, îl luă Archir de la dascăl şi s-a pus şi el singur ca să-i predea câteva lecţii care le avea în memoria sa de la părinţi şi de la moşi-strămoşi; chemându-l în toate dimineţile şi puindu-l lângă sine să şadă, îi da câte o lecţie în fiecare zi, culeasă numai din proverbi, începând într-acest chip: „Fătul meu Anadame! Acum tu, deşi ai învăţat cărţile cele bisericeşti şi te-ai desăvârşit într-însele, încât poţi să te faci şi popă, dar însă nu-ţi sunt destule numai acestea, ci îţi mai trebuieşte să înveţi şi de la mine câteva lecţii ca să ştii şi cum să trăieşti în societate cu toţi oamenii; adică, cum să cinsteşti pe cei mari, cum să te porţi cu cei mici, cum să-ţi fii însuşi ţie de folos şi cum să poţi folosi şi pe alţii; despre care sunt atâtea lecţii câte sunt şi împrejurări. De aceea ascultă cele ce te sfătuiesc, ia-le în cap, întăreşte-le în memoria ta şi le întipăreşte pe lespezile inimii tale, că îţi vor fi spre folos în viaţa ta, atât sufleteşte, cât şi trupeşte; şi ascultă:

Fătul meu!

1. Teme-te de Dumnezeu şi urmează poruncile lui. Supune-te împăratului şi legilor lui.[1] Ascultă pe mai-marii tăi şi te pleacă lor; şi atunci nu vei avea de altul a te teme, fără numai de Dumnezeu; căci „capul plecat la toate sabia să-l taie nu poate."

2. Temeiul înţelepciunii este frica lui Dumnezeu; de aceea întâi teme-te de Dumnezeu, şi al doilea de cel ce nu se teme de Dumnezeu. Căci „pre Dumnezeu cel ce-njură nici de tine nu să-ndură"; dar însă „necredinciosul îşi găseşte asupră pe nelegiuitul". Că „toată hiara îşi are şi lupul ei".

3. În ziua duminecii şi în celelalte sărbători mari du-te la biserică şi te îmbisericeşte, ca să se apropie îngerul de tine şi dracul să se depărteze.

---

[1] O parte din preceptele de mai jos provin din cartea populară pe care a prelucrat-o Pann, altele sunt adăugate de el însuşi (mai ales proverbele versificate).

4. Cinsteşte toate legile, dar te închină numai la a ta; căci „cel ce se închină la două credinţe, acela nici o lege n-are şi la toţi e-n ură mare“.

5. Cinsteşte pe părinţii tăi şi pe cei bătrâni, căci şi tu poţi fi bătrân; şi ceea ce nu-ţi place să-ţi facă alţii ţie nu face nici tu altora. Că „toată fapta îşi are răsplata“; către acestea fii recunoscător făcătorilor tăi de bine în timpul când ai avut trebuinţă de dânşii, şi nu-i uita în timpul fericirii tale; că „nu ştii cum se întoarce soarta care umblă ca o roată, ea astăzi te înalţă ca în dulap şi mâine te dă peste cap“.

6. Pe omul înţelept şi scăpătat sau sărac ajută-l mai cu simţiciune, măcar de orice lege ar fi; că a face bine nu este niciodată rău; precum zice proverbul: „tu binele din mâini îl scapă şi lasă să cază măcar şi în apă“; că „binele nu s-afundă, ci stă pe deasupra-n undă“. Şi mai vârtos „pe altul cine ajută pe Dumnezeu împrumută“; şi „unde dă cineva unul, Dumnezeu îi întoarce cu pumnul“.

7. Să-ţi fie milă şi de vite, nu le pedepsi neomeneşte; după proverbul ce zice: „omul trebuie să aibă milă şi de un câine, cu cât mai vârtos cu care câştigă el pâine!“ Dar însă, „acela care n-are milă de dobitoc, şi de om asemenea n-are milă de loc“.

8. Pe mai-marele tău şi pe care îl vei sluji nu-l defăima către alţii, măcar de ţi s-ar părea cât de aspru sau rău; după proverbul ce zice: „nu-ţi sumuţa câinele cui ai mâncat pâinile“, aducându-ţi aminte de proverbul ce zice: „în câtă vreme vei fi ciocan, loveşte, şi câtă vreme vei fi nacovală, sufere“, iar în contră de vei urma, greşeşti.

9. Cu mai-marii tăi daraveră să n-aibi; nici să cumperi de la cineva vreun lucru fără tocmeală, ca când vei sta să plăteşti să n-aibi ameţeală; şi să nu pierzi şi ale tale pentru ale sale; asemenea, nu lua nici în dator, căci „cine ia în dator de multe ori să întâmplă a plăti de două ori“.

10. La stăpân nu te băga fără tocmeală, căci „cine să bagă fără tocmeală iese fără nici o socoteală"; şi iarăşi: la orice învoire sau tocmeală, „cine are la mână carte are şi de dreptul său parte", după proverbul care zice: „ce e în mână nu e minciună".

11. Celui ce îţi va vorbi ţie cu asprime tu răspunde-i cu blândeţe: căci „omul nechibzuit astăzi îţi vorbeşte nebuneşte şi mâine îi pare rău şi să căieşte"; dar însă în deşert, căci după proverbul ce zice: „căinţa cea din urmă e totdeauna cu pagubă".

12. Înaintea celor mari nu fii îndrăzneţ la vorbă şi grabnic la răspuns; ci „te înfăţişază cu sfială şi răspunde cu socoteală"; că „toată graba strică treaba", iar „vorba dulce mult aduce".

13. Când vezi pe om la întristare, nu-i mai da şi tu supărare, adică: nu „turna spirt peste foc, ci mângâie-l de ai vreun mijloc"; iar de nu, lasă-l mai bine, ca să nu-şi descarce mânia pe tine.

14. Mânia ta iarăşi nu grăbi să o verşi asupra cuiva, ca să nu te căieşti; că, după cum am mai zis, „căinţa cea din urmă cu paguba ta să curmă". Şi mai ales: „bătaia şi ocara dată nu se întoarce niciodată".

15. Când vei vrea să vorbeşti cu cineva, să-ţi scoţi cuvântul prin trei lacăte, adică: unul să-l aibi la inimă, al doilea la gât şi al treilea la buze; că „dacă iese din gură cuvântul, se duce iute ca vântul; şi nu-l poţi ajunge nici cu armăsarul, nici cu ogarul".

16. Păzeşte-te de vorbe fanfaroane sau flecare, nici întrebuinţa minciuni; pentru că „minciuna întâi cade şi ca plumbul în apă se afundă, iar în urmă iese ca frunza pe undă". Şi apoi, „cui i să descopere minciuna o dată, acela nu să mai crede altă dată", chiar de ar vorbi şi adevărul.

17. Apără-ţi ochii de invidieri sau zavistii, mâinile de răpiri şi furtişaguri, gura de pâri şi clevetiri şi picioarele de către pasuri rele; că „cine are ochi pizmaş lui şi singur e vrăjmaş", „cine are mână lungă pierde şi ce are-n pungă" şi „cine sare garduri multe îi dă câte un par în c...".

18. Fereşte-te de desfrânări, nu te fermeca de frumuseţile muierilor, şi mai ales de cele cu bărbat; că „vinul bun şi muierea frumoasă sunt două otrăvi dulci la om“; şi „cine umblă pe drum cu gândul acasă îşi pierde căciula în târg“, iar „cine umblă după cea cu bărbat, dracul îşi sparge opincile şi îl dă curând în cap“; că „tigva nu merge de multe ori la apă, ori se rup baierile şi scapă, ori se loveşte de ceva şi crapă.“

19. De vei avea vecin rău sau vreun asupritor, nu purta în contra-i ură, să te asemeni lui; ci de este altul în contra-ţi rău, tu fii bun; că „cu oţet şi cu fiere nu se face agurida miere“; ci „de te latră vru-n câine, astupă-i gura cu pâine; n-arunca în el cu piatră, că atunci mai rău te latră“.

20. De îţi va cugeta cineva rău şi te va blestema, tu vorbeşte-l de bine şi nu-l defăima; căci „cui îi iese din gură blestemul, îi cade în sân ca ghemul“; şi „cine altui groapă va săpa, întâi el într-însa se va îngropa“.

21. Nu te aduna, nici te întovărăşi cu oameni proşti şi nerozi, ca să nu-ţi zică cineva: „s-a strâns rânced lângă muced“; după proverbul ce zice: „spune-mi cu cin’ te-nsoţeşti, ca să-ţi arăt cine eşti“; şi „în tărâţe cine să amestecă încă (zice) porcii îl mănâncă“. De aceea, „mai bine cu un înţelept să cari pietre la o casă decât cu un nerod şi nebun să şezi la masă“; şi iar „mai bine cu un vrednic la pagubă decât cu un nevoiaş la câştig“.

22. Fereşte-te de certe şi judecăţi; că totdauna „e mai bună o învoială strâmbă decât o judecată dreaptă“; nici te amesteca în cearta altora; căci mulţi sunt carii caută gâlceava cu lumânarea; şi „te pomeneşti că-ţi umple ceafa de pumni şi spatele de ciomege“; şi „până la împăratul, suferi încăieratul“.

23. Fugi de linguşitori şi de carii te laudă în faţă şi „îţi vorbesc tot pe plac, puindu-ţi la greşeli capac“, ci „pe omul cel înţelept lipeşte-l cât poţi de piept“; şi îi ascultă învăţăturile, priimindu-le cu sete, ca când ai bea apă dintr-o fântână rece; că „mai bine e să te bată un înţelept decât să te laude un nerod“.

24. Nu fii mândru şi nebăgător în seamă; ci cercetează-ţi vecinii şi amicii sau prietenii; dar însă du-te mai rar şi şezi puţin; nu fii ca anghira sau racul corabii, care uşor se aruncă în apă şi cu anevoie se ardică; că e mai bine să pleci şi să nu le pară bine decât să şezi până să li să urască de tine.

25. Când vei fi poftit la vreo adunare pompoasă, îmbracă-te în haină frumoasă, ca să nu-ţi vie cu ruşine când vei şedea lângă cei îmbrăcaţi bine; să nu fii „brânză bună în burduf de câine", că e un proverb: „ori te poartă cum ţ-e vorba, ori vorbeşte cum ţ-e portul".

26. Când vei fi chemat la masa altuia, nu grăbi să şezi la locul cel dintâi; ci totdeauna să-ţi alegi scaunul cel mai de jos; că de vei fi tu mai cu vrednicie decât ceilalţi, îţi va fi cu cinste când te vor pofti mai sus. Iar de vor veni alţii mai de cinste decât tine, îţi va veni cu ruşine când te vor pofti mai jos; dar însă de voieşti să trăieşti mai bine, „totdeauna la cap de ţară să-ţi faci casă şi să-ţi alegi loc la mijloc la masă".

27. Nu fii lacom, căci lăcomia strică omenia; ci „la mâncare să aibi cumpătare şi la băutură să aibi măsură"; nu încărca cât nu poţi duce; nici pe alţii nu îmbia cât nu le cere inima să bea. Şi mai vârtos la masa altuia nu porunci nimic sau să te apuci cumva să ceri să-ţi aducă ceva; căci „oaspele nu mănâncă ce gândeşte, ci mănâncă ce găseşte".

28. Nu fii avar sau zgârcit; căci scumpul nu e stăpân pe banii săi, ci banii îl stăpânesc pe el; şi „cine strânge încă niciodată nu mănâncă"; că „banii strângătorului rămân în mâna cheltuitorului". Ci fii milostiv, şi din mâna ta întinde şi săracului o bucată de pâine; când îţi cere, nu-l urî, nici la el te posomorî; ci încai „c-o vorbă bună te-ndură dacă punga ţi-e zgârcită şi n-are gură".

29. Pe călătorul strein ce năzuieşte la casa ta nu-l goni şi depărta; ci îl primeşte şi îl cinsteşte, înlesnindu-i cele trebuincioase ca unui om drumaş, călător; că „munte cu munte nu se întâlneşte, dar om cu om când nici nu gândeşte".

30. Când ai să călătoreşti undeva, totdeauna pleacă de dimineaţă şi găzduieşte devreme; că seara aştepţi întunericul nopţii, iar dimineaţa lumina zilei; nu te lua după cele ce vezi la alţii, ci lasă să se ia alţii după ştiinţa ta; că „cine să ia după muscă ajunge la bălegar".

31. În călătorie, fără tovarăş să nu mergi, nici la vânat cu puşca goală să pleci; că o armă goală sperie pe doi inşi, adică: şi pe stăpânul ei, şi pe vrăjmaşul său; însă la vreme de nevoie, un ciomag mai lesne ia foc decât o armă plină.

32. La drum înaintea tovarăşilor tăi să nu pleci niciodată, ci aşteaptă-i să mergi împreună; pe lângă aceasta, păzeşte pe drum părăsit să nu apuci, vama împărătească să nu o ocoleşti şi la cârciumă unde vei vedea nevasta tânără şi bărbatul bătrân să nu dormi, că la asemenea loc să adună oameni de toată mâna.

33. Când ai să mergi în cale depărtată, totdeauna să-ţi iei merinde de drum; şi când eşti cu tovarăş, nu grăbi să-ţi isprăveşti merindele tale întâi; căci când nu-ţi va mai rămânea, o să fii silit să rabzi şi să aştepţi până când le va veni lor poftă să mănânce; că „e rău când n-ai al tău şi aştepţi de la mâna altuia"; şi „cine îşi ţine pâinea în sânul altuia de multe ori flămând rămâne".

34. La neguţătorie tovarăş nu-ţi trebuie; că „doi cârmaci îneacă corabia"; şi „unde sunt moaşe multe rămâne copilul cu buricul netăiat; ci „să te întinzi pe cât poţi să cuprinzi"; că „cine umblă să cuprindă multe puţine adună". Şi „cine îşi lasă negoţul în nădejdea altuia este ca cel ce se lasă cu funia altuia în puţ" (căria nu-i cunoaşte tăria).

35. În sfârşit, tot omul e dator în lume să urmeze la una din aceste trei, adică: sau fă-te ostaş, sau fă-te călugăr, sau te însoară, dar însă ostaş să te faci mai tânăr, călugăr mai bătrân, şi să te însori când ajungi în minte coaptă, când poţi, adică, să câştigi banii, iar nu când ştii numai să-i cheltuieşti; că „nevasta nouă guri are, nu e precum ţi se pare"; că „e mult mai bine să zici numai: vai de mine! decât să staţi amândoi să strigaţi: o, vai de noi!"

36. Când vei vrea să te însori deschide ochii patru ca „să nu aduci pe dracul cu lăutari în casă". Ci te păzeşte să nu iei fată frumoasă de neam prost, nevastă lăsată de bărbat şi văduvă care îşi plânge pe bărbatul cel mort; nici lua de neam mai mare decât tine, ca să nu-ţi zică: scol tu, să şed eu; nici mai bogată, ca să nu-ţi zică: taci tu, să vorbesc eu; ci ia mai săracă, ca să-ţi zică: fă ce ştii tu; că „nevasta nu e cârpă, dacă nu-ţi place, să o descoşi şi să o lepezi".

37. Să nu fii temător; că „bărbatul temător îşi învaţă nevasta curvă, şi stăpânul scump, sluga hoaţă". Că dacă este ea neam rău, „mai bine să păzeşti crângul cu iepurii decât pe dânsa". Toate merg după neam: „uită-te la muma sa şi cunoaşte pe fie-sa". Că „unde a sărit capra o să sară şi iada". Şi „dacă este fierul rău, pe cât îl baţi, e degeaba, nu faci din el nici o treabă".

Cu aceste şi cu alte asemenea după ce învăţă Archir pe nepotul său Anadam, şi după ce de mai multe ori i le repetă, într-o zi îi zise: „Fătul meu! eu, ca unul ce am îngrijit de a ta creştere, după părerea mea socotită îndestul de bună, şi ai ajuns într-o vârstă cât să poţi cunoaşte şi deosebi albul din negru, dulcele din amar şi bunul din rău, am nădejde că-mi vei bucura rămăşiţa zilelor mele şi îmi vei odihni bătrâneţele prin urmări înţelepte, în toate pasurile tale după sfătuirile ce ţi-am dat, ca să te poţi face vrednic a câştiga dragostea tuturor oamenilor şi cinstea împăratului, căreia am avut-o eu, şi după moartea mea să-mi moşteneşti atât starea, cât şi locul meu."

După toate acestea, dorind înţeleptul Archir ca să vază cu ochii săi pe nepotul său Anadam înaintat şi ridicat la o treaptă mai fericită, mergând şi înfăţişindu-se înaintea împăratului, a zis: „Slăvite împărate! Te rog să am trecere pentru slujbele mele cele de mulţi ani şi să primeşti pe nepotul meu Anadam să slujească împărăţiei-tale în locul meu; că eu am slăbit de bătrâneţe şi nu te poci sluji ca pân-acum, ci nepotul meu e tânăr şi vrednic să-ţi

îndeplinească toate slujbele, după ştiinţa şi învăţătura care i-am dat-o eu, şi mie să-mi dai voie ca să mă duc să mă odihnesc de aici înainte la casele mele“. Împăratul îi primi cererea şi îi zise: „Să fii iertat, Archire, du-te şi te odihneşte; însă când vei fi trebuincios şi te voi chema, să fii gata la poruncile mele; iar Anadam va rămânea în locul tău secretar şi va avea cinste de la mine pentru slujbele tale cele credincioase care mi le-ai săvârşit.“

Deci făcându-i închinăciune Archir şi mulţămindu-i, se duse să se odihnească la moşia sa; iar nepotul său rămânând în locul lui, după puţin timp începu să cugete rău împotriva unchiului său şi căuta mijloace ca să-l răpuie; şi aşa îi trimise într-o zi o scrisoare mincinoasă, ca din partea împăratului, în care zicea aceste: „Archire! în minutul care vei vedea scrisoarea aceasta, să te scoli şi cât mai în grab să strângi toată oastea ta şi împreună să vii la mine.“

Această scrisoare cum o primi Archir şi o citi, fără zăbavă îşi strânse toată oastea care fusese sub comanda lui şi plecă la împăratul; iar nepotul său, văzându-l, alergă şi spuse împăratului, zicând: „Slăvite împărate! Unchiul meu Archir s-a sculat cu mulţime de oaste şi vine asupra împărăţiei tale, şi, ca să te încrezi mai bine, vino de vezi cu ochii; carele nu vine pentru alt decât să-ţi ia împărăţia.“ „Iar împăratul Sinagrip, văzând atâta oaste şi pe Archir în fruntea ei, s-a spăimântat cu totul, crezând că negreşit Archir vine cu cuget rău asupra-i, şi întrebă pe Anadam, zicând: „Anadame! învaţă-mă ce trebuie să fac la o aşa împotrivă sculare fără de veste“. Iar Anadam. văzând pe împăratul cuprins de grozavă spaimă, începu a-l încuraja, zicând: „Nu te teme, slăvite împărate! Ci lasă să mă duc eu singur la dânsul şi cu cuvinte bune îl voi mângâia şi îl voi îndupleca să-l aduc numai pe el singur la împărăţia-ta.“

Auzind împăratul aceste zise: „Anadame! De vei putea să-l îndupleci, după cum zici, şi să-l aduci numai pe el singur, te voi face mai mare peste toţi boierii împărăţiei mele şi cu mari daruri

te voi dărui.“ Anadam auzind aceasta, merse îndată la unchiul său şi cu închinăciune sărutându-i mâna îi zise: „Bine ai venit sănătos, părintele meu; sunt trimis de împăratul ca să te întâmpin şi să te primesc cu cinste, pentru că prea mult îi pare bine de supunerea care ai arătat şi ai venit fără zăbavă: şi mi-a zis că oastea să rămâie aici şi numai singur împreună cu mine să te înfăţişezi la măria-sa.“

Archir, neştiindu-se vinovat cu nimic, crezu cuvintele nepotului său, ca şi până acum, şi ducându-se la împăratul îi făcu cuviincioasă închinăciune şi începu să-l întrebe despre ale sănătăţii. Iar împăratul, privind cu ură asupra-i, îl întrebă cu mânie, zicând: „Tu, carele ai fost cel mai credincios al acestei împărăţii şi ai avut mai mare cinste decât toţi boierii, atât la tatăl meu, cât şi la mine, şi acum vii cu oaste asupra mea ca să mă pierzi şi să-mi iei împărăţia?“ Archir, ca unul ce nu ştia nimic despre cele ce îi zicea, rămase în loc uimit şi nu ştia ce să răspunză. Împăratul însă, în iuţeala mânii,[1] nedându-i vreme să se dezmeticească, nici aşteptându-l să-i răspundă, îl osândi la închisoare, până a-i hotărî pedeapsă mai mare. Iar Anadam fiind faţă începu să mustre pe unchiul său, zicând: „Ce taci? Au doară ţi-ai pierdut mintea la bătrâneţe şi nu poţi răspunde împăratului nimic? În adevăr, bine a zis cine a zis că pomul dacă îmbătrâneşte, pune paie şi-l pârleşte!“

Deci după ce duseră pe Archir la închisoare, împăratul fără zăbavă strânse pe toţi miniştrii împărăţiei sale, împreună cu Anadam, şi îi întrebă ce trebuie să facă lui Archir? Iar Anadam răspunse că să i se taie capul şi să i se depărteze de trup trei sute de coţi. Împăratul, auzind aceasta, îndată chemă pe armaşul şi îi porunci ca să ia pe Archir să-l ducă să-i taie capul. Armaşul mergând după porunca împăratului ca să-l ia să-l piarză, Archir i se rugă, zicându-i: „Prietine, te rog du-te la împăratul şi îi cere ca să mă duci să-mi tai capul acasă la mine; răsplăteşte-mi cu atât încai binele care ţi l-am făcut şi eu odinioară.

[1] Mâniei (citit *mânii*).

Armaşul, vrând să împlinească cererea prietenului său, se duse la împăratul, după cum l-a învăţat Archir, şi îi zise: „Slăvite împărate! Archir se roagă împărăţiei-tale ca să binevoieşti a-i orândui pierderea la moşia lui, unde să i se îngroape şi trupul, ca să-l plângă robii şi roabele sale“. Împăratul îi primi rugăciunea şi îi dete voie armaşului, zicând: „Fie după voia lui; ia-l dar şi ducându-l numaidecât să-i tai capul şi puindu-l într-o tipsie să-l aduci la mine să-l văz“.

Aşa luându-l armaşul şi ducându-l, Archir i se rugă iarăşi, zicând: „Prietene, nu grăbi să împlineşti porunca împăratului cu pierderea mea, că poate va avea vreodată trebuinţă de mine şi îi va părea rău; ci bagă-mă într-o groapă ascunsă ce o am la casele mele şi în locul meu taie capul unui vinovat de moarte, pe care îl am închis şi care prea mult seamănă cu mine“. La aceste cuvinte înduplecându-se armaşul şi făcând după cererea lui Archir, îl băgă în groapa care i-a zis şi tăind capul vinovatului îl duse la împăratul; care văzându-l împăratul şi Anadam crezură că este al lui Archir.

Deci ceru voie Anadam de la împăratul ca să meargă la casele unchiului său să puie toate averile rămase la orânduială şi să poruncească slugilor ca să îngrijească de dânsele după cuviinţă. Împăratul îi plini cererea şi îi zise: „Du-te, isprăveşte-ţi treburile mai curând şi te întoarce fără zăbavă să-ţi îngrijeşti de slujba la care te-am orânduit.“

Anadam, mergând la casele unchiului său şi văzându-se stăpân peste atâta avere şi bogăţie, de multă bucurie se apucă să facă veselii cu mâncări, cu băuturi şi să petreacă cu lăutari şi cu jocuri, pedepsind şi bătând robii şi roabele unchiului său, care toate aceste le auzea Archir din groapă; şi după ce făcu multe nebunii şi barbarii se întoarse la postul său.

Nu mult după aceasta, auzind împăratul Faraon că Sinagrip a răpus pe Archir, carele pentru înţelepciunea lui era cunoscut şi iubit de dânsul, foarte rău i-a părut şi cu mânie scrise lui Sinagrip, zicând: „În ceas ce vei vedea scrisoarea mea îndată să-mi trimiţi

meşteri ca să-mi zidească o cetate în aer, care să fie în slavă atârnată fără să se atingă de pământ, şi să-mi trimiţi şi tributul (haraciul). Iar de vei arăta vreo împotrivire şi nesupunere, te voi scoate din ţara ta cu necinste."

Ducându-se solii cu scrisoarea, şi Sinagrip citindu-o, se spăimântă şi să îngriji foarte, neştiind ce să facă; pentru care strânse pe toţi miniştrii săi, le arătă cererea împăratului Faraon şi îi întrebă ca să-şi dea părerea şi să chibzuiască ce trebuie să facă. Iar ei, nepricepându-se nici unul, îi răspunseră, zicând: „Acest lucru, măria-ta, putea să-l facă numai Archir, pe care l-ai tăiat şi l-ai răpus; ci întreabă pe nepotul său Anadam, că el trebuie să ştie ceva din ale unchiului său." Anadam fiind faţă răspunse la cuvântul acesta că aici el nu se pricepe nimic. Atunci împăratul Sinagrip zise către Anadam: „O, Anadame! Anadame! Te ascultai şi răpusei pe unchiul tău, carele cu înţelepciunea lui putea acum să-mi fie razim şi să-mi sprijinească împărăţia."

Armaşul, auzind despre toate acestea, se înfăţişă la împăratul şi îi zise: „Slăvite împărate! Dacă Archir acum ar fi viu, ţi-ar părea bine de dânsul şi l-ai ierta dacă ţi s-ar înfăţişa înainte?" Iar împăratul îi zise: „Dacă ar fi prin putinţă ca să învieze Archir acum, nu numai că l-aş ierta, ci cu toată dragostea l-aş îmbrăţişa; şi cel ce mi l-ar aduce de mari daruri şi cinste s-ar învrednici." Auzind cuvintele acestea, armaşul alergă numaidecât, scoase pe Archir din groapă si-l înfăţişă împăratului, asemenea unui om sălbatec cu părul capului crescut până între spete, cu barba mare, de care abia i să vedea faţa, şi unghiile degetelor lungi ca de vultur. Sinagrip, văzându-l în felul acesta, îl întrebă cu mâhnire: „Tu eşti, bătrânule Archire?" Iar Archir îi răspunse: „Eu sunt, slăvite împărate." Atunci împăratul porunci ca să-l ducă numaidecât la baie să-l spele, să-l curăţească şi, îmbrăcându-l în alte haine, să-l aducă la dânsul.

După ce s-au făcut aceste toate dupre porunca împăratului ş-îl înfăţişară, Archir i se rugă, zicând: „Mă rog împărăţiei-tale să

binevoieşti a mă lăsa vreo două săptămâni, ca să mă mai dezmeţesc şi să-mi adun toate simţirile la loc, şi atunci socotesc că voi putea sluji la trebuinţele şi păsul măriei-tale. Această cerere a sa fiind priimită împăratului şi slobozindu-l, după vreo cincisprezece zile îl aduse iarăşi şi puindu-l să şadă lângă dânsul, începu să-şi spuie tot păsul care îl avea; la care Archir zise: „Fii odihnit, împărate, şi să n-aibi nici o grijă, că aceste în curândă vreme ţi le voi săvârşi eu; decât porunceşte să-mi aducă doi vulturi şi doi şoimi de ai împărăţiei-tale, ca să-i învăţ la meşteşugul arhitecturii." Aceste aducându-i-se îndată, îi luă Archir şi în curândă vreme îi învăţă ceea ce trebuia să facă cu dânşii, şi luând voie, se duse la împăratul Faraon.

Iar împăratul Faraon dacă îl văzu îi zise: „Dar pe un gângav ca tine mi-a trimis să-mi isprăvească treaba?" Archir îi răspunse: „Împărate! cei ce se trimit ca să săvârşască lucruri împărăteşti nu se numesc gângavi, ci oameni mari". Atunci împăratul Faraon începu să-i poruncească ca să-i facă oarecare lucruri ce i se părea peste putinţă, şi îi zise: „De vreme ce eşti un trimis vrednic ca să-mi isprăveşti treburi, îţi poruncesc dar ca să-mi faci o funie de nisip, cu care să-mi leg mânjii". Archir răspunzând zise: „Prea bine"; şi cerându-i un sfredel, luă şi găuri peretele casei în dreptul soarelui, de unde îndată răzbind razele înăuntru, începu a se roti nisipul ca o funie; şi zise Archir: „Iată-ţi funia, împărate, vino de o strânge şi îţi leagă mânjii; şi porunceşte şi alte lucruri să-ţi fac." Împăratul zise iarăşi: „Dar ai putea să aduci apă cu ciurul, să-i adăpi?" Archir răspunse: „Dacă am fi în părţile miezului-nopţii şi dacă ar ninge zăpadă ş-aici ca acolo, nu numai cu ciurul, ci ţi-aş putea aduce şi cu carul." Atunci Faraon zise: „Îţi poruncesc să-mi faci o cetate în aer care să stea atârnată fără să se atingă de pământ."

Archir atunci aduse îndată şi înhămă doi vulturi, atârnă două sfori lungi ca nişte hăţuri, legă cu meşteşug între dânşii o ladă uşoară, băgă un copil mic într-însa cu doi şoimi, pe carele îl învăţase ce să facă când va ajunge sus în aer, dând copilului într-o

mână mistrie şi într-alta frigare cu carne, ca să o ţie ridicată în sus în vederea vulturilor; şi Archir ţiind de hăţuri şi slobozind vulturii, îndată se ridicară după frigarea cu carne; iar copilul începu să strige: „Daţi-ne cărămidă, daţi-ne var, că şed meşterii fără lucru.“ Archir asemenea zicea către împăratul, carele sta de faţă cu toţi boierii: „Iată-ţi meşterii, împărate, trimite-le cărămidă şi var ca să nu stea din lucru.“ Atunci împăratul îl întrebă: „Cum te cheamă“? El răspunse: „Abanan îmi este numele“ (aceasta o zise el nevrând să-l cunoască, fiindcă să dusese veste că pe Archir l-a tăiat). Împăratul îi zise: „Să fii iertat, Abanane“, şi porunci ca să se dea meşterii jos. Copilul atunci începu să plece frigarea în jos până s-a lăsat vulturii la pământ şi ieşind din ladă se duse la Archir.

După aceasta împăratul Faraon începu să întrebe pe Archir, zicând: „Cu cine mă potrivesc eu întru slava împărăţiei mele?“ Archir răspunse: „Cu soarele“. Îl întrebă iarăşi: „Dar pe boierii mei“? Răspunse el: „Cu razele soarelui“. „Bine, îi zise împăratul, dar ce copac este acela care are douăsprezece ramuri, fiecare ramură având câte patru cuiburi şi în cuiburi câte şapte ouă, pe o parte albe şi pe o parte negre?“ Archir răspunse: „Copacul este anul, cele douăsprezece ramuri sunt lunile lui, cuiburile sunt cele patru săptămâni în lună, iar ouăle pe o parte albe sunt zilele săptămânii, şi pe o parte negre sunt nopţile.“ Împăratul îl întrebă iarăşi: „În care lună omul mănâncă şi bea mai puţin?“ Archir răspunse: „În luna lui februarie, că este mai mică decât toate“. Împăratul zise: „Să te mai întreb una. Ce este aceea, dintr-un însufleţit iese un neînsufleţit şi dintr-un neînsufleţit iese un însufleţit?“ Archir răspunse: „Este oul, că când îl ouă găina este neînsufleţit şi când îl cloceşte iese un însufleţit“.

Faraon, văzând că îi dezleagă toate întrebările bine, zise: „Să fii binecuvântat, Archire, că n-ai fost perit“. Şi după ce îl întrebă şi alte multe, şi el răspunse asemenea, îl trimise la domnul său cu cinste şi cu daruri umplându-l.

Archir, ajungând la Sinagrip-împărat şi înfăţişindu-se, zise: „Aduc închinăciune împăratului meu cu slujba săvârşită de la Faraon împărat“. Lui Sinagrip părându-i mult bine, îi dete şi el deosebite daruri. Archir însă toate darurile câte le câştigase le-a dat armaşului celui mare, ce i-a păstrat viaţa, şi ceru împăratului voie ca să se ducă iarăşi la moşia sa, zicând: „Împărate, acum mă rog iarăşi ca să mă laşi să mă odihnesc la casa mea, dar însă să-mi dai şi pe nepotul meu Anadam, ca să-l mai învăţ minte, că după cele ce îl văz, îi lipsesc încă multe ca să ştie să trăiască în lume şi să slujască pe un împărat, carele are trebuinţă de oameni învăţaţi şi înţelepţi“. Împăratul îi zise: „Ia-l şi fă ce vei vrea cu dânsul“.

Deci ducându-se Archir la casa sa, puse pe nepotul său la pedeapsă, şi de câte ori îl scotea să-l judece îl bătea cu nuiele pârlite; iar nepotul său se ruga şi îi zicea: „Nu mă mai bate, părintele meu, că îţi voi fi comis la cai“. Archir îi răspundea: „Ba, fătul meu, că învăţăturile care ţi le-am dat eu n-au fost pentru comis de cai, ci pentru ca să fii om bun, cu purtări înţelepte şi să slujeşti la domni cu dreptate; iar tu ai făcut cu mine ca oarecând un măgar ce îl legase stăpânul său cu o funie slabă şi el rupându-o plecase pe drum în voia lui până când l-a întâlnit un lup şi i-a zis: „Cale bună, jupânule măgar“! Iar el i-a răspuns: „Aşa cale bună să o aibă stăpânul meu, că nu m-a legat bine să şed în grajd ca să nu mă întâlnesc cu tine, să mă hiritiseşti; pentru că ştia că o să facă praznic din carnea lui, precum îl şi mâncă îndată“.

Aceasta zicând Archir, iar îl puse la bătaie. Anadam iarăşi se ruga, zicând: „Iartă-mă, părintele meu, şi nu mă mai bate, ci pune-mă să-ţi fiu cioban la oi.“ „Ba, fătul meu, îi zicea Archir, că lupul părul îşi leapădă, dar năravul nu şi-l lasă, şi tu asemenea ai făcut cu mine: că pe lupul când l-a dat să înveţe carte, dascălul îi zicea: A,B,V,G,[1] iar el zicea: oaie, miel, capră, ied. Nu aşa, lupule, îi zicea

[1] Primele patru litere ale alfabetului chirilic.

dascălul, ci zi bine cum zic eu. Iar lupul îi zise:“ Ci ai de mă învaţă mai curând şi isprăveşte, că uite se apropie oile de crâng.“ Şi iar începu Archir să-l pedepsească cu toiege, iar nepotul său plângea şi se ruga, zicând: „Nu mă mai bate, părintele meu, lasă-mă încai să-ţi fiu porcar la porci“. Archir îi zise iar: „Nu, fătul meu, că nu te-am crescut ca să te văz porcar; ci m-am pedepsit cu tine ca să am cinste după urma-ţi, iar tu ai făcut cu mine ca unul ce sădise un pom pe marginea unei gârle, căruia când începură să i se coacă poamele, toate cădeau în gârlă şi să duceau pe apă, iar omul nu găsea să mănânce nimic. Şi iarăşi pornea să-l bată, şi Anadam nu înceta a se ruga, zicând: „Iartă-mă, părintele meu, că-mi este destul atât, mă voi înţelepţi de aici înainte, că patimile sânt învăţături la om“. „Nu crez, fătul meu, zicea Archir, că „ziua bună de dimineaţă se cunoaşte“ şi „puica după creastă se vede ce găină o să iasă“; tu ca să te faci mai bun de aici înainte e peste putinţă, ţi s-a văzut arama. Eu sunt acela: „creşte puiul de şarpe, ca să te muşte“. Eu am umblat după tine cu mila şi tu după mine cu pila. Precum şi acum ştiu bine că unele îmi vorbeşti din gură şi altele ai în cuget, ca şi un lup odinioară carele se luase după oi, şi ciobanul îl întreba: Ce vrei, lupule? Iar el răspunse, zicând: Nimic, decât mă dor ochii şi viu în urma turmei tale, că parcă îmi vine mai bine şi mă lecuiesc din praful care se ridică de picioarele oilor; iar el nu venea decât să răpească vreun miel. Aşa şi tu ţ-ai mâncat credinţa de acum înainte, că dacă, când te-am mângâiat, răul mi-ai cugetat, acum, când te pedepsesc, binele o să-mi gândeşti? Mi-am văzut eu visul cu ochii, că eu te-am crescut şi ţi-am dat viaţă şi tu ai umblat să-mi tai viaţa.“

Aceste zicând, iar îl puse la pedeapsă şi îl bătu până muri şi-l aruncă la câini să-l mănânce. Şi aşa se sfârşi învăţătura lui Archir şi zilele lui Anadam; carele când îl văzu mort zise: „Au nu-ţi ziceam eu, fătul meu, „cine sapă groapa altuia, el intră întâi într-însa?“

CUVINTELE UNUI TÂNĂR
ÎN CEASUL, CEL DUPĂ URMĂ AL VIEŢII SALE

Ah, fraţii mei prea iubiţi,
Plângeţi toţi şi mă căiţi!
Cu durere suspinaţi,
Ca d-un frate lăcrămaţi!
Că fără vreme mă duc
De la voi ca un năluc;
Nu la vrun osebit loc
De unde să mă întorc,
Ci merg p-un drum neştiut
Şi la loc necunoscut,
Nu ştiu la bun sau urât,
La dulce sau amărât;
Căci nu e să-l aleg eu,
Să fie pe placul meu;
Decât ştiu că-ntr-acest ceas
Plec, mă duc, de tot vă las;
Şi merg cu adevărat
Într-un loc prea depărtat,
De unde nu mai gândesc
Nici nu mai nădăjduiesc
A mai veni înapoi,
Să mai fiu iarăşi cu voi.

Ah, ce proaste năluciri
Şi slabe adăpostiri!
Mă rezimam cu păreri
L-ai tinereţii puteri,
Şi la moarte nu gândeam,
Ci o să trăiesc credeam;
Dar acum văz că am fost

Fără de minte şi prost:
C-astă boală ce-o trag eu
Nu-mi e de la Dumnezeu,
Ci singur o căutai
Ş-alergai d-o căpătai;
Nici altui vină nu bag,
Că pe dreptate o trag,
Ş-îmi pierz viaţa singur eu
Cu acest prost cap al meu.
Ah, doriţii mei părinţi!
Unde sunteţi? Nu veniţi
Să vedeţi cum am ajuns
De arma morţii pătruns?
Şi cum cu moartea mă lupt
L-al peirii mele punct!
Mă lupt cu dânsa cumplit,
Dar văz că m-a biruit,
Ş-în grab dup-acest pământ
Va să m-arunce-n mormânt;
Ci voi, prietini şi fraţi,
Vă rog toţi să mă iertaţi,
Că merg tânăr de la voi
La locul cel de apoi,
Şi iar ne vom întâlni
Acolo când veţi veni.

NESTATORNICIA LUMII

Ah, lume! tirană lume!
Nu te numesc cu alt nume,
Decât roată-ţi zic că eşti;
Căci câţi lăcuiesc în tine

Şi de dobândesc vrun bine
Tu pe loc îi învârteşti.

Şi d-unde stau la-nălţime
Se văd la o adâncime
Foarte groaznecă, încât
Pururea a lor viaţă
S-o petrec ca într-o ceaţă
Prea cumplit si amarât.

Ci, de-i scoţi la arătare,
Ţine-i tot în acea stare
În care se nasc de mici;
Că-ncai se deprind cu viaţă
Bună, rea, până să-nvaţă,
Şi rămân toţi mulţămiţi.

Nu-i tot premeni schimbându-i,
Din stări în stări înălţându-i,
Ş-învârtindu-i ca-n dulap;
Căci până să se deprinză,
Binele să-l mai coprinză
Tu-i dai iarăşi peste cap.

ALTUL

Ah, lume, lume tirană!
Mă mir cui poţi tu să placi!
Că toţi gust din a ta rană,[1]
Pe nimenea tu nu-mpaci.

[1] Poate că *hrană*?

Plângând se nasc toţi în tine,
Plângând creşterea-şi apuc,
Plângând gust din al tău bine,
Plângând din tine să duc!

Că ce bine? ce dulceaţă
Ne dai în lumina ta?
Pe cine tu în viaţă
Ne poţi vesel arăta?

La cine tu părinteşte
Duioase buze-nzâmbeşti?
Ce om ţie-ţi mulţămeşte
Că-l mângâi şi îl iubeşti?

Căci, cum naşti pe muritorul,
Fără să-l doreşti defel,
Îl îmbrânceşti cu piciorul,
Răstit zicând către el:

„Ai, du-te, umblă, te poartă
Orcum va fi mai urât,
Învârtit, rotit de soartă,
Necăjit şi amărât.“

De aceea cu drept zice
Tot cel în patimi crescut
Ca numai d-acel ferice,
De cel ce nu s-a născut.

ESOPIA
sau
VIAŢA ŞI PILDELE ÎNŢELEPTULUI ESOP

VIAŢA LUI ESOP

Mulţi au cercetat firea lucrurilor omeneşti, şi au învăţat pe urmaşi; iar Esop, ca şi cum de la Dumnezeu ar fi fost insuflat, mai pe toţi foarte mult i-a întrecut. Căci nici tâlcuirea, nici cuvântarea, nici din istoria cea mai dinainte de el învăţând, ci cu fabule, adică cu pilde şi povăţuiri vânează minţile care-l ascultă, aşa că oamenii se ruşinează de a face sau de a gândi aceea ce nici paserile, nici animalele nu fac; şi iarăşi de a nu se deprinde întru cele ce se zice, căci dobitoacele, în vreme, cu înţelepciune s-au deprins, unele din mari primejdii scăpând, iar altele foarte mare folos dobândind. Drept aceea, acesta care şi-a pus viaţa ca o icoană politicii filosofice, şi mai mulţi cu faptele decât cu cuvintele învăţând, de neam se trage din oraşul Amorion al Frigiei, care se cheamă mare. Însă din întâmplarea norocului era rob, pentru care lucru foarte frumoasă şi adevărată mi se pare zisa lui Platon, cum că: „Mai totdeauna, firea şi legea se împotrivesc una alteia". Căci mintea lui Esop, firea a făcut-o slobodă; iar legea oamenilor i-a dat trupul robiei. Dar nici aşa n-a putut să-i strice slobozenia minţii şi, deşi la multe lucruri şi în osebite locuri îi purta trupul, din scaunul minţii sale tot nu l-a putut mişca. Şi n-a fost numai rob, ci şi foarte urât, mai urât chiar decât toţi oamenii; avea capul ascuţit, nasul turtit, buzele negre (de unde-şi căpătase şi numele, căci Esop şi etiop, adică negru, totuna e), burduhos, adică cu pântecele prea mare, cu spata strâmbată în afară şi gârbov. Dar ce e şi mai rău, era gângav, aşa de gângav că foarte cu greu i se înţelegea cuvântul. Toate acestea se vede a fi adus lui Esop robia; căci fiind cu trupul aşa, ar fi fost o minune de-ar fi scăpat de robie.

Ci cu trupul aşa a fost Esop, însă cu mintea foarte înţelept era, şi spre toată tâlcuirea şi gândirea sprinten.

Deci stăpânul său, ca şi cum la nici un lucru de casă nu l-ar fi socotit vrednic, îl trimetea la câmp ca să sape; iar el, ducându-se, foarte cu strădanie săpa pământul. Iară odată ducându-se stăpânul său la câmp ca să vadă lucrătorii, un om culese nişte smochine frumoase cu care îl cinsti şi, părându-i bine de frumuseţea smochinelor, porunci slugii sale Agatopod ca să le păstreze şi să i le dea după ce va veni de la baie. Deci făcându-se aşa şi Esop intrând să caute ceva în casă, Agatopod a luat aici prilej şi a zis către altă slugă:

— Ascultă-mă, haide să mâncăm amândoi smochinele acestea, şi când va întreba stăpânul de ele, vom mărturisi amândoi împotriva lui Esop, cum că el a intrat în casă şi pe ascuns le-a mâncat; şi această minciună va fi crezută de stăpânul nostru, fiindcă cu adevărat Esop a intrat în casă, şi apoi unul singur nimic nu va putea împotriva a doi, mai ales că nici martori nu are, şi nu va putea crâcni.

Şi aşa înţelegându-se aceste slugi au şi săvârşit isprava lor, iar pe când mâncau cu poftă mare, după fiecare smochină ziceau rânjind:

— Vai ţie, ticăloase Esoape!

Iar după ce s-a întors stăpânul de la baie, a cerut smochinele; şi auzind că Esop le-a mâncat, mânios a poruncit să-l cheme îndată. Şi a zis:

— Spune-mi, o, blăstămatule, cum ai îndrăznit de ai intrat în casă şi ai mâncat smochinele cele mie pregătite?

Iar el, cazând la picioarele stăpânului, se ruga să-l îngăduiască puţintel. Apoi alergând, a luat apă caldă şi a băut-o şi, vârându-şi degetele în gură, a varsat numai apa fiindcă nimic nu mâncase încă, şi acum se ruga ca şi cei ce l-au pârât să facă asemenea, ca să se arate cine a mâncat smochinele. Iar stăpânul mirându-se de mintea lui, a poruncit ca şi ceilalţi să facă aşa. Însă ei au fost socotit ca să bea apă, iar degetele să nu le vâre în gât, ci să le întindă

numai pe lângă măsele crezând că aşa n-are să li se întâmple nimic. Dar de-abia au isprăvit de băut apa, şi, caldă fiind, li s-a făcut greaţă şi de îndată, fără nici o altă silă, au lepădat smochinele. Atunci stăpânul, văzând cu ochii săi viclenia şi răutatea slugilor, a poruncit de i-a bătut goi cu nuiele, şi aşa au cunoscut şi ei zicătoarea: „Cel ce sapă groapa altuia cade singur într-însa“.

Iar a doua zi, întorcându-se stăpânul la oraş şi Esop săpând ogorul după cum avea porunca, nişte oameni care rătăciseră calea au dat de dânsul şi l-au rugat, pentru numele lui Dumnezeu, să le arate drumul către oraş: iar el i-a dus mai întâi subt umbra unui copac, i-a ospătat cu cele ce avea şi el de mâncare, şi apoi le-a arătat drumul ce căutau. Deci ei, pentru ospătare şi pentru povăţuire, foarte mare dragoste au arătat către dânsul, şi au ridicat mâinile către cer şi au rugat pe Dumnezeu pentru făcătorul lor de bine.

Iar Esop, întorcându-se şi fiind ostenit de lucru şi de zăduf, s-a culcat şi a visat că vede norocul stând lângă sine şi dându-i dezlegarea limbii şi cursul graiului, şi învăţătura fabulelor. Deci în curând deşteptându-se, a zis:

— Oh, cât de dulce dormii şi ce frumos vis văzui! Şi iată că bine şi fără de zăbavă vorbesc: bou — măgar — greblă! Pre legea mea, ştiu de unde-mi vine acest bine; pentru că am fost milostiv către călători, s-a milostivit spre mine Dumnezeu; drept aceea, a face bine este a avea bună nădejde.

Şi aşa bucurându-se Esop iarăşi a început a săpa.

Ci iată că Zino, mai-marele ţarinii, ducându-se la muncitori, a început a bate pe unul pentru o greşală mică. Esop îndată a strigat:

— Omule, pentru ce baţi aşa de cumplit pe cel ce nici un rău nu ţi-a făcut, după cum pe toţi fără de nici o socoteală şi în toate zilele îi baţi? Cu adevărat că voi spune aceasta stăpânului!

Şi Zino, auzind aceste de la Esop, foarte mult s-a spăimântat, şi a zis întru sine: „De vreme ce Esop a început a vorbi, nici un folos nu voi avea; pentru aceea mă voi duce şi-l voi pârî înaintea stăpânului, mai înainte de a face el aceasta şi de a fi izgonit eu

din slujbă“. Acestea zicând, a şi plecat la oraş şi, intrând tulburat în casa stăpânului, a zis:

— Să fii sănătos, stăpâne!

Iar stăpânul a întrebat:

— Pentru ce eşti tulburat?

Iar Zino răspunse:

— Ciudat lucru s-a întâmplat în ţarină, stăpâne!

— Ce? Au doară vreun pom mai înainte de vreme a rodit? Sau poate vreun animal peste fire şi-a dat prăsila?

— Nu e nici una din acestea, ci Esop, care până acum era ca şi mut, a început acuma a grăi!

La acestea stăpânul a zis:

— Şi tu socoteşti aceasta drept minune, şi că spre nici un bine nu-ţi va fi?

— Adevărat că ocările ce le-a grăit împotriva mea le tac, stăpâne, dar el şi pe tine, şi chiar pe Dumnezeu foarte urât huleşte.

Acestea auzind, stăpânul, s-a mâniat şi a zis lui Zino:

— Iată, îţi dau ţie pe Esop; vinde-l, dăruieşte-l, fă ce vrei cu el!

Iar Zino luând sub puterea sa pe Esop şi spuind acestuia că de acum el îi este stăpân, Esop a zis:

— Ce-ţi va plăcea ţie fă cu mine!

Însă s-a întâmplat atunci că un oarecare neguţător, vrând să cumpere dobitoace, trecea prin ţarina aceea şi a întrebat pe Zino de are niscareva dobitoace de vânzare. Iar Zino i-a răspuns:

— Dobitoc de vânzare nu am, ci am un fecior rob, pe care, de vrei să-l cumperi, ţi-l voi arăta.

Deci neguţătorul ceru să-i arate robul şi Zino a chemat pe Esop. Văzând pe Esop, neguţătorul a râs şi a zis către Zino:

— De unde ai căpătat această oală? Oare butuc de copac, sau om este? Că de n-ar avea glas omenesc, ai gândi că-i un foi umflat; de ce m-ai împiedicat din cale pentru această sluţenie?

Şi zicând acestea, plecă de acolo. Dar Esop, mergând după el, a zis:

— Rămâi!

Neguţătorul i-a răspuns, întorcându-se:

— Du-te de la mine, câine urât!

Iar Esop:

— Spune-mi, pentru ce ai venit aici?

Neguţătorul răspunse:

—Sluţenie! Ca să cumpăr ceva bun; de tine, fiindcă nu eşti de nici o treabă şi putred, n-am nevoie.

Iar Esop a zis:

— Cumpără-mă şi crede că mult îţi voi putea ajuta.

Neguţătorul îl întrebă:

— În ce lucru ai putea să mă ajuţi, de vreme ce în totul eşti urâciune?

Iar Esop îi răspunse:

— Au nu ai acasă copii răi şi plângători? Pune-mă să-i priveghez, şi le voi fi lor în loc de burduhoaie, de se vor speria.

Iar neguţătorul râzând de aceasta a zis lui Zino:

— Cu cât vinzi acest vas rău?

Iar el a răspuns:

— Cu trei bani!

Şi neguţătorul plătindu-i îndată a zis:

— Nimic am dat, nimic am luat.

Şi călătorind şi viind neguţătorul acasă, doi copii care erau încă în braţele mamei lor, văzând pe Esop, s-au speriat şi-au început să ţipe; iar Esop zise îndată către neguţător:

— Iată că s-a împlinit ce ţi-am făgăduit!

Iar el, râzând, a intrat în casă zicând bună ziua celorlalte slugi. Şi intrând şi Esop le-a dat bună ziua; iar ei văzându-l ziceau:

— Ce rău s-a întâmplat stăpânului nostru că a cumpărat slugă aşa urâtă? Cum se vede, pentru ocara casei l-a cumpărat!

Şi nu după multă vreme, neguţătorul a poruncit slugilor să pregătească cele trebuincioase la drum, că a doua zi aveau să plece în Asia. Iar ei îndată şi-au împărţit sarcinile; dar Esop se ruga de ei ca să-i dea lui o povară mai uşoară, ca unui rob ce e de curând

cumpărat şi care nu-i încă deprins cu acest fel de slujbe. Iar ei au zis că-l iartă, măcar de n-ar vrea nimic să ia; iar Esop le-a zis că nu se cade să fie fără lucru când toţi lucrează. Şi l-au lăsat să ia ce va vroi. Deci el, uitându-se încoace şi încolo, a luat un sac plin de pâini, pe care doi trebuiau să-l ridice şi i-a rugat să-i ajute ca să-l pună pe umăr. Iar ei râdeau şi ziceau că nimeni nu-i mai nebun ca acest prost blestemat, pentru că mai nainte cerea povară mai uşoară să o ducă, şi acuma el singur şi-a ales pe cea mai grea din toate; însă se cade a-i împlini pofta; şi ridicând sacul, l-au pus în spatele lui Esop. Iar îngreuindu-i-se umerii, Esop se clătina în toate părţile. Şi văzându-l stăpânul s-a mirat de el foarte şi a zis:

— Fiindcă Esop e strădalnic la lucru, şi-a plinit preţul său, căci povară cât un dobitoc a luat.

Iar când a sosit vremea prânzului, i-a poruncit lui Esop să împărţească pâine, şi mulţi mâncători fiind, sacul pe jumătate s-a golit; de aceea după prânz mai uşurându-se, Esop mai tare mergea. Iar seara şi cealaltă pâine mâncând-o, a doua zi sacul gol l-a luat, şi înaintea tuturor mergea, încât celelalte slugi, văzându-l că-i întrece pe toţi, se îndoiau dacă acela este Esop sau vreun altul şi, cunoscându-l că el este, s-a mirat, căci această secătură de om, decât toţi mai înţelepţeşte a făcut, alegând pâinile care se mănâncă şi se sfârşesc, iar ei au luat alte sarcini care tot întregi rămân.

Iar sosind neguţătorul la Efes, pe ceilalţi robi cu dobândă i-a vândut, şi i-a mai rămas grămăticul, cântăreţul şi Esop. Şi i-a zis oarecine ca de aici să treacă în ostrovul Samos, căci acolo cu mari preţuri îşi va vinde robii: şi sosind neguţătorul în Samos, pe grămătic şi pe cântăreţ i-a îmbrăcat în haine noi şi i-a scos pe amândoi la târg; iar pe Esop, fiindcă nicidecum nu-l putea împodobi, îmbrăcându-l cu o haină de sac, l-a pus în mijlocul celor doi, ca să se mire de el cei ce-l vor vedea, zicând:

— De unde este această urâciune care şi pe ceilalţi îi face urâţi?

Iar Esop, măcar că mulţi îl batjocoreau, sta cu îndrăzneală, uitându-se la ei.

Atunci locuia în Samos un oarecare filosof cu numele Xantos. Şi ducându-se el în târg şi văzând pe cei doi robi împodobiţi, iar în mijlocul lor pe Esop, s-a mirat de înţelepciunea neguţătorului, că de aceea a pus pe cel urât în mijloc, pentru ca ceilalţi să arate mai frumoşi decât sunt. Deci viind mai aproape, a întrebat pe cântăreţ de unde este. El a răspuns:

— Din Capadochia.

Xantos iarăşi l-a întrebat:

— Dară ce ştii?

El răspunse:

— Toate.

La acest răspuns, Esop a râs. Iar ucenicii lui Xantos, văzând pe Esop râzând şi arătându-şi dinţii, îndată au gândit că văd o dihanie; şi unul zicea că este hernie, dar care are şi dinţi, iar altul a zis că n-a râs, ci a rânjit. Deci voind toţi să ştie pentru ce a râs, unul dintr-înşii l-a întrebat ca să le spună; iar Esop i-a răspuns:

— Du-te, oaie de mare.

Atunci acela s-a ruşinat de cuvintele acestea şi îndată s-a dus. După aceea Xantos a zis către neguţător:

— Cât preţ are cântăreţul?

El i-a răspuns:

— O mie de bani.

Xantos, auzind aşa mare preţ, s-a dus la celălalt rob şi, întrebându-l pe acela de unde este, i-a răspuns că-i din Lidia. Şi iarăşi a întrebat:

— Ce ştii?

Şi el a răspuns:

— Toate.

Esop, auzind acest răspuns, iarăşi a râs, şi iarăşi unul dintre ucenicii lui Xantos se miră pentru ce râde el la toţi; iar un altul dintre dânşii i-a zis acestui ce se mira:

— De vrei să te cheme şi pe tine ţap de mare, întreabă-l!

Iar Xantos a întrebat iarăşi pe neguţător:

— Ce preţ are grămăticul?

El i-a răspuns:

— Trei mii de bani.

Xantos, auzind aşa mare preţ, s-a mâniat şi s-a întors să plece. Deci întrebându-l ucenicii: au nu i-au plăcut robii aceia? Xantos a răspuns:

— Ba mi-au plăcut, dar am socotit să nu cumpăr rob scump.

Iar unul dintre ucenici a zis:

— Dacă-i aşa lucrul, nimic nu te opreşte să cumperi pe cel urât, căci şi acesta tot îţi va sluji, şi noi preţul lui îl vom plăti.

La aceasta Xantos a răspuns:

— Ruşine mi-ar fi, voi să-i plătiţi preţul, şi eu să-l cumpăr; dar nici muierea mea, fiindcă-i femeie curăţică, n-ar suferi să-i slujească o slugă aşa de urâtă.

Iar ucenicii iarăşi au grăit:

— Nu trebuie să asculţi de muiere.

Atunci Xantos a zis:

— Să-l întrebăm mai întăi pe dânsul de ştie ceva, ca să nu plătim în zadar pentru el.

Deci întorcându-se ei la Esop, Xantos i-a zis:

— Bucură-te!

Iar el a răspuns:

— Au doară mă întristam?

Xantos zise:

— Mă închin ţie!

Iar Esop a răspuns:

—Şi eu ţie!

Xantos, împreună cu ceilalţi, mirându-se de aceste răspunsuri, l-au întrebat:

— Cine eşti?

Esop a răspuns:

— Negru.

Iar Xantos zise:

— Nu de asta te întreb, ci de unde eşti născut?

Şi Esop răspunse:

— Din pântecele maicii mele.

Iar Xantos vorbi iar:

— Nici aceasta nu întreb, ci în ce loc te-ai născut?

Iar Esop:

— Nu mi-a spus maică-mea dacă m-a născut sus ori jos.

Şi Xantos iar l-a întrebat:

— Dar ce ştii să faci?

Esop a răspuns:

— Nimic.

Iar Xantos:

— Cum aşa?

Răspunse Esop:

— Aşa, bine; căci aceştia au zis că le ştiu toate, şi mie nimic nu mi-au lăsat.

De aceasta ucenicii s-au mirat foarte, şi au zis:

—Într-adevăr, foarte bine a răspuns, căci nici un om nu este care să ştie toate, şi pentru aceea a râs el.

Xantos iarăşi l-a întrebat:

—Vrei să te cumpăr?

Şi Esop i-a răspuns:

— Pe mine trebuie să mă întrebi de aceasta? Cum ţi se pare ţie mai bine, aşa fă, ori mă cumperi, ori nu; căci nimeni nimic nu face cu sila; aceasta e în voia ta, şi de vrei să mă cumperi, deschide punga şi numără banii, iar de nu vrei, nu umbla pierzând vremea în zadar.

Ucenicii iarăşi au zis între dânşii:

— Pe Dumnezeu, că robul acesta a întrecut pe învăţător.

Xantos iarăşi a zis către Esop:

—De te voi cumpăra, tu vei vrea să fugi.

Esop, râzând, a răspuns:

— Aceasta de voi vrea să o fac, nu te voi întreba pe tine, ca şi tu mai înainte pe mine.

Xantos zise:

— Bine zici, dar eşti urât.

Iar Esop răspunse:

— La minte se cade să te uiţi, o, filosoafe, nu la faţă!

Atunci Xantos mergând la neguţător l-a întrebat:

— Cu cât vinzi pe acesta?

Neguţătorul i-a răspuns:

— Ca să-mi batjocoreşti negoţul meu ai venit, de vreme ce laşi pe robii cei vrednici şi alegi pe acest urât; cumpără pe unul dintre cei doi şi pe acesta ţi-l voi da adaos.

Xantos zise:

— Ba pe altul nu voi cumpăra, ci numai pe acesta.

Iar neguţătorul a zis:

— Dă şasezeci de bani şi ia-l.

Atunci ucenicii îndată au dat banii, iar Xantos l-a luat în stăpânire. Şi vameşii, aflând că s-a făcut ceva vânzare, au venit de au întrebat:

— Cine a vândut, şi cine a cumpărat?

Şi fiindu-le la amândoi ruşine să spuie, din pricină că preţul era mic, Esop, cum sta în mijlocul lor, a strigat:

— Cel vândut eu sunt; cel ce a cumpărat, acesta este ; cel ce a vândut, acesta este; iar de vor tăcea ei, eu sunt om slobod.

Dar vameşii râzând au iertat vama lui Xantos şi s-au dus.

Iar dacă au ajuns acasă, Xantos a poruncit lui Esop să rămâie afară dinaintea uşii, căci îşi ştia muierea gingaşă şi se temea să-i arate de îndată acea urâciune, mai înainte de a o fi înştiinţat printr-o vorbă frumoasă şi glumeaţă. Şi intrând Xantos în casă a zis:

— Doamnă, de aci încolo să nu te mai plângi de slujba care ţi-o fac slujnicile, căci ţi-am cumpărat un fecior în care vei vedea frumuseţea ce niciodată n-ai mai văzut-o, şi care acum stă dinaintea uşii.

Zicând el acestea, slujnicile socoteau că adevărul grăieşte, şi tare se sfădeau între ele, căreia dintre dânsele să-i fie bărbat sau

mire. Iar muierea lui Xantos a poruncit să cheme înăuntru pe sluga cea nouă, şi o slujnică, mai grabnică decât celelalte, socotind porunca drept logodnă, a ieşit, strigând pe robul cel nou. Esop a răspuns:

— Iată-mă-s, aici sunt.

Iar slujnica, spăimântându-se la vederea lui, i-a zis:

— Să nu cumva să intri înlăuntru, că toţi vor fugi.

Viind apoi alta, care dacă l-a văzut de asemenea s-a cutremurat de spaimă, i-a zis:

— Intră aici, dar să nu te apropii de mine.

Deci intrând Esop în casă, s-a oprit înaintea doamnei, care, văzându-l, şi-a întors ochii de la dânsul şi a zis către bărbatul său:

— De unde mi-ai adus această sluţenie? Alungă-l din faţa mea.

Iar Xantos i-a zis:

— Ajungă-ţi, doamnă, nu batjocori această slugă nouă.

Iar doamna a răspuns:

— Bag de samă, Xante, că m-ai urât pe mine şi vrei să-ţi aduci alta, şi fiindcă ţi-e ruşine a-mi zice mie ca să mă duc din casa ta, de aceea mi-ai adus această slugă cu cap de câine, ca neputând suferi eu slujba lui, să fug. Drept aceea dă-mi zestrea mea, că mă duc.

Iar Xantos înfruntând atunci pe Esop pentru că pe cale îi făcuse ciudate întrebări şi multe vorbise, iar acum nimic nu răspunde muierii, Esop i-a zis:

— Aruncă-o în prăpastie.

Xantos a strigat:

— Taci, fiară, nu ştii că pe aceasta o iubesc ca pe mine însumi?

Iar Esop răspunzând: „Iubeşti pe muieruşă?“ Xantos s-a înfuriat mai mult pentru acest răspuns. Atunci Esop, bătând cu piciorul în pământ, a strigat tare:

— Xantos filosoful e stăpânit de muiere! Şi întorcându-se către doamna sa, a zis: O, doamnă, tu ai vrut să-ţi cumpere filosoful rob tânăr şi voinic, care să se uite la tine când te scalzi goală, şi să se joace cu tine spre ocara filosofului. O, Euripides, gura ta de

aur a fost când ai zis: „Multe-s năvălirile valurilor mării, multe-s suflările cele calde ale apelor şi ale focului, greu lucru-i sărăcia, grele-s şi alte nenumărate rele, dar nimic nu-i aşa de greu ca muierea cea rea!“ Iar tu, o, stăpână, dacă eşti muiere de filosof, nu vroi să-ţi slujească feciori tineri şi frumoşi, ca nu cumva să-ţi faci de ocară bărbatul.

Ea auzind aceste cuvinte, nimic n-a avut ce să răspundă, ci a zis numai către bărbat:

— De unde ai vânat această frumuseţă? Căci vorbitor şi glumeţ se vede putregaiul acesta, şi mai bine m-oi împăca cu dânsul.

Atunci Xantos zise către Esop:

— S-a împăcat cu tine stăpâna ta.

Iar Esop zâmbind răspunse:

— Mare lucru este a îmblânzi muierea!

Iar Xantos zise:

— De-acuma taci, că te-am cumpărat să-mi slujeşti, nu să-mi răspunzi împotrivă!

A doua zi Xantos a poruncit lui Esop să vie după dânsul; şi s-au dus amândoi la o grădină să cumpere legume, şi culegând grădinarul o legătură de legume a luat-o Esop, iar Xantos vrând să plătească preţul legumelor, grădinarul a zis:

— Lasă, doamne, numai o întrebare să-mi dezlegi. Xantos zise:

— Ce întrebare e aceea?

Atunci grădinarul răspunse:

— Pentru ce legumele pe care eu le sădesc, măcar că adeseori le sap şi le ud, tot mai târziu cresc decât acelea care răsar de sinele din pământ, şi care mai curând fac sământă, măcar că pentru acestea nimeni nici o grijă n-are?

Iar Xantos, cu toate că întrebarea era filosoficească, neştiind alt ce să zică, a răspuns că, precum altele, aşa şi acestea se ocârmuiesc de la purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Iar Esop fiind de faţă a râs; către care filosoful zise:

— Râzi, ori mă râzi?

Iar Esop a răspuns:

— Ba te râd, dar nu pe tine, ci pe cel ce te-a învăţat, căci cele ce se fac din purtarea de grijă a lui Dumnezeu, oamenii cei înţelepţi le dezleagă. Drept aceea, pune-mă pe mine, şi eu voi dezlega întrebarea.

Deci Xantos, întorcându-se, zise către grădinar:

— Nu se cuvine, prietine, ca eu cel ce într-atâtea şcoli m-am desputat, acum în grădină să dezleg la întrebări. Întreabă dar pe această sluga a mea şi-ţi va da desluşiri...

Iar grădinarul zise:

— Dar acest urât ştie carte? O, ce nenorocire! Ci spune de ştii, o, preabune, dezlegarea lucrului ce-l cerc!

Iar Esop zise:

— Muierea dacă se mărită a doua oară, pruncilor care i-a căpătat de la bărbatul ei cel dintăi le este mamă adevărată, iar celor aduşi de bărbat de la nevasta sa cea dintăi le este maştihă, şi pentru aceea multă deosebire este între aceşti copii; căci pe acei pe care i-a născut ea, cu dragoste şi cu bună grijă îi hrăneşte, iar pe cei născuţi de la alta îi urăşte, şi din pizmă împuţinează bucatele lor, şi dă la fiii săi, căci pe aceştia firea ca pe ai săi îi iubeşte, iar pe ai bărbatului ca pe nişte străini îi urăşte. Într-acest chip şi pământul, acelora pe care le-a născut el de la sine le este mamă adevărată, iar acelora ce sădeşti tu le este maştihă; de aceea pe cele născute de la sine, ca pe nişte legiuite, mai bine le hrăneşte şi le încălzeşte, iar celor sădite de tine, ca unor străine, nu le dă atâta hrană.

Iar grădinarul mulţămindu-i zise:

— Crede-mă că din mare grijă şi îndoială m-ai mântuit; du-te dar, du legumele în cinste, şi de câte ori vei avea nevoie ca la grădina ta vino şi-ţi ia.

Iar după câteva zile Xantos s-a dus la scăldătoare şi, găsind acolo nişte prietini, a zis către Esop să alerge acasă şi să bage linte în oală, să fiarbă; iar Xantos împreună cu prietinii scăldându-se, i-a chemat la mâncare, dar le-a spus că subţire cină vor avea, adică linte, şi că prietinii nu din mulţimea bucatelor se cade a-l judeca,

ci din voia cea bună a-i adeveri. Deci mergând ei şi intrând în casă, Xantos zise:

— După scăldătoare, dă-ne să bem, Esoape.

Iar Esop luând apă de care curgea din scăldătoare, le-a şi dat. Xantos, bând, s-a umplut de putoare, şi a zis:

— Ce-i aceasta, Esoape?

Iar el răspunse:

— După scăldătoare, cum ai poruncit.

Xantos şi-a oprit mânia înaintea prietinilor, şi-a poruncit să-i aducă ligheanul de spălat picioarele, pe care aducându-i-l, Esop aştepta; deci zise Xantos:

— Nu speli?

Iar Esop răspunse:

— Mi-ai poruncit să fac numai ceea ce am făcut; nu mi-ai zis: toarnă apă în vas, şi-mi spală picioarele, şi pune-mi papucii, şi celelalte.

La acestea Xantos zise către prietinii săi:

— Oare slugă am cumpărat eu? Ba nu, ci învăţător.

Deci şezând ei, Xantos a întrebat pe Esop:

— Fiartă e lintea?

Iar el, luând cu lingura grăunţul de linte din oală, i l-a dat. Xantos luându-l şi gândind că i-l dă ca să-l cerce de e destul de fiert, sfărmă lintea în degete şi zise:

— E bine fiartă, adu-o.

Iar Esop numai apă goală în blid a adus şi a pus-o dinaintea lui.

Xantos zise:

— Unde-i lintea?

— Ai luat-o, răspunse Esop.

Iar Xantos:

— Cum! Numai un grăunte ai fiert?

Şi răspunse Esop:

— Vezi bine; căci linte ai zis, cum se zice despre una, nu linţi, cum se zice despre mai multe.

Iar Xantos, neştiind ce să mai facă, zise:

— O, tovarăşi, omul acesta mă va face să nebunesc. Apoi, întorcându-se spre Esop, a zis: Ca să nu mă arăt prietinilor mei ca şi cum i-aş batjocori, du-te, slugă rea, de cumpăra patru picioare de porc şi le fierbe curând, şi le adu la masă.

Grăbindu-se el a face aceasta, şi pe când fierbeau picioarele de porc, Xantos — vrând pe departe să bată pe Esop, fiind Esop cu alt lucru cuprins — fură un picior din oală şi-l ascunse. După puţin veni şi Esop, şi căutând în oală a văzut numai trei picioare; atunci a cunoscut că cineva a umblat în oală ca să-i facă nevoie, şi alergând la coteţ a tăiat un picior de la porcul cel gras, pe care curăţindu-l de peri, l-a aruncat în oală şi l-a fiert cu celelalte. Iar Xantos temându-se ca nu cumva Esop, negăsind piciorul cel furat, să fugă, s-a dus şi l-a aruncat iarăşi în oală: iar când Esop a răsturnat picioarele în blid şi s-au aflat cinci, Xantos a întrebat:

— Ce-i aceasta, Esoape? Cum de sunt cinci picioare?

Iar el a întrebat:

— Doi porci câte picioare au?

Xantos răspunse:

— Opt.

Zise atunci Esop:

— Aici sunt cinci, şi porcul cel gras din coteţ are trei, face tocmai opt picioare.

Şi Xantos foarte supărându-se, zise către prietinii săi:

— Bine am zis eu mai nainte, cum că acesta curând mă va face să nebunesc.

Iar Esop zise:

— Stăpâne, nu ştii că a scădea şi a adăoga la acelaşi capital suma cuviincioasă nu este sminteală.

Deci Xantos, neaflând nici o pricină binecuvântată ca să bată pe Esop, s-a liniştit.

A doua zi, unul dintre ucenici a gătit cină scumpă, şi între alţii a poftit la masă şi pe Xantos. Şi cinând ei împreună, Xantos alese cele mai bune bucate din cele de pe masă şi, dându-le lui Esop care sta la spatele sale, i-a zis:

— Du-te şi dă acestea voitoarei mele de bine.

Iar el ducându-se gândea întru sine: „Acum am prilej să-mi răzbun pe stăpână-mea, pentru că dintăi când am venit şi eram încă nou, m-a batjocorit; voi vedea acum: bine vrea ea stăpânului meu?“

Deci ducându-se acasă, şezând în tindă, şi chemând pe stăpână-sa, bucatele le-a pus dinaintea ei şi a zis:

— Stăpână, acestea toate le-a trimes stăpânul, dar nu ţie, ci voitoarei lui de bine.

Şi chemând căţeaua a zis:

— Vino, Lichena, mănâncă, căci ţie a poruncit stăpânul să-ţi dau acestea. Şi pe rând toate le-a aruncat căţelei. Şi după acestea s-a întors la stăpânul său, care întrebându-l: datu-le-a toate voitoarei sale de bine?

— Toate le-am dat — a răspuns Esop — şi înaintea mea le-a mâncat!

Iar Xantos mai întrebându-l:

— Şi ce zicea când mânca?

Esop a răspuns:

— Mie nu mi-a zis nimica, dar în sine îţi mulţămea ţie.

Iar muierea lui Xantos, ocară socotind sieşi acel lucru, învinovăţea pe bărbat; cum că mai mult iubeşte pe căţea decât pe dânsa, şi învinuindu-l de rea-voinţă a zis:

— E adevărat că de aici înainte mai mult n-oi şedea cu el.

Şi intrând în casă plângea.

Iar ei bând, îşi puneau unul altuia întrebări, şi unul dintr-înşii zise:

— Oare când va fi mare tulburare între oameni?

Esop aproape stând răspunse:

— Când se vor scula morţii cerându-şi fiecare averea sa.

Şi ucenicii râzând au zis:

— Ascuţit la minte mai este acest om nou.

Iar altul a pus iarăşi o întrebare:

— Pentru ce oaia când o duc la înjunghiere nu zbiară, pe când porcul foarte tare guiţă?

Esop iarăşi răspunse:

— Fiindcă oaia e deprinsă la muls şi la tuns, şi când o prinzi de picior şi vede fierul ea nu se teme, căci socoteşte că pentru aceea o prinde, ca s-o mulgă sau s-o tundă, şi tace; dar porcul nu-i nici muls, nici tuns, şi când îl prind, el ştie că la nimic din acestea nu-l duc, ci numai pentru ca să-i ia carnea, şi de aceea guiţă.

Auzind aceste răspunsuri, ucenicii iarăşi l-au lăudat, râzând foarte.

Iar după ce s-a sfârşit ospăţul, Xantos s-a întors acasă şi a început, ca de obicei, a vorbi cu muierea sa: însă ea, întorcându-se cătră dânsul a zis:

— Nu te apropia de mine. Dă-mi zestrea mea şi mă voi duce, căci după cele făptuite n-oi mai şedea cu tine; şi tu du-te de te joacă cu căţeaua căreia i-ai trimes bucatele!

Iar Xantos mirându-se zise:

— Nu se poate să nu-mi fi făcut iarăşi vreun rău Esop. Şi zise cătră muiere: Ce e aceasta, doamnă, eu am băut şi tu te-ai îmbătat? Cui am trimes bucatele? Au nu ţie?

— Pe Dumnezeu, mie nimic nu mi-ai trimes, ci căţelei.

Iar Xantos chemând pe Esop i-a zis:

— Cui ai dat bucatele?

Răspuns-a Esop:

— Voitoarei tale de bine.

Atunci Xantos zise cătră muiere:

— De ce zici că nimic n-ai luat?

Ea răspunse:

— Cu adevărat nimic.

Iar Esop zise:

— Cui ai poruncit, stăpâne, să dau bucatele?

Răspunse Xantos:

— Voitoarei mele de bine.

Şi Esop chemând căţeaua zise:

— Aceasta îţi voieşte binele; căci muierea, măcar că se zice că-ţi voieşte binele, îndată însă ce nu-i vei face pe voie, se mânie, ocărăşte şi se duce; iar pe câine de-l baţi, de-l alungi, el tot nu se duce, ci de toate uitându-şi, îndată vine şi se îmblânzeşte, plecându-se stăpânului; drept aceea se cădea, stăpâne, să zici: du aceste bucate muierii mele, iar nu binevoitoarei mele.

Atunci Xantos zise:

— Vezi, doamnă, că nu sunt de vină eu, ci cel ce a adus bucatele; pentru aceea rabdă, căci mi se va ivi prilej şi-l voi bate.

Iar ea neascultând, pe furiş, a fugit la părinţii săi.

Atunci Esop zise:

— Vezi, stăpâne, că bine am zis: căţeaua mai mult bine îţi voieşte decât stăpâna mea.

Şi trecând câteva zile şi muierea rămâind neîmpăcată, Xantos a trimes la dânsa pe nişte cumnaţi ca s-o înduplece să se întoarcă acasă, dar ea n-a vrut să asculte, şi atunci Xantos s-a supărat. Iar Esop mergând la dânsul a zis:

— Nu te întrista, stăpâne, căci eu voi face-o ca mâine de bunăvoie şi foarte degrabă să vie la tine. Şi luând el bani, s-a dus în târg, şi cumpărând gâşte, găini şi altele, pentru ospăţ, umbla pe la case; şi trecând pe lângă casa părinţilor stăpânei sale, ca din întâmplare, făcându-se că nu ştie că-i casa lor şi că acolo este şi stăpână-sa, s-a întâlnit cu unul dintr-acea casă şi l-a întrebat dacă n-au ceva bun de vânzare pentru nuntă. Iar acela întrebă:

— Cui trebuiesc acestea?

La care Esop răspunse:

— Lui Xantos, filosoful, căci mâine va să se însoare.

Iar acela spuind muierii lui Xantos precum a auzit, ea îndată s-a dus la Xantos strigând şi zicând între altele şi acestea:

— Până voi fi eu vie, o, Xante, nu vei putea lua altă muiere!

Şi aşa a rămas acasă din pricina lui Esop, precum se şi dusese tot dintr-a lui.

Iar după vreo câteva zile, Xantos, chemând prietinii săi la prânz, zise lui Esop:

— Du-te şi cumpără ce e mai bun şi mai frumos.

Iar el mergând zicea întru sine: „Voi învăţa eu pe stăpân să nu poruncească nebuneşte“. Şi a cumpărat numai limbi de porc, şi le-a gătit; şi şezând ei la masă, le-a adus la toţi limbă friptă cu sare. Oaspeţii lăudară pe Esop că a pus întâi bucate filosofeşti, pentru că limba este unealta vorbei. După aceea, Esop iarăşi a pus la masă limbi fierte; şi mai cerând ei alte şi alte bucate, el nimic alta nu le mai aducea, fără numai limbi. Iară mesenii mâniindu-se, că tot aceleaşi bucate le dă, ziseră:

— Până când tot limbi? Că noi astăzi tot limbi mâncând, ne dor ale noastre limbi.

Iar Xantos zise supărat:

— Nu mai ai altceva, Esoape?

— Zău nu! răspunse.

Atunci Xantos, aprinzându-se de mânie, zise:

— Au nu ţi-am poruncit, nemernicule, să cumperi ce e mai bun şi mai frumos de mâncat?

Şi răspunse Esop:

— Îţi mulţămesc, stăpâne, că mă dojeneşti înaintea atâtor oameni învăţaţi, şi pe care îi rog să-mi spuie, ce este mai bun si mai frumos în viaţă? Nu este oare limba, căci toată învăţătura şi filosofia prin ea se arată şi se învaţă? Dările şi luările, neguţătoria, închinăciunile, laudele şi chiar muzica — prin ea se fac. Prin ea se fac nunţile, se zidesc cetăţile, se mântuiesc oamenii, şi pe scurt: toată viaţa noastră prin ea stă. Aşadar, nimic nu este mai bun decât limba.

Pentru toate acestea ucenicii ziceau că Esop bine grăieşte, dar că a greşit dascălul, şi fieştecare s-a dus acasă.

A doua zi iarăşi împutând ei lui Xantos, el le-a răspuns că nu din voia sa s-a întâmplat aceea, ci din răutatea slugii sale:

— Iară astăzi, se va schimba cina, şi chiar înaintea voastră voi vorbi cu el.

Deci chemând el pe Esop, de faţă cu ucenicii, i-a poruncit să ia ce e mai prost şi mai rău să gătească de mâncare, fiindcă ucenicii săi vor mânca iarăşi la dânsul. Iar Esop nimic schimbând, a cumpărat iarăşi limbi şi gătindu-le le-a pus pe masă. Iar oaspeţii murmurau şi cârteau între sine zicând:

— Iarăşi limbi de porc.

Şi după aceea iarăşi le-a pus limbi şi iarăşi, şi iarăşi, adică toată cina a fost din limbi. Iar Xantos, mâniindu-se, a zis:

—Şi ce e aceasta, Esoape? Au doară ţi-am poruncit să găteşti iarăşi de mâncare ce e mai bun şi mai frumos? Au nu ţi-am zis să cumperi ce-i mai prost şi mai rău?

Esop răspunse:

—Şi ce e vreodată mai rău decât limba, o, stăpâne? Au nu prin ea se strică cetăţile? Au nu prin ea se omoară oamenii? Au nu toate minciunile, blestemele şi jurămintele strâmbe se fac întrînsa? Au nu căsătoriile, domniile şi împărăţiile se strică din ea? Pe scurt: toată viaţa noastră prin ea se umple de nenumărate răutăţi! Acestea zicând Esop, unul din cei ce şedeau împreună a zis lui Xantos: :

— De nu-ţi vei lua foarte bine sama, acesta te va face să nebuneşti, căci cum îi e forma aşa-i e şi sufletul.

Iar Esop zise către acela:

— Omule, mi se pare că tu eşti rău şi ciudat, căci întărâţi pe stăpân asupra slugii.

Iar Xantos, vrând cu aceasta să poată bate pe Esop, a zis:

— Nemernicule, fiindcă ai zis prietinului meu că este ciudat, adu-mi sau arată-mi om fără ciudăţenie.

Deci, a doua zi, ieşind Esop în uliţă şi uitându-se la cei ce veneau şi treceau, vede şezând mult într-un loc pe unul pe care îl judeca a fi un om fără lucru şi prost, şi ducându-se la el i-a zis:

— Te cheamă stăpânul meu să prânzeşti cu el.

Iar prostul neîntrebându-l nimica, nici cine este, nici cine îl cheamă, a intrat în casă cu încălţămintele sale proaste, cum erau, şi a şezut. Iar Xantos a întrebat pe Esop cine este acela. Esop i-a spus:

— Om fără ciudăţenie.

Atunci Xantos zise la ureche muierii să se supuie şi să facă tot ce-i va porunci el, ca cu chipul acesta să poată bate pe Esop. După aceea zise înaintea tuturor:

— Doamnă, pune apă în vas şi spală picioarele oaspetelui (cugetând întru sine că oaspele nu va vrea să lase a-i spăla doamna picioarele şi, astfel arătându-se curios, să poată bate pe Esop).

Iar ea puind apă în vas, s-a apropiat de picioarele necunoscutului vrând să i le spele; şi el cunoscând că aceasta e stăpâna casei, gândea întru sine: „Vrea să mă cinstească, şi de aceea cu înseşi mâinile sale vrea să spele picioarele mele, deşi ar fi putut porunci aceasta slujnicelor"", şi, întinzând picioarele, zise:

— Spală-le, stăpână!

Şi cum a zis aceasta, a şezut. Iar Xantos porunci se dea oaspetelui întăi să bea; el iarăşi cugeta întru sine cum că se cădea ca ei să bea mai întăi, însă pentru că lor le place aşa, nu se cade să întrebe pentru ce fac aceasta, şi luând a băut. Apoi prânzind ei, şi punând dinaintea oaspetelui o bucată din care cu mare plăcere mânca el, Xantos a început a ocărî pe bucătar că rău a gătit acea bucată, şi gol îl bătea; iar prostul gândea întru sine: „Bucata foarte bine este gătită, şi nimic nu-i lipseşte ca să fie bine făcută; dar dacă stăpânul casei fără de vină vrea să-şi bată sluga, ce-mi pasă mie?" Iar Xantos se mânia, şi mai trist se arăta, fiindcă oaspetele nimic curios nu cerca. Mai pe urmă porunci să-i aducă plăcinte, iar oaspetele, ca şi cum niciodată n-ar fi mai gustat plăcinte, le învălătucea şi, luându-le, ca pâinea le mânca. Iar Xantos, judecând pe cel ce le-a făcut, zise:

— Pentru ce, o, blăstămate, fără miere şi fără piper ai făcut plăcintele?

Şi bucătarul răspunse:

— De nu sunt coapte plăcintele, pe mine mă bate, stăpâne, iar de nu sunt gătite cumsecade, nu pe mine, ci pe stăpână o dojeneşte.

Iar Xantos zise:

— De-a făcut muierea mea aceasta, de vie acum o voi arde!

Şi iarăşi a făcut semn muierii să se supuie, că doar va răpune pe Esop.

Deci poruncind să aducă lemne, a aprins focul, şi apucând muierea a pus-o lângă foc, aşteptând ca şi cum ar vrea s-o arunce în flăcări, însă tot întârziind oare cum a face aceasta şi uitându-se împrejur să vadă, doar l-ar opri prostul, să nu îndrăznească de a face una ca aceasta. Dar prostul iarăşi întru sine socotea: „Nefiind nici o pricină binecuvântată, pentru ce omul acesta se mânie astfel?“ După aceea zise:

— O, stăpâne! Dacă judeci că se cade să faci aceasta, aşteaptă-mă puţintel să mă duc s-aduc şi pe muierea mea de la câmp, ca pe amândouă odată să le arzi.

Acestea auzind Xantos de la omul acela, şi mirându-se de sinceritatea şi generozitatea lui, zise lui Esop:

— Iaca om cu adevărat necurios; ne-ai biruit, o, Esoape, ajungă-ţi acuma. Iar după aceasta îţi vei căpăta slobozenie.

A doua zi Xantos a poruncit lui Esop să se ducă la scăldătoare, ca să vadă dacă sunt mulţi oameni acolo, căci vrea să se scalde. Deci mergând el, a întâlnit în cale-i pe poliţai, care, cunoscându-l că este al lui Xantos, l-a întrebat unde se duce. Iar el a spus:

— Nu ştiu!

Poliţaiul, crezându-l că-i nesocoteşte întrebarea, porneşte să-l ducă la închisoare. Iar când îl ducea, Esop îi striga:

— Vezi, domnule, că aveam dreptate să-ţi spun că nu ştiam unde merg? Căci ceea ce n-am aşteptat, aceea mi s-a întâmplat, adică m-am întâlnit cu tine şi m-ai trimes la închisoare.

Atunci poliţaiul, mirându-se cât de curând şi de bine i-a răspuns, l-a lăsat să se ducă. Iar Esop, ducându-se la scăldătoare şi văzând acolo o mulţime de lume, a văzut şi o piatră în uşă de care toţi cei ce intrau şi ieşeau se loveau. Însă unul dintre cei ce intrară mai pe urmă o ridică şi o puse la o parte. Şi întorcându-se Esop la stăpânul său, îi zise:

— De vrei, stăpâne, să te scalzi, poţi merge, căci numai un om am văzut la scăldătoare.

Apoi mergând Xantos şi văzând mulţimea ce se scălda, a zis:

— Dar ce-i aceasta, Esoape, au n-ai zis că numai un om ai văzut la scăldătoare?

— Cu adevărat, stăpâne, că numai un om am văzut — răspunse Esop — căci piatra aceasta (şi o arătă cu mâna) în uşă am găsit-o şi toţi cei ce intrau şi ieşeau se loveau de dânsa, iar mai la urmă a intrat unul care, înainte de a se fi lovit de ea, a ridicat-o şi a dat-o la o parte. Drept aceea numai pe acela unul am zis că l-am văzut, om socotindu-l pe el mai mult decât pe toţi ceilalţi. Atunci Xantos a zis:

— Nimica nu e greu lui Esop spre a le îndrepta.

Iară într-o altă zi, făcându-se un ospăţ şi fiind şi Xantos împreună cu ceilalţi filosofi, crescând băutura, multe întrebări erau între dânşii; iar Xantos începând a se tulbura, Esop, care sta lângă dânsul, i-a zis:

— Stăpâne, Bachus sau vinul trei temperamente are: cel dintăi al veseliei, cel al doilea al beţiei şi cel de al treilea al sfăzii. Drept aceea şi voi, fiindcă acum sunteţi beţi şi voioşi, cele ce mai sunt le lăsaţi.

Atunci Xantos, beat fiind, a zis:

— Taci! Pe cei din iad du-te de-i învaţă!

Iar Esop a zis:

— Şi tu în iad te vei târî.

Atunci unul dintre ucenici văzând pe Xantos cam beat, ba să zic adevărul, beat de tot, zise:

— O, dascăle, oare poate vreun om să bea marea?

Iar Xantos răspunse:

— Vezi bine că poate, căci eu însumi o pot bea.

Şi ucenicul adaose:

— Dar de nu vei putea, ce dai?

Xantos răspunse:

— Casa mea o dau toată.

Într-aceea scoţând inelele au făcut legătură şi s-au dus. A doua zi, spălându-se pe faţă şi nevăzând inelul când se spăla, a întrebat pe Esop despre inel şi Esop îi spuse:

— Nu ştiu ce s-a făcut inelul, dar numai una ştiu, anume că ţi-ai pierdut casa.

Xantos întrebă mirat:

— Pentru ce?

Esop răspunse:

— Pentru că ieri, beat fiind, te-ai legat că vei bea marea şi spre încredinţare ai pus inelul.

Şi Xantos zise:

— Cum voi putea face eu un lucru ce e peste putinţă? Te rog, acuma, de ai vreo cunoştinţă, vreo înţelepciune, vreo ştiinţă, ajută-mi să biruiesc şi să stric legătura.

Esop îi răspunse:

— Să biruieşti, nu poţi, dar ca să strici legătura, aceasta voi face-o. Când vă veţi aduna astăzi la un loc, să nu te arăţi de fel ca şi cum te-ai teme de cele ce te-ai legat la beţie, ci tot acelea şi treaz să le zici. Apoi să porunceşti să se aşeze masa la marginea mării, şi să vie acolo slugile pregătite cu pahare, ca să-ţi deie ţie să bei apă din mare; şi când vei vedea că toţi oamenii s-au strâns acolo ca să privească, tu să te aşezi la masă şi să primeşti să-ţi umple paharul din mare, şi luându-l în văzul şi auzul tuturor celor de faţă să zici celui ce e mai mare peste legătură, aşa: „Ce legătură am făcut eu înaintea dumitale?“ Şi el îţi va răspunde că te-ai legat să bei marea. Atunci te vei întoarce spre toţi cei de faţă şi le vei spune aşa: „Bărbaţi samieni, ştiţi şi voi foarte bine cât de multe râuri se varsă în mare, iar eu m-am legat ca numai marea să o

beau, dar nu şi apele care se varsă într-însa. Drept aceea, prietinul acesta mai întăi să meargă să oprească toate acele ape, apoi eu îndată voi bea marea singură."

Xantos, cunoscând că cu chipul acesta legătura va fi stricată, foarte tare s-a bucurat.

Deci s-a adunat poporul pe ţărmul mării ca să privească la cele ce erau să se facă şi Xantos a zis şi a făcut întocmai după cum era învăţat de Esop. Samienii, auzind aceasta, au strigat lăudând pe Xantos şi mirându-se de el ; iar ucenicul, căzând la picioarele lui Xantos, se mărturisi biruit de acesta şi se rugă să se strice legătura, ceea ce Xantos a şi făcut-o, rugat fiind şi de popor. Apoi întorcându-se ei acasă, Esop s-a dus la Xantos şi i-a zis:

— Stăpâne! Eu cel ce ţi-am dăruit viaţa nu sunt vrednic să-mi dai libertatea?

Iar Xantos, înfruntându-l, l-a suduit, zicându-i:

— Au nu vreau eu să fac aceasta? Dar ieşi dinaintea uşii afară şi te uită, şi de-i vedea doua ciori, spune-mi că-i bun semn, iar de-i vedea una, e rău.

Deci ieşind Esop afară s-a întâmplat de-a văzut într-un copac stând două ciori, şi întorcându-se înlăuntru a spus lui Xantos, iar până ce să iasă acesta afară ca să vadă, una din cele două ciori a zburat, şi Xantos, văzând numai una singură, zise:

— Blăstămatule, nu mi-ai spus mie că ai văzut două?

— Da — zise Esop — însă una a zburat.

Atunci Xantos zise supărat:

— Nu încetezi, ticălosule, de a mă batjocori?

Apoi porunci să-l dezbrace şi să-l bată. Iar pe când îl băteau pe Esop, venind oarecine, a chemat pe Xantos la cină, şi Esop în bătaie a strigat:

— Vai de mine, mişelul! Eu cel ce am văzut doua ciori mă bat, iară tu care ai văzut numai una te duci la ospăţ; deşert a fost aşadar semnul pentru amândoi.

Xantos, auzind pe Esop cum se văita şi mirându-se de înţelepciunea lui, a poruncit să nu-l mai bată.

Şi nu după multă vreme, Xantos a chemat la dânsul pe filosofi şi pe retori, ca să prânzească împreună şi a poruncit lui Esop să stea la uşă, şi pe nici un neînvăţat să nu lase să intre, ci numai pe cei învăţaţi. Deci venind ceasul prânzului şi Esop, închizând uşa, sta înlăuntru, şi viind unul din cei chemaţi, a bătut la uşă; iar Esop dinlăuntru îl întrebă:

— Ce mişcă câinele?

Iar acela, socotind că pe dânsul îl numeşte câine, s-a întors de la uşă şi s-a dus mânios. Şi aşa fieştecare viind, iarăşi se ducea mânios, gândind că-i batjocoreşte, căci dinlăuntru Esop pe fieştecare tot aşa îl întreba. Mai pe urmă bătând unul la uşă şi auzind întrebarea: Ce mişcă câinele? răspunse:

— Coada şi urechile.

Esop, judecând că bine a răspuns, îi deschise uşa şi, mergând la stăpânul său, i-a spus:

— Nici un filosof n-a venit la ospăţul tău, o, stăpâne, fără numai acesta.

Iar Xantos foarte s-a supărat, socotind că l-au amăgit cei chemaţi.

A doua zi, adunându-se ei la şcoală, toţi învinovăţeau pe Xantos zicându-i:

— Cum se poate, învăţătorule? Daca ai vrut să glumeşti cu noi, trebuia oare să pui pe stricatul acela de Esop ca să ne batjocorească şi să ne numească câini?

Iar Xantos le răspunse:

— Visaţi, ori adevărul grăiţi?

Şi ei răspunseră:

— Nu dormim, ci adevărul îţi spunem.

Şi îndată chemând Xantos pe Esop, l-a întrebat mânios:

— Pentru ce ai înapoiat cu ruşine pe prietinii mei, ieri?

Esop răspunse:

—Au nu tu, stăpâne, mi-ai poruncit să nu las pe nici un om prost sau neînvăţat să vie la ospăţul tău, ci numai pe cei învăţaţi?

Xantos zise:

— Şi ce sunt aceştia, au nu sunt învăţaţi?

Esop răspunse:

— Nu, nicidecum, căci bătând ei la uşă şi eu întrebându-i dinăuntru: Ce mişcă câinele? nici unul dintr-înşii n-a înţeles întrebarea; de aceea eu, văzându-i pe toţi neînvăţaţi, n-am lăsat pe nici unul înăuntru, afară numai de acesta, care, singur înţelegând întrebarea şi răspunzând la ea cum se cuvine, l-am lăsat să intre.

Atunci toţi au zis că Esop are dreptate.

După vreo câteva zile, Xantos luând după sine pe Esop, s-au dus la mormânturi şi cetea scrisorile cele de pe copârşaie, iar Esop văzând pe o piatră literele acestea: Α, Β, Δ, Ο, Ε, Θ, Χ[1], le arătă lui Xantos, întrebându-l de poate dezlega ce însemnează ele; şi cercetându-le, Xantos n-a putut desluşi înţelesul lor, şi şi-a mărturisit astfel neştiinţa. Atunci Esop îi zise:

— Stăpâne! Dacă prin aceste litere ţi-oi arăta comoara, cu ce mă vei dărui?

Xantos îi zise:

— Crede-mă, îţi voi da slobozenia şi aurul pe jumătate.

Esop se depărta atunci patru paşi mai înapoi de la acea scriptură, şi săpând acolo a găsit comoara, pe care a dat-o stăpânului său, zicându-i:

— Dă-mi ceea ce mi-ai făgăduit, căci iată comoara!

Iar Xantos, îi zise:

— Nu-ţi dau, până ce nu-mi vei spune mai întâi şi înţelesul literelor prin care s-a putut dovedi comoara, că a şti aceasta mai de mare preţ este mie decât comoara.

Şi Esop zise:

— Cel ce a îngropat această comoară aici, ca un om învăţat, a săpat şi aceste litere care spun: „α, ἀπὸβας[2] — adică mergi înapoi;

---

[1] Slove greceşti: A,B,D,O,E,T,H.

[2] *Apobas*.

β, βὴματα[1] — paşi: δ, τέσσαρα[2] — patru ; ὀ, ὀρύξαζ[3] — săpând; ε, εὐρὴσεις[4] — vei găsi; Θ, Θησανρὸν[5] — comoară ; χ, χρυσίον[6] — de aur“

Xantos îi zise:

— Fiindcă eşti aşa de dibaci şi deştept, nu vei căpăta slobozenia.

Iar Esop zise:

— Voi da de ştire, stăpâne, împăratului vizantinenilor, căci pentru el a fost pusă această comoară.

— Şi de unde ştii aceasta? zise Xantos.

— Din litere — răspunse Esop — fiindcă acestea aşa spun: „α, ἀπόδος[7] — dă înapoi ; β, βασιλεῖ[8] — împăratului; δ, Διονυσὶω[9] — Dionisie; ο, ὅν[10] — care; ε, εὗρες[11] — ai găsit ; θ, θησαρον[12] — comoara ; χ, χρυρίου[13] — de aur.“

Iar Xantos auzind că aurul este al împăratului, zise către Esop:

— Ia jumătate din el, şi taci.

Dar Esop zise:

— Nu-mi dai tu mie acum aceasta, ci cel ce a pus aurul aici ; şi iată cum, căci literele acestea aşa spun: „α, ανελομενοι[14] — luîndu-l ; β, βαδισχντες[15] — ducându-vă; δ, διελὲστε[16] — împărţiţi-l; ο, ὅν[17] — care; ε, εὐρτε[18] — aţi găsit; θ, θησαυρὸν[19] — comoara ; χ, χρυσὶου“[20] — de aur“.

Atunci Xantos zise:

— Vino acasă, ca şi comoara să o împărţim, şi tu slobozenie să capeţi.

Deci, ducându-se ei acasă, şi Xantos temându-se de gura lui Esop, a poruncit de l-au băgat în temniţă; iar Esop, pe când îl duceau, zicea:

---

[1] *Bemata*. [2] *Tessara*. [3] *Orixas*. [4] *Eureseis*. [5] *Tesauron*. [6] *Hrision*. [7] *Apodos*. [8] *Basilei*. [9] *Dionisio*. [10] *On*. [11] *Eures*. [12] *Tesauron*. [13] *Hrisiu*. [14] *Anelomenoi*. [15] *Badisantes*. [16] *Dieieste*. [17] *On*. [18] *Eurete*. [19] *Tesauron*. [20] *Hrisiu*.

Toate acestea sunt vorbe greceşti şi sunt scrise cu slove greceşti.

— Aşa sunt făgăduinţele filosofilor! Căci nu numai că nu-mi dă slobozenia, dar încă şi în temniţă porunceşte să mă arunce. Xantos, auzindu-i căinarea, a poruncit să-l deslege, şi-i zise:

— La toate bine zici; dar dacă vei căpăta slobozenie, mai mult mă vei pârî.

Atunci Esop i-a zis:

— Orice rău poţi să-mi faci, fă-mi-l, căci şi fără de voie mă vei slobozi.

Pe vremea aceea, ceva nemaipomenit s-a întâmplat în Samos, şi anume; într-o sărbătoare mare, zburând cu repeziciune un vultur şi luând inelul cel de obşte, l-a slobozit în sânul unei slugi. De acest semn samienii spăimântându-se şi în mare întristare căzând, s-au adunat laolaltă şi au început a ruga pe Xantos, căci el era cel mai dintăi cetăţean şi filosof, ca să le dezlege acest semn nemaipomenit. Iar el îndoindu-se, a cerut timp; şi ducându-se acasă, mult era trist şi băgat în grijă, ca unul ce nimic nu putea judeca despre fapta aceea. Iar Esop, cunoscând supărarea lui Xantos, merse la el şi-i zise:

— Pentru ce eşti trist? Spune-mi mie şi leapădă-ţi întristarea.

Xantos îi spuse mâhnirea sa, şi Esop îi zise:

— Mâine, ducându-te în târg, zi samienilor: „Eu nici am învăţat a dezlega semnele cele minunate, nici a gâci, dar am un rob care multe lucruri ştie; el vă va spune vouă ce cercaţi. Şi de voi dezlega eu, stăpâne, tu vei avea cinste că ai o asemenea slugă; iar de nu voi putea dezlega, numai mie îmi va fi ruşine.

Deci, încrezându-se Xantos şi a doua zi ducându-se în adunare şi stând în mijlocul celor ce se adunase, le-a spus cele ce-l învăţase Esop. Iar ei îndată l-au rugat să cheme pe Esop, carele venind, a stat în mijlocul lor. Sămienii, văzând faţa lui, au strigat râzând:

— Această faţă va dezlega semnul? De la urâtul acesta ce bine vom putea să auzim?

Şi iarăşi au început a râde. Iar Esop, tinzându-şi mâna, a cerut să tacă toţi şi a zis:

— Bărbaţi samieni, ce râdeţi de faţa mea? Căci, nu la faţă, ci la minte se cade a căuta, căci de multe ori în chip urât bună minte a pus firea. Au voi vasul pe dinafară îl preţuiţi şi nu vinul ce este într-însul?

Acestea auzind ei de la Esop, toţi au zis:

— Esoape, tot ceea ce poţi să ştii, spune cetăţii.

Atunci Esop cu îndrăzneală zise:

— Bărbaţi samieni, fiindcă norocul, care pururea se nevoieşte, a deschis luptă între domn şi rob pentru slavă, de se va părea robul mai prejos decât domnul, bătut se va duce ; iar de se va părea mai presus, tot bătut va fi. Dacă dar voi veţi face să capăt eu slobozenia mea, vă voi spune lucrul ce-l cercaţi.

Atunci poporul într-un glas a strigat către Xantos zicând:

— Dă slobozenia lui Esop; ascultă pe samieni, dăruieşte slobozenia lui pentru noi!

Iar Xantos nu vroia. Atunci pretorul i-a zis:

— Xante, de nu-ţi place ţie a asculta de popor, eu, într-această oră, voi da slobozenia lui Esop, şi atunci va fi deopotrivă cu tine!

Atunci Xantos, vrând-nevrând, a trebuit să dea slobozenia lui Esop. Şi îndată precul[1] a strigat:

— Xantos, filosoful, dă slobod pe Esop samienilor.

Şi aşa s-a împlinit cuvântul lui Esop, care spusese lui Xantos că şi fără de voie îi va da slobozenie. Drept aceea Esop, căpătând slobozenia şi stând în mijlocul lor, a zis:

— Bărbaţi samieni, vulturul, precum ştiţi, este împăratul paserilor; iar fiindcă a luat inelul cel împărătesc şi l-a slobozit în sânul unei slugi, aceasta însemnează că un împărat din cei ce sunt acum vrea ca slobozenia voastră să o supuie robiei şi legăturile voastre să le strice.

Aceasta auzind samienii s-au umplut de întristare.

Şi nu după multă vreme le-au venit lor scrisori de la Cresus, împăratul lidienilor, poruncindu-le ca din acel timp să-i deie tribut;

[1] *Prec* — crainic

iar de nu vor asculta, să se gătească de război. Deci, sfătuindu-se ei cu toţii, hotărâră a se supune şi a da tribut lui Cresus; mai înainte însă de a da urmare acestei hotărâri, ziseră că ar fi bine să întrebe şi pe Esop, şi întrebat fiind acesta, a zis:

— Fiindcă domnii voştri au hotărât să daţi tribut şi să ascultaţi de împărat, acum sfat nu voi mai da, ci voi spune numai o vorbă, şi veţi şti ce va fi de folos. Norocul două căi a arătat în viaţă: una a slobozeniei, al căreia început e cu anevoie, dar sfârşitul uşor; alta a robiei, al cărei început e lesne, iar sfârşitul cu osteneală.

Acestea auzindu-le samienii au strigat:

— Noi fiind slobozi, de bunăvoie nu vrem să ne facem robi!

Şi pe sol fără de izbândă l-au trimes îndărăt. Acestea aflând Cresus, a vrut ca să se bată cu samienii, dar solul i-a zis:

— Nu vei putea birui pe samieni, câtă vreme Esop va fi între dânşii şi le va da sfat; dar mai bine poţi, o, împărate, să trimeţi soli şi să ceri de la ei pe Esop, făgăduindu-le că le vei fi recunoscător şi că nici tribut nu vei lua de la ei ; şi aşa doară îi vei putea învinge.

Şi Cresus s-a înduplecat la aceasta şi a trimes sol de a cerut să-i dea pe Esop. Iar samienii au făcut sfat ca să-l deie. Esop, înţelegând acestea şi, stând în mijlocul lor, a zis:

— Bărbaţi samieni, mie îmi va fi mare cinste de a mă duce la picioarele împăratului, dar mai înainte vreau să vă spun o fabulă; deci ascultaţi: Odinioară, pe când animalele vorbeau între ele, lupii au făcut război împotriva oilor, iar oile împreună cu câinii se băteau împotriva lupilor, şi-i alungau. Lupii însă, trimeţând sol, au zis oilor: de le este voia să trăiască în pace şi nici un război să nu aibă, să le deie lor pe câini. Şi oile proaste au crezut, şi dând pe câini lupilor, aceştia şi pe câini i-au rupt, şi pe oi foarte lesne le-au ucis.

Atunci samienii, cunoscând înţelesul fabulei, au hotărât să ţie la dânşii pe Esop, dar acesta n-a vrut, ci împreună cu solul s-a dus la Cresus. Iar dacă a ajuns în Lidia, împăratul, văzând pe Esop stând înaintea sa, s-a mâniat zicând:

— Vezi ce pocitură de om mi-a fost mie împiedicare să nu pot supune acea insulă!

Atunci Esop zise:

— Preamărite împărate, nu de silă sau de nevoie am venit la tine, ci de bunăvoie ; îngăduie dar puţin a mă asculta: Un om prinzând lăcuste şi ucigându-le, a prins şi un greieruş, şi vrând să-l ucidă, greieruşul îi zise: „O, omule, nu mă ucide în zadar, căci eu nici spicele le stric, nici altă pagubă nu-ţi fac, ci numai cu dulce cântare desfătez pe călători, şi mai mult decât glasul nu vei găsi alt nimic în mine“. Şi auzind acestea omul, l-a lăsat de s-a dus. Drept aceea şi eu, o, împărate, cad la picioarele tale, ca să nu mă omori fără de pricină. Căci nimănui nici un rău nu pot face, ci aflându-mă într-un trup prost, vorbesc însă cuvinte bune.

Iar împăratul, mirându-se de cuminţenia vorbelor lui şi fiindu-i milă de dânsul, îi zise:

— Esoape, nu eu îţi dăruiesc ţie viaţa, ci soarta ta. Drept aceea cere de la mine orice vrei, şi ţi se va da.

Iar Esop zise:

— Rogu-te, împărate, împacă-te cu samienii.

Şi împăratul răspunse:

— M-am împăcat!

Iar Esop, căzând la pământ, i-a mulţămit, şi după aceea a scris fabulele sale care şi până astăzi sunt, şi le-a lăsat la împăratul.

Şi luând carte de la împăratul către samieni, cum că pentru Esop s-a împăcat cu dânşii, cu multe daruri s-a întors la Samos; iar samienii, văzându-l, i-au pus cununi şi joc au făcut pentru dânsul. Iar el cetindu-le cartea împăratului le-a arătat prin aceasta că libertatea care a dobândit-o el de la popor, el a răscumpărat-o dându-le lor libertate.

Apoi a plecat din insulă prin ţări străine, şi pretutindeni întrebându-se cu filosofii, s-a dus şi în Babilonia unde, arătându-şi ştiinţa sa, a ajuns mare la împăratul Lichir. Căci pe timpurile acelea împăraţii, având pace între dânşii, pentru desfătarea lor cu întrebări sofistice se îndeletniceau, trimeţând unul altuia, prin cel

ce le dezlega, darea cu care se legau a lua de la cel ce trimetea asemenea întrebări. Iar acela ce nu le putea dezlega, asemenea dare da. Întrebările ce se trimeteau lui Lichir, Esop, înţelegându-le, le dezlega, şi mărit făcea pe împăratul ; iar el în numele lui Lichir alte întrebări trimetea împăraţilor, care rămânând nedezlegate, împăratul foarte multe tributuri lua.

Iar Esop neavând fii, a luat de suflet pe fiul unui boier anume Enn, pe care, aducându-l la împăratul, l-a arătat ca pe un legiuit fiu al său. Iar nu după mult timp Enn foarte obraznic s-a purtat cu cel ce l-a luat de fiu, şi aflând despre aceasta Esop hotărî să scoată pe Enn din casă; iar acesta mâniindu-se a scris carte falsă, adică cu numele lui Esop, către cei ce puneau întrebări lui Lichir, cum că mai bucuros şi gata ar fi a se duce la ei, decât a mai rămâne la Lichir, şi a dat-o împăratului acestuia pecetluită cu inelul lui Esop. Împăratul, văzând pecetea, a crezut. Şi foarte aprinzându-se de mânie a poruncit îndată lui Ermip ca fără nici o cercetare să omoare pe Esop, ca pe un trădător al împărăţiei. Dar Ermip, fiind prietin lui Esop, s-a arătat şi atunci prietin şi, ascunzându-l într-un loc unde nimeni nu-l ştia, îi dădea acolo hrană într-ascuns. Iar Enn, din porunca împăratului, toată averea lui Esop a luat-o.

După câtăva vreme Netinav, împăratul egiptenilor, auzind că au omorât pe Esop, a trimes de îndată carte lui Lichir, prin care îi poruncea să-i trimeată meşteri arhitecţi ca să zidească un turn care nici cerul, nici pământul să nu-l atingă, şi totodată să-i răspundă cineva la toate ce-l va întreba; şi de va face acestea, să ia daruri, iar de nu, să plătească însuşi. Acestea cetindu-le Lichir, s-a întristat foarte, pentru că nimeni din prietinii săi nu putea înţelege arătarea despre zidirea turnului; şi împăratul se tânguia amar că a murit Esop, stâlpul împărăţiei sale. Iar Ermip, cunoscând durerea împăratului pentru Esop, s-a dus la împăratul şi i-a spus că trăieşte, spunându-i că pentru dânsul n-a omorât pe Esop, căci a ştiut că oarecândva îi va părea rău împăratului pentru moartea lui. Iar împăratul, bucurându-se, a poruncit să i-l aducă. Şi scoţând Ermip pe Esop din ascunzătoare l-a dus înaintea împăratului aşa

cum era, împuţit şi întinat; şi cum l-a văzut împăratul a lăcrămat şi i-a poruncit să se spele şi să se schimbe. După aceasta Esop a arătat mincinoasele pricini pentru care a fost pârât; şi împăratul vrând să omoare pe ticălosul şi nevrednicul Enn, Esop i-a cerut iertare. Apoi împăratul dete lui Esop cartea egipteanului ca să o cetească, şi el îndată cunoscând dezlegarea întrebării, a râs; iar Lichir a poruncit să scrie lui Netinav că, dacă va trece iarna, va trimete şi pe cei ce trebuie să zidească turnul şi pe cel ce va răspunde la întrebările ce i se vor face. Şi aşa împăratul pe solii de la Eghipet i-a trimes îndărăt, iar lui Esop i-a dat toată averea ce-a avut-o, dându-i şi pe Enn; iar Esop luând pe Enn, întru nimica nu l-a dojenit, ci ca pe un fiu iarăşi luându-l, cu alte şi cu aceste cuvinte l-a învăţat:

„Fiule! Mai înainte de toate slujeşte lui Dumnezeu, pe împăratul cinsteşte, vrăjmaşilor tăi groaznic te arată, ca să nu te nesocotească, cu prietinii fii blând şi voios, ca să-ţi fie mai mult voitori de bine, vrăjmaşilor să doreşti răutate şi sărăcie, ca să nu te împiedice pe tine. Şi prietinilor bine le voieşte din toată inima, ca întru toate să le fie bine. Pururea cu muierea te poartă bine şi înţelepţeşte, ca să nu-i dai prilej a dori buna purtare a altui bărbat; căci uşor este neamul muieresc, şi linguşindu-se, lesne se apleacă spre rău. Puţine să vorbesti, şi cu măsură, şi multe să asculţi, şi înţelepţeşte să urmezi. Pe cei ce fac binele, nu-i pizmui, ci să-ţi pară bine de ei, căci de-i vei pizmui, mai mult pe tine însuţi te vei vătăma. De casnicii tăi poartă grijă ca să nu se teamă de tine numai ca de stăpân, ci şi ca pe un făcător de bine să te cinstească. Nu-ţi fie ruşine a învăţa să faci totdeauna ce e mai bine. Muierii niciodată nu-i încredinţa secretele tale, căci totdeauna se va înarma cu dânsele ca să te supuie voinţei ei. În toată ziua economiseşte ceva pentru ziua de mâine, căci mai bine este, când vei muri, să laşi la vrăjmaşi decât când vei trăi să aibi lipsă. Închină-te lesne celor ce te întâmpină, ştiind că şi câinelui coada îi capătă pâine. Nu-ţi pară rău că eşti bun. Pe omul flecar goneşte-l din casa ta, căci cele ce

zici şi faci tu, altora le va spune. Fă aceea ce nu te va întrista. De cele ce se întâmplă nu te supăra. De la cei răi nu cere sfat niciodată, nici urma obiceiurilor lor."

Astfel învăţând Esop pe Enn, şi mustrându-l pe acesta cugetul de zilele lui Esop, i se pătrunse sufletul ca de o săgeată şi după puţine zile a murit.

După acestea chemând Esop pe toţi păsărarii, le-a poruncit să prindă patru pui de vultur, şi după ce i-au prins, i-a hrănit, crescându-i şi îmblânzindu-i, astfel încât i-a învăţat a lua în cioc o coşniţă mare, în care punea câte doi copii, pe care, purtându-i în văzduh, oriunde vrea ei zbura, ori în sus, ori la pământ în jos.

Iar după ce trecu iarna şi începu primăvara, Esop, gătind toate pentru călătorie, a luat cu sine copiii şi vulturii şi s-a dus în Eghipet; iar norodul se mira foarte mult, neştiind ce o să facă cu dânşii.

Netinav auzind că a venit Esop, zise către prietinii săi:

— M-am înşelat, căci înţelesesem că Esop ar fi murit.

A doua zi a poruncit împăratul ca toţi boierii să se îmbrace în haine albe, iar el s-a îmbrăcat în Erea şi şi-a pus cunună şi diademă împodobită cu pietre scumpe; şi şezând în jilţ înalt, a poruncit să aducă pe Esop; şi intrând Esop, împăratul i-a zis:

— Cui mă asemeni, Esoape, pe mine şi pe cei ce sunt cu mine?

Esop răspunse:

— Pe tine, soarelui de primăvară, iar pe cei ce stau împrejurul tău, spicelor celor coapte.

Şi împăratul mirându-se de el, l-a dăruit cu multe daruri.

În ziua următoare împăratul s-a îmbrăcat în veştminte foarte albe, iar prietinilor a poruncit să se îmbrace în veştminte de porfiră roşie şi intrând Esop, iarăşi l-a întrebat împăratul; şi Esop zise:

— Pe tine te voi asemăna soarelui, iar pe cei ce stau împrejurul tău, razelor soarelui.

Atunci Netinav zise:

— Socotesc că nimic nu este Lichir pe lângă împărăţia mea.

Iar Esop, zâmbind a râde, zise:

— Nu vorbi aşa uşure de el, o, împărate, căci numai neamului vostru se aseamănă împărăţia voastră, că străluceşte ca soarele; iar de se va asemăna lui Lichir, strălucirea aceasta întuneric se va părea.

Netinav, mirându-se de acest răspuns, a zis:

— Adusu-ne-ai pe cel ce va să zidească turnul în văzduh?

Esop răspunse:

— Sunt gata, numai arată locul unde să se înalţe zidirea.

După aceea împăratul, ieşind afară din cetate, a mers într-un şes şi i-a arătat locul. Acolo Esop aducând la patru unghiuri ale locului pe cei patru vulturi purtând copiii în coşniţe, în mâinile cărora dedese unelte de-ale zidarilor, le-au poruncit să zboare; iar ei înălţându-se în sus, copiii strigau:

— Daţi-ne cărămidă, var, lemne şi altele ce trebuiesc pentru zidirea turnului!

Netinav, văzând pe copiii ridicaţi sus de vulturi, zise:

— De unde oameni zburători?

Iar Esop răspunse:

— Iată că Lichir are, iar tu, fiind om, vrei să te asemeni cu împăratul Dumnezeilor.

Şi Netinav zise:

— La aceasta sunt învins, Esoape; însă eu te voi mai întreba ceva şi tu îmi vei răspunde. Şi zise: Eu am nişte iepe care, auzind caii din Babilonia nechezând, îndată rămân borţoase; de ştii cum se întâmplă aceasta, răspunde-mi.

Şi Esop zise:

— Îţi voi răspunde mâine, împărate.

Şi, mergând la gazdă, a poruncit slugilor să-i prindă o mâţă, şi dacă au prins-o, o purta bătând-o, de vedeau toţi. Iar egiptenii, cinstind acest dobitoc, văzând că-l bate tare, alergară de scoaseră mâţa din mâinile celor ce o băteau, şi îndată au dat de ştire împăratului care, chemând pe Esop, i-a zis:

—Nu ştii, Esoape, că noi cinstim mâţa ca pe Dumnezeu? Pentru ce dar ai făcut aceasta?

Esop răspunse:

— O, împărate, astă-noapte mâţa aceea a făcut o mare pagubă împăratului Lichir, căci i-a ucis cucoşul cel mai războinic şi viteaz, care îi spunea şi ceasurile noaptea.

Iar Netinav zise:

— Nu ţi-e ruşine a minţi, Esoape? Căci cum se poate ca într-o noapte mâţa din Eghipet să se ducă în Babilonia să ucidă cucoşul şi să se întoarcă înapoi?

Atunci Esop, râzând, răspunse:

— Şi cum, o, împărate, în Babilonia nechezând caii, aici iepele rămân îngreunate?

Împăratul Netinav auzind acestea a zis:

— Mare e înţelepciunea lui Esop!

După acestea fiind chemaţi din Iliopol bărbaţi ştiuţi de întrebări sofismaticeşti, şi vorbind cu ei despre Esop, i-a chemat într-una din zile la ospăţ, împreună şi cu Esop. Deci şezând ei, unul de la Iliopol zise lui Esop:

— M-a trimes Dumnezeul meu să-ţi pun o întrebare şi să mi-o dezlegi.

Iar Esop zise:

— Minţi, căci Dumnezeu n-are trebuinţă să înveţe de la oameni nimica; iar tu nu numai pe tine, dar şi pe Dumnezeul tău asupreşti.

Acela iarăşi zise către Esop:

— Este o biserică foarte mare şi într-însa un stâlp care ţine douăsprezece oraşe şi fieştecare de câte treizeci de grinzi se propteşte, pe lângă care aleargă împrejur două muieri.

Şi Esop îi zise:

— Această întrebare ar dezlega-o la noi şi copiii ; căci biserica despre care vorbeşti este lumea, stâlpul e anul, oraşele sunt lunile, grinzile sunt zilele lunilor, iar cele două muieri sunt ziua şi noaptea care urmează una după alta.

A doua zi Netinav, chemând pe toţi prietinii săi, le zise:

— Din pricina lui Esop acestuia, va trebui să dăm tribut împăratului Lichir.

Dar unul dintre dânşii a zis:

— Îi vom porunci să ne puie întrebări ce nici n-am văzut, nici n-am auzit.

Şi Esop zise:

— Mâine voi răspunde la acestea.

Deci ducându-se ei, au făcut scrisoare, în care zicea: *„Netinav mărturiseşte că e dator lui Lichir o mie de talanţi“*. Dimineaţa, întorcându-se, au dat scrisoarea împăratului ; iar prietinii acestuia, mai înainte de a se deschide scrisoarea, toţi au zis:

— Am văzut aceasta şi am auzit.

Atunci Esop zise:

— Vă mulţămesc pentru dovadă.

Iar Netinav, cetind mărturisirea datoriei, zise:

— Eu nimica nu sunt dator lui Lichir şi voi toţi sunteţi mărturii?

Iar ei tăgăduind au zis:

— Nici am văzut, nici am auzit.

Şi Esop zise:

— Dacă este aşa, întrebarea dumneavoastră este dezlegată.

Iar Netinav la acestea zise:

— Fericit este Lichir având o astfel de înţelepciune în împărăţia sa.

Şi aşa, legătura cu care s-a legat a dat-o lui Esop, şi în pace l-a trimes. Şi Esop, întorcându-se în Babilonia, a spus lui Lichir toate cum a petrecut în Eghipet, dându-i şi tributul adus de la Netinav. Iar Lichir a înălţat lui Esop o statuie de aur.

Apoi nu după multă vreme Esop hotărî să meargă în Grecia, si fiindcă împăratul Lichir nu vroia să-l lase, a trebuit mai întâi sa-i făgăduiască prin jurământ cum că se va întoarce iarăşi în Babilonia, unde să-şi petreacă rămăşiţa vieţii sale; şi cu această făgăduială i s-a dat voie de a plecat. Deci ducându-se şi umblând prin oraşele Greciei, pe unde-şi arăta învăţătura sa, a ajuns la Delfi.

Însă delfii bucuroşi îl auzeau vorbind, dar nu l-au cinstit ; iar el căutând spre ei a zis:

— Bărbaţi delfi, îmi vine să vă aseamăn lemnului ce se poartă pe mare, căci pe acela de departe văzându-l învăluindu-se de valuri, de mare preţ îl socotim: iar după ce se apropie, se vede foarte prost. Aşa şi eu, când eram departe de oraşul vostru, ca pe nişte oameni vrednici de cinste vă socoteam, iar acum venind la voi, decât pe toţi, ca să zic aşa, v-am aflat mai nevrednici.

Acestea auzind delfii şi temându-se ca nu cumva mergând Esop în alte oraşe să vorbească rău de dânşii, s-au sfătuit să-l omoare. Deci luând ei fiala[1] de aur din biserica lui Apolon, într-ascuns au pus-o în hainele lui Esop; iar Esop, neştiind cele făptuite de ei cu înşelăciune, ieşind din oraş, se ducea în Fochida. Atunci delfii luându-se după el l-au prins, învinovăţindu-l ca pe un fur de cele sfinte; iar Esop tăgăduind că nimic din acestea n-a făptuit, ei cu de-a sila desfăcându-i hainele au găsit fiala cea de aur, pe care luând-o o arătau tuturor orăşenilor cu mare zgomot. Esop, cunoscând atunci vicleşugul lor, îi ruga să-l dezlege, însă ei nu numai că nu l-au dezlegat, încă ca pe un fur de cele sfinte în temniţă l-au băgat, osândindu-l la moarte. Esop însă, cu nici o isteţie neputându-se mântui de această năpastă, se tânguia pe sine şezând în temniţă. Iar un prietin al său, anume Damos, intrând la dânsul şi văzându-l astfel plângând, l-a întrebat de ce plânge. Esop zise:

— Oarecând, o muiere care de curând îşi îngropase bărbatul se ducea în toată ziua la mormântul lui şi plângea; iar un plugar, arând nu departe de acolo, s-a îndrăgostit de acea muiere şi, legându-şi boii, s-a dus şi el la mormântul acela şi începu a plânge împreună cu dânsa. Atunci muierea l-a întrebat că de ce plânge şi el; iar el răspunzându-i că de asemenea îşi îngropase pe muierea sa şi că plângând îşi mai uşurează întristarea adaose: „Dacă amândoi am căzut în aceeaşi nenorocire şi durere, ce ne opreşte

[1] *Fială* —cupă

să ne unim împreună? Căci eu te voi iubi pe tine ca şi pe ea şi tu pe mine iarăşi ca pe bărbatul tău.“ Acestea zicând el muierii, s-au împreunat. Între acestea, furul mergând şi dezlegând boii plugarului i-a luat şi s-a dus cu ei: iar el, întorcându-se şi neaflând boii, a început a plânge tare şi a se tângui cu amar. Şi venind şi muierea şi găsindu-l plângând şi văitându-se, zise: „Iarăşi plângi?“ El răspunse: „Acum cu adevărat plâng“. Aşa şi eu — sfârşi Esop — de multe primejdii scăpând, acum într-adevăr plâng, negăsind nici un fel de scăpare.

Îndată după aceasta au venit şi delfii şi, scoţând pe Esop din temniţă, îl trăgeau ca să-l arunce în prăpastie; iar el zicea către dânşii:

— Oarecând, dobitoacele vorbeau între ele; atunci şoarecul s-a împrietinit cu broasca pe care a chemat-o la cină şi, ducând-o în cămara unui bogat unde erau multe feluri de bucate, i-a zis: „Poftim, prietină broască, mănâncă“. După ce s-au ospătat amândoi, a chemat şi broasca la ospăţul său pe şoarec, căruia-i zise: „Fiindcă tu nu ştii să înoţi, voi lega piciorul tău de al meu c-o aţă subţire“. Şi aşa făcând au sărit amândoi în apă, iar broasca, dându-se la fund, şoarecul se înecă; dar pe când el se zbătea cu moartea, zicea către broască: „Eu din pricina ta mor, însă cel mai mare decât noi mă va răzbuna“. Deci murind şoarecul, plutea mort pe deasupra apei, iar vulturul, zărindu-l, s-a repezit din zbor şi l-a apucat, dar împreună cu dânsul a târât şi pe broască, şi aşa pe amândoi i-a mâncat. Aşa şi eu, fără dreptate mă văd omorât de voi, dar Babilonia mă va răzbuna, şi toată Grecia vă va cere socoteală de moartea mea.

Delfii însă nici aşa neslobozindu-l, Esop a alergat în biserica lui Apolon; dar ei furioşi l-au scos afară şi de acolo şi iarăşi l-au dus să-l arunce în prăpastie. Pe când ei îl duceau, Esop zicea:

— Ascultaţi, delfilor: odinioară, un vultur alerga după un iepure, care fugind în cuibul unei rădaşte o ruga ca să-l scape de fiorosul lui vrăjmaş. Rădaşca, neputând face altceva, rugă şi ea

pe vultur în numele marelui Jupiter să nu ucidă pe bietul iepure, care nici un rău nu i-a făcut, şi să nu-i nesocotească rugăciunea, deşi ea-i o nimica pe lângă dânsul. Vulturul însă, mai tare mâniindu-se, făcu vânt rădaştei cu aripa şi, înşfăcând pe iepure, l-a mâncat. Atunci rădaşca a zburat după vultur ca să-i afle cuibul şi mergând acolo, pe când el umbla după vânat, i-a prăvălit ouăle din cuib şi le-a spart. Vulturul, mirându-se cine să fi îndrăznit a-i face acest neajuns, şi-a mutat cuibul într-un loc şi mai înalt: dar rădaşca şi acolo a zburat şi i-a făcut ca şi mai înainte. Acum vulturul, neştiind ce să mai facă, s-a suit tocmai la Jupiter (cărui se zice că-i e închinat) şi, puindu-şi ouăle între genunchii zeului, l-a rugat ca să i le păzească: dar rădaşca, făcând gogoloşi, din gunoi, se suia şi se lăsa în sânul lui Jupiter, care, sculându-se ca să scuture gunoiul din sân, uită de ouăle vulturului, ce lunecară de pe genunchi şi se sparseră toate. Înţelegând însă Jupiter cum că rădaşca făcuse isprava aceasta ca să-şi răzbune pe vultur, căci acesta nu numai pe dânsa o supărase, ci şi chiar pe el îl nesocotise, a spus vulturului că rădaşca este aceea care i-a făcut tot năcazul, însă că are dreptate că se poartă astfel cu dânsul. Totuşi Jupiter, nevrând să piară neamul vulturilor, a zis rădaştei să se împace cu vulturul, dar ea neascultând, Jupiter a mutat în alt timp al anului scoaterea puilor de vulturi, atunci când rădaştele nu se arată. Drept aceea şi voi, o, delfilor, nu uitaţi pe acest zeu la care am alergat, căci deşi are mică biserică, el nu va lăsa nepedepsiţi pe cei necredincioşi.

Dar delfii neluând în seamă spusele lui Esop, drept la moarte îl duceau. Şi văzând Esop că tot nu i-a putut îndupleca, iarăşi le-a zis:

— Oameni cumpliţi şi ucigaşi, ascultaţi: un plugar a îmbătrânit pe câmp şi, fiindcă el niciodată nu intrase în oras, rugă pe ai săi să-l ia să vadă oraşul; iar ei, prinzând asinii şi înhămându-i la căruţă, l-au pus şi pe bătrân în căruţă şi l-au lăsat să mâne singur asinii. Pe drum s-a stârnit o vijelie şi furtuna tulburând cerul şi

făcându-se întuneric, asinii au rătăcit calea şi într-o prăpastie au răsturnat pe bătrân, care se văita strigând: „O, Jupiter! Ce rău ţi-am făcut, de pier aşa fără dreptate? Şi nici măcar din pricina unor cai vrednici, sau unor catâri buni, ci din pricina acestor ticăloşi de asini mă prăpădesc!“ Aşa şi eu, în acelaşi chip mă întristez acuma, căci nu oameni cinstiţi şi măriţi mă răpun, ci nişte răi şi netrebnici mă omoară!… Drept aceea, blăstămată să fie ţara voastră şi răzbunarea zeilor o chem asupra capetelor voastre!

La toate cuvintele lui Esop, delfii împietriţi au rămas. Şi ducându-l pe o stâncă înaltă, l-au aruncat în fundul unei prăpastii şi acolo a murit. Dar nu după multă vreme pedeapsa cerească i-a ajuns, cuprinzându-le tot oraşul de boala ciumei, întru răzbunarea morţii lui Esop. Iar ei, cunoscând că această pedeapsă le-a venit din pricina nedreptăţii ce făcuse lui Esop, i-au ridicat o statuie.

Vestindu-se apoi nedreapta moarte a lui Esop la mai-marii Greciei şi la toţi învăţaţii, au pornit război împotriva delfilor, făcându-se şi ei răzbunătorii morţii lui Esop.

PILDELE ŞI ÎNVĂŢĂTURILE LUI ESOP

VULTURUL ŞI VULPEA

Vulturul şi vulpea, împrietinindu-se, au rânduit ca să şadă în apropiere, întărind prieteşugul cu obiceiul. Drept aceea vulturul într-un arbore înalt şi-a făcut cuibul, iar vulpea într-un tufiş din apropiere şi-a scos puii. Odată vulpea plecând după vânat, iar vulturul lipsindu-i bucatele, zbură în tufiş şi, răpind puii vulpii, i-a mâncat, făcând parte din ei şi puilor săi din cuib. Întorcându-se vulpea şi cunoscând fapta vulturului, nu atât s-a întristat pentru omorârea puilor săi, cât mai ales pentru că nu-şi putea răzbuna pe vultur, căci ea fiind fiară alergătoare pe pământ, nu se putea alunga după paseri. Deci departe stând, cum fac toţi cei ce nu pot altfel, blăstăma pe vrăjmaşul ei. Iar nu după multă vreme, oarecine prinzând în câmp o capră şi junghiind-o, o puse să se frigă. Din întâmplare zburând pe acolo şi vulturul prietinul vulpii, a înşfăcat o bucată de carne ce avea lipiţi pe dânsa cărbuni aprinşi şi a dus-o în cuib, şi suflând atunci tare vântul, s-a aprins cuibul ; iar puii vulturului neputând încă să zboare, pârliţi, au căzut pe pământ. Atunci vulpea alergă la ei şi înaintea vulturului i-a mâncat pe toţi.

Învăţătură: Cei ce cu viclenia strică prieteşugul, măcar că cel căruia i s-a făcut strâmbătate nu poate să-si răzbune, însă de pedeapsa lui Dumnezeu nu vor scăpa.

VULTURUL ŞI RĂDAŞCA

Odinioară un vultur alerga după un iepure, care fugind în cuibul unei rădaşte o rugă ca să-l scape de fiorosul lui vrăjmaş. Rădasca, neputând face altceva, rugă şi ea pe vultur în numele

marelui Jupiter să nu ucidă pe bietul iepure, care nici un rău nu i-a făcut, şi să nu-i nesocotească rugăciunea, deşi ea-i o nimica pe lângă dânsul. Vulturul însă, mai tare mâniindu-se, făcu vânt rădaştei cu aripa şi înşfăcând pe iepure l-a mâncat. Atunci rădaşca a zburat după vultur ca să-i afle cuibul şi mergând acolo pe când el umbla după vânat, i-a prăvălit ouăle din cuib şi le-a spart. Vulturul, mirându-se cine să fi îndrăznit a-i face acest neajuns, şi-a mutat cuibul într-un loc şi mai înalt; dar rădaşca şi acolo a zburat şi i-a făcut ca şi mai înainte. Acum vulturul, neştiind ce să mai facă, s-a suit tocmai la Jupiter (cărui se zice că-i e închinat), şi puindu-şi ouăle între genunchii zeului l-a rugat ca să i le păzească; dar rădaşca făcând gogoloşi din gunoi se suia şi le lăsa în sânul lui Jupiter, care, sculându-se ca să scuture gunoiul din sân, uită de ouăle vulturului, ce lunecară de pe genunchi şi se sparseră toate. Înţelegând însă Jupiter cum că rădaşca făcuse isprava aceasta ca să-şi răzbune pe vultur, căci acesta nu numai pe dânsa o supărase, ci şi chiar pe el îl nesocotise, a spus vulturului că rădaşca este aceea care i-a făcut tot năcazul, însă că are dreptate că se poartă astfel faţă de dânsul. Totuşi Jupiter, nevrând să piară neamul vulturilor, a zis rădaştei să se împace cu vulturul, dar ea neascultând, Jupiter a mutat în alt timp al anului scoaterea puilor de vulturi, atunci când rădaştele nu se arată.

Învăţătură: Pe nimeni nu se cuvine să-l nesocoteşti ca şi cum nimic n-ar însemna, şi de a cărui răzbunare nimic nu ţi-ar păsa.

PRIVIGHETOAREA ŞI ERETELE

Privighetoarea stând într-un arbore, după obicei, cânta. Un erete văzând-o, şi fiindu-i foame, se repezi după dânsa şi o prinse; şi pe când se gătea s-o omoare, privighetoarea ruga pe erete să n-o mănânce, căci nu se va sătura cu dânsa, ci dacă-i trebuie mâncare să caute alte paseri mai mari. Dar eretele mâncând-o zise:

— Nebun aş fi de-aş lăsa bucata pe care o am în mână şi aş umbla după alta care nu se vede.

Învăţătură: Foarte mulţi oameni aşa fără socoteală sunt că, în nădejdea altor lucruri mai mari şi pe care nu ştiu dacă le pot căpăta, pierd şi pe acelea ce au în mâini.

VULPEA ŞI ŢAPUL

Vulpea şi ţapul, însetaţi fiind, s-au coborât amândoi într-o fântână: iar după ce şi-au potolit setea, ţapul căutând să iasă afară, vulpea-i zise:

— Curaj! căci am aflat un mijloc prin care amândoi să ne putem mântui. Deci stai drept şi picioarele de dinainte propteşte-le ţeapăn de perete, iar coarnele pleacă-le ceva mai jos, şi eu mă voi sui pe umerii tăi şi pe coarne şi voi sări afară, apoi te voi scoate şi pe tine din fântână.

Ţapul toate acestea îndată le-a îndeplinit, iar vulpea, văzându-se afară, juca de bucurie împrejurul fântânii, pe când ţapul dinlăuntru o înfrunta că nu se ţine de făgăduială.

— Apoi — îi răspunse vulpea — de-ai avea tu atâta minte în cap, câţi peri în barbă, nu te-ai fi coborât în fântână mai înainte de a te fi gândit cum vei ieşi dintr-însa.

Învăţătură: Omul înţelept se cuvine ca mai întâi să se gândească la sfârşitul lucrurilor şi apoi să se apuce să le facă.

VULPEA ŞI LEUL

Vulpea nu văzuse încă niciodată pe leu şi, întâmplându-se odată să-l întâlnească, s-a înspăimântat aşa de tare, încât era aproape să moara de frică. După aceea văzându-l a doua oară, s-a temut într-adevăr, dar nu aşa ca întăia dată ; iar când l-a văzut a

treia oară, aşa a îndrăznit asupra lui, încât s-a apropiat de el şi au început a vorbi amândoi.

Învăţătură: Aceasta ne arată că şi de cele mai groaznice lucruri, prin petrecere împreună, lesne ne putem apropia.

MÂŢA (PISICA) ŞI CUCOŞUL

Mâţa, prinzând un cucoş şi vrând să-l mănânce cu pricină binecuvântată, îl învinovăţea zicând că-i de prisos oamenilor, căci strigă noaptea şi nu-i lasă să se odihnească; iar el răspunzând că pentru folosul lor face aceasta, ca să-i deştepte la lucrările ce au de sfârşit, mâţa iarăşi îl învinuia, că-i fără de ruşine şi împotriva firii, fiindcă calcă pe mama şi pe surorile sale: iar cucoşul îi răspunse că şi aceasta tot spre folosul stăpânilor săi o face, ca să capete ouă multe. Atunci mâţa îi zise:

— Cu toate că tu eşti bun pentru multe lucruri şi ai adevărate răspunsuri, dar eu n-oi rămânea flămândă.

Şi aşa tot l-a mâncat.

Învăţătură: Firea cea rea de bunăvoie păcătuieşte, şi de cumva sub chip bun şi adevărat nu poate face asta, tot gândeşte să facă răul — şi-l face oricum poate.

VULPEA

Vulpea, prinzându-se în căpcană, nu putu scăpa decât tăindu-şi coada, şi de ruşine socotea mai bine să nu mai trăiască. Dar se gândi la ceva, anume ca să sfătuiască şi pe celelalte vulpi pentru tăierea cozilor, ca astfel cu răul de obşte să-şi acopere ruşinea sa. Deci, adunându-le laolaltă, începu a le sfătui, zicându-le că nu numai nu au nevoie de acest mădular, dar încă că e şi o sarcină in zadar acăţată de trupul lor. Însă una dintre vulpi, luând cuvântul, îi zise:

— Ian ascultă, de nu ţi-ar folosi ţie aceasta, nu ne-ai sfătui să facem şi noi ca tine.

Învăţătură: Oamenii cei răi, nu pentru că vor binele dau sfat aproapelui lor, ci tot numai pentru folosul lor.

VULPEA ŞI RUGUL

Vulpea, suindu-se pe un gard şi căzând, s-a prins să se ţie de un rug. Deci, vătămându-şi picioarele în spinii acelui rug şi simţind usturime, zicea către rug:

— Vai mie, căci am fugit la tine ca la un ajutor şi tu mai rău mi-ai făcut!

Iar rugul îi zise:

— Tu, vulpe, ai greşit, că ai vrut să te prinzi de mine, cum îi prinzi pe toţi.

Învăţătură: Acei oameni sunt nebuni, care aleargă la ajutorul acelora ce din firea lor sunt porniţi a face rău.

VULPEA ŞI CROCODILUL

Vulpea şi crocodilul se certau: care din ei este mai de bun neam? Şi crocodilul, spuind multe vorbe trufaşe despre cinstea moşilor săi, zise cum că ei au fost mai mari peste cei nobili; iar vulpea auzind acestea zise:

— O, bunul meu prietin, chiar de n-ai spune tu nimic, se vede după pielea ta că în vremile cele de demult ai fost nobil.

Învăţătură: Pe oamenii cei mincinoşi adevărul lucrurilor îi dovedeşte.

CUCOŞII ŞI POTÂRNICHEA

Oarecine, având cucoşi acasă, a cumpărat şi o potârniche şi a lăsat-o să ciugulească printre cucoşi: aceştia, însă, bătând-o şi alungând-o, stăpânul foarte s-a întristat, socotind că cucoşii fac aceasta, fiindcă potârnichea e de alt neam; dar după puţin, văzând el că cucoşii şi între dânşii se bat, zise:

— Cum văd, degeaba m-aş mai întrista, căci ei şi între dânşii se bat.

Învăţătură: Cei înţelepţi lesne rabdă strâmbătăţile ce le fac străinii, văzând că şi la ai lor asemenea fac.

VULPEA ŞI FIGURA DE IPSOS

O vulpe intrând odată în casa unui lucrător în ipsos dete acolo peste o mulţime de figuri cu iscusinţă lucrate şi luând una în labe zise:

— O, ce cap frumos! Păcat numai că n-are creieri.

Învăţătură: Aceasta ne arată pe oamenii frumoşi la trup, dar fără duh.

CĂRBUNARUL ŞI NĂLBITORUL

Cărbunarul locuia singur într-o casă şi se ruga de nălbitor să vie ca să locuiască cu el; dar nălbitorul îi răspunse:

— Nu pot face aceasta, căci mă tem căci cele ce eu voi nălbi, tu le vei umplea de funingine.

Învăţătură: Aceasta însemnează că tot ce nu-i asemănător nu se poate întovărăşi.

PESCARII

Pescarii, trăgând mrejea din apă şi simţind că era grea, se bucurau crezând că mulţi peşti vor scoate; iar dacă au tras-o la mal găsiră într-însa o piatră mare, şi atunci au început a se întrista, nu atât pentru că au fost peşti puţini, cât mai cu samă pentru că tocmai împotriva credinţei lor s-a întâmplat. Atunci unul mai bătrân dintre dânşii zise:

— Să nu ne întristăm atâta, o, tovarăşi, căci bucuria, pe cât se vede, e soră cu întristarea, şi fiindcă mai înainte ne-am bucurat, se cuvine să ne şi întristăm întrucâtva.

Învăţătură: Aceasta însemnează că cineva nu trebuie nici a se bucura, nici a se întrista, văzând că i s-antâmplat ceva altfel de cum a nădăjduit.

LĂUDĂROSUL

Un om care umblase în străinime şi se întorsese în patria sa se lăuda cum că multe lucruri voiniceşti făcuse în multe locuri şi că între altele, în Rod, a făcut o săritură pe care nimeni din cei de o vârstă cu dânsul n-a putut-o face şi mai zicea că are şi martori pe cei ce au fost atunci acolo; iar unul din cei de faţă zise:

— Ian ascultă, de-i adevărat cele ce spui, nu ai trebuinţă de martori: iaca Rodul, sari să te vedem.

Învăţătură: De nu va da cineva dovezi îndată despre cele ce zice, tot cuvântul lui este în deşert şi de nimica.

CEL CARE FĂGĂDUIEŞTE CE NU POATE DA

Un om sărac fiind bolnav şi neputincios, deznădăjduind de el şi doctorii, se ruga zeilor, făgăduindu-le că de-i vor da sănătate, o

sută de boi le va junghia spre jertfă. Dar muierea lui întrebându-l că de unde va lua această jertfă când se va însănătoşi, el zise:

— Gândeşti că dacă m-oi mai scula de aici, zeii au să mai ceară de la mine această jertfă?

Învăţătură: Mulţi făgăduiesc lesne când n-au nădejde că vor ţine făgăduiala.

VICLEANUL

Un om viclean s-a dus la Apolon, idolul din Delfi, ca să-l ispitească; şi luând o vrabie în mână, o ţinea acoperită sub haină, şi a întrebat pe zeu, zicând:

— O, Apoloane, ceea ce am eu în mână viu e, sau mort?

Căci de ar fi zis că e moartă, era să arate pasărea vie, iar de ar fi zis că e vie, îndată era s-o zugrume şi s-o arate moartă. Iar zeul, cunoscând viclenia lui, zise:

— Cum vrei tu să faci, fă; căci în puterea ta stă să faci aceasta, ca cel ce poţi sau viu sau mort să arăţi.

Învăţătură: Pe Dumnezeu nimeni nu-l poate înşela, nici ascunde ceva dinaintea lui.

PESCARII

Pescarii ieşind la pescuit, şi multă vreme ostenindu-se, n-au prins nimic, deci întristaţi se găteau să plece, când iată un tin (un fel de peşte), fiind alungat de alţi peşti mai mari, a sărit în luntrea pescarilor, care, prinzându-l, s-au dus voioşi.

Învăţătură: De multe ori norocul aduce ceea ce meşteşugul nu poate da.

ÎNŞELĂTORUL

Un om sărac şi neputincios se ruga zeilor că de-l vor face sănătos, o sută de boi le va jertfi; iar zeii, vrând să-l cerce, l-au mântuit de neputinţă. Deci sculându-se el, fiindcă nu avea boi, a făcut din seu o sută de boi şi i-a adus la altar de i-a jertfit. Dar zeii, vrând să-l pedepsească, i s-au arătat în vis zicându-i:

— Du-te pe ţărmul mării, în cutare loc, că acolo vei găsi o mie de drahme antice.

Iar el, deşteptându-se, vesel a mers în grabă la locul arătat să caute aurul, dar în loc de a găsi aur, el fu prins de tâlhari, şi vrând să-i înşele şi pe aceştia cu minciuni, făgăduindu-le că le va da o mie de talanţi de aur dacă-l vor slobozi, tâlharii nu l-au crezut, ci l-au dus de l-au vândut cu o mie de drahme.

Învăţătură: Oamenilor celor înşelători, Dumnezeu le este împotrivă.

BROAŞTELE

Două broaşte păşteau pe marginea unui lac care vara seca, iar broaştele părăsindu-l căutau alt lac.

Şi iată din întâmplare găsiră o fântână adâncă şi una dintre dânsele zise către cealaltă:

— Hai să ne coborâm aici.

Dar aceasta răspunse:

— De va seca şi fântâna aceasta, cum vom ieşi oare?

Învăţătură: Nimeni să nu se apuce de a face ceva, mai înainte de a gândi unde va ieşi.

BĂTRÂNUL ŞI MOARTEA

Un bătrân oarecând tăind lemne în pădure şi puindu-şi pe umeri o sarcină bună, merse astfel împovărat o cale lungă, până ce s-a ostenit şi, nemaiputându-le duce, le lăsă jos chemând moartea, care, venind numaidecât, îl întrebă de ce a chemat-o. Bătrânul, spăimântat, zise:

— Ca să-mi ajuţi a ridica această sarcină de lemne să o pun pe umeri.

Învăţătură: Deşi de multe ori omul petrece în cele mai mari nevoi şi năcazuri, însă tot îi place mai bine a trăi decât a muri.

BĂTRÂNA ŞI DOCTORUL

O bătrână care suferea de ochi tocmi un doctor cu bună învoială că de o va vindeca îi va da toată plata cu care s-a legat, iar de nu, nimic nu-i va da. Deci s-a apucat doctorul să o vindece, şi în toate zilele, ducându-se la bătrână, îi ungea ochii. Dar pe când ea se afla asupra acestei lucrări, nevăzând, doctorul lua câte un vas din casa bătrânei şi pleca. Bătrâna simţea că pe toată ziua i se împuţinează din lucruri, aşa că după ce s-a vindecat nimic nu i-a mai rămas. Iar doctorul, cerând de la ea plata cu care se legase, căci acuma vedea curat, şi aducând şi martori, bătrâna zise:

— Într-adevăr acum mai vârtos nimic nu mai văd, căci pe când mă dureau ochii, multe lucruri de ale mele erau în casă, iar acuma, când tu zici că văd, nimic dintr-însele nu mai văd.

Învăţătură: Oamenii cei răi multe fac, care apoi sunt împotriva lor.

PĂSĂRARUL ŞI ŞARPELE

Un vânător de paseri se duse în pădure ca să prindă ceva paseri şi, luându-şi laţurile şi alte măiestrii, mergând în pădure, văzu într-un copac o pasere şi îndată se duse subt acel copac spre a-şi

întinde mreaja, când, din întâmplare, călcă pe un şarpe care se întoarse şi-l muşcă. Atunci păsărarul începu a se văita zicând:

— Vai de mine cu vânatul meu, că eu am umblat să vânez pe alţii, şi alţii mai curând m-au vânat pe mine şi acuma sunt aproape să mor.

Învăţătură: Aşa sunt şi oamenii care vor să facă rău altora, căci se întâmplă de mai multe ori de se întoarce răul mai curând asupra capului lor decât asupra aceluia căruia vor să-i facă rău, trimeţându-le Dumnezeu o poticneală la care nici cu gândul nu gândesc.

VÂNĂTORII ŞI CASTORUL

Castorul este un animal cu patru picioare şi locuieşte în apă. Doctorii spun cum că boaşele castorului sunt de multe leacuri bune, şi de aceea vânătorii îi gonesc mai mult pentru boaşele lor; deci castorii, cunoscând lucrul acesta, îşi apucă singuri cu dinţii boaşele şi le leapădă ca să le găsească vânătorii şi să le ia, lăsându-i pe ei cu viaţă.

Învăţătură: Aşa fac oamenii cei înţelepţi pentru mântuirea sufletelor lor şi pentru viaţa lor. Ca să scape de primejdii de moarte, nu le este jale, nici le pare rău de toată avuţia lor, numai ca să scape din mâinile tâlharilor şi ale vrăjmaşilor şi să-şi mântuiască sufletele de la moarte.

VĂDUVA ŞI GĂINA

O văduvă avea o găină care în toată ziua îi oua câte un ou. Socotind ea că de-i va da mai multă mâncare îi va face câte două ouă, se ducea în toate zilele unde era găina închisă şi-i dădea de mâncare peste măsură; iar găina, dacă se îngrăşă, părăsi ouatul.

Învăţătură: Aşa sunt şi unii oameni ce au câte ceva dobândă şi umblă s-o înmulţească fără voia lui Dumnezeu; pierd şi câtă li se pare că au în mâinile lor.

MÂŢA ŞI ŞOARECII

Într-o casă în care erau mulţi şoareci şi şobolani se înnădise o mâţă care mergea acolo în toate zilele şi-i vâna întruna. De la o vreme, văzând şoarecii că numărul lor se tot împuţinează, ziseră între dânşii:

— Fraţilor, nu trebuie să mai ieşim de prin găurile noastre, că de vom mai ieşi, toţi vom pieri, iar de nu, vom avea linişte şi vom scăpa.

Atunci pisica, nemaivăzând nici un şoarece ieşind din găuri, se gândi că ce-ar face ca să-i poată scoate, şi socoti că era bine să se prefacă că cade de la un loc înalt şi să se lungească pe pământ ca şi cum ar fi moartă. Şi chiar aşa făcând, un şoarece se uita la dânsa dintr-o gaură, şi văzând-o astfel lungită, îi zise:

— O, jupânească mâţă! De ţi-aş vedea pântecele umflat ca o tobă, tot nu mă voi apropia de tine.

Învăţătură: Aşa fac oamenii cei înţelepţi, când ştiu că cineva i-a amăgit o dată în vreun chip oarecare, altă dată nu-i mai poate înşela, măcar de-ar întrebuinţa mii de meşteşuguri, căci ei atunci mai tare se păzesc şi se feresc.

VULPEA ŞI MAIMUŢA

Odinioară se adunaseră laolaltă toate fiarele şi dobitoacele câmpului, iar maimuţa dinaintea tuturor făcu un joc minunat şi atâta de iscusit, încât se mirau toate de dânsa, şi aşa de plăcută le fu lor maimuţa, încât vrură să o ridice să le fie chiar împărat.

Dar vulpea nu o voia, ci o defăima zicând că-i aşa şi pe dincolo; apoi o chemă deoparte şi-i arătă o bucăţică de carne într-o căpcană şi-i zise:

— Iată, eu am aflat astă mâncare şi n-am cutezat să o mănânc până nu-ţi voi arăta-o ţie ca unui împărat; deci, dacă-ţi trebuie, iaţi-o.

Şi maimuţa sări ca o broască s-o apuce şi se prinse în căpcană. Atunci vulpea râzând zise:

— Oh, jupâneasă maimuţă! Atâta nebunie ai fost având şi încă te umflă beznicia să împărăţeşti peste toate hiarele şi dobitoacele câmpiilor!

Învăţătură; Aşa pătimesc cei ce nu socotesc mai întâi lucrul ce vor să-l facă ori cuvântul ce vor să-l grăiască, cum va ieşi mai pe urmă, ci se apucă de nişte lucruri mari şi mai pe urmă cad în nevoie şi în necazuri.

DELFINUL ŞI UN ALT PEŞTE MARE

Un delfin din mare, după obiceiul lui, se alunga după un alt peşte mare şi astfel fugind amândoi grăbiţi, unul să scape, iar altul să ajungă, nu mai băgau de samă despre ceea ce era înaintea lor, când deodată deteră într-un ostrov mâlos şi foarte nisipos unde se înnămoliră amândoi, de nu se mai puteau întoarce nici unul, nici altul. Iar peştele ce fusese fugărit de delfin, văzându-l pe acesta zbătându-se şi neavând nici un chip de scăpare, zise:

— Nu-s mâhnit deloc că mor, de vreme ce văd că şi acela ce-i pricina morţii mele moare împreună cu mine.

Învăţătură: Cu adevărat este că cel asuprit se bucură, măcar şi la vremea morţii când vede pe cel ce l-a asuprit că piere împreună cu dânsul.

BUCĂTARUL ŞI CÂINELE

Într-o bucătărie, bucătarul îşi rânduise toate felurile de bucate pe ziua aceea cu multă îngrijire, rămâindu-i numai ca să le pună la foc ca să fiarbă. Dar tocmai când să facă aceasta, un câine intrând înhaţă dintr-o oală o inimă de vacă şi fugi. Atunci bucătarul zise:

— Bine făcuşi de mă învăţaşi, căci de-acum înainte când se va întâmpla să te mai văd mă voi păzi de tine foarte bine, căci nu mi-ai luat inima, ci mi-ai dat inimă.

Învăţătură: Cu cât pătimeşte omul năcazuri şi nevoi, cu atât mai mult se învaţă.

CÂINELE ŞI LUPUL

Un câine zăcea în afară de ograda stăpânului, adăpostindu-se subt un gard, unde-l găsi un lup care vroia să-l mănânce. Câinele se rugă de lup să-l mai aştepte puţintel zicându-i:

— Peste puţine zile stăpânul meu va să facă praznic mare, atunci şi eu voi mânca mult de mă voi îngrăşa şi aşa voi fi dulce şi bun la mâncare, pe când acuma vezi-mă că-s slab şi nemernic; iar atunci viind tu, mă vei mânca cu poftă.

Lupul îl crezu şi-l lăsă, iar peste câteva zile, mergând iar după vânat, se abătu şi pe la câine, pe care acuma zărindu-l de departe, tocmai sus pe vârful unul grajd, îl chemă să vie jos, zicându-i:

— U! mă! Dar oare nu-ţi mai ţii cuvântul? Dar oare ţi-ai uitat jurământul?

Iar câinele îi răspunse:

— Cu adevărat, jupâne lupe, că de astăzi înainte de mă vei mai găsi afară din ogradă, să nu mai aştepţi nuntă ori praznic, ci să-ţi cauţi de treabă.

Învăţătură; Aşa fac oamenii cei înţelepţi, că dacă din nenorocire cad în vreo nevoie sau primejdie, de unde din întâmplare scapă, ei atunci se feresc şi se păzesc cât se poate mai bine ca să nu mai cadă într-însa sau într-alta asemenea.

CÂINELE, CUCOŞUL ŞI VULPEA

Un câine se întovărăşise c-un cucoş şi umblau amândoi împreună, iar dacă se întâmpla să însereze prin vreun codru, cucoşul se suia sus în vârful unui copac şi dormea acolo, cântând la vremea sa, iar câinele se culca şi el la rădăcina aceluiaşi copac în scorbură. Într-o dimineaţă, cucoşul cânta după cum îi este obiceiul, iar o vulpe, auzindu-i glasul, alergă repede într-acolo şi zise cucoşului:

— Rogu-te, pogoară-te niţel jos, căci atâta îmi plăcu glasul tău, încât aş vroi să te sărut cu poftă!

Iar cucoşul îi răspunse:

— De vreme ce-mi zici să mă pogor jos, strigă pe portar să-mi deschidă uşa, şi caută-l, că-i aici jos, la rădăcina copacului, în scorbură.

Iar vulpea căutând pe portar, află câinele şi-l deşteptă; iar câinele, văzând-o, o luă de grumaz şi o mâncă. Aşa păţi vulpea cu înţelepciunea ei; vrând să vâneze pe cucoş ca să-l mănânce, cucoşul o vână pe ea prin câine.

Învăţătură: Aşa şi oamenii cei înţelepţi, când se văd ispitiţi de cei care voiesc a le face rău, nu numai că nu se dau îndărăpt, dar întorc răul asupra acelora ce căutau a-l face lor.

LEUL ŞI BROASCA

Leul auzi orăcăitul unei broaşte care ţipa foarte tare şi crezând, după vuietul mare ce-l făcea, că-i glasul vreunei alte dihănii mai mari decât broasca, se întoarse înspre partea de unde venea glasul

acela şi căutând cu de-amănunţelul o găsi, apoi o călcă cu piciorul de o turti.

Învăţătură: Nu trebuie să ne speriem de fiece lucru ce auzim, până nu vedem cu ochii noştri de e adevărat.

LEUL, VULPEA ŞI MĂGARUL

Leul, vulpea şi măgarul se întovărăşiră câteşitrei şi umblau împreună vânând. După ce strânseră ei vânat de ajuns, leul zise măgarului să împartă vânatul: iar măgarul stătu de împărţi tocmai trei părţi şi apoi zise leului să-şi ia partea care-i va plăcea. Leul, văzând aceasta, se mânie pe măgar şi-l lovi cu brânca de-l omorî; apoi zise vulpii cu mânie:

— Treci de împarte tu!

Iar vulpea se apucă de făcut tot o parte, numai că îşi lăsă sieşi o părticică foarte mică. Atunci leul zise către vulpe:

— Oh, jupâneasă vulpe, cine te-a învăţat de-ai împărţit aşa drept?

Iar vulpea răspunse:

— Văzui ce păţi bietul măgar, şi păţania lui m-a învăţat a împărţi astfel.

Învăţătură: Oamenii se înţelepţesc când văd pe alţii păţind nevoi şi pedepse.

LEUL ŞI URSUL

Leul şi ursul prinsese amândoi un pui de cerb şi certându-se apoi care din ei să şi-l ia în stăpânire, se apucară la luptă şi atât se luptară amândoi încât osteniră şi căzură jos istoviţi de puteri. Tocmai atunci o vulpe, trecând din întâmplare pe acolo şi văzând că nici unul, nici altul nu se puteau scula de jos, iar puiul de cerb

zăcea mort în mijlocul lor, merse numaidecât de-l apucă şi fugi cu el; iar luptătorii, privind cum vulpea fugea cu puiul de cerb, ziseră:

— Oh, ticăloşii de noi: hiare puternice şi fără de minte ce suntem! Iaca pentru cine ne-am ostenit, pentru o păcătoasă de vulpe vicleană.

Învăţătură: Mulţi oameni sunt care se ostenesc şi pătimesc rău pentru ca să dobândească şi să câştige multe şi de toate, şi nu cu dreptul, ci cu strâmbătate, cu hapca şi cu cămătării spre a se îmbogăţi; iar când colo, la cele din urmă, agonisirile şi schiverniseala lor o mănâncă alţii şi ei se duc de aici încărcaţi de păcate şi greutăţi sufleteşti.

FURNICA ŞI PORUMBIŢA

O furnică însetase şi intrând într-o apă mare ca să bea, o luă repejunea apei şi o ducea în jos, fiind aproape să se înece. Iar o porumbiţă, văzând-o că se îneacă aruncă o ramură de copac lângă dânsa, de care furnica acăţându-se, îndată a fost scoasă la mal, şi astfel porumbiţa a scăpat-o. De atunci ele se întovărăşiră amândouă. Şi nu după multă vreme se întâmplă că un păsărar întinse pe jos nişte laţuri, risipind pe deasupra lor mei ca să amăgească pe porumbiţă şi s-o prindă. Dar furnica, văzând pe păsărarul acela, merse drept la dânsul şi-l pişcă de picior aşa de tare, că de usturime sări în sus ţipând; iar porumbiţa atunci se sperie, şi fugind, scăpă din primejdie.

Învăţătură: Aşa-i cinstit şi frumos, ca celui ce-ţi face bine să-i faci şi tu bine pentru binele ce l-ai primit şi aşa trebuie să facă oamenii între dânşii.

BOLNAVUL ŞI DOCTORUL

Un om bolnav ce zăcea foarte de mult şi nu se mai însănătoşa, chemă un doctor să-l vindece.

Doctorul zise:

— Cum îţi este şi ce te doare?

Bolnavul: Iată, toate simţurile mă dor foarte rău.

Doctorul: Cum ţi-a fost astă-noapte?

Bolnavul: Am asudat tare.

Doctorul: Asta e bine; dar într-alt chip, cum îţi mai este boala?

Bolnavul: Uneori răcesc foarte tare.

Doctorul: Ţi-e slobodă ieşirea afară?

Bolnavul: Mă umflu.

Doctorul: Asta încă nu-i rău.

Într-acestea veni şi un prietin al bolnavului, care-i zise:

— Prietine, ţi-e mai bine?

Iar bolnavul îi răspunse:

— Frate, despre binele ce zice doctorul că-mi este, să mă ferească Dumnezeu, căci eu simt că-s aproape să pier.

Învăţătură: Pe cel ce te laudă şi te îmbunează şi, măcar de-ar fi şi rele faptele tale, el tot zice că-s bune, pe acela pururea să-l urăşti şi la gura lui să nu te uiţi nicidecum.

GRĂDINARUL ŞI MĂGARUL

Un grădinar avea un măgar cu care lucra tot ce vroia şi ce trebuia, dar ostenindu-l prea mult şi hrănindu-l prea puţin, măgarul se ruga lui Dumnezeu să-l scoată de la grădinar şi să-l dea la alt stăpân mai bun. Într-aceea ruga lui fu ascultată, căci curând grădinarul îl vându unui olar, care în toate zilele îl încărca cu lut, cu oale, cu cărămidă, pe care le ducea pe unde i se cerea.

Măgarul iarăşi se ruga lui Dumnezeu să-l schimbe şi de la olar; şi acesta îl vându unui pielar (dubălar sau argăsitor de piei). Iar

săracul măgar văzând că merge din rău în mai rău, căci tot cu mai grele sarcini îl împovărau, iar stăpânii cei noi tot mai puţin îngrijeau de nutreţul lui, zise lăcrămând:

— Oh! vai mie, becisnicul, căci mai bine aş fi stat la stăpânul meu cel dintăi, că pe acesta cum îl văd iar argăsind piei, fără zăbavă va argăsi-o şi pe a mea.

Învăţătură: Aşa pătimesc şi ţăranii, şi oamenii cei de rând cu stăpânii lor, că le pare bine când se schimbă domnii si dregătorii lor; iar dacă dau peste alţii mai răi, atunci doresc iarăşi pe cel dintăi.

GOSPODINA, SLUJNICELE ŞI CUCOŞUL

O gospodină de cum auzea cântatul cucoşului, îşi scula slujnicele din somn şi le punea să toarcă lâna. Într-o noapte slujnicele se sfătuiră să omoare cucoşul, pentru că deştepta pe stăpâna lor prea de noapte, de le punea la lucru. Şi după ce omorâră ele cucoşul, păţiră şi mai rău, căci stăpâna lor acuma le scula la lucru mai dinainte de cântatul cucoşului, zicând cătră slujnice că vor fi cântat cucoşii cine ştie de când, şi aşa de multe ori le scula mult mai devreme, şi numai rareori pe la miezul nopţii.

Învăţătură: Toate lucrurile ce se fac cu vicleşug şi împotriva dreptăţii mai totdeauna sunt pricina răutăţilor, adică: cine va gândi altuia rău, neapărat îi va veni şi lui osânda şi răsplata de la Dumnezeu.

MÂŢA ŞI PILA

O mâţă, intrând într-o şatră ţigănească, dete de o pilă şi începu a o linge şi lingând-o i se pili limba, care sângera acum întruna. Iar mâţei tot îi părea că e carne şi tot lingea pila înainte; apoi

când fu mai pe urmă, pricepu că nu e carne, dar acum limba i se rosese mai de tot.

Învăţătură: Aşa sunt şi cei mai mulţi oameni care se sfădesc şi se pricesc cu toată lumea, trăind tot împotrivă cu toţi; ei gândesc că-şi folosesc ceva şi nu cunosc că mai multă nevoie şi mai mare răutate îşi fac asupra lor înşişi.

MUŞTELE ŞI MIEREA

Într-o putinică cu miere se grămădise la mâncare o mulţime de muşte; dar iată că în curând, lăcomia lor împingându-le tot mai în fund, toate se împlântară într-însa atât cu picioarele cât şi cu aripile, de nu se mai puteau întoarce şi încă mai puţin să zboare. Atunci văzând bietele muşte că, din pricina lăcomiei lor au să piară, ziseră:

— Vai de noi, păcătoase ce suntem, iată că pentru o fărâmiţă de dulceaţă ce am mâncat, acuma pierim cu zile! Vai! cât de lacome am fost!

Învăţătură: Aşa sunt şi oamenii cei păcătoşi, curvari, tălhari şi furi, pentru puţin lucru şi pentru puţină hrană şi dulceaţă îşi pierd zilele, şi sufletul li se chinuieşte în veci în munca iadului.

ŢAPUL ŞI LUPUL

Ţapul rămăsese de turmă, iar un lup se luă după dânsul şi-l alungă departe de turmă. Când ţapul văzu că-l ajunge lupul, se întoarse cătră dânsul şi-i zise:

— Lupe, eu văd bine că astăzi am să-ţi fiu ţie de mâncare, dar ca să nu mor cu inima scârbită, zi-mi un cântec, să joc.

Deci lupul începu a urla cum îi este obiceiul; ţapul începu a juca cu tropot; iar câinii de la turmă, auzind urletul lupului, îndată

alergară şi izgoniră dihania de lângă ţap. Apoi după ce lupul se depărtă de ţap zise:

— După dreptate păţii eu astăzi aceasta, căci fiind bucătar, vrui să mă fac lăutar.

Învăţătură: Aşa este şi cu cel ce nu se ţine de meşteşugul lui ce l-a învăţat de la părinţi sau de la dascălul său, ci se apucă de nişte lucruri ce nu le ştie purta, căzând astfel în nişte încurcături şi prostii de ajunge şi de râsul oamenilor.

RACUL ŞI VULPEA

Racul ieşise din apă şi păştea pe marginea iazului prin iarbă, însă o vulpe umblând pe acolo după hrană dete peste rac şi-l înfăşcă, iar el văzându-şi pieirea zise:

— Cu dreptate e să pătimesc aceasta şi eu şi toţi câţi vor face ca mine, căci fiind stridie de mare vrui să pasc ca dobitoacele.

Învăţătură: Aşa sunt şi oamenii ce-şi schimbă felul şi firea — cad la mai mari nevoi şi adeseori se şi primejduiesc.

OMUL FĂRĂ CARTE (NEŞTIUTOR)

Un om prost şi nemernic, neştiind nici carte şi neavând nici glas de cântare, se întâmplă de intră într-o casă pustie şi începu a cânta. Casa fiind foarte mare răsuna, iar lui i se părea că cântă preafrumos şi are glas preabun. Şi ieşind în târg oamenii îl întrebară că ce meşteşug ştie, iar el răspunzând că-i cântăreţ de biserică (psalt) îl poftiră să meargă la biserică să cânte. Deci îndată mergând el începu a cânta; iar oamenii, dacă-l auziră cântând aşa de urât şi de schimonosit, îl scoaseră din biserică cu ruşine mare, îmbrâncindu-l şi bătându-l până afară.

Învăţătură: Aşa sunt oamenii care n-au slujit la uşi mari sau la dascăli învăţaţi şi se ţin înţelepţi din firea lor şi se fac ştiutori, apoi dacă dau de nişte oameni învăţaţi ei rămân de ocară şi de ruşine.

HOŢII ŞI CUCOŞUL

Nişte furi se duseră la o casă să fure şi nu găsiră alt nimic fără numai un cucoş şi-l luară; iar cucoşul, văzând că vor să-l taie, se rugă de furi, zicându-le:

— Lăsaţi-mă, că-s de folos tuturor oamenilor, că-i scol noaptea la lucru.

Iar hoţii ziseră:

— Apoi pentru aceasta mai vârtos te vom ucide, căci tu sculând pe oameni la lucru, noi nu putem fura nimica.

Învăţătură: Aceasta ne arată cum că oamenii de treabă sunt folositori oamenilor celor buni, iar celor răi le sunt spre pagubă.

CORBUL ŞI ŞARPELE

Corbul flămânzise şi văzând un şarpe dormind la soare se repezi din zbor şi-l apucă, iar şarpele iute se întoarse şi-l muşcă ; şi pe când corbul era aproape să moară, zicea:

— Vai, mie! ce hrană nimerii! Căci cu acel şarpe mă otrăvii şi iată-mă-s acum că mor.

Învăţătură: Aşa sunt mulţi oameni când nimeresc peste dobândă şi pentru nepriceperea lor îşi răpun capetele.

PORUMBEII ŞI CIOARA

O cioară intrase odată într-un stol de porumbei şi văzând ea cum se hrănesc de bine porumbeii făcu ce făcu de îndată şi se înălbi şi ea şi acuma mereu umbla şi se hrănea împreună cu porumbeii, iar aceştia nu-i ziceau nimic, gândind că şi ea e porumbel ca şi dânşii. Într-o zi însă cioara se greşi de croncăni o dată ca ciorile şi atunci porumbeii, auzindu-o, o bătură şi o alungară dintre ei.

Învăţătură: Aşa şi unii oameni se întâmplă ca din prostie să ajungă la boierie, apoi nefiind neam bun, ei încep a se lăcomi şi a se înălţa cu firea; după aceea peste puţine zile piere cinstea şi mărirea cea deşartă şi vin iar la starea lor dintăi.

CIOARA

Un om prinsese o cioară şi, legând-o c-o aţişoară de un picior, merse şi o dete unui copil ca să se joace cu dânsa, de vreme ce se zice că cioarei îi place să petreacă cu oamenii; dar cioara, nemulţămindu-se de copil, găsi prilej şi fugi de la el zburând într-un copac. Acolo, încurcându-i-se aţa de la picior de o cracă, rămase cioara spânzurată şi văzându-şi moartea zicea:

— Vai de mine, ce ticăloasă fusei că nu vrui să slujesc un om, şi acuma trebuie să mor spânzurată ca o blestemată!

Învăţătură: Aşa sunt şi oamenii care fug de puţină osteneală şi se abat la vicleşuguri şi la nebunii mincinoase; ei cad în mari nevoi şi în primejdii de moarte.

DOI ZEI

Jupiter, zeul elinesc, trimese pe alt zeu ce-i zic Ermis, să împartă cu cumpăna minciunile pe la tot felul de meşteri şi de meseriaşi,

dându-le fieştecăruia câte o măsură plină, iar cizmarilor şi potlogarilor le prisosi mai mult, de se vărsă pe deasupra.

Învăţătură: Adevărul ocărăşte pe meşterii şi meseriaşii cei mincinoşi care nu se ţin de cuvânt, schimbă lucrurile cele bune pe cele rele şi ce e bun trag cătră dânşii.

LUPUL ŞI OAIA

Un lup se dusese la o turmă de oi ca să şterpelească ceva; dar nişte câini muşcându-l, lupul pătimea foarte rău şi flămânzea şi nu avea nici o putere. Atunci el zise unei oi să-i aducă apă să bea.

— Căci de-mi vei aduce apă de băut, voi căpăta eu şi ceva de mâncare, zicea lupul.

Dar oaia-i răspunse:

— Bine zici tu, lupe, că de-ţi voi aduce eu apă de băut, tu mă vei face pe mine numaidecât să-ţi fiu de mâncare făr' de sare.

Învăţătură: Aşa fac oamenii cei vicleni, ca şi lupul sau ca vulpea, care umblă cu meşteşuguri ca să amăgească pe cei ce se lasă a fi amăgiţi, dar omul înţelept se păzeşte bine, ca să nu cadă în mrejele lor.

IEPURII ŞI VULTURII

Iepurii, încingând odată o bătălie cu vulturii, se rugau vulpilor să vie să le dea oleacă de ajutor; iar vulpile răspunseră zicând:

— Noi bucuroase v-am da ajutor, dacă n-am şti cine sunteţi şi cu cine vă bateţi.

Învăţătură: Aşa pătimesc cei neputincioşi când se apucă la pricini cu cei mai mari decât dânşii.

FURNICILE

Furnicile spun unii că au fost şi ele ca oamenii, nişte plugari, dar că nefiindu-le îndestul cât agoniseau ele, se mai duceau de furau şi roadele de pe la alţi vecini ce erau prin împrejurimile lor. Din această pricină, Jupiter s-a mâniat pe ele tare foarte şi le făcu târâtoare, în chipul cum le vedem noi acuma, însă firea şi mintea lor tot aceea o au, căci ce găsesc tot fură şi din casă, şi de afară, şi tot strâng mişună[1] în pământ, unde ascund ca nişte furi.

Învăţătură: Aşa şi oamenii cei vicleni şi lacomi, tot apucă, şi strâng, şi ascund. Şi măcar de-ar avea cât de mult, ei tot nu se mai satură, şi tot nu le mai ajunge, şi tot apucă, şi tot strâng, şi tot ascund cu aceeaşi nesăţioasă lăcomie.

PISICA ŞI LILIACUL

O pisică prinsese un liliac ce căzuse jos din zbor şi vrând să-l mănânce, el o ruga de iertăciune; iar mâţa-i zise că nu poate să-l lase, fiindcă aşa îi este meşteşugul, ca să prindă paseri. Liliacul îi zise atunci că el nu e pasere, ci şoarece; şi fu lăsat. După aceea iarăşi fu prins de altă pisică, ce de asemenea vru să-l mănânce; el iarăşi o rugă să nu-l mănânce, că nu-i şoarece, ci-i pasere; şi iarăşi îl lasă; şi aşa se întâmplă că schimbându-şi numele de două ori a scăpat cu viaţă.

Învăţătură: Aceasta ne arată că se cuvine şi nouă să nu rămânem la aceeaşi stare, ci să urmăm celor care se prefac după vremi şi de multe ori scapă din primejdii.

[1] Mişună *(mişină)* — provizii pentru iarnă (ce le strâng furnicile etc.).

PĂSĂRARUL ŞI O PASERE

Un vânător de paseri îşi întindea laţurile sale, iar o pasere mititică îl întrebă că ce face. El îi spuse că zideşte cetate, apoi plecă de acolo. Păsărica merse şi se prinse în laţ şi după ce văzu pe vânător viind, îi zise:

— Om bun, de faci tu tot acest fel de cetăţi, puţini locuitori vei avea într-însele.

Învăţătură: Aceasta ne spune că atunci se pustiesc casele şi oraşele când cei mai mari se poartă rău cu oamenii.

CĂLĂTORUL

Un călător mergea pe un drum cu traista în băţ pe umăr şi se ruga lui Dumnezeu să găsească ceva, că ori din ce ar găsi el, va da jumătate pentru sufletul lui. Şi-i dete Dumnezeu de găsi un coşuleţ plin cu curmale amestecate cu migdale. Călătorul şezu de mâncă curmalelor carnea şi migdalelor miezul, iar sâmburii curmalelor şi cojile migdalelor le dete pentru sufletul său, precum a făgăduit, zicând:

— Din ceea ce am găsit am dat jumătate de fiecare, a unora dinlăuntru şi a altora din afară.

Învăţătură: Aşa şi oamenii cei zgârciţi şi nesăţioşi strâng avuţie multă şi nu vor să dea milostenii la săraci nimic, şi ce făgăduiesc să dea pentru sufletul lor încă nu dau, şi gândesc cum vor amăgi pe Dumnezeu.

COPILUL ŞI MAMĂ-SA

Un copil fură o carte de la dascălul unde învăţa şi o dete mamei sale, iar aceasta nu-l certă de loc, nici îl ruşină. Copilul de aci înainte se deprinse a fura şi alte lucruri mai mari, până îl prin-

seră de faţă şi pe judecată dreaptă ducându-l la spânzurătoare, mergea şi maică-sa după dânsul, plângând. Fiul-său, chemând-o să-i vorbească la ureche, ea se apropie şi-şi lipi urechea de gura lui, ca să-i şoptească; iar el o apucă cu dinţii de ureche şi i-o rupse.

Mumă-sa şi toţi cei de faţă mustrându-l că nu numai a furat, dar acum şi înaintea mă-sii s-a arătat nelegiuit, el zise:

— Ea este pricina pierderii mele, căci dacă m-ar fi mustrat când am furat cea dintăi carte, n-aş fi ajuns astăzi să fiu dus la spânzurătoare.

Învăţătură: Părintele care nu-şi ceartă copilul de mic şi nu-l pedepseşte pentru toată greşala lui, acela e ca şi când i-ar pune singur juvăţul în grumaji şi l-ar trage la spânzurătoare.

CIOBANUL ŞI MAREA

Un cioban îşi păştea oile pe ţărmurile unei mări şi întâmplându-se atunci să fie linişte pe mare, el pofti să călătorească pe dânsa ca neguţător. Deci se abătu la târguri de-şi vându oile toate şi cumpără curmale, apoi intrând într-o corabie plecă pe mare ; dar nu târziu se stârni o furtună mare de ameninţa să scufunde corabia. Atunci aruncară în mare toate mărfurile din corabie, între care şi curmalele fostului cioban, şi aşa de-abia putură scăpa cu sufletele la uscat. Iar după ce ieşiră din corabie, fostul cioban încă umbla pe ţărmurile mării şi văzu că se făcu linişte în mare şi începu a jura tare şi a zice:

— Oh, Doamne, cât se vedea de groaznică marea, până a nu mânca curmalele mele, iar după ce le-a mâncat, cât se făcu de lină.

Învăţătură: Câte nenorociri pătimeşte omul în viaţa lui, la toate se deprinde şi se învaţă, că se ispiteşte ca argintul prin foc.

RODIILE ŞI MERELE

Rodiile se luase la sfadă cu merele pentru frumuseţa şi pentru mireasma lor, şi fură multe vorbe la mijloc; iar un mărăcine dintr-un gard zise:

— Să părăsim gâlcevile, surorilor, că toate suntem deopotrivă!

Învăţătură: Când se sfădesc doi oameni tari şi mari, un becisnic se bagă la mijloc să-i împace, dar numai ca să se arate şi el că-i om de samă şi de treabă.

SOBOLUL ŞI MAMĂ-SA

Sobolul, fiind orb, zice cătră mamă-sa:

— Mamă, mie îmi pare că văd dude coapte. Mai apoi iarăşi zise: Mie îmi miroase a tămâie. Şi în sfârşit iarăşi zise: Eu aud sunând nişte clopote.

Atunci mamă-sa îi zise:

— O, fătul meu şi fiul maicăi, precum cunosc eu, tu nu eşti numai orb, ci şi surd şi nici miros nu ai.

Învăţătură: Aşa sunt oamenii cei uşori la minte, care gândesc să facă nişte lucruri mari şi apoi, neputându-le isprăvi, văd singuri că nici un lucru de treabă nu pot isprăvi.

DOI MĂGARI

Măgarul sălbatic văzu pe măgarul domestic hrănindu-se bine şi apropiindu-se de el începu a-l lăuda, zicându-i că e gras şi neted la trup şi că are hrană îndestulată; apoi peste vreun ceas îl văzu încărcat cu lemne şi mergând după dânsul un argat, care-l tot lovea cu un toiag mai la tot minutul şi peste tot trupul. Atunci măgarul cel sălbatic îi zice:

— Fiindcă acuma îţi văzui tot felul de viaţă, nu te mai fericesc, căci hrana nu în zadar o ai, ci cu multă muncă şi osteneală ţi-o agoniseşti.

Învăţătură: Să nu râvneşti, nici să pofteşti la viaţa şi la traiul altuia până nu te vei încredinţa bine de unde-i vine acel trai, ca nu în urmă văzându-l să te înspăimânţi.

MĂGARII

Oarecând măgarii fiind însărcinaţi adeseori cu multe greutăţi, iar ei lenevindu-se şi ticăloşindu-se, au trimes un sol lui Jupiter, rugându-l să le mai uşureze sarcinile şi nevoile cele multe. Dar Jupiter, vrând să le arate că cererea lor e cu neputinţă de îndeplinit, le-a spus că atunci vor scăpa de nevoi, când vărsându-şi tot udul la un loc vor face o gârlă. Ei crezând că aceea ce le-a spus Jupiter este adevărat, de atunci şi până acum oriunde văd udat de alţi măgari, stau şi ei de se udă.

Învăţătură: Cum că, dacă este să paţă neştine vreo greutate sau vreo nevoie, nu poate afla mângâiere nici într-un chip, până nu le pătimeşte toate câte-i sunt date.

CIOBANUL ŞI OILE

Un cioban se sui într-un copac, la umbra căruia păşteau oile lui, vrând să scuture niscai poame ca să mănânce şi oile, dar mai înainte de a se urca în pom, el se dezbrăcă de haina ce o purta pe dânsul şi o lăsă la tulpina copacului; apoi, urcându-se, scutură pomul şi dete jos destule roade, pe care oile, mâncându-le, se greşiră şi mâncară şi haina bietului cioban. Deci el văzând astfel zise:

— Oh! dobitoace rele ce sunteţi, voi altora vă daţi lâna voastră de se îmbracă cu dânsa, iar mie pentru că vă îngrijesc îmi mâncarăţi şi haina.

Învăţătură: Sunt mulţi oameni care din nerozia lor aduc de mai multe ori folos acelora de la care n-au văzut niciodată vreun bine; şi dimpotrivă acelora care le fac binele şi cărora ar trebui să le aducă folos, le aduc pagubă.

MĂGARUL ŞI VULPEA

Un măgar se îmbrăcase cu o piele de leu şi astfel umblând speria pe alte dobitoace; iar când vru să sperie şi pe vulpe, aceasta îi zise:

—Eu încă m-aş teme de tine de nu te-aş fi auzit zbierând ca un măgar.

Învăţătură: Aşa şi oamenii cei de nimic, cum văd că au cât de puţină putere de la cei mai mari, vor să sperie şi să îngrozească pe toată lumea cu puterea lor.

MĂGARUL ŞI BROAŞTELE

Un măgar încărcat cu lemne trecea printr-o apă, când din întâmplare se poticni şi căzu în baltă şi, neputându-se scula, plângea şi se tânguia amar; iar broaştele, văzându-l plângând astfel, ziseră:

— O, minune de tine! Ce curând urâşi locul acesta ; căci nici un ceas nu e de când venişi aci şi plângi aşa de grozav, dar când ar fi să locuieşti aici precum locuim noi, atunci ai orbi plângând.

Învăţătură: Aşadar omul trebuie să fie tare şi curajos când i se întâmplă vreo nenorocire sau când dă peste vreo nevoie, căci fiind dimpotrivă slab şi fricos, la orice mică întâmplare nenorocită, nu numai că va găsi destui ca să-l dojenească şi să-l râdă în loc de-al ajuta, dar la alte nenorociri, ce sunt câteodată foarte mari, se va pierde cu totul.

MĂGARUL ŞI CORBUL

Un măgar vătămat în spate umbla păscând, iar un corb veni de i se puse pe spinare şi-i tot scobea rana cu ciocul, aşa că bietul măgar sărea şi răcnea şi tot nu-l putea alunga. Ciobanul şedea deoparte şi privea la dânşii râzând; iar un lup, ce era mai încolo, zise:

— Săracii de noi, lupi fără oi, căci pe noi cum ne văd de departe îndată aleargă cu câini de ne iau la goană, iar pe aceştia stau de-i privesc şi încă râzând.

Învăţătură: De omul cel rău, cum îl vede viind de departe, deşi nu cu vreun gând viclean, oricine caută să se păzească, fugind de el ca de un tâlhar.

CĂLĂTORII

Nişte călători mergeau pe lângă mare, şi văzură aducând vântul pe mare, cam spre margini, nişte grămezi de vreascuri şi ziseră:

— Acesta e un sân de corabie înecată şi poate va fi ceva într-însul.

Deci aşteptară până veni la margine şi văzând că nu e nimic, iarăşi ziseră:

— În zadar aşteptarăm aici de pierdurăm din cale, căci văzurăm că nu fu nimic.

Învăţătură: Mulţi oameni se arată de departe a fi mari şi groaznici, iar dacă se apropie se întâmplă de nu sunt nimic.

MĂGARUL ŞI VULPEA

Un măgar se întovărăşise cu o vulpe şi, umblând ei după vânat, se întâlniră cu un leu, iar vulpea, văzându-şi nevoia şi pieirea, zise leului:

— De te vei făgădui că nu-mi vei face nici un rău, eu îţi voi dărui un măgar să-ţi fie de gustare.

Iar leul primi bucuros şi făgădui că o va lăsa. Deci vulpea merse şi amăgi pe bietul măgar de-l băgă într-o cursă, iar leul, văzând că măgarul s-a prins în cursă de unde nu mai putea fugi, apucă întâi pe vulpe de o mâncă şi apoi pe măgar.

Învăţătură: Aşa şi cine înşală pe soţia sau pe tovarăşul, prietinul sau vecinul său, de multe ori se întâmplă de se pierde întâi pe sine.

GĂINA ŞI RÂNDUNICA

O găină clocea nişte ouă de şarpe cu toată osârdia, iar o rândunică dintr-un copac o văzu şi-i zise:

— Oh! nebună ce eşti tu, pentru că cloceşti aceste ouă, şi scoţând pui pe care-i vei creşte, întâi pe tine te vor mânca.

Învăţătură: Pe omul rău de felul lui, nu poţi cu nici un chip să-l îmblânzeşti, măcar cât de mare bine îi vei face, căci el drept răsplătire rău îţi dă.

CĂMILA

Oamenii când văzură întâi cămila, foarte se temură şi de mărimea ei spăimântându-se fugeau, iar după trecere de vreme văzând blândeţa ei, începură a se mai apropia de dânsa, apoi înţelegând că ea nu are răutate, atât au dispreţuit-o încât, puindu-i căpăstru, au dat-o copiilor s-o poarte.

Învăţătură: Cu cele mai groaznice lucruri dacă ne deprindem, apoi începem a le şi nesocoti, purtându-le cum ne place.

ŞARPELE

Un şarpe fiind călcat de mai mulţi oameni se plângea lui Jupiter, iar acesta îi zise:

— De te-ai fi întors să muşti pe cel ce te-a călcat întăi, altă dată n-ar fi cutezat să te calce nimeni.

Învăţătură: Să nu te laşi mai mic întăi, căci nelăsându-te, toţi se vor îngrozi şi nu vor mai cuteza să-ţi facă rău.

PORUMBELUL

Un porumbel însetase foarte tare, când din întâmplare văzu pe un părete zugrăvit un vas pe care-l socoti că e cu apă. Deci îndată se repezi cu iuţeala cea mai mare spre dânsul cu gând să bea apă, dar se lovi aşa de tare de zid cu capul şi cu aripile, încât căzu mort.

Învăţătură: Aşa şi unii oameni lacomi, care orice văd vor să apuce, nemaigândindu-se că pot să dea peste vreun rău.

PORUMBIŢA ŞI CIOARA

O porumbiţă se hrănea într-un porumbar şi se lăuda că va face pui mai mulţi decât toate paserile, având şi hrană, şi locaş mai bun decât toate; dar o cioară dintr-un copac o auzi cum se lăuda şi-i zise:

— Ce te mai lauzi tu că faci rod mai mult, căci cu cât faci tu pui mai mulţi, cu atât petreci în mai multe griji şi năcazuri, şi cu cât eşti mai grasă, cu atât te faci mai amară în lume.

Învăţătură: Aşa sunt şi oamenii care sunt robi, cei ce slujesc la domni, şi vecinii cei căsătoriţi: cu cât fac feciori mai mulţi, cu atâta se mai înmulţesc robii şi vecinii.

FIICA ŞI MAMA

Un om avea două fete şi întâmplându-se ca una din ele să se îmbolnăvească şi să moară, tatăl ei chemă pe nişte muieri ca să o plângă cu plată şi aşa începură a o jăli; iar cealaltă fată zise:

— Oh! vai de noi, căci dacă noi care avem jalea de faţă şi nu ştim a plânge, dar acestea care nu au nici o durere, cum plâng ele aşa de tare?

Iar mama sa îi zise:

— Nu te mira, fiica mea, că acestea plâng aşa de tare, căci ele nu plâng cu adevărat, sau din jale, sau pentru că le doare inima, ci numai pentru că sunt plătite.

Învăţătură: Ceia ce au plată de la alţii nu se lenevesc a sluji şi a umbla după voia altora care le plătesc şi a-şi întoarce firea după stăpânii lor. Şi încă sunt unii îndrăzneţi la firea lor, de nu jelesc, măcar şi sângele să şi-l verse.

PESCARII

Nişte pescari se pusese într-o luntre de unde vânau peşti cu mreaja într-o baltă şi prinseră un peştişor mic care se ruga lor să-l lase, că e prea mic, zicându-le că de-l vor lăsa acum, îl vor prinde când va creşte mai mare şi atunci vor avea mai bun folos; iar unul din pescari zise râzând:

— Dar ce, sunt nebun să-mi las dobânda din mână, măcar că-i mică, ca să nădăjduiesc la alta mai mare, pe care nu o văd în mâna mea şi care nu se vede nicăieri? .

Învăţătură: Nebun va fi acel om care îşi va lăsa bucăţica din mână şi care este de faţă, nădăjduind la alta mai mare.

MĂGARUL ŞI CALUL

Un om avea un măgar şi un cal, şi-i încărcă pe amândoi cu unele şi cu altele, şi aşa pornindu-i la drum, stăpânul mergea în urma lor. De la o vreme, măgarul, simţindu-se prea împovărat, zise către cal:

— Ia-mi, te rog, ceva din spinare de mă mai uşurează puţin.

Dar calul nevrând să-l ajute deloc, bietul măgar mai merse cât merse şi deodată căzu jos mort sub greutatea poverii lui. Atunci stăpânul luă şi puse pe cal toată sarcina ce o dusese măgarul; iar calul mergea acum pe drum şi plângea zicând:

— O, nemernicul de mine! Căci nu vrusei să iau puţină povară de pe tovarăşul meu! El muri din pricina asta, iar eu trebuie să duc acuma şi povara lui toată, ba încă-mi puse în spinare şi pielea lui.

Învăţătură: Se cuvine ca cei ce pot să ajute şi să sprijinească pe cei neputincioşi, pentru ca şi lor să le fie bine şi spre folos.

OMUL ŞI URIAŞUL

Un uriaş făcuse prieteşug cu un om într-o vreme de iarnă, mâncând şi bând amândoi, împreuna. Omului odată fiindu-i frig, apropia degetele de gură şi le încălzea, iar uriaşul îl întrebă că de ce face aşa. Omul îi răspunse: ca să-şi încălzească degetele. Apoi, la vremea mesei aduseră bucate calde ca să mănânce, şi omul începu a sufla în lingură ca să se mai răcească ciorba, fiind prea fierbinte, când uriaşul iarăşi îl întrebă:

— Acum de ce sufli în bucate?

Iar omul răspunse:

— Suflu ca să nu-mi frigă gura.

Auzind asta, uriaşul zise:

— De-acum înainte mă las de prieteşugul tău, de vreme ce tu scoţi din gura ta şi cald şi rece, sau dulce şi amar.

Învăţătură: Aşadar trebuie să fugim fieştecare din noi de prietinii aceia al căror cuvânt nu e la fel, care una zic cu vorba, şi alta fac cu fapta.

VULPEA ŞI PĂDURARUL

O vulpe fugea de nişte vânători care o urmăreau şi, alergând peste câmpii, întâlni un pădurar pe care-l rugă să o ascundă undeva. Pădurarul îi arată un ungher în colibă şi-i zise să se vâre acolo. Îndată apoi sosind şi vânătorii, întrebară de vulpe; dar, pădurarul le spuse cu gura cum că n-a văzut nimic, iar cu mâna le arătă locul unde era vulpea. Vânătorii însă nu înţeleseră semnul pădurarului şi plecară de acolo. Atunci vulpea, văzându-i depărtându-se, a ieşit afară, iar pădurarul îi zise:

— Poţi să-mi mulţămeşti, căci nu te spusei vânătorilor.

Dar vulpea-i răspunse:

— Ţi-aş fi mulţămit de ţi-ar fi fost şi semnul mâinii precum îţi fu cuvântul.

Învăţătură: Aşa sunt şi unii oameni — cu cuvântul zic una, iar cu fapta fac alta.

OMUL ŞI IDOLUL

Un om avea un idol de lemn şi de multe ori se ruga la el să-l îmbogăţească, iar idolul nu-l asculta. Deci omul se mânie şi, luând idolul de picioare, îl trânti de pământ de-l făcu mici fărâme ; capul încă i-l sparse din care curse mult aur; iar omul, văzând aceasta, zise:

— Mare nebun eşti şi ai fost, căci când îţi făceam cinste tu nu-mi foloseai nimic, iar după ce te ruşinai şi te făcui fărâme, tu îmi făcuşi pe voie, căci mi-ai dat multă avuţie ; şi bine că m-ai învăţat minte, căci de-acum înainte tot această cinste îţi voi da.

Învăţătură: Mulţi sunt care te poartă cu minciuni zicând că-ţi vor face bine, pentru ca să te închini lor, iar binele nu-l mai fac; sunt însă şi alţii cărora nici o cinste nu le-ai făcut, şi deci nici o nădejde n-ai avut de la ei şi totuşi ei îţi fac mult bine la vreme de nevoie.

DOI CÂINI

Un om gătise ospăţ ca să cheme pe un prietin al său să-l ospăteze, iar câinele omului încă chemă pe câinele prietinului, zicând:

— Frate, să vii la noi să te ospătezi astăzi!

Deci câinele veni cu bună nădejde că atât de bine va mânca şi va bea, încât nici mâine să nu-i fie foame, şi aşa se bucura şi dădea cu coada; iar câinele cel de casă îi zise:

— Haide, prietine, vino să-ţi arăt câte feluri de bucate facem astăzi şi ce ospăţ gătim.

Şi aşa merseră ei în plimbare până la bucătărie şi intrând înlăuntru, veseli amândoi, bucătarul îi văzu şi apucându-i către uşă îi bătu pe amândoi de-i zvântă, iar pe oaspetele acela îl luă de coadă şi mătură bucătăria cu dânsul, apoi îl aruncă pe o fereastră într-o râpă. De acolo bietul câine se sculă ca vai de el şi plecă tot poticnindu-se şi schelălăind; iar câinii satului se strânseră împrejurul lui şi-l întrebau cum s-a ospătat. Şi el le spunea:

— Aşa de bine am mâncat şi atât de mult am băut, încât m-am îmbătat şi nici calea pe unde să merg n-o mai văd.

Învăţătură: Să nu crezi niciodată pe cel ce se laudă că-ţi va face vreun bine; până nu vei vedea cu ochii tăi.

PESCARUL

Un pescar nu ştia să vâneze peşti, deci luă fluierul şi mreaja şi se duse la o baltă şi sta pe marginea ei şi căuta în apă, cântând cu fluierul, socotind că vor ieşi peştii la glasul fluierului şi-i va

prinde; şi aşa se trudi până ce osteni, şi nimic nu folosi cu fluierul. Deci dacă văzu că nu poate face nimic, lepădă fluierul şi apucă mreaja şi intră în baltă şi prinse mulţi peşti; şi după ce-i scoase afară, peştii se izbeau în toate părţile, iar el râdea şi zicea: .

— Oh, dobitoace îndărătnice, acuma jucaţi fără ca să vă cânte cineva, iar mai adineaori când vă cântam din fluier, vă ascundeaţi şi nu vroiaţi să jucaţi.

Învăţătură: Aşa sunt şi oamenii cei îndărătnici — când le zice cineva să facă vreun lucru de treabă, ei nu vor să-l facă, iar când nu le zice nimeni, ei fac tot în deşert şi fără vreme.

CORBUL ŞI MAMĂ-SA

Un corb, îmbolnăvindu-se, şedea singur într-un copac, iar în alt copac de alăturea mama sa îl jelea plângându-l. Atunci corbul zise către mama sa:

— Nu plânge, maică, ci te roagă lui Dumnezeu şi tuturor sfinţilor săi să-mi dea sănătate.

Iar mama sa îi zise:

— Oh! fătul meu! Oh! dragul mamei! Dar ce sfânt îţi va fi ţie întru ajutor? Căruia dintre ei nu i-ai furat carnea?

Învăţătură: Aşa sunt şi oamenii cei ce au vrăjmaşi mulţi în lume, căci la nevoile lor nu se află nimeni să-i ajute şi să le folosească.

VĂCARUL

Un văcar pierduse un viţel şi-l căuta peste tot locul şi negăsindu-l se ruga lui Dumnezeu să-i arate furul, că-i va aduce un ţap jertfă; şi mai umblând el, găsi pe un leu care mânca viţelul său şi s-a speriat foarte şi de frică ridică mâinile către cer şi zise:

— Oh, Doamne, am făgăduit un ţap de voi afla furul viţelului, iar acum mă rog să pot scăpa de dânsul şi voi jertfi un taur.

Învăţătură: Aşa sunt şi oamenii cei fără de minte, când pierd niscaiva lucruri mici, se pun în pricină de stârnesc nişte vrăjbi mari, apoi ar fi bucuroşi să le potolească, măcar de-ar păţi şi pagubă.

FURNICILE Şl GREIERAŞUL

Pe vremea iernii se udaseră grăunţele furnicilor şi le scoseseră de le uscau afară, iar greieraşul, fiind flămând, ceru să-i dea şi lui să măinânce; iar furnicile îl întrebară:

— Dar astă-vară de ce nu ţi-ai strâns hrană?

Şi greieraşul răspunse:

— N-am avut când strânge, căci tot am cântat de m-am veselit şi m-am desfătat.

Furnicile îi ziseră râzând:

— Dacă ai cântat astă-vară şi te-ai veselit, acuma şezi şi joacă.

Învăţătură: Aşadar trebuie, când avem vreme de agonisit, să agonisim, căci nu e totdeauna de agonisit şi de câştigat.

VULTURUL ŞI ARCAŞUL

Vulturul şedea pe o piatră, de unde pândea un vânat, iar un arcaş îl săgetă din arc şi fierul săgeţii îi intră în trup, iar lemnul săgeţii şi penele îi stau dinaintea ochilor săi. Văzând el penele cele de la săgeată înfipte în carnea lui, plângea şi zicea:

— Nu-mi pare rău că mor, dar îmi pare rău că mor din pricina penelor mele, căci m-au străbătut şi m-au pătruns.

Învăţătura: Aceasta ne arată cum că nu-i este omului jale când petrece nevoie şi năcaz de la cei străini, ci-i este cu adevărat jale şi amar când pătimeşte nevoie şi strâmbătate de la ruda sa sau de la prietinul său cel iubit.

VIERMELE ŞI VULPEA

Viermele ieşise din pământ şi zicea către alte jiganii că el este doctor şi că tămăduieşte toate boalele; iar o vulpe îi zise:

— Dar de ce zici tu că vindeci pe alţii, fiind tu olog şi moale? Pentru ce nu te tămăduieşti întăi pe tine, ca să nu te chinuieşti astfel?

Învăţătură: Aşa şi unii oameni, după ce sunt nevoiaşi şi păcătoşi de trăiesc ca vai de capul lor, apoi mai voiesc să ajute şi pe alţii, negândindu-se că nu se pot ajuta nici pe dânşii.

OMUL ŞI GĂINA

Un om avea o găină care-i făcea ouă de aur şi socotind el că într-însa va fi mult aur, o spintecă şi găsi tot aşa ca şi la alte găini; deci vrând să găsească avuţie multă deodată, pierdu şi pe acea puţină ce o avea.

Învăţătură: Aşa sunt oamenii care nu mulţămesc lui Dumnezeu de puţinul ce au; pentru lăcomia lor pierd şi ce au în mână.

LEUL ŞI VULPEA

Leul îmbătrânise şi nu mai putea umbla după vânat. Gândindu-se el ce să facă ca să capete ceva de mâncare, intră într-o peşteră şi se făcu că e bolnav. Acolo veneau toate dobitoacele să-l vadă ; iar el prindea câte una şi o mânca. Vulpea, fiind mai şireată şi cunoscând vicleşugul leului, n-avu ce să facă şi veni şi ea, ca la un împărat ca să-l vadă, dar se opri afară din peşteră şi întrebă pe leu:

—Doamne, ce mai faci?

Leul îi spuse că-i este foarte rău, apoi îi zise:

— Dar de ce nu vii şi tu în peşteră, de ce stai afară?

Vulpea-i răspunse:

— Eu nu voi intra, căci văd urme multe intrate acolo, dar ieşite nu văd nici una.

Învăţătură: Oamenii cei înţelepţi cunosc pe semne lucrurile cele de pieire şi fug unde pot ca să scape de moarte.

GRĂDINARUL ŞI ŞARPELE

Dinaintea uşii colibei unui grădinar îşi făcuse un şarpe cuibul şi odată muşcă pe un copil al grădinarului de muri copilul. Părinţilor le păru foarte rău de aceasta şi se gândeau acuma cum ar putea face ca să ucidă pe şarpe. Deci luă grădinarul un topor şi pândea pe şarpe să-l omoare şi cum îl văzu ieşind din cuib, îndată dete cu toporul într-însul, dar nu-l putu nimeri, ci lovi într-o piatră din care sări o bucăţică, iar şarpele scăpă în gaura lui. După câteva zile grădinarul socoti mai bine să se împace cu şarpele şi se duse în casă, de unde luă pâine şi sare şi apoi îl chemă să iasă afară ca să facă pace amândoi, iar şarpele îi zise:

— De acum înainte între noi pace şi credinţă nu va mai fi, câtă vreme eu voi vedea piatra însemnată, iar tu mormântul copilului tău.

Învăţătură: Aşa se păzeşte omul cel înţelept de duşmanul său, mai vârtos de-i va fi făcut vreun rău.

LUPUL ŞI BABA

Un lup flămânzise şi umblând după hrană auzi un copil plângând. Şi o babă îi tot zicea:

— Nu mai plânge, că acuşi vine lupul şi te dau lui de te mânâncă.

Lupul auzind aceasta îi păru că baba cu adevărat i-l va da şi stătu pe acolo multă vreme aşteptând. Apoi mai într-un târziu auzi iarăşi pe babă dezmierdând copilul zicându-i:

— Dragul mătuşii, de va veni lupul acuma, îl vom prinde şi-l vom bate!

Iar lupul dacă auzi aşa, plecă zicând în sine: „Într-acest loc acuma zic una şi peste un ceas fac alta".

Învăţătură: Aşa sunt şi unii oameni, una zic şi alta fac, iar de făgăduiesc ceva, o fac numai de fală şi ca să aţâţe bucuria cuiva, dar din mâini nu dau nimic, şi aceasta se cheamă scumpete şi este păcat împotriva milosteniei.

ŢAPUL ŞI LUPUL

Un ţap sta sus într-un vârf de stâncă şi văzu un lup trecând pe acolo şi începu a-l ocărî ; iar lupul se întoarse spre el şi-i zise:

— Mă! nu tu mă ocărăşti, ci locul pe care stai tu.

Învăţătură: Aceasta ne arată că de multe ori vremea şi locul semeţesc pe cei mai mici, de fac ruşine celor mai mari şi-i ocărăsc precum le este voia.

MUŞCOIUL [1]

Muşcoiul mânca tot orz de care se îngrăşa foarte mult, apoi începu a se lăuda că tată-său n-a fost măgar, ci bidiviu, pentru că la toate lucrurile îi seamănă, fiind iute, ager şi altele; iar stăpânul său, auzind astfel, îl scoase afară din coşar şi se duse cu dânsul să-l încureze împreună cu alţi cai, dar iată că-l întrecură toţi, şi el văzând aşa zise:

— Adevărat, acum zic şi eu că tată-meu a fost măgar.

[1] *Muşcoi*— catâr

Învăţătură: Dacă ajunge cineva la vreo boierie şi se îmbogăţeşte, trebuie să socotească din cine este şi cum a fost şi să-şi aducă aminte că această lume nu are nici un lucru care să fie stătător, ci numai dreptatea şi adevărul rămân în veac, ca şi înţelepciunea.

TRÂMBIŢAŞUL ŞI OSTAŞII

Un trâmbiţaş fu prins în război de către duşman şi se ruga ostaşilor zicând:

— O, voi vitejilor, nu mă omorâţi, căci nici eu nu omor pe nimeni, ci numai cânt cu această trâmbiţă.

Iar ostaşii răspunseră zicând:

— Pentru aceea trebuie să mori, căci cântecul tău îndeamnă pe duşmanii noştri de se pornesc asupra noastră şi întărâtă toate încăierările, aşa încât ne omorâm unii pe alţii.

Învăţătură: De aici vedem că mai vinovaţi sunt aceia care îndeamnă spre rău şi fac pe alţii de se ceartă şi se bat până la moarte, decât acei ce fac răul, căci focul nu s-aprinde până nu-l aţâţă cineva.

MOŞNEAGUL

Era odată un moşneag bătrân, plugar, care îmbătrânise tot în câmp la ţarine şi în satul lui, unde se născuse, nu intrase niciodată; iar când fu într-o zi, se rugă tovarăşului său să-l ducă în sat să-şi vadă rudeniile şi să se cunoască cu vecinii şi prietinii săi; iar el îndată îl ascultă şi înhămă nişte măgari la un car şi sui pe bietul bătrân în car şi-l lăsă să-şi mâie el singur măgarii. Şi mergând el pe cale se stârni o furtună foarte mare şi se întunecă cerul cu nouri, căci era vreme de iarnă, şi pierdură măgarii drumul şi apucară prin nişte crânguri dese şi prin nişte locuri cu gropi şi pline de mărăcini, şi văzând bietul bătrân că are să piară zise:

— Oh! Jupiter! Dar ce rău ţi-am făcut eu de mă pierzi aşa cu asuprire, căci nimeni nu va şti de pieirea mea, şi încă nu mi-ar fi ciudă şi năcaz de mi-ar fi moartea de niscai dobitoace harnice, cum sunt caii sau boii, ci-mi este pieirea de nişte dobitoace ticăloase, de nişte măgari care sunt mai urâţi decât toate dobitoacele din lume?!

Învăţătură: Aşa sunt şi oamenii cei mojici şi proşti, care din copilăria lor pururea se nevoiesc şi se silesc tot după agoniseală şi se silesc pe lângă dobitoace să le înmulţească, iar de lucrurile lui Dumnezeu niciodată nu-şi aduc aminte să le isprăvească, cum este paza sfintei biserici, rugăciunea, postul, spovedania, milostenia spre cei săraci şi neputincioşi, care este mama tuturor datoriilor creştineşti. Aşişderea unii din tinereţele lor se dau după poftele trupului, în beţii şi în curvii, în zavistii şi în omoruri până ce-i apucă moartea la bătrâneţele lor întru acestea, nefiind gata de acea călătorie grabnică şi fără de veste, şi atuncea rămân săraci de cele trebuincioase drumului aceluia şi încă fără de povăţuitor, adică fără să aibă îngeri întru ajutor. Atunci zice Scriptura că va blăstăma omul ziua naşterii sale şi vremea vieţii lui celei rele şi necuvioase; atunci în zadar va cere ajutor, căci nu va putea dobândi, căci zice Scriptura că va da omul schimb pentru sine şi preţul răscumpărării sufletului său.

CERBUL

Cerbul văzu pe leu dormind şi, speriindu-se, zise întru sine: „Oh, netrebnice dobitoace ce suntem noi, căci de vedem pe leu dormind, încă ne temem, dar când va fi el deştept şi mânios!“

Învăţătură: Aşa trebuie oamenii cei proşti să-şi cunoască pe mai-marii lor, cum că sunt mai tari şi mai puternici.

LEUL ŞI GLIGANUL[1]

Leul se certa cu un gligan, iar vipera stătea deoparte şi asculta, şi căuta să vadă care va cădea; dar ei se mâncară cât se mâncară, apoi când fu mai la urmă, se împăcară şi se făcură prietini; iar viperei părându-i rău că ei se împăcară, se umflă de ciudă aşa de tare, că era cât pe ce să crape.

Învăţătură: Nu trebuie să ne pară bine când vom vedea sfădindu-se cei mari, sau şi cei mici, ci să alergăm să-i împăcăm.

LEUL, ŞOARECELE ŞI VULPEA

Leul dormea într-un loc ascuns, iar un şoarece trecând pe deasupra lui, el se trezi şi sări în sus; dar o vulpe, văzându-l, râse. Atunci leul zise către vulpe:

— Nu prea râde tu, căci nu trebuie nici pe şoarece a-l defăima aşa de tot.

Învăţătură: Adevărat este că nu se cuvine a nu băga în samă pe cei mici şi a nu socoti întâmplările lor, ca să nu fie uitaţi de tot, ci să-i ajutăm şi să le folosim cât vom putea, căci şi ei sunt fiii lui Dumnezeu celui sfânt.

COPILUL ŞI MAMĂ-SA

Un copil mâncase nişte plămâni de vacă şi viindu-i greaţă, vărsă foarte mult într-un lighean, apoi zise către mamă-sa:

— Vai de mine, maică, căci toate maţele mi-am vărsat din mine!

Iar ea îi zise:

— Nu te teme, fiul meu, că n-ai vărsat nimic din ale tale, ci tot străine.

---

[1] *Gligan* — mistreţ, porc sălbatic.

Învăţătură: Aşa sunt şi oamenii cei datornici, când plătesc datoriile le pare foarte rău, ca cum şi-ar da şi inima lor dintr-înşii.

COPILUI ŞI SCORPIA

Un copil umbla prinzând lăcuste care strică bucatele în ţarine şi din întâmplare dădu şi peste o scorpie care-i zise:

— Copile, să nu te prea atingi de mine, că te voi face de vei lăsa şi lăcustele câte le-ai prins până acuma.

Învăţătură: Cu omul cel rău să nu aibi amestec, nici să cumperi de la el, nici să-i vinzi, şi nici să te atingi de dânsul vreodată.

CORBUL ŞI VULPEA

Corbul ţinea o bucăţică de caş în gură şi zbură sus într-un copac ca să ospăteze. Iar o vulpe trecând pe acolo îl văzu şi-i zise:

— Îmi este drag să te aud cântând căci de mult am plăcere să mai aud glasul tău.

Corbul, auzind acestea, se îngâmfă de mândrie şi, deschizându-şi gura, începu a croncăni şi-i căzu caşul din plisc. Iar vulpea merse de-l luă şi îl mâncă, zicând cătră corb:

— Jupâne corbule, la toate eşti gingaş şi frumos, numai la minte eşti prea prost.

Învăţătură: Aşa şi oamenii cei vicleni, laudă pe cei mai proşti ca să-i poată amăgi şi să le ia ceea ce au.

CERBUL ŞI VÂNĂTORII

Cerbul sta la marginea unei bălţi şi, privindu-şi picioarele în apă, îi păru rău că sunt prea subţiri şi prea lungi, şi-şi făcu inimă rea. Apoi se întâmplă de-l luară la goană nişte vânători şi după

ce scăpă de vânători îşi lăuda picioarele foarte mult şi se îndrăgi de ele fiindcă l-au scăpat.

Învăţătură: Unele lucruri ni se par urâte şi proaste şi zicem că nu sunt de nici un folos. Se întâmplă însă de ne sunt mai de folos decât cele mai frumoase şi mai lăudate lucruri. Precum zice şi sfântul apostol Pavel, că pe cele de neam prost şi nebăgate în samă ale lumii, le-a ales Dumnezeu sfântul.

VRĂJITORUL (ASTRONOMUL)

Un vrăjitor de cei ce caută în stele umbla vrăjind şi, căutând în sus la stele, nu băga de samă, ce e înaintea picioarelor lui şi căzu într-o fântână adâncă; iar un călător trecând pe acolo îl auzi gemând şi se apropie de fântână şi privind înlăuntru îl văzu şi-i zise:

— Om bun, oare nu eşti tu acela care ziceai că ştii toate câte sunt pe cer? Şi cum de n-ai ştiut ce e pe pământ şi ai căzut în fântâna?

Învăţătură: Aici e înţelepciunea cea dumnezeiască, care defăimează pe cei ce zic că ştiu toate şi cunosc cele ce vor să fie mai departe, iar ei nu cunosc nici cât văd înaintea ochilor lor.

CÂINELE

Un câine ţinea o bucăţică de carne în gură şi trecea pe o punte, peste o apă, şi văzându-şi mutra în apă socoti că e mai mare bucata de carne ce o vedea în apă şi lăsând pe acea din gură sări în apă, dar pierdu şi pe aceea ce o ţinuse în gură şi cât pe ce era să se şi înece.

Învăţătură: Aşa sunt şi oamenii cei lacomi, cărora li se pare că tot ce e al altuia e mai bun decât al lor, şi aşa, cu astfel de nerozii nu numai că pierd ce au în mâinile lor, dar de multe ori se întâmplă de-şi răpun chiar şi viaţa.

CĂMILA

Cămila se ruga lui Dumnezeu Savaot să-i dea coarne; şi Dumnezeu nu o asculta; dar ea se mai rugă încă o dată cu toată inima şi atunci Dumnezeu, supărându-se pe dânsa, o blestemă de-i căzură şi urechile.

Învăţătură: Se cuvine şi de folos este să ne rugăm lui Dumnezeu ca să ne miluiască şi să ne ferească de ispite şi de nevoi; dar nu trebuie să cerem lucruri mari şi peste firea noastră.

GRĂDINARUL ŞI ŞARPELE

Un grădinar hrănea lângă coliba lui un şarpe şi viind vremea iernii, ca să nu îngheţe afară, îl băgă în sân să-l încălzească; iar şarpele, după ce se văzu la căldură, îl muşcă, şi aşa de tare îl otrăvi, încât bietul grădinar muri numaidecât.

Învăţătură: Aşa fac oamenii vicleni şi răi — acelora ce le fac lor binele şi-i miluiesc, în tot chipul se silesc să le răsplătească cu rău.

CUCOŞII

Doi cucoşi se încăierară la bătaie şi, după ce obosiră bine, biruitorul se sui pe un loc înalt şi, de bucurie mare ce avea, începu a bate din aripi şi a cânta. Tocmai atunci un uliu trecând pe acolo se repezi de apucă pe cucoşul cel biruitor, care astfel degrabă îşi pierdu bucuria o dată cu viaţa.

Învăţătură: Dumnezeu sfântul pe cei făloşi şi trufaşi îi ceartă şi-i smereşte, şi de multe ori îi pedepseşte, iar pe cei blânzi şi smeriţi îi înalţă şi-i miluieşte, şi de toate nevoile îi fereşte.

CUPRINS

BOII

Trei boi păşteau laolaltă pe un imaş şi nici o fiară nu cuteza să-i supere; iar de la o vreme ei începură a se învrăjbi şi aşa se despărţiră unul de altul. Atunci fiece fiară, oriunde-i întâlnea, îi tot supăra, aflându-i că sunt dezbinaţi unul pe altul.

Învăţătură: Aceasta însemnează pe oamenii cei slabi la credinţă, care pentru fieştece pricină se despart şi fug de la părinţii lor; însemnează şi pe cei care se despart de testamentul stăpânilor bisericeşti şi se osebesc pe sine a fi mai buni şi mai înţelepţi decât ceilalţi fraţi întru Hristos şi de soţiile lor; aceia pe dreptate pier pentru despărţirea lor şi pentru nebuniile lor.

MĂGARUL

Un măgar era încărcat cu sare şi mergea stăpânul său după dânsul; şi trecând măgarul printr-o apă, se împiedică şi căzu în apă; iar sarea se topea şi măgarul astfel se uşura şi apoi se topi sarea de tot şi mergea acuma măgarul mai uşor, şi ieşi afară. După câteva zile, acelaşi măgar trecând iarăşi peste apa aceea, şi fiind acuma încărcat cu bureţi de mare, vru să facă ca şi întâi şi se făcu că se poticneşte şi iarăşi căzu în apă, dar acum bureţii se umplură de apă şi bietul măgar, neputând să se mai ridice, se înecă acolo.

Învăţătură: De multe ori se întâmplă vicleanului că vrând să viclenească pe altul, se vicleneşte pe sine, şi iarăşi de multe ori aşteptăm dobândă şi ne vine pagubă.

SFÂRŞITUL PILDELOR LUI ESOP

APRECIERI

Colectivă prin origine, nestatornică în traiul său, aceasta este literatura poporană cea nescrisă; individuală prin naştere, fixă în fond şi în formă într-un moment dat, aceasta este cartea poporană.

Dar pentru ca ambele să fie poporane: una - fiică de sânge, cealaltă - fiică de suflet a poporului; pentru ca ambele să se poată substitui una alteia, să se poată metamorfoza una într-alta, astfel că uneori este anevoie a trage între ele o linie de demarcaţiune, trebuie ca ambele deopotrivă să oglindească poporul, ambele să fie popor el însuşi, căci poporul în realitate iubeşte numai pe sineşi. Niciodată o carte nu va deveni poporană, dacă ea nu vorbeşte în graiul cel necioplit al poporului; dacă nu răsfrânge credinţele poporului, speranţele lui, slăbiciunile lui; dacă ştie ceva mai mult decât ce ştie poporul în patriarcala lui neştiinţă...

Literatura poporană cea scrisă, ca şi cea nescrisă, călătoresc din limbă în limbă; dar ele nicăieri nu se traduc, ci s e t r a n s f o r m ă.

Orice popor posedă o formă proprie a sa, primind ca al său numai ceea ce corespunde acelei forme specifice, care se modifică şi ea din epocă în epocă, provocând atunci modificări corelative în tot ce este poporan.

Literatura poporană cea nescrisă sufere astfel o triplă rotaţiune: 1. Prin trecere din gură în gură; 2. Prin trecere din ţară în ţară; 3. Prin trecere din epocă în epocă. Ultimele două din aceste rotaţiuni îi sunt comune cu cartea cea poporană. Şi ea se transformă de asemenea, când se împrumută dintr-o altă limbă, multe lucruri adăugându-se, unele suprimându-se, o seamă prefăcându-se, până ce planta cea exotică capătă un aer indigen. Şi ea, pe de altă parte, se adaptează din timp în timp la vederile momentului, prin copişti – dacă circulă în manuscript, prin editori – dacă este tipărită.

De aici rezultă mulţimea varianturilor ale oricării cărţi adevărate poporane: varianturi externe şi varianturi interne, deşi mai puţine, negreşit,

decât nenumăratele varianturi ale literaturii poporane celei nescrise, care se datoresc mai cu deosebire trecerii din gură în gură.

Bogdan PETRICEICU HASDEU, *Scrieri alese*, Bucureşti, Editura Tineretului, 1959, p. 190.

Alexandria, povestea lui Alexandru cel Mare, pe care cărturarii au afurisit-o ca neautentică şi stricătoare de minte, dar pe care poporul o ceteşte până la momentul de faţă ... stă lângă Povestea T*roii, Istoria Troadei*. Nici una, nici alta nu prezintă o literatură românească de creaţie. Dar împrumutarea aceasta a subiectului străin, aşa cum a fost împrumutată şi anterior – cronica lui Manase – înseamnă fără îndoială ceva: înseamnă că, după exprimarea subiectelor străine în formă străină care se întrebuinţa în anale şi în cronici, de data aceasta avem a face cu un lucru deosebit: subiectul străin a trecut în româneşte.

O foarte frumoasă limbă românească o găsim în manuscriptele acestea de la începutul secolului al XVIII-lea. E aproape desăvârşita siguranţă că traducerea *Alexandriei*, ba chiar şi a *Istoriei Troadei* a fost făcută încă din secolul al XVI-lea...

Alexandria nu ar fi prins dacă nu ar fi răspuns nevoii societăţii. Şi, îndată ce societatea aceasta a gustat literatura *Alexandriei*, au răsărit tipuri ca al lui Mihai Viteazul... Pentru a avea pe Mihai Viteazul trebuia *Alexandria*, şi pentru a avea şi *Alexandria*, trebuia starea de spirit cavalerească care începe să se formeze la noi în întâia jumătate a secolului al XVI-lea.

Nicolae IORGA, *Istoria literaturii româneşti. Introducere sintetică.* Bucureşti, Editura Minerva, 1988, p. 48.

Literatura religioasă apocrifă şi literatura didactică cu caracter profan, în care legende de animale şi păsări, maxime şi istorioare sunt subordonate tendinţei de a înăbuşi viţiile şi de a întări virtuţiile creştineşti, au pregătit, la noi, calea pentru povestirile mai întinse, cu intriga mai complicată, ale romanelor populare.

Stilizate de cărturari în vremuri şi ţări diferite din material împrumutat din literatura orală a maselor populare, romanele acestea sunt reprezentate în secolul al XVI-lea şi al XVII-lea prin trei specimene: *Alexandria, Varlaam*

şi Ioasaf şi *Archirie şi Anadan*, care corespund fiecare unei faze deosebite a sufletului românesc din trecut.

În secolul al XVI-lea, când ţările noastre se frământau în necontenite lupte pentru apărarea pământului românesc, lupte ce culminează în epopeea fulgerătoare a lui Mihai Viteazul, se traduce romanul de aventuri războinice a lui Alexandru cel Mare. Câteva decenii mai târziu, când luptele cad pe planul al doilea şi când trec pe primul plan preocupările pentru organizarea muncii culturale şi a vieţii religioase, Udrişte Năsturel, învăţatul cumnat al domnului Matei Basarab, traduce romanul de apologie a vieţii creştine: *Varlaam şi Ioasaf*. Iar după ce sforţările pentru întărirea vieţii religioase devin şi ele mai puţin intense, apare un alt roman cu caracter moral, întreţesut cu maxime, enigme şi fabule: *Archirie şi Anadan*...

O carte ca *Alexandria*, care a circulat neîntrerupt patru veacuri în toate straturile societăţii noastre, a trebuit fireşte să lase urme adânci în tradiţiile şi literatura populară. Credinţe şi legende ca de pildă cele despre blajini, asceţii înţelepţi care trăiesc o viaţă de privaţiuni, într-un ostrov de la capătul pământului, îşi au, după cum am arătat pe larg într-un vechi studiu, o sursă în episodul întâlnirii lui Alexandru cu brahmanii gymnosofişti. În ciclul descântecelor de „iele“, aceste divinităţi răufăcătoare sunt adesea invocate ca slujitoarele lui Alexandru cel Mare, fiindcă în unele manuscrise ale *Alexandriei* se povesteşte că marele cuceritor ar fi dat sticla cu apă vie, dăruită de Evant, împăratul gymnosofiştilor, în păstrarea slujnicelor sale, dar că acestea au băut apă şi, devenind nemuritoare, au dobândit aripi şi s-au prefăcut în *iele*...

În colindele ce se cântă pe uliţele satelor în zilele de iarnă, Alexandru Machedon este învocat, uneori, pentru a mări dispoziţia de umor şi voie bună. Ba chiar şi în cuprinsul oraţiilor de nuntă apar reminiscenţe din *Alexandria*...

În sfârşit, numeroasele urme lăsate în basme, în toponimia şi onomastica populară (Darie, Ruxanda, Cleofila, Candachia), în pictura bisericească (zugrăvirea lui Alexandru alături de Por împărat şi de Darie, în scena infernului, sau a lui Ducipal pe pereţii unor biserici de sat din Oltenia) – toate sunt dovezi incontestabile de intensitatea cu care a răzbătut şi trăieşte încă în sufletul popular de azi romanul de vitejie şi de miraculos al celui mai mare cuceritor din lumea antică.

Nicolae CARTOJAN, *Istoria literaturii române vechi,* Bucureşti, Editura Minerva, 1980, p. 134.

Fericiţii întru pomenire strămoşii noştri se îndeletniceau cu puţină plugărie şi cu creşterea vitelor. Despre ştiinţa prea mare a cărţii nu prea aveau habar. Cu grele stăruinţi ajungea la cunoaşterea buchiilor şi a ceaslovului vreun fecior de logofăt boieresc...

Şi pe când strămoşii noştri trăgeau brazde cu plugul şi-şi duceau oile la imaş, boierii cei vechi, singurii cărturari din ţara asta, se năcăjeau zile şi săptămâni ca să dezlege pildele împăratului Solomon, ori citeau cu uimire viaţa preaînţeleptului Esop, râdeau cu toată inima de năzdrăvăniile şi de şiriclicurile lui Bertold şi cugetau visători la isprăvile şi războaiele marelui împărat Alexandru Macedon.

Aceste cărţi puţine, la care se mai adăugeau *Vieţile sfinţilor*, erau îndestulătoare pentru un cărturar din vremea aceea. Alt cărturar simplu şi cuminte le tălmăcise dintr-o limbă străină. Înţelegerea cetitorului era la nivelul înţelegerii norodului, în a cărui limbă erau chiar făcute tălmăcirile...

Dar vremurile s-au schimbat, lumea s-a subţiat. Acuma altă literatură trebuie neurastenizaţilor veacului al XX-lea...

Au dispărut strămoşii dumneavoastră. Nu mai cetesc *Vieţile sfinţilor*, *Esopia*. Se odihnesc; fie-le ţărâna uşoară. Strănepoţii de toate felurile cetesc romane subtile. Strănepoatele logofeteselor ascultă la Paris cum cântă *Cucoşul* lui Rostand.

Numai fraţii noştri cei de la plug nu s-au schimbat. Viaţa acuma le e cu mult mai grea. Pădurile cele vechi ale lui Dumnezeu li s-au închis; pământul acum e stăpânit cu asprime şi s-a împuţinat; şi locurile de morminte încep a se plăti cu bani. Sunt mai săraci şi mai trişti; sufletul li-i înveninat; dar în privinţa cărturăriei nu s-au schimbat. Ei au rămas tot la *Alexandria*, la *Esopia*, şi la *Vieţile sfinţilor*. Cărturarii sunt mai mulţi acuma; în şcoli se învaţă lucruri felurite, dar sufletul lor nu pricepe decât lucrurile simple, clasicele poveşti şi înţeleptele glume de la 1800.

Mihail SADOVEANU, *Opere*, vol. 19, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1964, p. 47-53.

Dintre cărţile populare, *Alexandria* şi *Esopia* s-au bucurat de cea mai mare răspândire în lume, fiind difuzate în mii de ediţii diverse, în literatura celor mai multe popoare, mai cu seamă europene. Pe deasupra, mereu se descoperă vechi manuscrise, prelucrări şi adaptări în proză şi versuri, se

fac studii şi se dovedeşte circulaţia neobişnuită pe care au avut-o aceste scrieri.

Fireşte, fiecare dintre cele două cărţi populare a plecat iniţial de la un prototip, dar acesta nu s-a păstrat niciodată în forma dintâi, ci a suferit diferite schimbări, potrivite cu locul şi epoca în care cartea a pătruns într-o literatură, sau cu condeiul sub care a intrat în redacţie. De aceea, ca multe alte cărţi populare, *Alexandria* şi *Esopia* s-au regenerat continuu, au devenit vii şi au fost receptate de masele de cititori nu ca nişte cărţi venite din afară, ci ca scrieri de veacuri întregi ale pământului local. În felul acesta au fost simţite ca opere naţionale şi s-au integrat patrimoniului literar naţional...

Alexandria avea să satisfacă toate gusturile. Acest „roman“ popular s-a transpus în româneşte, probabil spre sfârşitul secolului al XVI-lea. În 1794, „la Sibii“ Simeon Pantea din „Selceaua de Sus“ a pus banii, iar Petru Bart, harnic tipograf, a scos de sub teasc întâia oară o *Alexandrie* tipărită...

În literatura română *Esopia* a fost adaptată probabil începând de pe la sfârşitul secolului al XVII-lea. Costea Dascălul din Şcheii Braşovului, harnic şi iscusit scriitor de cărţi populare, ne-a lăsat o copie a *Vieţii lui Esop (Istoria lui Isop)*... Tot Petru Bart a tipărit la Sibiu şi *Esopia* (1795), la un an după ce scosese *Alexandria*.

De acum înainte cele două frumoase cărţi populare au avut o soartă unită în literatura românească... Înfrăţirea celor două cărţi continuă şi în redacţia lui M. Sadoveanu. Din 1956 *Alexandria* şi *Esopia*, în redacţia lui M. Sadoveanu, au apărut unite într-un volum, devenind parcă în literatura românească mai strâns legate una de alta.

I. C. CHIŢIMIA, *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1972, p. 397.

Ciclul de scrieri cu caracter mai mult sau mai piţin profan, povestiri, romane, cărţi astrologice şi didactice ne introduc pe noi, românii, în ritmul literaturii universale; căci toate aceste cărţi au avut în Evul Mediu o circulaţie foarte intensă în literaturile tuturor popoarelor europene. Este drept, aceste scrieri vin la noi cu oarecare întârziere, care se explică prin împrejurările istorice în care s-a dezvoltat poporul românesc. O istorie a literaturii nu poate să ignoreze aceste texte, cu toate că ele sunt traduse

şi, deci, n-au pecetea originalităţii geniului românesc. Dar aceste scrieri au fost cetite, au fost apreciate într-un fel sau altul; ele au exercitat o influenţă asupra sufletului cetitorilor, uneori asupra maselor mari ale poporului; cu alte cuvinte, această literatură a îndeplinit o funcţie socială, aşa cum îndeplineşte orice literatură.

Această literatură, formată din tradiţii creştine întreţesute de motive cărturăreşti din Vechiul Testament şi de elemente folcloristice de la diferite popoare, se naşte în Bizanţ, de unde uneori direct, dar mai des prin intermediul slavilor, se traduce în româneşte. Traducerea unora din aceste cărţi se face o dată cu cele dintâi texte religioase, adică prin secolul al XV-lea.

Scrierile cu caracter literar găsesc o foarte bună primire la noi; dovadă este numărul mare de manuscrise ce s-au păstrat, cu toată vitregia vremurilor prin care a trecut ţara noastră, precum şi infiltrarea adâncă a elementelor din această literatură în folclorul nostru, elemente care puteau să vină şi pe cale orală.

Ştefan CIOBANU, *Istoria literaturii române vechi*, Chişinău, Editura Hyperion, 1992, p. 239.

La noi cărţile populare au fost citite începând din secolul al XIV-lea în limba slavă. Traduse în româneşte şi prelucrate în sec. al XVII-lea şi al XVIII-lea, unele chiar în primele decenii ale secolului al XIX-lea, cărţile populare au adus în atenţia cititorilor români cunoştinţe referitoare la terminologia pedagogică, la durata studiilor, mediului şcolar, obiectele de învăţământ, figuri de dascăli celebri din antichitate, metodele de învăţământ şi foloasele învăţăturii. Prin expunerea lor într-o formă populară, asociate întotdeauna cu elemente narative (uneori chiar de basm) aceste cunoştinţe au fost atât de profund asimilate de poporul nostru, încât astăzi nu se mai distinge originea lor exotică...

La români, ca şi la alte popoare, cărţile populare antice şi medievale au ajutat într-o măsură foarte mare procesul de învăţământ.

Meritul lor deosebit este că acest ajutor l-au oferit în primul rând populaţiei nevoiaşe, dar majoritare, din târguri şi sate. Conţinutul general al problemelor pedagogice oglindite în cărţile populare cu caracter exotic aparţine ţărilor antice şi medievale din Orient şi Occident. Asimilarea

creatoare a conţinutului de către cititorii români a fost însă atât de adâncă şi generalizată, încât s-a încorporat, cu timpul, în gândirea pedagogică proprie a poporului român, care s-a transmis de la o generaţie la alta, prin forma scrisului, mijlocul principal de difuzare a cărţilor populare. Dar ultimele cercetări au dovedit şi o circulaţie orală a acestora. Astfel ne explicăm numeroasele similitudini ale gândirii noastre pedagogice din cărţile populare cu cea din creaţia populară orală.

Dan SIMIONESCU, *Contribuţii*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1984, p. 21.

Povestea lui Archirie şi Anadam, păstrată în aproximativ 15 manuscrise din sec. al XVIII-lea în B.A.R.S.R., ne-a venit prin filiera slavă... Unul din aceste texte de circulaţie în manuscris a reprodus cu mici intervenţii proprii Anton Pann în tipăritura sa din 1850, *Înţeleptul Archir cu nepotul său Anadam.*

Povestea datează, după cercetările cele mai noi, din veacul al VI-lea înaintea erei noastre şi a fost stilizată în Asiria.

Archirie şi Anadan este de fapt ceea ce germanii numesc un Hofroman, un roman de curte, care pune în lumină, alături de înţelepciune, credinţa unui vasal. Archirie, sfetnicul împăratului Sinagrip (numele apar uşor alterate), neavând copii, adoptă de Anadan şi-l încredinţează unui dascăl ca să-l înveţe *Bucoavna, Ceaslovul* şi *Psaltirea*. El însuşi îi dă zilnic sfaturi, sub forma unor sentenţii morale, privitoare la respectul cuvenit lui Dumnezeu, părinţilor şi stăpânilor, privitoare la lăcomie, zgârcenie, călătorie, primirea oaspeţilor, carieră, însurătoare, necesare unei comportări corecte în societate. Apoi, Archirie prezintă pe Anadan împăratului şi, fiind bătrân, îl lasă în slujbă în locul său, retrăgându-se la casele lui. Anadan, caracter rău, dornic a moşteni mai repede pe tatăl său adoptiv, pune la cale uciderea lui... În cele din urmă, Anadan îşi dă duhul spre a se împlini proverbul că „cine sapă groapa altuia, el intră întâi într-însa“...

Dacă *Archirie şi Anadan* este un roman de curte, în care vasalul, chiar condamnat la moarte, serveşte mai departe cu devotament pe împărat, *Istoria lui Esop* vădeşte dimpotrivă o altă concepţie despre libertate, tinzând la eliberarea sclavului de sub exploatarea stăpânului. Prin caracterul lor didactic moralist, cele două romane au putut totuşi să fuzioneze, *Archirie*

şi Anadan fiind încorporat în *Povestea vieţii lui Esop*... cu deosebire doar că Archirie se numeşte Esop, Anadan – Enion, Sinagrip – Licaron şi faraonul – Netinav, ca în *Alexandria*.

Alexandru PIRU, *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1977, p. 376.

Cine citeşte astăzi în paralel *Alexandria* şi *Istoriile lui Herodot*, traduse în limba română în secolul XVII de către Nicolae Milescu, nu are impresia că se află în faţa unei cărţi populare şi a unei opere savante. Şi într-o carte, şi în cealaltă Darius nu se bate cu sciţii, ci cu tătarii, aşa cum şi într-o parte, şi în cealaltă legenda se întreţese cu evenimentul real; în ambele scrieri este practicată rescrierea şi Milescu face în versiunea lui, nici mai mult şi nici mai puţin, 330 de interpolări. Este adevărat că în *Alexandria* apar căpcăuni, păsări şi raci care mănâncă oameni, dar imaginarul din această carte pare o firească prelungire a celui din cărţile dedicate muzelor de către Herodot.

Cărţile populare ne conduc spre o lume în care imediatul se întrepătrunde cu utopia sau cu posibilul. Este indicaţia pe care ne-o oferă ilustraţiile lui Năstase Negrule la *Alexandria* cu cetăţi care sunt toate imagini ale unei lumi ideale, aşa cum toate personajele sunt exemplare, fără trăsături individualizate. Cărţile poporane ne restituie mentalul colectiv din societăţile tradiţionale, iar variantele ne vorbesc despre variatele atitudini în faţa morţii, a dragostei, a curajului sau a fricii.

Cartea populară transmisă prin manuscrise a atras spre acelaşi orizont pe cei care ştiau să citească şi care antrenau după ei pe cei care ştiau să asculte. Procesul de didacticiizare a acestei literaturi în epoca Luminilor şi refularea ei în lumea satelor în sec. al XIX-lea, în Sud-Estul european, ne pot arată modul în care s-a desfăcut cultura comună tradiţională, în mare parte sub impulsul expansiunii puternice a cărţii imprimate care a separat cultura orală de „print culture“. Cartea tipărită a interiorizat imaginarul, a încurajat reflexia, a raţionalizat discursul, dar a fost folosită şi ca instrument de ascensiune socială: „print culture“ a deschis noi orizonturi, spre care nu a demarat întreaga societate a trecutului.

Alexandru DUŢU, *Călătorii, imagini, constante,* Bucureşti, Editura Eminescu, 1985, p. 242.

Esop şi Anton Pann, iată o apropiere tentantă şi deloc hazardată în cadrul cercetării noastre! Sosind, unul din legendă, iar celălalt îndreptându-se spre ea, ambii au devenit veritabili eroi de roman popular — unul scris, altul doar ipotetic — întâlnindu-se pe aceleaşi lungimi de undă ale „sophiei“, caracteristică unor colectivităţi între care istoria a stabilit un complicat sistem comunicant. Că Esop a fost samian, frigian sau messembrian, aceasta nu are prea mare importanţă. Prin Planudes, Bizanţul a certificat din nou existenţa omului devenit, încă înaintea mărturiei bunului Herodot, un simbol de necontestat al speciei. „...Nici tâlcuirea, nici cuvântarea, nici din istoria cea mai dinainte de el învăţând, ci cu fabule, adică cu pilde şi povăţuiri vânează minţile care-l ascultă...“ Esop este probabil unul dintre cei mai vechi „picaro“ din ţinuturile mângâiate de briza Mediteranei. Şi posterităţii i-a plăcut să-l păstreze aşa, rătăcind cu o „minte slobodă“ pe drumurile Orientului, deşi „legea oamenilor i-au dat trupul robiei“. Nu e oare firească această răscumpărare prin „pildă“ şi epithimie a sclavului care dovedea astfel exemplarul său ataşament faţă de semeni? Alexandru Machedon pornise într-un periplu fantastic împins de resortul unei dorinţe arzătoare de a cunoaşte fiinţe şi tărâmuri minunate. Esop şi, mai târziu, Anton Pann convertesc totul în aventură interioară, dovedind - oare a câta oară? - că umanismul în virtutea „universaliilor“, a legilor morale, este o permanenţă în toate epocile istorice. Impresionează astăzi laconismul „pildelor“ extrase din experienţa în primul rând socială a colectivităţilor care au cunoscut din plin ultragiul sclaviei.

Mircea MUTHU, *Literatura română şi spiritul sud-est european,* Bucureşti, Editura Minerva, 1976, p. 144.